

TRONDHEIM KOMMUNE
Tråanten tjielte

Kommunedirektøren

Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 – Budsjett 2024

TRONDHEIM KOMMUNE
Tråanten tjeilte

Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 – Budsjett 2024

Bildene i dokumentet er hentet fra helse- og velferdssenter

Innhold

Innhold.....	5
Leseveiledning.....	8
1. Innstilling.....	12
1.1. Skattevedtak 2024.....	12
1.2. Budsjettvedtak 2024.....	12
1.3. Handlings- og økonomiplanen 2024-2027.....	13
1.4. Klimabudsjett.....	13
2. Obligatoriske oppstillinger.....	14
2.1. Obligatoriske oppstillinger drift.....	14
2.2. Obligatoriske oppstillinger investering og gjeld.....	18
2.3. Rammer tjenesteområder drift.....	20
3. Forslag til investeringer og finansiering 2024-2027.....	28
4. Kjøp fra andre, overføringer og tilskudd.....	31
4.1. Innledning.....	31
4.2. Oppvekst og utdanning.....	32
4.3. Helse og velferd.....	33
4.4. Kultur og idrett.....	36
4.5. Byutvikling.....	40
4.6. Næring, miljø og samferdsel.....	41
4.7. Strategisk ledelse, utvikling og støttetjenester.....	42
5. Trondheimpløftet.....	43
5.1. Grønnere og mer sirkulært samfunn.....	45
5.2. Mangfoldig by med et sterkt fellesskap.....	47
5.3. Kunnskaps- og teknologihovedstaden.....	48
5.4. Mål for en kommuneorganisasjon i endring.....	52
6. Klimabudsjettet.....	56
6.1. Mål og indikatorer.....	57
6.2. Indikatorer og rapportering.....	58
6.3. Klimagassutslipp i Trondheim.....	58
6.4. Tiltak for økonomiplanperioden 2024-2027.....	61
6.5. Tiltak som bidrar til andre energi- og klimamål.....	66
6.6. Ytterligere utslippsreduksjoner fram mot 2030.....	69
6.7. Finansiering.....	71
7. Levekårsbudsjett.....	73
7.1. Samfunnsbesparelser ved å inkludere utsatte grupper i samfunnet.....	73
7.2. Ressursbruk for å utjevne ulikhet i helse og levekår og bekjempe utenforskap.....	75
7.3. Mål og strategier.....	77

7.4. Monitorering og indikatorer.....	77
8. Økonomiske rammebetingelser.....	81
8.1. Hovedtrekk i Kommunedirektørens forslag.....	81
8.2. Økonomiske status ved inngangen til 2024.....	82
8.3. Sammenligning med andre kommuner.....	83
8.4. Økonomiske handlingsregler.....	84
8.5. Driftsbudsjettet for 2024-2027.....	88
8.6. Økonomisk oversikt og netto driftsresultat.....	102
8.7. Gjeldsutvikling og låneopptak.....	106
9. Eiendomsskatt, gebyrer og brukerbetaling.....	112
9.1. Innledning.....	112
9.2. Eiendomsskatt.....	113
9.3. Gebyr- og avgiftsfinansierte områder.....	113
9.4. Sammenligning med andre storbyer.....	116
9.5. Oppvekst- og utdanning.....	118
9.6. Helse og velferd.....	119
9.7. Kultur og idrett.....	119
9.8. Hva koster gebyrer og brukerbetaling for en eksempelfamilie?.....	120
10. Gebyrbalanse, vann, avløp, renovasjon feiing og slam.....	121
11. Oppvekst og utdanning.....	125
Utfordringer.....	126
Mål og indikatorer.....	128
Strategier og prioriteringer.....	130
11.1. Barnehage.....	133
11.2. Skole.....	141
11.3. Barne- og familietjenesten.....	147
11.4. Investeringsbudsjett oppvekst og utdanning.....	153
12. Helse og velferd.....	165
Utfordringer.....	165
Strategier og prioriteringer.....	167
Mål og indikatorer.....	170
12.1. Kvalifisering og velferd.....	173
12.2. Psykisk helse og rus.....	178
12.3. Bo- og aktivitetstilbud.....	186
12.4. Helse- og omsorgstjenester.....	195
12.5. Flyktninger og innvandrere.....	209
13. Byutvikling.....	213
Innledning.....	213

Mål.....	214
Utfordringer og strategier for måloppnåelse.....	214
13.1. Plan- og bygningstjenester.....	216
13.2. Tekniske tjenester.....	219
13.3. Eiendomstjenester.....	229
13.4. Vann, avløp, renovasjon, feiing og slam (VARFS).....	244
14. Kultur og idrett.....	261
Utfordringer.....	261
Mål og indikatorer for tjenesteområdet kunst og kultur.....	267
Mål og indikatorer for tjenesteområdet kirke og gravlunder.....	268
Mål og indikatorer for tjenesteområdet Idrett og friluftsliv.....	269
Strategier og prioriteringer.....	270
14.1. Kunst og kultur.....	272
14.2. Kirke og gravlunder.....	280
14.3. Idrett og friluftsliv.....	286
15. Næring, miljø og samferdsel.....	299
Mål.....	300
Utfordringer og strategier for måloppnåelse.....	300
Driftsbudsjett.....	303
Investeringsbudsjett.....	305
16. Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen.....	309
Driftsbudsjett.....	310
17. Strategisk ledelse, utviklings- og støttetjenester.....	312
Utfordringer og strategier.....	314
Mål og indikatorer.....	316
Strategier.....	318
Driftsbudsjett.....	321
Investeringsbudsjett.....	322
18. Kommunens eierinteresser.....	327
Aksjeselskap, kommunale foretak og interkommunale selskap.....	327
Stiftelser.....	341
19. Oversikt over politiske vedtak.....	345
Politiske vedtak 2023.....	346

Leseveiledning

Oppbygging av handlings- og økonomiplanen

Kapitlene 1-4

I kapittel 1- 4 presenterer Kommunedirektøren forslag til innstilling, obligatoriske oversikter, forslag til investeringer og finansiering 2024-2027, forslag til kjøp fra andre, overføringer og tildelinger.

Kapittel 5

Bystyret vedtok kommuneplanens samfunnsdel (KPS), Trondheimsløftet, høsten 2022. I kapittel 5 tas det utgangspunkt i de tre samfunnsmålene i KPS for å beskrive hvordan det skal arbeides med de tilhørende store komplekse problemstillingene i handling- og økonomiplan i perioden 2024-2027. Det gis i tillegg en beskrivelse av status og utfordringer i arbeidsgivepolitikken.

Kapittel 6

Klimabudsjettet er et styringsverktøy for å nå bystyrets klimamål. Klimabudsjettet omfatter et utslippsbudsjett, en handlingsplan og forslag til finansiering av klimaarbeidet i Trondheim kommune for kommende planperiode.

Kapittel 7

I kapittel 7 omtaler Kommunedirektøren leveårsbudsjettet.

Kapitlene 8-10

I kapittel 8 presenterer Kommunedirektøren de økonomiske rammebetingelsene og forslaget til drifts- og investeringsbudsjett for perioden 2024-2027. I delen av handlings- og økonomiplanen blir de overordnede budsjettpostene som for eksempel kostnadene til lønnsoppgjøret og pensjonskostnadene, lagt fram. I kapittel 9 beskriver Kommunedirektøren endringer knyttet til eiendomsskatt, gebyrer, avgifter og egenbetalinger i 2024, og i kapittel 10 er det beregninger av avgiftsbalansen for vann, avløp, renovasjon og feiing.

Kapitlene 11-17

I kapitlene 11 til 17 legger Kommunedirektøren fram handlings- og økonomiplanen for direktørområdene. Hvert direktørområde har sitt eget kapittel. Disse kapitlene er igjen inndelt i underkapitler for tjenesteområdene. Felles for underkapitlene er at de har en innledende tekst som beskriver området, økonomisk status, nøkkeltall og drifts- og investeringsbudsjett.

Forslag til driftsbudsjettet

Hvert tjenesteområde inneholder to tabeller under Kommunedirektørens forslag til driftsbudsjett. Den første tabellen viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett i økonomiplanperioden og endring fra opprinnelig vedtatt budsjett 2023. Den andre tabellen viser Kommunedirektørens forslag til tiltak innenfor områdene. Dette betyr linjene i tabellen:

Netto driftsramme: Det er tjenesteområdets budsjetterte utgifter, fratrukket inntekter, som føres på området. Inntekter kan for eksempel være sykepengerefusjoner og øremerkede tilskudd fra staten.

Opprinnelig budsjett 2023: Viser opprinnelig budsjett for 2023 for tjenesteområdene vedtatt i desember 2022.

Pris og lønnskompensasjon: Tjenesteområdene får kompensasjon for lønns- og prisvekst.

Tekniske endringer: Viser om en oppgave er flyttet fra et tjenesteområde til et annet, om det er korrigert for engangsbevilgninger, eller om det er gjort andre tekniske endringer.

Korrigert budsjett: Korrigert budsjett er summen av opprinnelig budsjett, pris- og lønnskompensasjon og tekniske endringer.

Befolkningsvekst: Viser den økonomiske konsekvensen av forventet befolkningsendring, for eksempel flere elever i skolen, eldre over 80 år e.l.

Arealkompensasjon: Viser den økonomiske konsekvensen av forvaltning, drift og vedlikehold ved nye bygg og infrastruktur. Raden vises kun til områder som har arealkompensasjon.

Annen rammeendring: Viser hva som kan benyttes til dekning av økte kostnader, og endring av standard og kvalitet på tjenestene.

Rammeendring: Viser differansen mellom korrigert budsjett for 2023 og forslag til netto driftsramme for perioden 2024-2027.

Den andre tabellen viser en oversikt over tiltak som Kommunedirektøren foreslår å gjennomføre i økonomiplanperioden. Dette betyr linjene i tabellen:

Opprettholdelse av standard: Viser hvor stor andel av rammen til tjenesteområdet som må brukes for å opprettholde dagens nivå på tjenestetilbudet.

Endringer i tjenestetilbudet: Viser hvilke tilbud Kommunedirektøren foreslår å øke eller redusere i omgang og/eller standard.

Effektiviseringstiltak: Tiltak som fører til redusert ressursbehov uten at det går utover omgang og/eller standard på tjenestene.

Endringer i gebyrer/brukerbetaling: Viser den økonomiske effekten av endringer i gebyrer/brukerbetaling for det aktuelle tjenesteområdet. I kapittel 8 har Kommunedirektøren beskrevet forslagene til endringer av gebyrer og egenbetaling.

Forslag til investeringsbudsjett

Under tjenesteområdene ligger to tabeller som beskriver Kommunedirektørens forslag til investeringer i planperioden. Den første viser Kommunedirektørens forslag til investeringsprosjekter. Tabellen inneholder informasjon om prosjektets kostnadsoverslag, hvor mye av den bevilgede kostnadsrammen som er benyttet, hvor mye av bevilgningen som ikke er benyttet og hvordan denne fordeles over de fire årene i planperioden.

Den andre tabellen viser finansieringsforslaget samlet for alle investeringer innenfor tjenesteområdet.

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01.							
02.							
03.							
xx.							
Sluttsum							

Finansiering	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån				
Eksternfinansierte lån				
Mva.-kompensasjon				
Refusjoner				
Salgsinntekt				
Tilskudd				
Sluttsum				

Investeringsplanen i Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 er oppdatert for prosjekter med forsinket fremdrift i 2023 (omtalt i andre økonomirapport 2023) til senere år.

Kapittel 17 Kommunens eierinteresser

I kapittel 17 presenterer Kommunedirektøren aksjeselskapene, de kommunale foretakene og de interkommunale selskapene som Trondheim kommune har eierinteresser i. I tillegg omtales stiftelsene som kommunen har interesser i.

Kapittel 18 Oversikt over politiske vedtak 2023

Kapittel 18 er en oversikt over politiske vedtak fattet i 2023, hvor det refereres til at dette skal vurderes/håndteres i handlings- og økonomiplanen. Oversikten viser hvorvidt vedtaket er fulgt opp i handlings- og økonomiplanen.

Endringer i tjenesteområdene

Kommunedirektøren foreslår flere endringer i inndelingen i tjenesteområder i denne handlings- og økonomiplanen:

- Tidligere tjenesteområder Næring, Samferdsel og Miljø og klima er slått sammen til ett felles tjenesteområde, Næring, miljø og samferdsel.
- Tidligere tjenesteområder Kommunedirektøren og strategisk ledelse og Utvikling og støttetjenester er slått sammen til ett felles tjenesteområde; Strategisk ledelse, utvikling og støttetjenester.
- Fagstabene til Oppvekst og utdanning, Helse og velferd, Byutvikling og Næring, miljø og samferdsel er flyttet fra tidligere Kommunedirektøren og strategisk ledelse, til tjenesteområdene stabene tilhører.
- Tidligere lå kostnader med lønnsoppgjøret under tjenesteområder Tilleggsbevilgninger. Dette er nå flyttet til Diverse sentrale bevilgninger.

Simuleringsmodell

Simuleringsmodellen er et verktøy som de politiske partiene kan bruke når de arbeider med budsjettforslag til handlings- og økonomiplanen. I modellen kan brukeren selv legge inn endringer i drifts- og investeringsbudsjettet, og sammenligne eget forslag med Kommunedirektørens budsjettforslag. I modellen vil brukeren se hvilken effekt endringene har på kommunens netto driftsresultat, disposisjonsfond, gjeldsgrad og handlingsregel for kapitalutgifter.

Modellen er tilgjengelig her:

<https://www.trondheim.kommune.no/tema/politikk-og-planer/budsjett-regnskap-og-rappor-ter/handlings-og-okonomiplan-budsjett/>

Definisjoner

Kommune-stat-rapportering (KOSTRA)

KOSTRA er en forkortelse for kommune-stat-rapportering. Gjennom KOSTRA sender alle norske kommuner og fylkeskommuner inn tall fra sine tjenesteområder til Statistisk sentralbyrå.

Aggregerte styringsdata for samarbeidende storkommuner (ASSS)

Aggregerte styringsdata for samarbeidende storkommuner er et samarbeid mellom KS og de største byene i Norge; Asker, Bergen, Bærum, Drammen, Stavanger, Trondheim, Oslo, Kristiansand, Fredrikstad, Lillestrøm, Sandnes og Tromsø.

I flere av kapitlene viser vi til nøkkeltallene fra ASSS. Tallene gir informasjon om tjenestetilbudet i Trondheim kommune, sammenlignet med Oslo, Bergen og Stavanger, i og med gjennomsnittet av ASSS.

ASSS-samarbeidet skal bidra til læring og utvikling i partnerskap mellom kommunene. Et hovedformål med samarbeidet er å utvikle relevante, sammenlignbare styringsdata som kan brukes i utvikling og planlegging av de kommunale tjenestene.

Spørsmål om handlings- og økonomiplanen

Kommunedirektøren svarer fortløpende på spørsmål om handlings- og økonomiplanen, og publiserer dem på kommunens nettsider.

Spørsmålene kan sendes til makrofinans.finasdirektoren@trondheim.kommune.no

Svarene blir lagt som en egen site her:

<https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/hop2024sporsmal>

1. Innstilling

Kommunedirektøren foreslår at bystyret forelegges følgende innstilling:

1.1. Skattevedtak 2024

For inntekts- og formuesskatt skal høyeste tillatte skattesats legges til grunn.

Eiendomsskatt:

- Utskrives med kroner 2,7 for hver kroner 1 000 av takstverdien på bolig- og fritidseiendommer.
- Utskrives med kroner 3,45 for hver kroner 1000 av takstverdien på næringseiendom
- Alle godkjente boligenheter for eiendomsskatt gis et bunnfradrag på kroner 550 000.
- I henhold til overgangsregel til eiendomsskatteloven §§ 3 og 4 skrives det ut eiendomsskatt på det særskilte skattegrunnlaget (maskiner og utstyr i verk og bruk) redusert med seks syvdeler i 2024. Skattesatsen på det særskilte skattegrunnlaget er 6,05 promille i gamle Trondheim kommune og 7 promille i gamle Klæbu kommune.

1.2. Budsjettedtak 2024

Kommunedirektørens forslag til budsjett for bykassen vedtas slik det går fram av det spesifiserte drifts- og investeringsbudsjettet, jamfør kapittel 2, 3 og 4.

Gebyrer, avgifter, kontingenter og egenbetalinger vedtas slik det framgår av budsjettforslaget, jamfør kapittel 9.

Investeringer forutsettes finansiert i samsvar med oversikt i budsjettforslaget, jamfør kapittel 3.

Bystyret vedtar å ta opp følgende lån i 2024:

- Lån til investeringer på inntil 2 490 millioner kroner
- Lån for videreutlån til startlånsordning på inntil 600 millioner kroner

Kommunedirektøren gis fullmakt til å avtale nærmere lånetidspunkt og lånevilkår, og til å inngå de nødvendige låneavtaler for kommunens innlån og utlån. Kommunedirektøren gis videre fullmakt til å gjennomføre refinansiering av lån.

Bystyret gir Kommunedirektøren fullmakt til å ta opp likviditetslån på inntil 500 millioner kroner i 2024, dersom drifts- eller finansieringsmessige forhold skulle gjøre det nødvendig.

1.3. Handlings- og økonomiplanen 2024-2027

- Bystyret vedtar Kommunedirektørens forslag til økonomiske handlingsregler, jamfør kapittel 8.
- Bystyret vedtar Kommunedirektørens forslag til mål.
- Bystyret vedtar Kommunedirektørens forslag til økonomiske rammer.

1.4. Klimabudsjett

Bystyret vedtar forslag til klimabudsjett med tiltak, mål for reduksjon av klimagassutslipp og slutter seg til utslippsrammen for perioden 2024-2027 i tabell 6-1, jf kapittel 6.

Kommunedirektøren i Trondheim, 18. oktober 2023

Morten Wolden

Olaf Løberg

2. Obligatoriske oppstillinger

2.1. Obligatoriske oppstillinger drift

Økonomisk oversikt drift. Regnskap 2022 og opprinnelig vedtatt budsjett 2023 i løpende priser. Resten i faste 2024-priser. Beløp i millioner kroner.

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Økonomiske oversikt drift						
Rammetilskudd	-4 607	-4 928	-5 158	-5 293	-5 331	-5 365
Inntekts- og formuesskatt	-7 440	-7 619	-8 462	-8 549	-8 631	-8 707
Eiendomsskatt	-778	-899	-967	-967	-967	-967
Andre skatteinntekter	0	0	0	0	0	0
Andre overføringer og tilskudd fra staten	-541	-549	-678	-669	-664	-661

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Økonomiske oversikt drift						
Overføringer og tilskudd fra andre	-2 256	-1 695	-1 757	-1 766	-1 775	-1 785
Brukerbetalinger	-693	-677	-613	-543	-543	-543
Salgs- og leieinntekter	-1 640	-1 812	-1 830	-1 830	-1 830	-1 829
Sum driftsinntekter	-17 955	-18 179	-19 465	-19 617	-19 741	-19 856
Lønnsutgifter	7 854	8 688	9 248	9 214	9 263	9 330
Sosiale utgifter	2 118	2 141	2 369	2 463	2 535	2 579
Kjøp av varer og tjenester	4 968	5 157	5 389	5 377	5 323	5 332
Overføringer og tilskudd til andre	1 189	1 144	1 193	1 161	1 170	1 176
Avskrivninger	902	0	0	0	0	0
Sum driftsutgifter	17 030	17 129	18 199	18 215	18 290	18 416
Brutto driftsresultat	-925	-1 049	-1 266	-1 402	-1 450	-1 440
Renteinntekter	-207	-522	-705	-691	-679	-690
Utbytter	-38	-19	-24	-23	-25	-24
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-324	0	0	0	0	0
Renteutgifter	313	741	956	947	914	919
Avdrag på lån	927	792	802	856	900	928
Netto finansutgifter	671	992	1 028	1 088	1 111	1 134
Motpost avskrivninger	-902					
Netto driftsresultat	-1 156	-58	-239	-315	-340	-306
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overført til investering	331	256	99	97	223	266
Avsetninger til bundne driftsfond	268	12	12	12	12	12
Bruk av bundne driftsfond	-248	-143	-143	-143	-143	-143
Avsetninger til disposisjonsfond	806	411	446	414	397	382
Bruk av disposisjonsfond		-478	-174	-65	-150	-210
Dekning av tidligere års merforbruk		0	0	0	0	0
Sum disponering eller dekning av netto driftsresultat	1 156	58	239	315	340	306
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0

Bevilgningsoversikt drift. Regnskap 2022 og opprinnelig vedtatt budsjett 2023 i løpende priser. Resten i faste 2024-priser. Alle beløp i millioner kroner.

	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Rammetilskudd	-4 607	-4 928	-5 158	-5 293	-5 331	-5 365
Inntekts- og formuesskatt	-7 440	-7 619	-8 462	-8 549	-8 631	-8 707
Eiendomsskatt	-778	-899	-967	-967	-967	-967
Andre generelle driftsinntekter	-541	-549	-678	-669	-664	-661
Sum generelle driftsinntekter	-13 366	-13 995	-15 265	-15 479	-15 593	-15 699
Sum bevilgning drift, netto	11 539	12 945	13 998	14 076	14 143	14 259
Avskrivinger	902	0	0	0	0	0
Sum netto driftsutgifter	12 441	12 945	13 998	14 076	14 143	14 259
Brutto driftsresultat	-925	-1 049	-1 267	-1 402	-1 450	-1 440
Renteinntekter	-207	-522	-705	-691	-679	-690
Utbytter	-38	-19	-24	-23	-25	-24
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-324	0	0	0	0	0
Renteutgifter	313	741	956	947	914	919
Avdrag på lån	927	792	802	856	900	928
Netto finansutgifter	671	992	1 028	1 088	1 111	1 134
Motpost avskrivinger	-902	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	-1 156	-58	-240	-315	-340	-306
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	331	256	99	97	223	266
Avsetninger til bundne driftsfond	268	12	12	12	12	12
Bruk av bundne driftsfond	-248	-143	-143	-143	-143	-143
Avsetninger til disposisjonsfond	806	411	446	414	397	382
Bruk av disposisjonsfond		-478	-174	-65	-150	-210
Dekning av tidligere års merforbruk		0	0	0	0	0
Sum disponering eller dekning av netto driftsresultat	1 156	58	239	315	340	306
Framført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	0	0	0	0

Detaljert oppstilling bevilgningsoversikt drift. Opprinnelig, vedtatt budsjett 2023 i 2023-kroner, resten er i 2024-kroner. Beløp i millioner kroner.

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Sum fordelt til drift	12 945	13 998	14 076	14 143	14 259
Barnehage	1 901	2 037	2 089	2 099	2 114
Skole	2 287	2 431	2 421	2 397	2 382
Barne- og familietjenesten	989	1 052	1 011	1 010	1 010
Kvalifisering og velferd	635	687	679	682	686
Psykisk helse og rus	329	350	350	353	355
Bo- og aktivitetstilbud	912	982	978	986	999
Helse- og omsorgstjenester	3 117	3 360	3 400	3 492	3 579
Flyktninger	200	314	314	314	314
Kunst og kultur	257	264	265	265	266
Kirke og gravlunder	128	139	140	140	141
Idrett og friluftsliv	221	240	230	192	192
Næring, miljø og samferdsel	1	-12	-11	-11	-10
Plan- og bygningstjenester	79	74	74	74	74
Eiendomstjenester	508	561	571	586	611
Tekniske tjenester	688	736	735	733	735
Strategisk ledelse, utvikling- og støttetjenester	563	577	573	572	572
Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen	79	74	82	73	83
Diverse sentrale bevilgninger	604	718	778	794	781
Ressurskrevende brukere	-269	-300	-309	-318	-328
Korreksjon bevilgningsoversikt drift	-282	-285	-291	-292	-297

2.2. Obligatoriske oppstillinger investering og gjeld

Bevilgningsoversikt investering

Bevilgningsoversikt investering	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
1. Investeringer i varige driftsmidler	2 506	3 906	3 302	2 641	2 857	3 741
2. Tilskudd til andres investeringer	28	70	71	82	93	74
3. Investeringer i aksjer og andeler	59	61	67	73	79	85
4. Utlån av egne midler	20	0	0	0	0	0
5. Avdrag lån	0	0	0	0	0	0
6. Sum investeringsutgifter	2 613	4 037	3 440	2 796	3 029	3 900
7. Kompensasjon for merverdiavgift	-335	-473	-345	-231	-293	-437
8. Tilskudd fra andre	-319	-707	-340	-389	-567	-367
9. Salg av varige driftsmidler	-191	-200	-150	-150	-140	-90
10. Salg av finansielle anleggsmidler	-2	0	0	0	0	0
11. Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0
12. Mottatt avdrag på utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0
13. Bruk av lån	-1 571	-2 401	-2 490	-1 928	-1 794	-2 717
14. Sum investeringsinntekter	-2 419	-3 781	-3 324	-2 698	-2 793	-3 611
15. Videreutlån	615	600	700	700	700	700
16. Bruk av lån til videreutlån	-575	-500	-600	-600	-600	-600
17. Avdrag på lån til videreutlån	92	93	105	120	134	147
18. Mottatte avdrag på videreutlån	-204	-193	-205	-220	-234	-247
19. Netto utgifter videreutlån	-73	0	0	0	0	0
20. Overføring fra drift	-197	-256	-99	-98	-236	-290
21. Avsetninger til bundne investeringsfond	136	100	100	100	100	100
22. Bruk av bundne investeringsfond	-60	-100	-100	-100	-100	-100
23. Avsetninger til ubundne investeringsfond	0					
24. Bruk av ubundne investeringsfond	0		-17			
25. Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0
26. Sum overføring fra drift og netto avsetninger	-121	-256	-116	-98	-236	-290
27. Fremført til inndeckning i senere år (udekket beløp)	0	0	0	0	0	0

Detaljert oppstilling punkt 1 investering i varige driftsmidler

Detaljert oppstilling punkt 1 Investeringer i varige driftsmidler	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Barnehage	51	137	61	36	46	121
Skole	381	409	193	257	248	378
Barne og familietjenesten	4	8	28	19	17	13
Helse og velferd	491	715	506	316	475	630
Bolig	205	336	385	355	230	117
Idrett og friluftsliv	517	372	232	42	159	712
Kunst og kultur	27	77	59	15	16	16
Kirker og gravlunder	30	83	82	85	96	77
IT	90	168	87	42	85	70
Formålstomt	14	203	213	219	154	115
Eiendomsinvesteringer	47	99	141	29	29	65
Ubebygd bolig og næringsareal	65	197	126	95	95	134
Grunneieransvar			19	31	38	38
Veg	27	40	45	32	32	32
Vann	98	268	311	316	342	467
Avløp	229	376	387	364	375	385
Renovasjon	4	6	22	29	26	22
Byrom parker og grøntanlegg	54	26	41	22	21	21
Adm.- og driftsbygg	2	17	25	13	64	0
Miljøpakken	139	304	304	300	300	300
Trondheim parkering	2	2	1	0	2	2
Maskiner og utstyr	43	14	14	14	14	14
Klimainvesteringer	17	122	92	92	86	86
Sum investeringer	2 534	3 976	3 374	2 723	2 950	3 815

Oversikt over gjeld og andre vesentlige forpliktelser

Oversikt over gjeld og andre vesentlige langsiktige forpliktelser	Regnskap 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Lån til investeringsformål	17 767	19 701	20 500	21 506	22 272	23 871
Lån til videre utlån - startlån	2 897	3 306	3 820	4 311	4 787	5 251
Lån til videre utlån - Stiftelsen pirbadet	180	169	153	143	132	122
Lån til videre utlån - Helseplattformen	239	0	0	0	0	0
Sum lån	21 084	23 176	24 473	25 959	27 191	29 243

2.3. Rammer tjenesteområder drift

Tabellene viser rammeutvikling for de ulike tjenesteområdene, fra vedtatt budsjett 2023 til Kommunedirektørens forslag 2024-2027. Alle tall i millioner kroner.

Barnehage

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	2 215,2	2 290,0	2 269,2	2 279,5	2 293,9
Driftsinntekter	-310,9	-249,3	-176,5	-176,5	-176,5
Driftsresultat	1 904,3	2 040,7	2 092,7	2 103,0	2 117,4
Netto avsetninger	-3,6	-3,6	-3,6	-3,6	-3,6
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	-3,6	-3,6	-3,6	-3,6	-3,6
Netto resultat	1 900,7	2 037,1	2 089,1	2 099,4	2 113,8

Skole

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	2 757,7	2 894,6	2 887,3	2 864,0	2 848,8
Driftsinntekter	-469,4	-462,6	-465,3	-465,3	-465,3
Driftsresultat	2 288,3	2 431,9	2 421,9	2 398,6	2 383,4
Netto avsetninger	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2
Netto resultat	2 287,1	2 430,7	2 420,7	2 397,4	2 382,2

Barne- og familietjenesten

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	1 106,5	1 172,2	1 131,2	1 130,4	1 130,3
Driftsinntekter	-111,5	-114,4	-114,4	-114,4	-114,4
Driftsresultat	994,9	1 057,8	1 016,8	1 016,0	1 015,9
Netto avsetninger	-5,7	-5,7	-5,7	-5,7	-5,7
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	-5,7	-5,7	-5,7	-5,7	-5,7
Netto resultat	989,2	1 052,1	1 011,1	1 010,3	1 010,2

Kvalifisering og velferd

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	783,7	840,2	832,1	835,8	839,3
Driftsinntekter	-143,8	-148,9	-148,9	-148,9	-148,9
Driftsresultat	639,9	691,3	683,2	686,9	690,4
Netto avsetninger	-4,6	-4,6	-4,6	-4,6	-4,6
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	-4,6	-4,6	-4,6	-4,6	-4,6
Netto resultat	635,3	686,7	678,6	682,3	685,8

Psykisk helse og rus

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	379,2	401,1	401,6	403,9	406,2
Driftsinntekter	-41,5	-42,7	-42,7	-42,7	-42,7
Driftsresultat	337,7	358,4	358,9	361,2	363,5
Netto avsetninger	-8,6	-8,6	-8,6	-8,6	-8,6
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	-8,6	-8,6	-8,6	-8,6	-8,6
Netto resultat	329,1	349,8	350,3	352,6	354,9

Bo- og aktivitetstilbud

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	975,2	1 046,0	1 042,1	1 049,7	1 062,9
Driftsinntekter	-63,3	-64,2	-64,2	-64,2	-64,2
Driftsresultat	911,9	981,8	977,9	985,5	998,7
Netto avsetninger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto resultat	911,9	981,8	977,9	985,5	998,7

Helse- og omsorgstjenester

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	3 835,1	4 102,2	4 142,0	4 234,1	4 321,1
Driftsinntekter	-697,8	-721,4	-721,4	-721,4	-721,4
Driftsresultat	3 137,4	3 380,8	3 420,6	3 512,7	3 599,7
Netto avsetninger	-20,4	-20,4	-20,4	-20,4	-20,4
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	-20,4	-20,4	-20,4	-20,4	-20,4
Netto resultat	3 117,0	3 360,4	3 400,2	3 492,3	3 579,3

Flyktninger

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	200,5	314,6	314,6	314,6	314,6
Driftsinntekter	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
Driftsresultat	199,6	313,7	313,7	313,7	313,7
Netto avsetninger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto resultat	199,6	313,7	313,7	313,7	313,7

Kunst og kultur

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	301,3	308,2	308,7	311,7	313,1
Driftsinntekter	-42,5	-43,4	-43,4	-43,4	-43,4
Driftsresultat	258,9	264,8	265,3	268,3	269,7
Netto avsetninger	-1,9	-0,6	-0,5	-3,0	-3,7
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	-1,9	-0,6	-0,5	-3,0	-3,7
Netto resultat	257,0	264,2	264,8	265,3	266,0

Kirke og gravlunder

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	128,4	138,9	139,6	140,1	140,8
Driftsinntekter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Driftsresultat	128,4	138,9	139,6	140,1	140,8
Netto avsetninger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto resultat	128,4	138,9	139,6	140,1	140,8

Idrett og friluftsliv

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	221,1	240,4	230,6	193,0	193,0
Driftsinntekter	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Driftsresultat	220,5	239,8	230,0	192,4	192,4
Netto avsetninger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto resultat	220,5	239,8	230,0	192,4	192,4

Plan- og bygningstjenester

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	179,3	175,7	175,7	175,7	176,0
Driftsinntekter	-102,8	-104,5	-104,5	-104,5	-104,5
Driftsresultat	76,5	71,2	71,2	71,2	71,5
Netto avsetninger	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Netto resultat	78,9	73,6	73,6	73,6	73,9

Næring, miljø og samferdsel

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	254,0	250,5	250,8	253,9	255,2
Driftsinntekter	-250,7	-261,4	-261,4	-261,4	-261,4
Driftsresultat	3,3	-10,9	-10,6	-7,5	-6,2
Netto avsetninger	-2,2	-1,0	-0,8	-3,3	-4,1
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	-2,2	-1,0	-0,8	-3,3	-4,1
Netto resultat	1,1	-11,9	-11,4	-10,8	-10,3

Tekniske tjenester

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	1 521,2	1 572,3	1 571,4	1 569,8	1 571,7
Driftsinntekter	-1 152,2	-1 155,0	-1 155,0	-1 155,0	-1 155,0
Driftsresultat	369,0	417,3	416,4	414,9	416,7
Netto avsetninger	107,4	107,4	107,4	107,4	107,4
Netto finansutgifter	211,1	211,1	211,1	211,1	211,1
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	318,5	318,5	318,5	318,5	318,5
Netto resultat	687,5	735,8	734,9	733,4	735,2

Eiendomstjenester

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	936,2	990,9	1 000,9	1 016,1	1 040,8
Driftsinntekter	-481,8	-483,7	-483,7	-483,7	-483,7
Driftsresultat	454,4	507,2	517,2	532,4	557,2
Netto avsetninger	30,8	30,8	30,8	30,8	30,8
Netto finansutgifter	22,5	22,5	22,5	22,5	22,5
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	53,4	53,4	53,4	53,4	53,4
Netto resultat	507,8	560,6	570,6	585,8	610,6

Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	80,9	76,1	84,1	75,0	85,1
Driftsinntekter	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7
Driftsresultat	79,2	74,4	82,4	73,3	83,4
Netto avsetninger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto resultat	79,2	74,4	82,4	73,3	83,4

Strategisk ledelse, utvikling- og støttetjenester

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	707,1	726,4	721,8	721,7	721,7
Driftsinntekter	-140,6	-145,4	-145,4	-145,4	-145,4
Driftsresultat	566,6	581,0	576,4	576,3	576,3
Netto avsetninger	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9
Netto resultat	562,7	577,2	572,6	572,5	572,5

Diverse sentrale bevilgninger

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	542,4	651,0	704,5	714,7	695,4
Driftsinntekter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Driftsresultat	542,4	651,0	704,5	714,7	695,4
Netto avsetninger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	61,3	67,1	73,3	79,3	85,6
Finansresultat	61,3	67,1	73,3	79,3	85,6
Netto resultat	603,7	718,1	777,8	794,0	781,0

Statlige tilskudd og skatt

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Driftsinntekter	-14163,3	-15460,4	-15683,1	-15806,5	-15922,5
Driftsresultat	-14163,3	-15460,4	-15683,1	-15806,5	-15922,5
Netto avsetninger	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto resultat	-14163,3	-15460,4	-15683,1	-15806,5	-15922,5

Eksterne finanstransaksjoner

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	4,5	7,2	6,9	6,7	6,4
Driftsinntekter	-3,7	-4,5	-4,3	-4,2	-4,0
Driftsresultat	0,8	2,7	2,6	2,5	2,4
Netto avsetninger	-102,8	147,0	153,3	21,9	-23,6
Netto finansutgifter	760,3	796,5	856,3	879,4	902,9
Overført til investering	194,3	31,9	23,4	144,0	180,0
Finansresultat	851,8	975,4	1 033,0	1 045,3	1 059,3
Netto resultat	852,6	978,1	1 035,6	1 047,8	1 061,7

Interne finanstransaksjoner

	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027
Driftsutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Driftsinntekter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Driftsresultat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto avsetninger	-186,0	-100,4	-28,5	6,0	-23,2
Netto finansutgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overført til investering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finansresultat	-186,0	-100,4	-28,5	6,0	-23,2
Netto resultat	-186,0	-100,4	-28,5	6,0	-23,2

3. Forslag til investeringer og finansiering 2024-2027

I dette kapitlet gis det en oversikt over investeringsutgiftene og finansiering for hvert investeringsområde og på prosjektnivå for perioden 2024-2027. I kapitlet finnes også en samlet oversikt over investeringer og finansiering for planperioden 2024-2027.

Detaljer oversikt over investering og finansiering per prosjekt finnes her:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/e/2PACX-1vSb6NhR6zMM4i-kUVhw3upReuY2QOEi0QbwPfNaPihxOyO5uqgPmlLx3wD0xH8P9jrXzrnSgzOFe-Ex/pubhtml>

Oversikt over investeringer og finansiering i 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027	Sum 2024-2027
Barnehage	61	36	46	121	264
Skole	193	257	248	378	1077
Barne og familietjenesten	28	19	17	13	77
Helse og velferd	506	316	475	630	1927
Bolig	385	355	230	117	1087
Idrett og friluftsliv	232	42	159	712	1144
Kunst og kultur	59	15	16	16	105
Kirker og gravlunder	82	85	96	77	340
IT	87	42	85	70	284
Formålstomt	213	219	154	115	701
Eiendomsinvesteringer	141	29	29	65	264
Ubebygd bolig og næringsareal	126	95	95	134	450
Grunneieransvar	19	31	38	38	126
Veg	45	32	32	32	141
Vann	311	316	342	467	1436
Avløp	387	364	375	385	1511
Renovasjon	22	29	26	22	99
Byrom parker og grøntanlegg	41	22	21	21	105
Adm.- og driftsbygg	25	13	64	0	103
Miljøpakken	304	300	300	300	1204
Trondheim parkering	1	0	2	2	5
Maskiner og utstyr	14	14	14	14	55
Klimainvesteringer	92	92	86	86	356
Sum investeringer	3 374	2 723	2 950	3 815	12 861

	2024	2025	2026	2027	Sum 2024-2027
Investering	3 374	2 722	2 950	3 815	12 861
Bykassefinansierte lån	1548	1069	953	1761	5347
Eksternfinansierte lån	942	859	841	956	3598
Mva.-kompensasjon	345	231	293	437	1307
Refusjoner	332	361	332	332	1358
Salgsinntekt	150	150	140	90	530
Tilskudd	7	27	234	35	304
Realavkastning fra kraftfondet	32	25	157	204	417
Bruk av fond	17				
Sum finansiering	3 374	2 722	2 950	3 815	12 861

4. Kjøp fra andre, overføringer og tilskudd

4.1. Innledning

Dette kapitlet inneholder en spesifisering av Kommunedirektørens forslag til bevilgninger som i 2024 benyttes til:

- Kjøp fra andre, for eksempel driftstilskudd til private barnehager
- Kjøp fra interkommunale selskap der kommunen selv er deltaker
- Kjøp fra foretak som fører særregnskap
- Overføringer til andre, for eksempel tilskudd til lag og organisasjoner
- Overføring til interkommunale selskap der kommunen selv er deltaker
- Overføringer til foretak

4.2. Oppvekst og utdanning

Tabell 4-1 Skole (art 370)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Private skoler, kjøp av tjenester	15 510	16 115
Sum art 370	15 510	16 115

Tabell 4-2 Skole (art 470)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Museene i Trøndelag	1 551	1 507
Ungt entrepenørskap	1 912	0
Vitensenteret	1 396	1 974
MOT skole	210	210
Voll 4H-gård	2 223	2 234
Sum art 470	7 292	5 925

Tabell 4-3 Barnehage (art 370)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Kommunalt tilskudd til private barnehager, inkludert moderasjon	760 495	846 902
Tilskudd til spesialpedagogiske tiltak i private barnehager	25 000	25 700
Studentsamskipnaden i Trondheim - studentspesifikke tiltak	614	638
Tilsyn elever videregående skole	1 493	1 551
Sum art 370	762 602	874 791

Tabell 4-4 Barne- og familietjenester (art 370)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Kirkens Bymisjon		
Inn på tunet	803	835
Kjøp av avlastning fra private aktører (Helse og habilitering)	6 000	6 234
Kjøp av avlastning fra private aktører (Barnevern)	7 000	7 273
Kjøp av tjenester til brukerstyrt personlig assistanse	20 499	29 298
Kjøp av tilsyn ved samvær	1 000	1 039
Ettervern (knyttet til institusjon (Stendi))	3 000	3 117
Barneverntiltak (privat fosterhjem/institusjon, MST)	55 000	57 145
Sum art 370	93 302	104 941

Tabell 4-5 Barne- og familietjenester (art 470)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Barnas Stasjon, Blå Kors	3 531	3 634
Kirkens Bymisjon	8 956	9 216
Kontaktsenteret 22B, Salem	768	790
Fosterhjem	17 000	17 493
Tiltak EM	8 000	8 232
Barneverntiltak	8 000	8 232
Sum art 470	46 255	47 597

4.3. Helse og velferd

Tabell 4-6 Helse- og velferdstjenester (art 370)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Kjøp av botiltak og aktivitetstilbud, inkl. varig tilrettelagte arbeidsplasser	15 088	15 315
Kjøp av helse- og velferdstjenester, eldre	157 313	143 879
Kjøp av plasser ved Conrad Svendsen Senter, redusert med en bruker	4 102	1 983
Kjøp av helsetjenester	216 128	246 676
Kjøp av tjenester til rus og psykisk helse	33 502	34 599
Kjøp av tjenester Kvalifisering og velferd	9 222	9 582
Kjøp av tjenester til brukerstyrt personlig assistanse	178 423	224 344
Sum art 370	613 778	676 378

Tabell 4-7 Helse- og velferdstjenester (art 380)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Stavne arbeid og kompetanse	19 810	20 583
Klæbu Industrier	5 358	5 567
Sum art 380	25 169	26 150

Tabell 4-8 Helse- og velferdstjenester (art 470)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Frivilligsentraler		
Sosiale møteplasser	205	211
Løkkan Frivilligsentral	349	359
Sjetne Frivilligsentral	349	359
Ila Frivilligsentral	349	359
Presthus Frivilligsentral	349	359
Byåsen Frivilligsentral	349	359
Strinda Frivilligsentral	349	359
Nardo Frivilligsentral	349	359
Kattem Frivilligsentral	349	359
Saupstad Frivilligsentral	349	359
Østbyen Frivilligsentral	349	359
Tegnspråklig Frivilligsentral	349	359
Tillerbyen Frivilligsentral	349	359
Jekken Frivilligsentral	349	359
Klæbu Frivilligsentral	349	359
Festforestilling for frivillige, flyttet til kultur	179	
Sum Frivilligsentraler	5 270	5 237
Lag og organisasjoner		
Amathea	181	186
Angstringen - Trondheim	391	402
Blå Kors, Kompasset	806	829
Brukerorganisasjoner rus	103	106
Camp Kolstad	178	183
Foreningen fri	414	426
Gatevisa Sorgenfri	436	449
Internasjonal velferdsforening (tidl rådgivningsgruppen)	205	211
Kirkens Bymisjon, Aksept, flyttet fra psykisk helse og rus	214	221

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Kirkens bymisjon, Batteriet	478	492
Kirkens bymisjon, Gatejuristen/Legal Aid	1 107	1 139
Kirkens bymisjon, Homestart	513	528
Kirkens Bymisjon, Nadheim	100	100
Kirkens Bymisjon, Vår Frue åpen kirke	256	263
Kirkens SOS, Trøndelag	785	808
Kristent interkulturelt arbeid - KIA	859	884
Matsentralen	849	874
Mental helse Trondheim	130	134
Norges handicap forbund	114	117
Omsorgskafeen	253	260
Prosjekt Ai-lab Helse	250	550
ROS - senter for spiseforstyrrelser	974	1 002
Røde Kors flyktningeguide	414	426
Røde kors, Fellesverket	1 025	1 055
Røde kors, Nettverk etter soning	112	115
Selvhjelp for innvandrere SEIF	508	523
NOK Trondheim (Senter mot incest)	1 257	1 293
TV BRA, dekkes fra BoA	500	515
Studentsamskipnaden, psykososialt arbeid	558	574
Tordenskjold senter, Sommer- EMU (Eldre møter unge)	410	422
Trondheim Døveforening	461	474
Trondheim Revmatikerforening	128	132
Trondheim samtalesenter	323	332
Veteranhus	400	412
Vårres	289	297
Østbyen, generasjonsmøter	205	211
Folkehelsemidler	1 098	1 131
Sum lag og organisasjoner	17 284	18 076
Helse- og rusforebyggende tiltak etter søknad	314	1 049
Sum art 470	22 868	24 362

Tiltaket Røde Kors Link ble avsluttet i 2023, og midlene ble allokert til tre organisasjoner (ROS, Klæbu Frivilligsentral EMU-tiltak og Kirkens Bymisjon Nadheim). Midlene i 2024 foreslås lagt til rammen for tiltak etter søknad, men unntak av Kirkens Bymisjon Nadheim, som foreslås som fast post med 100 000 kr.

4.4. Kultur og idrett

Tabell 4-9 Tilskudd kunst og kultur (art 470)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Visuell kunst		
Art scene Trondheim	169	174
Heimdal Kunstforening	198	204
Kunsthall Trondheim	3 448	3 548
Lademoen kunstnerverksteder	1 081	1 112
Trondheim elektroniske kunstsenter (inkl MetaMorf)	944	972
Trondheim Kunstforening	520	535
Trondheim Open	149	154
Trøndelag senter for samtidskunst	731	753
Sum visuell kunst	7 240	7 452
Film		
Cinematket	372	382
Filminvest	1 895	1 977
Midt-Norsk filmsenter	1 590	1 659
Trondheim filmklubb inkl Barnefilmklubben	104	107
Sum film	3 961	4 125
Musikk		
AKKS	527	542
Alpaca ensemble	189	194
Dokkhuset scene	262	270
Midtnorsk Jazzsenter	520	535
Musikkaktiviteter i Domkirken	300	308
Ny musikk	315	324
Orkester Nord - Trondheim Barokk	189	194
Senter for tidligmusikk	105	108
Tempo	484	500
Trondheim Jazzorkester	1 139	1 188
Trondheim Sinfonietta	247	254
Trondheim Voices	404	416
Trondheim vokalensemble	714	734
Trondheimssolistene	354	364
Trøndelag Big Band	215	221
Voksenkorps i elitedivisjon	205	211
Sum musikk	6 169	6 363
Festivaler		
Barokkfest	241	248

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Fargespill, kammermusikkfestivalen	525	540
ISFIT	357	367
JubaJuba barnekulturfestival	675	694
Jødisk kulturfestival	399	410
Kosmorama filmfestival	1 889	1 943
Kulturnatt	231	238
Mindre festivaler	1 107	1 139
Minimalen	136	140
Multipliè	105	108
Nidaros bluesfestival	399	410
Olavsfestdagene	4 482	4 675
Pstereo	808	831
Transform	387	398
Trondheim calling	512	527
Trondheim jazzfestival	1 230	957
Trondheim kammermusikkfestival	936	976
Æ Å Trondheim litteraturfestival	112	116
Sum festivaler	14 531	14 717
Scenekunst		
Cirka Teater	262	270
Dansit	2 342	2 389
Rosendal teater	6 694	6 888
Sum scenekunst	9 298	9 547
Kulturarv, vitenskap/teknologi		
Jødisk museum	556	572
Klæbu bygdemuseum	74	77
Sporveismuseet	189	194
Vitensenteret	1 815	324
Sum kulturarv, vitenskap/teknologi	2 634	1 167
Kultur- og kunstnerisk virksomhet		
Bykunstnerstipend	250	250
Egenandelstilskudd	300	309
Etablererstipend for kunstnere	200	200
Helårsarrangører musikk	564	580
Kjøp av tid i Verkstedhallen	410	422
Kulturpris	70	70
Kulturstipender	280	280
Kulturstipend Ramallah	50	50

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Litteraturhuset i Trondheim	1 574	1 620
Norsk forfattersentrum Midt-Norge	147	151
Tilskudd kunst- og kulturtiltak profesjonelle	4 360	4 086
Tilskudd til atelierfellesskap for profesjonelle kunstnere	564	580
Turne-og transportstøtte	380	391
Sum kultur og kunstnerisk virksomhet	9 149	8 989
Kulturnæring		
Song;Expo	149	154
Kulturnæring - utviklingsmidler	513	527
Sum kulturnæring	662	681
Fritidskulturlivet		
Frivillighetsmidler kultur	2 025	1 055
Feministhuset	359	369
Norsk musikkorpsforbund Trøndelag, arrangementstilskudd	241	248
Reisestøtte til semiprofesjonelle sang- og musikkensembler	103	105
Samefolkets dag	203	208
Sjiraffen kultursenter	904	930
Strakstiltak fritidskulturlivet	1 071	1 102
Tilskudd til aktiviteter for barn og unge	1 445	1 487
Tilskudd til deltakelse i fritidsaktiviteter for barn og unge	205	211
Tilskudd til drift av aktiviteter og åpne møteplasser for ungdom	636	654
Tilskudd til fritidskulturlivet	2 183	1 847
Tilskudd til partipolitiske ungdomsorganisasjoner	103	105
Tilskudd til skolekorps og -kor	2 358	2 426
Trondheim kulturnettverk	299	308
UKM – Norge	105	108
Tilskudd til utstyr, skolekorps	1 179	1 213
Sum fritidskulturlivet	13 419	12 376
Andre		
Inkludering av funksjonshemmede i lag og organisasjoner	564	580
Tilskudd til julemarkedet	247	254
Sum andre	811	834
Regionale landsdelsinstitusjoner		

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Museene i Sør-Trøndelag	9 300	9 987
Trondheim symfoniorkester og opera	28 311	29 951
Trøndelag teater	17 526	18 542
Sum regionale landsdelsinstitusjoner	55 137	58 480
Sum kunst og kultur	123 011	124 731

Tabell 4-10 Tilskudd tros- og livssynssamfunn og pilegrimsarbeid (art 470)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Tilskudd til Kirkelig fellesråd		
Drift kirker og administrasjon	89 556	98 549
Drift av gravplasser og krematorium	36 757	38 190
Sum tilskudd til Kirkelig fellesråd	126 313	136 739
Annet		
Human-Etisk forbund	136	141
Kirkelig Dialogsenter Trondheim	410	426
Nidaros pilegrimsgård	671	698
Sum Annet	1 217	1 265
Sum tros- og livssynssamfunn og pilegrimsarbeid	127 530	138 004

Tabell 4-11 Tilskudd idrett og friluftsliv (art 370)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Samarbeid med idrettslagene – tilsyn haller	3 100	3 200
Sum art 370	3 100	3 200

Tabell 4-12 Tilskudd idrett og friluftsliv (art 470)

	Beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Tilskudd til aktiviteter barn og unge	2 300	2 400
Tilskudd til arrangement	1 400	1 450
Tilskudd til frivillige lag for tiltak i friområder	300	300
Tilskudd til drift av private idrettsanlegg	8 422	8 666
Tilskudd til rehabilitering og bygging av mindre idrettsanlegg	414	426
Tilskudd/leie Heimdalshallen	3 209	2 900
Tilskudd/leie Utleirahallen	3 036	2 750
Tilskudd/leie Flatåshallen	2 245	2 310
Tilskudd/leie Sjetnehallen	2 245	2 310

Tilskudd/leie Flatås fotballhall	126	130
Tilskudd/leie Ranheimshallen	2 358	2 426
Tilskudd/leie Myrahallen	1 850	2 426
Tilskudd/leie Trygg Lade-hallen	1 500	2 426
Tilskudd til kunstgress uten granulatinnfyll	3 000	3 000
Tilskudd til offentlig bruk av kunstgressbaner	400	412
Tilskudd til utstyr i private idrettsanlegg	1 700	1 500
Tilskudd til/samarbeid med Trondhjems skiklubb	64	67
Tilskudd til løypekjøring idrettslag	800	900
Tilskudd til Toppidrettsveka	400	420
Tilskudd til World Cup og tilliggende ungdomskonkurranser	500	520
Tilskudd til drift av Idrettsrådet i Trondheim	1 309	1 347
Tilskudd til Idrettsrådet i Trondheim: Inkluderingsmidler idrett	2 650	2 650
Tilskudd til Trondheimsregionens friluftsråd	989	1 000
Tilskudd til Trondheim sjøbadeforening	40	45
Tilskudd til idrettslag, kommunal egenandel spillemidler	3 900	4 100
Sum idrett og friluftsliv	45 156	46 881

4.5. Byutvikling

Tabell 4-13 Byutvikling (art 370)

	Budsjettert beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Avtale med Trondheim renholdsverk AS	285 071	347 196
Interkommunalt utvalg for akuttforurensing	1 717	1 786
Drift av 110-sentralen	19 285	20 056
Avtale med City Management AS	2 857	2 972
Diverse Vasslag	703	771
Sum art 370	309 633	372 781

Tabell 4-14 Byutvikling (art 380)

	Budsjettert beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Trøndelag brann og redningstjeneste: Branntjenester*	193 628	209 178
Trøndelag brann og redningstjeneste: Feietjenester	16 310	16 962
Erstatninger byggesaksbehandling	800	800

Trøndelag brann og redningstjeneste: Byggesaksbehandling knyttet til feiing	1 100	1 100
Sum art 375	211 838	228 040

*tilskudd branntjenester 2024 er inkl ekstraordinært prisstigning 2023

Tabell 4-15 Byutvikling (art 470/480)

	Budsjettert beløp 2023	Budsjettert beløp 2023
Tilskudd bevaring av bryggerekken	2 000	2 000
Tilskudd Skistua (betjening lån)	500	500
Erstatningssaker vann og avløp	900	2 900
Sum art 470/480	3 400	5 400

4.6. Næring, miljø og samferdsel

Tabell 4-16 Miljø (art 370)

	Budsjettert beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Avtale med Trondheim og omegn fiskeadministrasjon	80	80
Veterinærvakt	1 750	1 850
Norsk landbruksrådgivning	70	70
Sum art 370	1 900	2 000

Tabell 4-17 Tilskudd miljø og samferdsel (art 470/480)

	Budsjettert beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Tilskudd kollektivtrafikk	7 500	8 600
Tilskudd Urban matdyrking	1 000	1 000
Støtte til etablering av ladestasjoner drosje/ andre kjøretøy	1 000	750
Naturrestaurering	5 000	5 000
Tilskudd piggdekkrefusjon	1 300	700
Tilskudd sykkelparkering sameier/ borettslag	1 000	0
Sum art 470/480	16 800	16 050

Tabell 4-18 Tilskudd Næring (art 470)

	Budsjettert beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
StudyTrondheim	385	385
Visit Trondheim	2 750	2 750
Trondheim Tech Port	2 800	2 800
European Region Gastronomy	300	0
Trøndersk Matfestival	300	300

Proneo Etablereropplæring	600	600
Økosystemet for nyskaping	1 600	1 600
Luftfartsforum	200	200
Sum art 470	8 935	8 635

4.7. Strategisk ledelse, utvikling og støttetjenester

Tabell 4-19 Tilskudd strategisk ledelse, utvikling- og støttetjenester (art 470)

	Budsjettert beløp 2023	Budsjettert beløp 2024
Trondheimsregionen	4 000	4 200
Sum art 470	4 000	4 200

5. Trondheimsløftet

Kommuneplanens samfunnsdel (KPS), som ble vedtatt høsten 2022, slår fast tre hovedmål for samfunnsutviklingen i Trondheim kommune fram mot 2032. Kommuneplanens samfunnsdel omtaler utviklingstrekk og utfordringsbildet kommunen ser på lang sikt. Beskrivelsen av utfordringsbildet oppdateres og aktualiseres hvert år i handlings- og økonomiplanen.

Den nye KPS'en har fått navnet "*Trondheimsløftet: Sammen skaper vi Trondheim*". Vi skal løfte byen, samtidig som vi inngår et løfte om å samarbeide for å nå målene vi setter oss. De tre samfunnsmålene i planen viser vei for i hvilken retning vi ønsker å gå som samfunn i årene fremover:

1. *Trondheim tar ansvar for et grønnere og mer sirkulært samfunn*
2. *Trondheim er en mangfoldig by med et sterkt fellesskap*
3. *Kunnskaps- og teknologihovedstaden Trondheim er et kraftsentrum for en bedre verden*

Veien kan virke lang fra KPS'ens mål og strategier, til konkrete forslag i budsjettet som prioriterer de begrensede ressursene vi som kommune rår over. Behovene overstiger ofte de rammene kommunen har til rådighet i et budsjettår. Å binde sammen den langsiktige planen med den mer kortsiktige handlings- og økonomiplanen, kan virke som en uoverkommelig oppgave. Men vi må huske at de utfordringene det pekes på i de tre samfunnsmålene ikke representerer nye tema, hverken for kommunen eller andre samfunnsaktører.

Vi tar, sammen med andre, også i dag et betydelig ansvar, for å bidra til det grønne skiftet, forhindre at mennesker havner i utenforskap, og at Trondheim befester sin rolle som en innovativ næringsby. Det overordnede fokuset i *Trondheimsløftet* er at vi må bli enda dyktigere på det vi gjør, både i den kommunale organisasjonen og i partnerskap med andre aktører.

I dette forslaget til handlings- og økonomiplan 2024-2027 ligger det betydelige bevilgninger, både til den jevnlige driften og til tiltak som bidrar til å føre oss i retning av samfunnsmålene. Forslaget viser at de økonomiske rammene for kommende fireårsperiode er stramme, og på flere tjenesteområder foreslås det besparende tiltak for å tilpasse virksomheten til budsjettammene. Kommunedirektøren understreker viktigheten av at utgiftsnivået tilpasses budsjett på alle områder. Til tross for at vi opplever at det strammes til, og at mange smertende tiltak må iverksettes, så har vi likevel et betydelig handlingsrom for endring i vårt driftsbudsjett som totalt er på vel 18 milliarder kroner. Vi kan ikke forvente at det økonomiske handlingsrommet utvides i årene som kommer, men høyt prioriterte mål kan nås gjennom smartere løsninger.

Som nevnt ovenfor har arbeidet med dette forslaget til handlings- og økonomiplan vært krevende fordi flere tjenesteområder har merforbruk. Merforbruket har vart over flere år og har tiltatt i omfang. Dette skyldes endringer i tjenestene i form av innføring av brukerstyrt personlig assistent, og endrede brukergrupper.

Kommunedirektøren har derfor i forslaget til handlings- og økonomiplan foreslått å bruke mesteparten av det tilgjengelige handlingsrommet til å styrke bo- og aktivitetstilbudet, helse- og omsorgstjenestene og barne- og familietjenesten. Dette er gjort ved å bruke noe av det regjeringen styrket kommuneøkonomien med i 2023 for å kompensere for prisvekst, og noe ved å bruke økte inntekter. Hensikten med dette er å sørge for at forslaget til budsjett ikke bare er i balanse, men også realistisk. I tillegg til denne styrkingen, er det nødvendig at områdene tilpasser driftsutgiftene til budsjett. Kommunedirektøren foreslår også å sette av til sammen 30 millioner kroner i 2024 og 2025 til omstilling.

Kommunedirektøren mener at de foreslåtte prioriteringer er i tråd med målet i Trondheimpløftet om at kommunen skal bidra til en mangfoldig by med sterke fellesskap.

Nedenfor går det mer i dybden på hvordan det arbeides i kommunen med de tre samfunnsmålene i KPS'en, samt status og utfordringer i arbeidsgiverpolitikken. I kapitlene om tjenesteområdene er det gjort nærmere rede for foreslåtte prioriteringer og tiltak.

5.1. Grønnere og mer sirkulært samfunn

Bystyret erklærte i 2019 at den globale oppvarmingen og tap av naturmangfold representerer en krisesituasjon som også vil ramme oss. Trondheim kommune må ta sin del av ansvaret for å løse natur- og klimakrisen. I tillegg til store klimatiltak, som nye energisystemer og karbonfangst, må vi ta innover oss konsekvensene av overforbruk av natur. Dette er bakteppet for bystyrets visjon om at Trondheim skal være en internasjonal foregangskommune for utvikling av gode klima- og miljøløsninger. I 2022 utpekte EU-kommisjonen Trondheim som én av 112 europeiske byer som skal arbeide for å bli klimanøytrale innen 2030.

Klima- og naturkrisen krever omstilling

Klima- og naturkrisen fører til flere skader på kommunes egne bygg, byens infrastruktur og til tap av naturmangfold. Mer ekstemvær kan også føre til skade på mennesker. Omstilling til en klimanøytral by er viktig for å opprettholde byens kvaliteter, og for å unngå betydelige kostnader som skader etter ekstremvær kan medføre. Denne omstillingen stiller store krav til den fysiske byutviklingen og bysamfunnets vilje og evne til å endre vaner.

Trondheims klimaplan fra 2017 legger premissene og målene for klimaomstillingen i byen. En revidert versjon har vært på høring sommeren 2023 og skisserer hvordan Trondheim skal arbeide for å bli klimanøytral, energismart, sirkulær og klimarobust innen 2030. Både klima- og naturplanene, sammen med nye planer for landbruk og bærekraftig verdiskaping, er bærebjelkene i arbeidet for å gjøre Trondheim grønnere og mer sirkulært.

Klimagassutslippene i byen minker. Bystyrets mål om 80 prosent kutt i klimagassutslippene innen 2030 vil imidlertid kreve nye tiltak og virkemidler. Tempoet må trappes opp betraktelig. Tiltak for å kutte utslipp i kommende budsjettperiode, og ellers bidra til energi- og klima-omstillingen, er beskrevet i klimabudsjettet for 2024.

Det finnes også barrierer som begrenser mulighetene for en vellykket klimaomstilling lokalt. Eksempler på dette er plan- og bygningsloven (PBL) og energiloven. For at Trondheim kommune skal nå klimamålene er det nødvendig at kommunene får handlingsrom i PBL til å stille klimakrav i reguleringsbestemmelsene. Videre må energiloven åpne for fleksibel produksjon og distribusjon av strøm. En videreføring av dagens lovverk er et hinder for oppnåelse av klimamål og en vellykket omstilling.

Grønn omstilling gir muligheter

For at Trondheim kommune skal nå overordnede klimamål må vi gjennomføre en omstilling som vil påvirke alle aspekter ved måten vi i dag lever på. Omstillingen medfører

risiko, men også muligheter. Næringslivet står overfor en omfattende omstilling der alle typer bedrifter og selskaper må ta store veivalg. En slik omstilling som vil innebære å investere i nullutslippsteknologi eller innføre styringsverktøy. Risikoen ved å ikke omstille seg kan være tapt konkurranseevne og mindre muligheter til å oppnå konkurransefortrinn. Trondheim kommune støtter opp under det grønne skiftet. I handlingsprogram for bærekraftig verdiskaping viser kommunen hvordan vi skal arbeide for grønn konkurransekraft i Trondheim, med satsing på utvikling av et bærekraftig næringsliv med fokus på sirkulærøkonomi og klima- og miljøvennlig omstilling.

EU-prosjektet +CityxChange er et godt eksempel på et vellykket samarbeid. Det videreføres gjennom en samarbeidsavtale med NTNU, og det er satt på dagsorden hos Statsbygg.

Et annet eksempel er satsingen “Fra avfall til ressurs”. Det er en stor satsing hvor rundt 40 millioner kroner er satt av over tre år. Målet er å redusere avfallsmengden, oppnå ombruk, resirkulering og sirkulærøkonomi i en betydelig større grad enn i dag. I første omgang settes sirkulære verdikjeder for plast, tekstiler, byggematerialer, masser og bioressurser i fokus.

Underprosjektene bør også være i samarbeid med TRV Gruppen AS (med datterselskapene Trondheim Renholdsverk AS og Retura TRV AS.) Trondheim Renholdsverk har ansvaret for avfallshåndtering i Trondheim, og samler inn store mengder avfall. Mye av dette kan gjenvinnes til energi, resirkuleres til nye produkter, gjenbrukes som de er eller repareres og gjenbrukes.

I nye verdikjeder kan det oppstå behov for forskning og bruk av ny teknologi, som til slutt fører til nye arbeidsplasser i kommunen. Samarbeid er nøkkelen til suksess!

Satsingen har også en sosial dimensjon: Hvordan oppmuntrer vi innbyggere til å forbruke mindre, bruke smartere og være klar over at valgene de tar har en påvirkning på miljøet.

“Fra avfall til ressurs” løfter foreløpig frem to temaer:

- Avfallshåndtering (materialgjenvinning og ombruk) ved store arrangementer hvor Trondheim er vertskap (som Ski-VM, VM i håndball, Boccia D’or med mer.)
- Resertifisering av brukte byggematerialer. Det finnes i dag ingen god løsning, noe som er et av de største hindrene for ombruk i byggebransjen.

Klima- og naturutfordringene må sees i sammenheng

Bruk av natur påvirker klimaet, samtidig som klimaendringer påvirker naturen. Når byen vokser, og presset på arealer tiltar, er dette med på å svekke naturens evne til å tilpasse seg klimaendringene. Klimaendringer er ventet å kunne forsterke en negativ utvikling for naturmiljøet i årene framover.

Hvordan vi forvalter arealene har stor betydning for klima. Nedbygging av karbonrike arealer som skog og myr, fører til store årlige klimagassutslipp. Samtidig kan dagens fortetningspolitikk gå på bekostning av den grønne strukturen som også private hager, små

parker og naturområder og bekkedrag, er en viktig del av. Det er avgjørende at tiltak som iverksettes for å få ned klimautslippene, ikke går på bekostning av naturmangfoldet.

Klimakrisen må sees i sammenheng med naturkrisen. De internasjonale klima- og naturpanelene peker på at arealforvaltningen må finne de beste løsningene for både klima og natur, og tilpasses en mer usikker framtid. Dette innebærer å bevare natur og eksisterende karbonlagre, restaurere natur, og sikre areal som er motstandsdyktige i møte med framtidens vær og klima. For Trondheim betyr dette at vi må bevare eksisterende grønnstruktur og grønne elementer, herunder store trær, skog, myr og enger. Å opprettholde velfungerende økosystemer, stanse naturødeleggelser som fører til klimagassutslipp (spesielt fra jordsmonn), må vektlegges tungt i avgjørelser om arealbruk.

I 2023 var en ny kommunedelplan for naturmangfold på høring, den inngår i en revidering av temaplan for naturmiljøet fra 2013. Formålet med planen er å synliggjøre hva som må gjøres for å stanse tapet av naturmangfold og vise hvordan kommunen kan ta vare på naturen og styrke leveområder for arter i Trondheim.

Trondheim som forbilde

Både klima- og naturplanene skal være bærebjelkene for arbeidet med å gjøre Trondheim grønnere og mer sirkulært framover. I den kommende arealdelen til kommuneplanen (KPA), blir kommunens rolle som planmyndighet løftet frem, spesielt med tanke på hvordan rollen kan utnyttes for å oppnå utslippsreduksjoner og styrke byens evne til å tåle klimaendringene vi vet kommer. Sentrale tiltak fra temaplanen for klimatilpasning er foreslått implementert i KPA.

Flere store utbyggingsprosjekter i sentrum som på Nyhavna, Sluppen og bycampusarbeidet på Elgeseter og Tempe - Sorgenfri, gir oss muligheter til å teste og iverksette klima- og miljøløsninger som bidrar til økt klimanøytralitet innen 2030. En viktig arena framover er samarbeid mellom næringsaktører, kunnskapsmiljø, statlig og kommunal sektor.

Gjennom bevisst og systematisk arbeid med innkjøp, forbruk, gjenbruk og ombruk, bidrar Trondheim kommune til å redusere klimagassutslipp også utenfor kommunegrensene. Dette er utslipp vi ikke direkte rår over, men som likevel er en del av vårt samlede klimafotavtrykk. Eksempler på dette er videreføring av arbeidet med gjenbruk av byggematerialer, og bystyrets ambisjoner om å halvere matsvinn i egen organisasjon. Miljøstrategien for kommunens eksisterende og planlagte formålsbygg og -anlegg er revidert for 2023 - 2026. Den nye anskaffelsesstrategien fastslår også at kommunen skal bruke sin innkjøpsmakt for å fremme bærekraftige løsninger og gjennom det styrke det grønne skiftet.

5.2. Mangfoldig by med et sterkt fellesskap

I Trondheim kommunes samfunnsplan for 2020-2031, Trondheimpløftet - sammen skaper vi Trondheim, er ett av tre hovedmål at Trondheim skal være en mangfoldig by med et sterkt fellesskap.

Målet er å skape et samfunn som er mer sosialt bærekraftig, hvor hvert enkelt innbygger har like muligheter til å leve et verdig liv preget av tillit, trygghet, følelse av tilhørighet og adgang til grunnleggende goder som utdanning, arbeid og bolig. For å nå målet om en mangfoldig by med et sterkt fellesskap må vi sammen skape et samfunn der livskvalitet, inkluderende nærmiljø, sosial rettferdighet og medborgerskap står som fundamentale verdier for fellesskapet. Det står mer om dette under kapittel 7 Levekårsbudsjettet.

Gjennom målrettet arbeid mot disse delmålene skal Trondheim kommune bygge et inkluderende, bærekraftig og mangfoldig samfunn som gir rom for vekst og utvikling for alle sine innbyggere. Dette er ikke bare en lokal ambisjon, men også et ledd i å oppnå FN-målene for menneskerettigheter og bærekraft.

Bildet som tegnes i Trondheimpløftet er at flertallet av innbyggerne i Trondheim opplever trygghet, trivsel, nære relasjoner og er aktivt tilstede i arbeidslivet eller i utdanningssystemet, og engasjerer seg i meningsfulle aktiviteter. Samtidig kan vi ikke lukke øynene for en annen virkelighet – den som innebærer at mange står overfor betydelige utfordringer. Vi må skape økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne, mer integrasjon av minoritetsgrupper og økt støtte til familier i sårbare livssituasjoner. I tillegg er den økende problematikken knyttet til barn og unges psykiske helse en bekymring.

Utenforskap er en av vår tids største utfordringer. Unge utenfor arbeid og utdanning utgjør cirka ti prosent av aldersgruppen under 30 år. Forskning viser at de ofte har dårlig psykisk helse, lite sosialt nettverk, og har opplevd brutte relasjoner og manglende tilhørighet gjennom livet. Det relasjonelle aspektet er derfor grunnleggende i arbeidet med å forebygge utenforskap.

Kampen mot utenforskap handler om å styrke kommunens rolle som en aktiv samfunnsutvikler og tilrettelegger for endringer. Tidlig innsats er avgjørende, og mye skjer gjennom skole og utdanning. Et inkluderende arbeidsliv er en nøkkelfaktor for å fremme et sterkere fellesskap og motvirke utenforskap. Digitalt utenforskap handler om mennesker som har vanskelig tilgang til, eller ikke er i stand til å bruke nødvendige digitale tjenester for å delta i samfunnet. Digitalt utenforskap rammer særlig eldre og innbyggere med nedsatt funksjonsevne.

Marginalisering og utenforskap fører med seg store kostnader, både for enkeltmennesker og for samfunnet. Dersom vi klarer å snu utenforskap til tilhørighet og deltakelse i meningsfulle aktiviteter i alles hverdag, vil det kunne gi store gevinster. Det står mer om dette arbeidet i kapittel 7 Levekårsbudsjettet.

5.3. Kunnskaps- og teknologihovedstaden

Trondheim er den tredje største byen i Norge. Vi har internasjonalt ledende kunnskaps- og forskningsmiljøer, over 40 000 studenter, og et framoverlent næringsliv og innovasjonsmiljø. Trondheim har også styrket sin posisjon som internasjonal arrangements- og opplevelsesby.

Trondheim har et unikt utgangspunkt og potensial for å gå foran i arbeidet med bærekraftig omstilling og verdiskaping i kommunen og regionen, med effekt for landet og

verden. Dette skal vi gjøre ved å skape lønnsomhet på en måte som ivaretar miljømessig og sosial bærekraft. Og vi skal gjøre det sammen. Vi skal styrke den interne samhandlingen mellom kommunens virksomhetsområder, og den eksterne samskapingen med byens aktører og innbyggere.

Trondheimsløftet forsterker ambisjonsnivået for kunnskaps- og teknologihovedstaden, og Handlingsprogram for bærekraftig verdiskaping konkretiserer hvilke satsingsområder Trondheim kommune prioriterer frem mot 2027.

En næringsvennlig kommune

Næringslivet, innovasjonsmiljøene og forsknings- og utdanningsinstitusjonene er avhengige av gode rammevilkår for å kunne bidra til bærekraftig verdiskaping og samfunnsomstilling. Trondheim kommune skal styrke sin funksjon som tilrettelegger og samarbeidspartner for næringslivet, innovasjonsmiljøene og forsknings- og utdanningsinstitusjonene. Tilgang på areal, energi og infrastruktur er avgjørende, og kommunen skal styrke samhandlingen på tvers av virksomhetsområdene for å forenkle og forbedre tjenester og prosesser knyttet til dette. Offentlige anskaffelser skal brukes som et strategisk verktøy for å utløse innovasjon, skape nye produkter, tjenester og bærekraftige løsninger.

Teknologihovedstaden

Trondheim som kunnskapsby og teknologihovedstad kan bidra til en bedre verden. Trondheim kommune vil støtte og prioritere innsatsen på de områdene teknologihovedstaden har størst forutsetninger for å lykkes med innovasjon og teknologiutvikling; som innen havrom, helseteknologi, energi, mikroelektronikk og digitalisering. Dette er områder som gir muligheter for å styrke utdannings- og forskningsmiljøene, næringslivet, byen og kunnskapsnasjonen Norge, men også et område der vi kan bidra til en bedre verden slik hovedmålet beskriver. Trondheim kommune vil prioritere samhandling for å styrke og synliggjøre områdene, og legge til rette for innovasjon og uttesting som gjennomgående metodikk, blant annet ved å etablere en helseinnovasjonsarena.

Kunnskapsaksen og innovasjonsdistrikt

Fra Sluppen i sør til Nyhavna i nord strekker en sterk kunnskapsakse seg gjennom teknologihovedstaden Trondheim. Tyngdepunktet for utdanning, forskning og innovasjon ligger i området Øya-Elgeseter-Gløshaugen, med store kunnskapsinstitusjoner som NTNU, universitetssykehuset St. Olavs hospital og SINTEF. De neste årene skal Norsk havteknologisenter realiseres på Tyholt, og NTNU skal samle sin virksomhet på og rundt Gløshaugen. Videre utvikler Nyhavna og Sluppen seg til nye bydeler. Kommunen vil bruke mulighetene de statlige investeringene gir, og satse på kunnskapsaksen og innovasjonsdistrikt som plattform for samlet nærings- og samfunnsutvikling og byutvikling.

Hensynet til forskning, teknologi, kunnskap, teknologibedrifter og testarenaer, må veie tungt i arealdisponeringer knyttet til kunnskapsaksen, samtidig som byliv, kunst og kultur må integreres i planleggingen og utviklingen av bydelene. De geografiske tyngdepunktene

og knutepunktene for innovasjon, må utvikles slik at det legges til rette for innovasjonsaktivitet og byliv, samtidig som resten av byen kobles tett på. Kommunen vil være pådriver for gode møteplasser, byrom og mobilitet, og legge til rette for aktiviteter og arrangement. Trondheim kommune vil ta en aktiv rolle for å sikre at den videre utbyggingen langs kunnskapsaksen bygger opp under bærekraftig verdiskaping og gode bydeler.

Teknologihovedstaden, studiebyen, kunnskapsaksen og innovasjonsdistriktet må aktivt kommuniseres. Det vil både styrke identitet og stolthet i byen, og øke attraksjonskraften.

Mye av kraften i næringsarbeidet og arbeidet med kunnskaps- og teknologihovedstaden, ligger i våre samarbeidsavtaler med NTNU, SINTEF, og forpliktende partnerskap med Trondheim Tech Port og StudyTrondheim.

Arbeidskraft og kompetanse

En av de største utfordringene for verdiskaping i regionen er tilgang på arbeidskraft. Dette handler både om riktig kompetanse og antall hoder og hender. Trondheim kommune ønsker å utvikle, tiltrekke og beholde kompetanse og arbeidskraft på alle utdanningsnivåer. Å sikre tilgang på ønsket kompetanse er et langsiktig arbeid med start tidlig i opplæringsløpet. Motivasjon for realfag skal bygges via engasjement og mestring, et område Trondheim som teknologihovedstad har gode forutsetninger for å lede an i. Barn og unge skal arbeide med realfagene gjennom mer praktisk og utforskende lek og læring, ledet av kompetente voksne. Kommunen vil sørge for at flere lærere får utvide sin didaktiske kompetanse på området.

Det er behov for å jobbe med dette i et bredt perspektiv, med vekt på utdanningstilbud og tiltak, for å bidra til et mer inkluderende arbeidsliv slik at vi får flere i arbeid. Kommunen vil både se på sin egen rolle som arbeidsgiver, som premissgiver for et trygt og godt utdanningstilbud til barn og unge, og som initiativtaker til næringslivsrettede tiltak. Trondheim kommune vil gå i dialog med aktører som NAV, NHO, LO, fylkeskommunen og andre aktører, for å etablere partnerskap og utvikle felles satsinger og aktiviteter som bidrar til å få flere i arbeid og hindre utenforskap.

Opplevelses- og arrangementsbyen Trondheim

Trondheim har en stolt tradisjon som attraktiv arrangementsby, og aktører innen kultur, idrett, FoU og næring gir opplevelser, inspirerer byens befolkning og genererer aktiviteter og direkte verdiskaping for det lokale næringslivet. Kommunen jobber aktivt for å tiltrekke seg store arrangementer av nasjonalt og internasjonalt omfang, som gir betydelige ringvirkninger for næringslivet. Arrangementene bidrar i fellesskap til engasjement, opplevelser og stedsidentitet.

Kommunen samarbeider med en rekke partnere fra idretten, frivilligheten, kulturnæringene og annet næringsliv og andre offentlige aktører, for å tiltrekke oss større arrangementer og opplevelser. Vertsrollsrollen omfatter også ansvar for å utøve og koordinere en rekke kommunale tjenester som tilgang på gategrunn, brøyting, strøing, renhold, skjenkebevilling med mer.

Trondheim skal i planperioden gjennomføre og planlegge store internasjonale arrangement som ski-VM 2025, håndball-VM og EM, Bocuse d'Or, Aqua Nor, NorFishing, Trøndersk matfestival, Techport-konferansen, Olavsfest, Nasjonaljubileet i 2030 og flere store konserter.

Kommunen skal fortsatt samarbeide tett med byens næringsliv, kunnskapsmiljø, idretten og kulturaktører for å utvikle og tiltrekke oss arrangementer, og posisjonere Trondheim som opplevelses- og arrangementsby.

Sirkulærøkonomi og klima- og miljøvennlig omstilling

Klima- og miljøvennlig omstilling gir bedrifter en konkurransefordel. Dette inkluderer alt fra å redusere klimagassutslipp og andre miljøbelastninger, til å utvikle nye fornybare og smarte energiløsninger og miljøvennlige produkter og tjenester. Kommunen skal være en kompetent partner og pådriver for lokale, nasjonale og internasjonale satsinger og prosjekter som bidrar til grønn konkurransekraft. I et bærekraftsperspektiv er sirkulære verdikjeder en viktig bidragsyter for å bedre ressursutnyttelsen og ta ned det totale ressursbehovet - som betyr at vi skal ha fokus på ombruk. Sirkulære verdikjeder kan defineres som verdikjeder der produktene/materialene på ulike måter brukes lengst mulig og om igjen i et kretsløp. Målet er at materialene i verdikjedene skal beholde sin verdi lengst mulig (ombruk) og ikke degraderes (materialgjenvinning) ved hvert kretsløp. Trondheim kommune har sirkulær- og delingsøkonomi som et viktig satsingsområde framover, med vekt på avfall som ressurs.

Kommunen har kompetanse og mulighet til å ta en ledende og fremtredende rolle lokalt, regionalt og nasjonalt innen feltet grønn konkurransekraft. Trondheim er en av EUs 112 klimanøytrale og smarte byer. Vi skal utnytte kraften i eksisterende partnerskap, utvikle nye samarbeidsarenaer, et framtidsrettet indikatorsett og bruke innkjøpsmakten klokt for å øke farten på den grønne omstillingen. Kommunen kan, ved å gå foran, ha stor påvirkning på næringsutvikling og verdiskaping både når det gjelder retning, løsninger og endringstakt. Trondheim kommune vil utvikle et bærekraftig næringsliv med fokus på sirkulærøkonomi og klima- og miljøvennlig omstilling.

Samskaping og eksterne partnerskap

Framtidas Trondheim skapes i samarbeid mellom kommune, innbyggere, kunnskapsmiljøer, næringsliv, kulturliv, idrett og frivillig sektor.

For at kunnskaps- og teknologihovedstaden skal være et kraftsentrum hvor vi samskaper gode løsninger for en bedre verden, må vi bygge videre på de gode partnerskapsmodellene vi har, og etablere nye der det trengs. Hensikten må være tydelig: Å samle ressurser og kunnskap, bryte ned barrierer og skape løsninger i fellesskap, slik at en får mer effekt av innsatsen til hver enkelt.

Trondheim kommune har mange ulike roller som hver for seg er viktige for å styrke kunnskaps- og teknologihovedstaden. Vi må være tydelige på dette i møtet med eksterne når vi opptrer som forvalter, tjenesteyter, tilrettelegger og pådriver. Samtidig må vi utnytte handlingsrommet vi har i de ulike rollene, og samhandle internt for å utnytte kompetansen og ressursene mer effektivt, og på den måten øke måloppnåelsen.

5.4. Mål for en kommuneorganisasjon i endring

Arbeidsgiverpolitikken legger til grunn at ledere og medarbeidere i Trondheim kommune tar og får ansvar for å tenke modig, utfordre åpent og handle kompetent. Med dette som utgangspunkt, sammen med forpliktelsene som ligger i Trondheimsløftet, skal vi bygge en organisasjon som leverer kvalitativt gode og relevante tjenester fundamentert i et trygt, kompetent og utviklende arbeidsmiljø.

Utfordringene er mange. Kravene og forventningene til endring og utvikling finner vi både i bysamfunnet vi betjener og fra våre egne ledere og medarbeidere. Dette kan skape innovasjonskraft, men også motløshet.

Ved å ha fokus på kompetanse og utvikling av den enkelte, i lærende fellesskap og med at alle kan få bruke sitt potensial, kan det skapes mye. En endrings- og omstillingsdyktig organisasjon, skapes gjennom summen av alle våre dyktige medarbeidere i samspill med de som mottar tjenester.

Arbeidsgiverpolitikken

Med utgangspunkt i verdiene våre åpen, kompetent og modig som vår arbeidsgiverpolitiske plattform, gir arbeidsgiverpolitikken vår retning for arbeidet med å utvikle medarbeiderne og organisasjonen ved å;

- Være en foregangskommune i partssamarbeid og videreutvikle driftsnært partssamarbeid i tjenesteutvikling, omstilling og i pågående satsinger
- Ha overordnet og koordinert oversikt over større omstillinger og endringer
- Styrke merkantile og administrative funksjoner slik at det styrker de utadrettede tjenestene
- Sikre at kommunen rekrutterer, utvikler og beholder medarbeidere og ledere som sikrer vårt kompetansebehov og gjør oss omstillingsdyktig
- Systematisk utprøving av nye arbeidsmetoder
- Være tilbyder av hele stillinger
- Motarbeide alle former for diskriminering

Utvikle og beholde

I all utvikling av organisasjonen og arbeidsmiljøet må vi ta utgangspunkt i vår aller viktigste ressurs; de som allerede har Trondheim kommune som arbeidsplass.

Vi er over 15 000 ansatte som hver dag jobber for å levere og utvikle gode tjenester til det beste for kommunens over 200 000 innbyggere. Å ha fokus på utvikling av den enkelte ansatte og fagmiljøene skaper en attraktiv arbeidsplass.

Den primære kilden til kompetanseutvikling og læring ligger i den daglige utførelsen av arbeidet, og i samspill med arbeidskollegene. Med utgangspunkt i den enkelte ansattes formelle kompetanse må vi skape rom og kultur for læring og utvikling i hverdagen, supplert med formelle tilbud. Vi vil i større grad ha fokus på mekanismer og tiltak som mobiliserer den enkeltes kompetansepotensial.

Det er viktig at flest mulig, står lengst mulig i arbeid. Trondheim kommune må være en arbeidsplass som gir utfordringer og muligheter i hele arbeidskarrieren. Samtidig må vi sikre trygge arbeidsmiljø med tilpasninger til ulike livs- og aldersfaser.

Utøvelsen av ledelse er en sentral faktor. Ledelse påvirker medarbeiderens motivasjon, trivsel, effektivitet, utvikling, turnoverintensjon, ekstrarolleatferd og sykefravær. Det påvirker arbeidsresultatene og arbeidsmiljøet. Vi vil derfor sikre kontinuerlig kompetanseutvikling av våre ledere, skape vilkår for ledelse gjennom kompetente administrative støttefunksjoner og utvikling av medarbeiderskapet og evnen til selvledelse blant alle våre medarbeidere.

Vi vil bygge videre på vårt oppstartede program for lederutvikling - Lederløftet.

“Vi går tom for hender før vi går tom for penger” - Å tiltrekke seg riktig og nok arbeidskraft

Offentlig sektor står overfor betydelige utfordringer med å tiltrekke oss nok og riktig arbeidskraft. Vi har utfordringen allerede i dag. Særlig er tegnene på dette tydelig innenfor helsesektoren, men det er også synlig innenfor et bredt spekter av fagområder.

Helsepersonellkommissjonen (NOU2023:4 - Tid for handling) beskriver utfordringsbildet, og peker på at omfattende strukturelle tiltak på både kort og lang sikt er nødvendig.

Trondheim kommune løser ikke rekrutteringsutfordringene alene. Vi har like fullt et betydelig potensial til å gjøre grep som kan bedre situasjonen og sette oss i stand til å innta en mer langsiktig og profesjonell tilnærming til å tiltrekke oss nok og riktig arbeidskraft.

Å jobbe med omdømme er en vesentlig faktor. Den viktigste omdømmefaktoren er at vi skaper arbeidsmiljø hvor medarbeidere snakker godt om egen arbeidsplass. Ikke for at de må, men for at det er deres genuine opplevelse av egen arbeidsplass. Omdømme starter med å utvikle vår egen organisasjon og vårt eget arbeidsmiljø. I tillegg må vi bli tydeligere på å vise fram det mangfoldet av muligheter som ligger i våre ulike fagmiljø. Kommunen er, og skal være, en attraktiv arbeidsplass, for vi gir arbeid med mening, mulighet for faglig utvikling, kompetente fagmiljø og ryddige arbeidsforhold.

Med mangel på arbeidskraft må vi også sikre oss at vi bruker hele den potensielle arbeidsstyrken. Vi må jobbe mer med å tiltrekke oss og legge til rette for mangfold. Dette innebærer å ha et mer aktivt forhold til kjønns sammensetning, alders sammensetning, erfaring, funksjonsevne og fagbakgrunner.

Heltidskultur

Vi skal tilby og fremme heltidsstillinger, og som hovedregel utlyses hele stillinger. Hele stillinger øker muligheten for å kunne imøtekomme krav og forventninger i organiseringen av arbeidet, men samtidig også være en attraktiv arbeidsgiver.

Vi vil søke å unngå ufrivillig deltid blant annet gjennom å finne fleksible løsninger innen og mellom tjenesteenheter. Vi må også utfordre måten vi organiserer arbeidet på og samspillet mellom ulike yrkesgrupper for å skape best mulig tjenester og arbeidsforhold.

Det skilles ofte mellom ønsket og uønsket deltid, men sett ut fra kvalitet på tjenesten og kontinuitet er det alltid ønskelig med at alle ansatte jobber i hele stillinger.

Partssamarbeidet

Et godt og tillitsfullt samarbeid mellom arbeidsgiver, tillitsvalgte og verneombud er en vesentlig del av løsningen på de utfordringene vi står overfor. Sammen har vi ulike perspektiver, erfaringer og roller som kan skape en verdifull helhet i tilnærminger og tiltak. Overordnet har vi felles mål; et best mulig tjenestetilbud, i et trygt og utviklende arbeidsmiljø.

Trondheim kommune skal være en foregangskommune på partssamarbeid. Det må utledes videre hva dette skal bety i praksis. Grunnleggende så betyr det at vi må jobbe med tillits- og læringskulturen vår.

Vi må også videreutvikle det driftsnære partssamarbeidet. Å videreutvikle de lokale arbeidsmiljøgruppene og det lokale medbestemmelsesmøtet, skaper bedre beslutninger, mer opplevd lederstøtte og løsninger på tjenesteutviklingen der den faktisk skjer.

Forebyggende arbeidsmiljøarbeid

Trondheim kommune har et høyt sykefravær, sammenlignet med en del andre, store kommuner. Forskning viser at om lag 40-50 prosent av langtidsfraværet i Norge er arbeidsrelatert. Derfor er det nødvendig å forbedre arbeidsmiljøet for å redusere sykefraværet.

Arbeidsmiljø handler om hvordan man organiserer, planlegger og gjennomfører arbeidet. Dette innebærer at arbeidsmiljø knyttes til selve oppdraget og hvordan det løses i større grad enn tidligere. Videreutvikling av organisering, arbeidsformer og arbeidspraksiser vil dermed være et satsingsområde for å forebygge sykefravær.

Noe av kjennetegnet med kommunal sektor er at tjenestene er i tett relasjon til emosjonelle opplevelser for de som mottar tjenestene eller deres pårørende. Våre ansatte er de profesjonelle fagutøverne som må balansere ut tjenestemottakernes emosjoner. Dette fører til at våre medarbeidere selv opplever emosjonelle belastninger. Over tid kan dette skape uhelse og derav sykefravær. Forebyggende arbeidsmiljøarbeid knyttet til emosjonelle belastninger vil framover være et særlig fokusområde.

Hvordan ledere på alle nivå i Trondheim kommune skal jobbe med arbeidsmiljø er beskrevet i politisk sak 0210/20. Det er beskrevet mål og tiltak i tre hovedområder:

- Partssamarbeid og arbeidsmiljøarbeid
- Helse, miljø og sikkerhet på enhetene
- Arbeidsgiverpolitikk, ledelse og medarbeiderskap

For å klare dette, må arbeidsmiljøperspektivet være med i all planlegging, organisering og gjennomføring, på alle nivå i organisasjonen.

Organisering av arbeidet

Organisatorisk balanse omfatter tre dimensjoner; arbeidsmiljø-, styrings- og økonomisk-dimensjon (budsjettmessig balanse).

Arbeidsmiljødimensjonen relaterer seg til organisering av arbeidet og menneskene i organisasjonen. Det aktualiserer spørsmålet om i hvilken grad det er god balanse mellom organisasjonens samlede kapasitet til å initiere og gjennomføre nye tiltak og prosjekter, og kapasiteten til å implementere endringene som følger av tiltakene og prosjektene.

Ny teknologi og klimaendringer er bare to av mange store endringsdrivere som kjennetegnes av stor kompleksitet, og som krever raske og treffsikre tiltak. Riktig prioritering, og en god balanse mellom tiltak og prosjekter som har innvirkning på kort, mellomlang og lang sikt, vil derfor være viktig. Denne dimensjonen kan vi kalle styringsdimensjonen.

Det vil være avgjørende at vi i fortsettelsen evner å kombinere bruk av teknologi og menneskelig fag- og skjønnsutøvelse. Som en stor kommune vil vi gå foran i dette arbeidet. Det innebærer også at vi utfordrer egen arbeidspraksis, måten vi organiserer arbeidet på og hvilken fagkompetanse vi kombinerer i tjenesteutøvelsen.

6. Klimabudsjettet

Klimabudsjettet er et styringsverktøy for å nå bystyrets klimamål. Klimabudsjettet omfatter et utslippsbudsjett, en handlingsplan og forslag til finansiering av klimaarbeidet i Trondheim kommune for kommende planperiode.

Årets klimabudsjett viser mange av de mulighetene og utfordringene vi står overfor når det kommer til klimaomstilling. Klimagassutslippene i Trondheim er på vei ned, men tempoet må trappes kraftig opp. Nye tiltak i år inkluderer innføring av krav til utslippsfri transport av varer og tjenester i Trondheim kommunes anskaffelser, og reduksjon av persontrafikken i tråd med mobilitetsstrategien. Innføring av nye, utslippsfrie hurtigbåter fra og med 2024 blir også lagt inn i regnskapet.

I 2024 vil kommunaldirektøren legge fram en revidert energi- og klimaplan.

6.1. Mål og indikatorer

Trondheims klimamål og indikatorer bygger på det tredje målet i kommuneplanens samfunnsdel om at Trondheim skal ta ansvar for et grønnere og mer sirkulært samfunn.

Klimabudsjettet bidrar på den måten til systematisk oppfølging av FNs bærekraftsmål. Trondheims energi- og klimamål ble vedtatt i Kommunedelplan: energi og klima i 2017 (BSS [76/17](#)), og justert av bystyret i sak om klima- og naturkriseforståelse (BSS [140/19](#)) og i forbindelse med behandling av klimabudsjett 2021 (BSS [246/20](#)).

De operative målene er oppsummert i tekstboksen “Trondheims vedtatte energi- og klimamål” sammen med hovedindikatorene for hvert mål. Målene 2, 2a og 5 handler om reduksjon i direkte klimagassutslipp i Trondheim. Tiltak som er relevante for disse målene finner man i tabell 6-2 og tabell 6-3 i klimabudsjettets handlingsdel, og er knyttet til utslippsrammen. Tiltak som er knyttet til andre energi- og klimamål har i hovedsak ikke virkning på de direkte klimagassutslippene og er omtalt i tabellene 6-4 og 6-5.

Trondheims vedtatte energi- og klimamål

Mål for bysamfunnet	Indikator
1. I 2020 er Trondheim et forbilde og en samarbeidsarena for grønn verdiskaping og utvikling av klimavennlige teknologi og levemåter	Under utvikling
2. I 2020 er de direkte klimagassutslippene i Trondheim redusert med 10 prosent i forhold til 2009	Tonn CO ₂ ekv/år
2a. I 2023 er de direkte klimagassutslippene i Trondheim redusert med 30 prosent i forhold til 2009 *	Tonn CO ₂ ekv/år
3. I 2025 er Trondheim robust for å møte framtidige klimaendringer	Under utvikling
4. I 2030 er stasjonær energibruk i bygg og anlegg på samme nivå som i 2013 (ca 3,5 TWh). Dette tilsvarer en 20 % reduksjon i forbruk per person	TWh
5. I 2030 er de direkte klimagassutslippene redusert med 80 prosent i forhold til 2009	Tonn CO ₂ ekv/år

* Tiltak knyttet til mål 3 om *klimatilpasning* inngår foreløpig ikke i klimabudsjettet. Temaplan for klimatilpasning ble vedtatt februar 2022. Foreløpig er tiltakene i denne temaplanen fulgt opp med egen rapportering til bystyret.

Mål for egen virksomhet	Indikator
6. Trondheim kommune skal starte innfasingen av klimanøytral kjøretøypark for tyngre kjøretøy så snart de er tilgjengelige	Andel nullutslipps- eller fossilfrie tyngre kjøretøy
7. I 2020 er energiforbruket i egen virksomhet redusert med 7 prosent i forhold til 2017	KWh/m ²
8. Ved rullering av planen i 2020 fastsettes måltall for indirekte utslippskutt	n/a
9. Klimafotavtrykket til alle investeringsprosjekter i Trondheim kommune skal reduseres med minimum 30 prosent i forhold til sammenlignbare referanser i bygg og tekniske anlegg*	CO ₂ ekv/år
10. I 2030 er Trondheim kommune en nullutslippsvirksomhet	CO ₂ ekv/år

*Alle mål er vedtatt i sak om Kommunedelplan: energi- og klima 2017-2030 (BSS [76/17](#)) med unntak for mål 2a, vedtatt av bystyret i sak [140/19](#), og mål 9 revidert i bystyret sak [140/19](#)

Klimaplanens mål om energiforbruk i egen bygningsmasse har 2020 som målar. Målet foreslås videreført fram til revidert klimaplan er på plass i 2024. Det operative målet foreslås som to prosent besparelse per år inntil videre.

6.2. Indikatorer og rapportering

Statusrapportering på Trondheims energi- og klimamål og tilhørende indikatorer skjer i årsberetningen. Hovedindikatorerne for Trondheims energi- og klimamål er oppgitt sammen med målene ovenfor.

Hovedindikatoren for utslippsmålene (mål 2, 2a og 5) er klimagassutslipp i Trondheim målt i CO₂-ekvivalenter. Oppdaterte tall for klimagassutslipp i kommunene leveres imidlertid fra Miljødirektoratet med ett års forsinkelse. Indikatorerne presentert i tekstboksen “Tilleggsindikatorer for utslippsmål” skal brukes til å følge med på utviklingen av de viktigste utslippskildene - veitrafikk, energiforsyning og annen mobil forbrenning - i påvente av utslippstallene fra Miljødirektoratet.

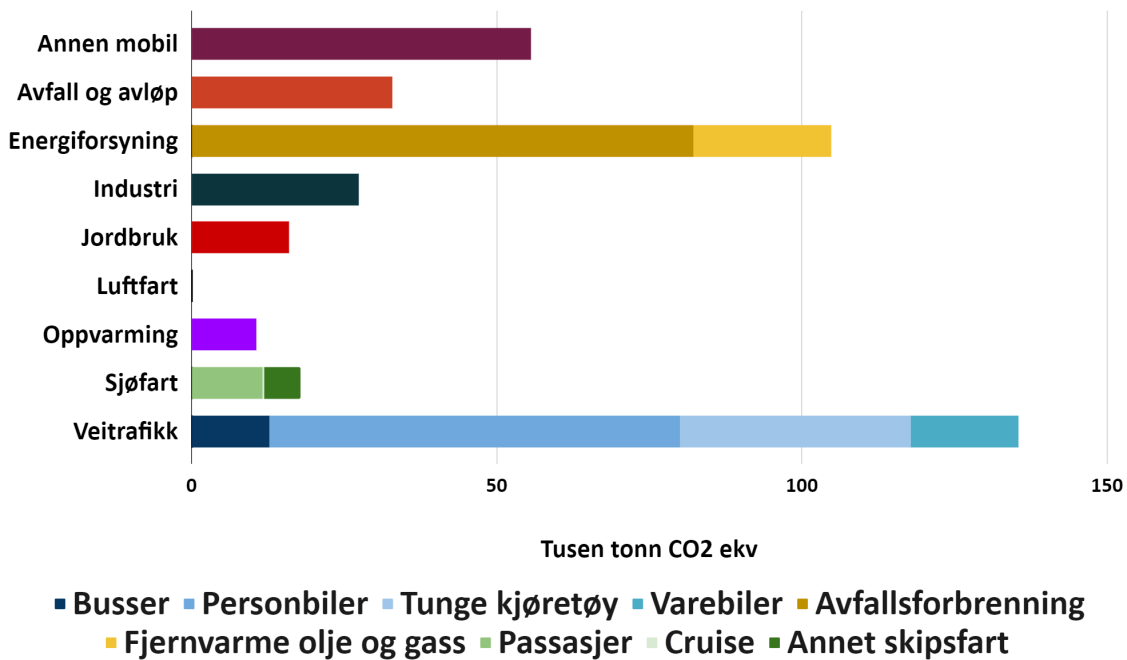
Utslippssektor	Indikatorer	Kilde
Veitrafikk	% innblanding av biodrivstoff i bensin- og diesel	Miljødirektoratet
	% endring i årlig trafikkarbeid i Trondheim	Trafikkindeks/ Statens vegvesen
	% nullutslippskjøretøy i bilparken i Trondheim	OFV
	Drivstoffforbruk i bybussene i Trondheim	AtB
Energiforsyning	% av fjernvarmeproduksjon med naturgass og mineralolje Totalproduksjon av fjernvarme	Norsk fjernvarme/Statkraft Varme
Annen mobil forbrenning	Andel av Trondheim kommunes bygg- og anleggsprosjekter gjennomført med bruk av fossil- eller utslippsfrie løsninger	Trondheim kommune

Status for gjennomføring av tiltak er integrert i den ordinære økonomirapporteringen to ganger i året, med egne indikatorer for enkelte tiltak.

6.3. Klimagassutslipp i Trondheim

Klimagassutslippene i Trondheim var på cirka 400 tusen tonn CO₂ ekv i 2021. Omkring tre-fjerdedeler stammer fra veitrafikk, annen mobil forbrenning (anleggsmaskiner mm.) og energiforsyning (fjernvarmeproduksjon). For mer informasjon om hvordan klimagassregnskapet er beregnet i klimabudsjettet se Kommunedirektørens notat [Beregningsgrunnlag for klimabudsjett 2024](#).

Figur 6-1 Klimagassutslipp i Trondheim i 2021 (Kilde, Miljødirektoratet)

Utslippsrammen

Utslippsrammen er kjernen i klimabudsjettet. Utslippsrammen beskriver tre ulike scenarier for utvikling i klimagassutslipp i Trondheim:

- **Referansebanen** er et scenario for hva som vil skje framover hvis det ikke gjennomføres flere tiltak (såkalt ”business as usual”). Referansebanen er hovedsakelig basert på iverksatt nasjonal politikk. Det er imot referansebanen at utslippsreduksjoner fra gjennomføring av nye tiltak er beregnet.
- **Tiltaksbanen** viser hvordan tiltakene omtalt i klimabudsjettets tabell 6-2 vil bidra til å redusere klimagassutslippene i økonomiplanperioden. Det er disse tiltakene som vil redusere direkte klimagassutslipp i Trondheim, og som Kommunedirektøren har beregnet en kvantifisert effekt av. Tiltaksbanen beregnes årlig ved å trekke den samlede effekt av klimatiltakene i tabell 6-2 fra utslippsnivået i referansebanen.
- **Målbanen** er et scenario basert på bystyrets mål for utslippsreduksjoner i 2023 og 2030. Utslippsmålene ligger til grunn for denne utslippsbanen, i kombinasjon med ambisiøse scenarier for utvikling innenfor de ulike utslippssektorene. På denne måten utgjør målbanen et årlig utslippstak for de samlede klimagassutslippene i økonomiplanperioden og videre fram til 2030.

Grunnlaget for utslippsberegningene er usikkert, og den reelle utviklingen vil mest sannsynlig avvike fra scenariene beskrevet her. Utslippsrammen gir likevel et viktig rammeverk for å kunne jobbe målrettet med klimatiltak i Trondheim framover.

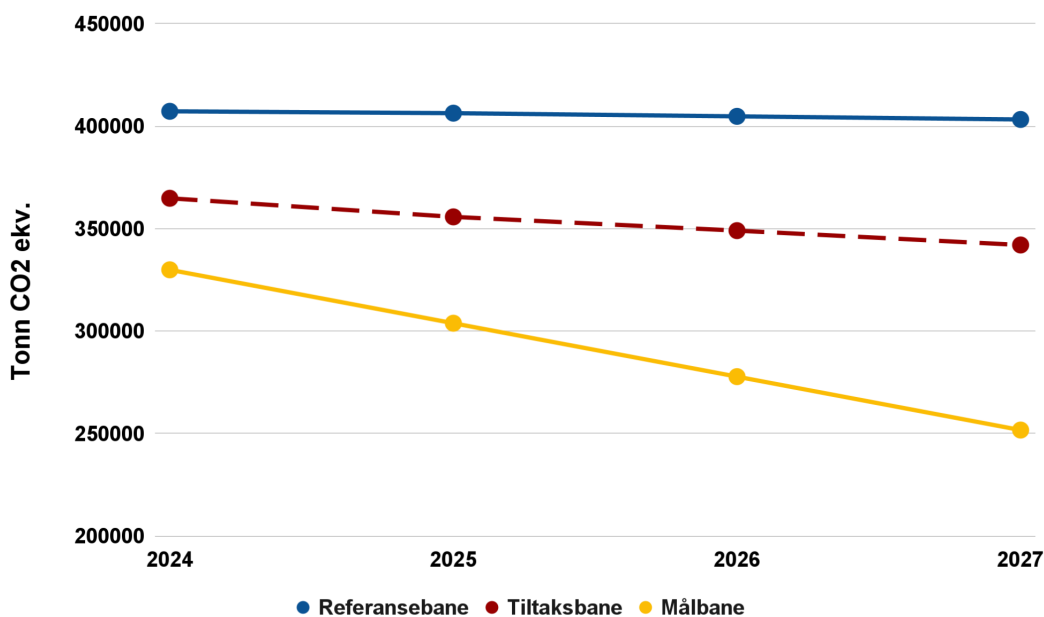
Foreslått utslippsramme for økonomiplanperioden 2024-2027

Kommunedirektøren foreslår at bystyret slutter seg til utslippsrammen oppgitt i tabell 6-1. Trondheim kommune skal samarbeide sammen med andre aktører - både i bysamfunnet og for øvrig - slik at utviklingen i klimagassutslippene i Trondheim blir i tråd med målbanen framfor referansebanen. Videre foreslår Kommunedirektøren at bystyret slutter seg til tiltakene i tabellene 6-2, 6-3, 6-4 og 6-5. Kommunedirektøren vil rapportere på fremdrift og måloppnåelse gjennom den ordinære økonomirapporteringen og i årsberetningen. Rapporteringen vil være basert på fremdrift innenfor individuelle tiltak, samt indikatorene presentert i kapitlet "Mål og indikatorer."

Tabell 6-1 Utslippsramme for økonomiplanperioden 2024-2027. Alle prosenttallene er målt opp mot referanseåret 2009. Alle utslippsreduksjoner er beregnet opp mot referansebanen.

	2009	2021	2024	2025	2026	2027
Referansebane - historiske fram til 2021, så framskriving	508 456	398 049	407 208	406 295	404 748	403 224
Prosentendring fra 2009	0%	-22%	-20%	-20%	-20%	-21%
Samlet effekt av tiltakene - estimert			42 450	50 610	55 780	61 260
Tiltaksbane - framskriving			364 758	355 685	348 968	341 964
			-28%	-30%	-31%	-33%
Målbanen - årlig utslippstak for perioden			329 848	303 778	277 707	251 636
			-35%	-40%	-45%	-51%
Gap - behov for ytterlige tiltak			34 909	51 908	71 262	90 328
Gap - prosentpoeng			7%	10%	14%	18%

Figur 6-2 Utslippsramme for økonomiplanperioden 2024-2027

Slik det fremgår av figur 6-2 som viser de ulike utslippsbanene i budsjettperioden og tabell

6-1 som viser utslippsramme for 2024-2027, er klimatiltakene omtalt i tabell 6-2 i klimabudsjettets handlingsdel anslått å bidra med utslippsreduksjoner lik 28 prosent i 2024 sammenlignet med 2009, ikke 35 prosent slik målbanen krever. Med andre ord er det et gap på syv prosent mellom effekten av tiltakene foreslått i klimabudsjettets tabell 6-2 og utslippsrammen basert på bystyrets klimamål. "Utslippsgapet" tydeliggjør behovet for en bred og kontinuerlig satsing på utvikling av nye virkemidler og tiltak på klimafeltet. Klimabudsjettet fungerer som et dynamisk styringsverktøy der nye tiltak integreres gjennom årlig revisjon.

6.4. Tiltak for økonomiplanperioden 2024-2027

Tiltakene er delt opp i fire tabeller.

Tabell 6-2 og tabell 6-3 inneholder tiltak som er rettet mot de direkte klimagassutslippene (mål 2, 2a og 5) i Trondheim. Det er disse tiltakene som er knyttet til utslippsrammen beskrevet ovenfor. Tabell 6-2 består av tiltak med en kvantifisert utslippsreduksjon i forhold til referansebanen. Det er disse tiltakene som danner grunnlaget for tiltaksbanen i utslippsrammen. Tabell 6-3 består av tiltak som er antatt å ha en effekt på de direkte klimagassutslippene i Trondheim, uten at det er mulig å kvantifisere effekten.

Tabell 6-4 inneholder tiltak som bidrar til andre energi- eller klimamål enn reduksjon i de direkte klimagassutslippene i Trondheim. Dette gjelder for målene 1, 4, 6, 7, 8, 9 og 10; for eksempel reduksjon i energiforbruk (mål 4 og 7), tilrettelegging for klimavennlige levemåter (mål 1) eller annen reduksjon i indirekte utslipp som finner sted utenfor Trondheims grenser.

Tabell 6-5 består av tiltak som legger til rette for videre klimaomstilling eller utvikling av klimaarbeidet i Trondheim, for eksempel utredninger eller klimakommunikasjonstiltak.

Klimabudsjettet fordeler også ansvar for klimatiltak. Ansvar for gjennomføring og/eller rapportering er ofte tildelt et kommunalt tjenesteområde. Klimabudsjettet inkluderer imidlertid også tiltak som skal gjennomføres av andre aktører enn kommunen. Dette fordi mange av Trondheim kommunes klimamål - ikke minst utslippsmålene - gjelder for hele samfunnet, ikke bare kommunens egen virksomhet. Der det er hensiktsmessig er det utviklet indikatorer for noen tiltak. Disse inkluderes i klimarapportering til bystyret.

Tabell 6-2 Tiltak som reduserer klimagassutslipp i Trondheim, kvantifisert

Tiltak	ID	Utslippsreduksjon TONN CO ₂ ekv*				Ansvar (rapportering i parentes)**
		2024	2025	2026	2027	
ANNEN MOBIL FORBRENNING						
Fossil- og utslippsfrie bygge- og anleggsplass i Trondheim kommunes egne investeringsprosjekter	1	4 300	4 300	4 400	4 400	TT og ET
Fossil- og utslippsfrie anleggsplasser i Miljøpakkens prosjekter	2	1 500	1 600	1 300	2 100	Prosjekteiere i Miljøpakken (ST)

ENERGIFORSYNING						
Utfasing av fossil olje og gass fra fjernvarmeforsyning	3	12 700	13 300	14 000	14 600	
SJØFART						
Fossilfri kollektiv (båt)	4	3 200	4 400	4 400	4 400	TFK/AtB (KM)
Landstrøm	5	1 700	2 100	2 600	2 600	Trondheim Havn (KM)
VEITRAFIKK						
Raskere utskifting til nullutslipps personbiler	6	6 300	8 300	10 100	11 900	KM
Fossilfri kollektivtrafikk (buss)	7	5 100	5 100	5 100	5 100	TFK/AtB (KM)
Utfasing av fossile drivstoff i egen virksomhet - tyngre kjøretøy og maskiner	8	500	630	770	910	TT/HO
Fullstendig innfasing av nullutslipps lette kjøretøy i egen virksomhet	9	850	880	910	850	ALLE
Tilrettelegging for utslippsfri taxi innen juli 2025	10	1 600	2 100	2 600	2 600	Fylke (KM)
Reduksjon i personbiltrafikken i Trondheim	11	4 700	6 700	8 400	9 900	ST
Klimakrav til transporttjenester	12	0	1 200	1 200	1 900	IT
SUM		42 450	50 610	55 780	61 260	

* Utslippsreduksjonen er beregnet i forhold til referansebane for utslipp

** TT - tekniske tjenester, ET - eiendomstjenester, ST - samferdselstjenester, KM - Klima- og miljøenheten, HO - helse og omsorgstjenester IT innkjøpstjenester

Utfyllende beskrivelse av tiltak i Tabell 6-2:

1. Utslippsfrie bygg- og anleggsplasser i Trondheim kommunes egne investeringsprosjekter

Omtrent en femtedel av klimagassutslippene i Trondheim kommer fra anleggsmaskiner og annet som bruker avgiftsfri diesel. Formannskapet har vedtatt at kommunens bygg- og anleggsvirksomhet (PS 305/20) skal være fossilfri fra 2021 og utslippsfri innen 2025. Dette betinger at Trondheim kommune som byggherre i stadig større grad stiller krav om utslippsfri drift av anleggsplassen.

2. Fossil- og utslippsfrie anleggsplasser i Miljøpakkens prosjekter

Investeringer i vei, sykkel og gange medfører store klimagassutslipp fra anleggsmaskiner i byggefasen. Miljøpakkens prosjekter kan bidra til å redusere utslipp fra bygg- og anleggssektoren ved å stille krav om fossilfri byggeplass, samt insentivere overgangen til fullstendig utslippsfrie løsninger.

3. Utfasing av fossil olje og gass fra fjernvarmeforsyning

Det er spillvarme fra avfallsforbrenning (sluttbehandling av restavfall) som utgjør hovedforsyningen (ca. 70 %) av energi i fjernvarmesystemet i Trondheim. Det er spesielt behov for andre energikilder i vinterhalvåret, til spisslast i spesielt belastede perioder og til beredskapsformål. Per i dag brukes det fortsatt fossil energi til dette formålet – spesielt LPG (flytende petroleumsgass). Per i dag dekker fjernvarmen rundt 30 prosent av det termiske varmebehovet i Trondheim, og har en viktig rolle i å holde det elektriske effektbehovet nede.

Statkraft Varme har en uttalt ambisjon om å ha 98 prosent fornybar fjernvarmeproduksjon innen 2030, og være karbonnøytrale innen 2040. Med planlagt utvikling vil andelen fossil forsyning bli redusert og erstattet med annen forsyning frem mot 2030.

4. Fossilfri kollektiv (båt)

En stor andel klimagassutslipp fra sjøfart innenfor Trondheims kommunegrenser kommer fra kollektivtransport: ferger og hurtigbåter. Utslippsreduksjonen til dette tiltaket kommer fra innføringen av hybride ferger på strekningen Flakk-Rørvik i 2019, i tillegg til forventet utslippsreduksjon fra innføring av nullutslippsteknologi på hurtigbåstrekningene mellom Trondheim og henholdsvis Vanvikan, Kristiansund og Brekstad. Hurtigbåtene er forventet å være i drift fra høsten 2024. Derfor øker effekten av tiltaket utover budsjettperioden.

5. Landstrøm til hurtigruta

Landstrømsanlegget på Pir 1 på Brattøra vil redusere klimagassutslippene fra Hurtigruta og Havilas totalt 11 skip, mens de ligger til kai. Oppstart ble utsatt fra høsten 2021 til våren 2022, men har vært i drift i 2023. Landstrømsanlegget er beregnet til å ha en oppetid på 97 prosent og utslipp fra Hurtigruta og Havilas skip forventes å bli betraktelig redusert. Landstrømsanlegget som er etablert på Pir 2 skal serve brønnbåter, kystvaktskip, slepebåter og ferger.

6. Raskere utskifting til nullutslipps personbiler

En raskere overgang til nullutslippskjøretøy krever lokale incentiver og utbygging av ladeinfrastruktur. I Trondheim gjelder:

- tilskuddsordning for etablering av ladeinfrastruktur i borettslag/sameie
- Kommunedirektøren arbeider for å etablere lading i boligsoner
- lave bomtakster for elbil
- en helhetlig ladestrategi for Trondheim kommune er under arbeid

Overgangen til elbil ser ut til å gå fortere i Trondheim enn i referansescenariet. Utslippsreduksjonen for dette tiltaket er basert på antagelse om at elbilandelen av nybilsalget fortsetter å øke i samme takt som de siste to årene.

7. Fossilfri kollektivtrafikk (buss)

Fram til 2018 sto busstrafikken for 10-15 prosent av klimagassutslippene fra veitrafikk i Trondheim. I 2019 ble det innført en ny ruteinfrastruktur for bussene i Stor-Trondheim hvor

cirka 50 prosent av bussene går på HVO (biodiesel), og resten på enten biogass eller elektrisitet. På grunn av nye nasjonale regler i 2020 gir ikke biodiesel solgt over omsetningskravet utslippskutt nasjonalt uten en egen avtale med drivstoffleverandør. Det ligger en del utfordringer i det å få til en slik avtale, uten en nasjonal ordning. I tillegg har kostnaden for dette tiltaket økt betraktelig. I Trondheim har bybussene som tidligere benyttet HVO gått over til vanlig fossil diesel, og utslippsreduksjonen fra dette tiltaket er redusert tilsvarende.

8. Utfasing av fossile drivstoff i egen virksomhet - tyngre kjøretøy og maskiner

Anskaffelse av nye tunge kjøretøy og maskiner i Trondheim kommune, skal skje i henhold til drivstoffpyramiden, der nullutslipp og biogass prioriteres. I 2030 skal hele kommunens kjøretøypark være nullutslipp eller biogass.

9. Fullstendig innfasing av nullutslipps lette kjøretøy i egen virksomhet

Bystyret har satt mål om at alle lette kjøretøy i Trondheim kommunes bilpark er nullutslippskjøretøy innen utgangen av 2023. Hvis en enhet vil kjøpe noe annet enn et nullutslippskjøretøy må den søke Kommunedirektøren om dispensasjon

10. Tilrettelegging for utslippsfrie drosjer innen 2025

Miljøkravene vedtatt i fylkestinget i mai 2021, og tilhørende forskrift, setter krav til at drosjer i Trøndelag skal være nullutslippskjøretøy innen 1. juli 2025 (tidligere 2023). Trondheim kommune bidrar til å tilrettelegge for dette skiftet blant annet med en tilskuddsordning til kjøp og montering av ladestasjoner for hjemmelading av elektriske drosjer.

11. Reduksjon i personbiltrafikken i Trondheim

Bystyret har vedtatt at personbiltrafikken i Trondheim skal reduseres med 20 prosent. Dette er lagt inn i klimabudsjettet som en gradvis reduksjon fra 2024 fram til 2030. Reduksjonen fra dette tiltaket er større enn det som sto tidligere: nullvekst i personbiltrafikken.

12. Klimakrav til transporttjenester

Formannskapet har vedtatt i (sak [245/22](#)) at alle som leverer transporttjenester til Trondheim kommune må gjøre dette med nullutslipps- eller biogassdrevne kjøretøy. Kravene gjelder for mindre kjøretøy fra 2025 og for tyngre kjøretøy fra 2027.

Tabell 6-3 Tiltak som reduserer klimagassutslipp i Trondheim, ikke kvantifisert

	ID	Beskrivelse	Ansvar (rapportering i parentes)**
ANNEN MOBIL FORBRENNING			
Tilrettelegging for fossil- og utslippsfri bygg og anleggsdrift i bysamfunnet	13	Formannskapet har sluttet seg til ambisjonen om at hele byens bygg- og anleggsvirksomhet skal være utslippsfri innen 2030 (PS 305/20). Dette forutsetter endring i nasjonalt regelverk, men kommunen kan også tilrettelegge	KM/PBT

		<p>for dette på andre måter: Samarbeid med Tensio vil gi oversikt over hvor det er tilgjengelig effekt i dag og hvor det vil bli behov på sikt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Innovative piloter som sikrer andre infrastrukturløsninger gjennom utprøving av mobile hurtigladere for elektriske anleggsmaskiner på Nidarvollprosjektene og klimasatsstøtte til anskaffelse av leie av batteri/ladeløsninger høst 2022. - Videre arbeid mot nasjonale myndigheter for å tydeliggjøre kommunenes behov for å kunne stille klimakrav med hjemmel i plan- og bygningsloven (blant annet gjennom forsterking av juridiske ressurser). 	
VEITRAFIKK			
Etablering av bildelingsplasser i Trondheim	14	<p>Bideling kan bidra til at bruk av privatbilen reduseres. En lokal forskrift for bideling i Trondheim ble vedtatt høsten 2020. Trondheim kommune vil i budsjettperioden jobbe for å legge til rette for etablering av 300 bildelingsplasser, med fokus på plasser for nullutslippsbiler. Muligheten for å utvide bildelingsplasser til mobilitetspunkt (med flere deletjenester) vurderes fortløpende.</p>	KM/ST
Kraftig økning i sykkelandel i Trondheim	15	<p>Målet er at antall sykklister i Trondheim dobles. En del av de nye sykklister vil erstatte bilreiser, og på den måten reduseres klimagassutslippene. Sykkelstrategiens virkemidler er gode fysiske anlegg, god drift - inkludert vinterdrift - og godt vedlikehold, god kommunikasjon og sykkelvennlig arealbruk.</p>	ST
Tilrettelegging for miljøvennlige jobbreiser i Trondheim	16	<p>Gjennom prosjektet HjemJobbHjem tilbyr Miljøpakken og AtB blant annet gratis sykkelservice og rabatterte kollektivbilletter til bedrifter. I egen virksomhet vil Trondheim kommune arbeide for redusert bruk av privat bil ved å redusere parkeringstilbudet på kommunale enheter, samtidig som andre mobilitetstilbud styrkes.</p>	ST
Tilrettelegging for nullutslipps/biogass vare- og nyttetransport - energistasjoner - dedikert ladeinfrastruktur for lastebiler og større varebiler mm. - forutsigbart fritak/rabatt ved bomplassering for vare- og nyttetransport.	17	<p>Overgangen til fornybare drivstoff for vare- og nyttetransport krever utbygging av lade- og fylleinfrastruktur.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Energistasjoner tilbyr flere typer fornybart drivstoff (lading, hydrogen, biogass) på samme sted. Kommunedirektøren arbeider videre med å identifisere arealer som har de riktige spesifikasjonene slik at de kan settes av til energistasjoner og knutepunkt for bylogistikk. Dette er en oppfølging av analysen "Infrastruktur for alternative drivstoff i Trondheimsområdet" (2020) og "Lokaliseringmuligheter for energistasjoner og knutepunkt for bylogistikk" (2021). Analysene følges også opp med en helhetlig ladestrategi for Trondheim kommune. - Det er vedtatt miljødifferensierte bomtakster i Trondheim, med nulltakst for elvarebiler, og tunge kjøretøy som kjører på biogass eller er nullutslippskjøretøy - Kommunedirektøren arbeider med tilrettelegging for et grønt skifte i bylogistikken - se sak 76/23) 	KM

** TT - tekniske tjenester, ST - samferdselstjenester, KM - klima og miljø, PBT - plan- og bygningstjenester

6.5. Tiltak som bidrar til andre energi- og klimamål

Tabell 6-4 Tiltak som bidrar til andre energi- og klimamål

Tiltak	ID	Beskrivelse	Ansvar**
Lavere klimafotavtrykk i kommunale bygg- og anleggsprosjekter	18	Bystyret vedtok i mars 2023 en ny miljøstrategi for bygg og anlegg (sak 24/23). I denne løftes ambisjonen for redusert klimafotavtrykk fra 30 til 40 prosent for byggeprosjekt over 40 millioner kroner. Alle prosjekt under 40 millioner kroner skal redusere klimafotavtrykket med minimum 30 prosent tilsvarende referanseverdi. Den nye strategien legger også til grunn at alle prosjekt skal bruke klimagassregnskap aktivt i alle prosjekterings- og byggefaser, og at det, sammen med andre kriterier, skal gi grunnlag for valg av løsninger.	ET/TT
Pilotprosjekter - formålsbygg	19	Innenfor økonomiplanperioden skal Trondheim kommune iverksette minst ett pilot-byggeprosjekt med fokus på følgende temaer: - nullutslippshus - fullstendig utslippsfri byggeplass - byggeprosjekt hvor en andel av materialene skal være gjenbruksmaterialer Prosjektene skal ha høy kvalitet og god arkitektur i tillegg til høye miljøambisjoner. Trondheim kommunes forbildeprosjekter skal samtidig være en del av "Trebyen Trondheim", og dra nytte av kommunens partnerskap i ZEN-satsingen og EU-satsingen "100 klimanøytrale byer". Hensikten med pilotene er å utvikle nye og innovative løsninger.	ET
Satsing på solenergi i kommunens formålsbygg	20	Kommunen iverksetter, innenfor bevilgede rammer, installasjon av solcelleanlegg på eksisterende bygg med gode forhold for effektiv utnyttelse av solenergi. Ved oppføring av nye bygg skal mulighetene for solenergi kartlegges, også for benyttelse i byggeperioden. Der hvor forholdene er gode, skal utnyttelse av solenergi prioriteres.	ET
Fortsatt arbeid for å redusere energiforbruk i driftsfasen i kommunens formålsbygg	21	- oppgradering av teknisk anlegg - ta i bruk ny teknologi - bedre styring og overvåking av energibruk - kompetanse og opplæring	ET
Gjenbruk av byggematerialer i kommunale byggeprosjekter	22	EUs eksisterende rammedirektiv for avfall har krav om at 70 prosent av ikke-farlig bygg- og anleggsavfall skal materialgjenvinnes eller ombrukes. Trondheim kommune har også definerte strategier og planer som sier at det skal legges til rette for ombruk. (Miljøstrategi for bygg og anlegg 2023-2026 og Avfallsplan for Trondheim kommune 2018-2030). Ved å ombruke en større andel byggematerialer og komponenter som ellers ville blitt kastet, kan klimafotavtrykket til byggene våre reduseres, og det vil være et godt middel for å nå målet om 40 prosent reduksjon i klimafotavtrykket. I tillegg vil dette bidra til at kommunens bygg blir mer sirkulære. I alle bygg- og anleggsprosjekter skal bruk av gjenbruksmaterialer vurderes så tidlig som mulig.	ET

		Alle rive- og rehabiliteringsprosjekter skal gjennomføre ombrukskartlegging så tidlig som mulig. Planlegging og prosjektering av alle nye bygg- og anleggsprosjekter skal gjennomføres slik at materialene enkelt kan demonteres for ombruk.	
Legge til rette for reparasjon og ombruk - Klimamillion til frivillighet - fikse låne deling på biblioteket - gjenbrukssentralen	23	Trondheim har som mål å legge til rette for klimavennlige levemåter. Dette følges opp gjennom satsingen fikse-låne-dele på biblioteket. I tillegg deltar kommunen aktivt i satsingen og utviklingen av BrukOm og Sirkellaget på Nyhavna. Tilskudd til aktiviteter som fremmer ombruk og gjenbruk inngår i tilskuddsordningen Klimamillionen.	KM
Reduksjon i matsvinn	24	Bystyret har vedtatt mål om å redusere matsvinn i Trondheim med 50 prosent innen 2025. Dette vil bidra til å redusere Trondheims klimafotavtrykk, og bedre ressursutnyttelsen. En handlingsplan har vært under arbeid i 2023.	KM
Kunnskap og innovasjon for klimanøytrale Trondheim	25	Trondheim kommune er initiativtaker for partnerskapet Universitetskommunen TRD3.0, har en samarbeidsavtale med SINTEF med fokus på klima, miljø og sirkulærøkonomi og deltar aktivt i diverse FoU-prosjekter som FME ZEN og NTRANS. Tett dialog og samarbeid mellom kommunen og FoU-aktører bidrar til en klimanøytral by.	KM
Samarbeid med næringsliv som øker grønn konkurransekraft	26	Å samarbeide med næringslivet er helt vesentlig for både utslippsreduksjon i Trondheim og grønn verdiskaping. Trondheim kommune er partner i nettverket Klimapartnere Trøndelag og Renergy-klyngen. Gjennom forskningsprosjektet "Veikart for grønn konkurransekraft i norske kommuner og regioner" ønsker vi å bedre forstå sammenhengen mellom klimaarbeid og næringsutvikling.	KM
Grønn finans som omstillingsverktøy	27	Grønn finans er et viktig verktøy i kommunenes klimaomstilling. Trondheim kommune ønsker å satse på kompetanseløft og samhandling både i egen organisasjon og med samarbeidspartnere.	KM
Klimakrav i kommunens anskaffelser	28	Trondheim kommune bruker anskaffelsesmakten som strategisk verktøy, både for å redusere sitt eget klimafotavtrykk, og for å påvirke kommunens leverandører til å gjennomføre klimavennlige endringer i deres virksomheter. På denne måten bruker kommunen sin forbrukermakt til å legge til rette for positive endringer i hele verdikjeden. Et eksempel på dette er klimakrav til transporttjenester (tiltak 11) og flere tiltak knyttet til Trondheim kommunes bygg- og anleggsprosjekter (tiltak 1, 2, 18, 19 og 22).	IT

** TT - tekniske tjenester, ET - eiendomstjenester, ST - samferdsel, KM - klima og miljø, IT - Innkjøpstjenester

Tabell 6-5 Tiltak som legger til rette for videre klimaomstilling

Tiltak	ID	Beskrivelse	Ansvar**
Analyse av energisystemet i Trondheim	29	Energisystemet i Trondheim består både av el- og fjernvarmenett, og i økende grad bidrag fra lokal energiproduksjon. I samarbeid med energiselskap og andre aktører, ønsker Trondheim kommune å utarbeide analyser og	ET

		verktøy som vil tilrettelegge for energieffektivisering, fornybar energiproduksjon og grønn verdiskaping i Trondheims energisystem framover. Per i dag er barrieren for en slik analyse bruk av personvernbelagte energidata, men vi er nærmere en løsning enn tidligere. Ellers jobbes det med analysemetode i samarbeid med FME ZEN og andre FoU-prosjekt kommunen er partner i.	
Klimakommunikasjon med fokus på atferdsendring	30	Formidling av klimainformasjon og kunnskap er viktig i seg selv for å mobilisere og skape aksept og legitimitet for nødvendige endringer mot en fremtidsrettet klimavennlig storby. Det jobbes etter et årshjul med klima- og miljøarrangementer, hvor det blir vektlagt at klima- og naturkrisen henger tett sammen, og må løses i sammenheng.	ET
Utredning karbonfangst på Heimdal	31	Karbonfangst på forbrenningsanlegget på Tiller er av avgjørende betydning for Trondheims utslippsmål. Statkraft Varme har i 2023 igangsatt en omfattende konseptstudie om karbonfangst for anlegget i Trondheim. Den skal danne grunnlaget for en indikativ investeringsbeslutning høsten 2025. I juni 2023 inngikk Trondheim kommune og Stakraft Varme en samarbeidsavtale for å legge forholdene til rette for å etablere karbonfangst ved avfallsforbrenningsanlegget på Tiller. Avtalen skal bidra til å utvikle robuste løsninger på de gjenstående tekniske, regulatoriske og kommersielle utfordringene slik at et karbonfangstanlegg kan stå klart i løpet av 2030.	KM
Bylogistikk plan	32	Bedre konsepter for bylogistikk vil redusere transportomfanget og vil samtidig legge til rette for økt bruk av nullutslippskjøretøy. Formannskapet ba Kommunedirektøren, i sak 76/23, utarbeide en plan for bylogistikk- og tjenestemobilitet som en temaplan og ikke som en kommunedelplan slik den ble bestilt i planstrategien fra 2021.	KM
Klimavennlig byplanlegging og nullutslippsområder	33	Nyhavna og Sluppen er planlagt som nullutslippsområder. Kommunedelplan for Sluppen krever at Klimanorm for Sluppen skal benyttes ved utarbeidelse av reguleringsplaner. Kvalitetsprogram for Nyhavna sier at Nyhavna skal bygges som en nullutslippsbydel med bærekraftig ressursbruk. Både private utbyggere og kommunen skal følge opp planene. For kommunen er det viktig å bygge kompetanse hos saksbehandlerne både på byplankontoret og byggesak. Klimabudsjettet finansierer klimarådgivere som har et spesielt klimaansvar i dialog med Klima- og miljøenheten. Sentralt i økonomiplanperioden blir intern opplæring og utvikling av saksbehandlingsmaler og -rutiner, både for nullutslippsområdene og kravene som skal gjelde alle. Veiledere for forslagsstillere og søkere er påbegynt og blir ferdige i forbindelse med behandlingen av kommuneplanens arealdel 2023.	PBT
Utredning av	34	Bystyret har bedt Kommunedirektøren "utarbeide en plan for	KM

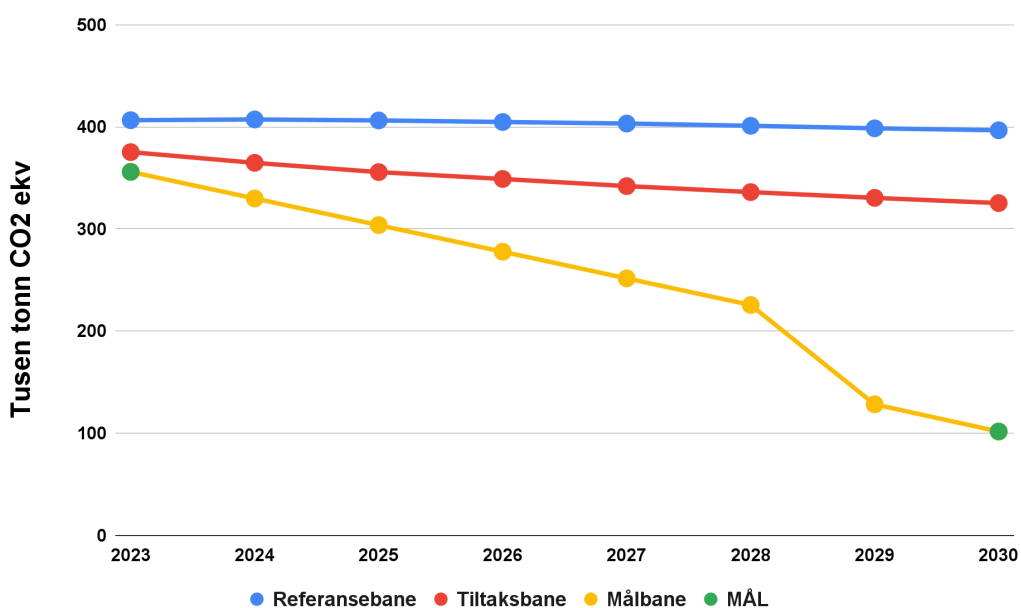
nullutslippssoner		forutsigbar og insentivbasert innføring av utslippsfrie soner i storbyområdet" (PS 140/19). Kunnskapsgrunnlag for dette ble lagt fram for formannskapet i sak 76/23 og skal følges opp i 2024.	
Klimavennlig landbruk	35	Ny kommunedelplan for landbruk forventes vedtatt av bystyret høsten 2023. Landbruksplanen er en næringsplan for det lokale landbruket i kommunen. Planen inneholder også forslag til tiltak som skal bidra til å motivere bønder til klimaomstilling (kutte utslipp, karbonbinding, produsere fornybar energi, klimatilpasning).	KM
Rettferdig klimaomstilling (utredning)	36	Klimaomstillingen bør være inkluderende og rettferdig. Alle må delta hvis vi skal nå våre klimamål. Lavinntektsgrupper og andre utsatte grupper har ikke like gode forutsetninger som andre, til å håndtere negative effekter av klimaendringer. Tiltaket handler om å få et bedre kunnskapsgrunnlag for hvordan en "rettferdig" klimaomstilling kan gjennomføres i Trondheim. Et aktuelt temaområde er å vurdere hvordan tilskuddsordninger på klima- og energiområdet kan legge til rette for bedre å nå de aktørene som har størst behov for disse. Stavanger og Bergen har for eksempel startet med å teste ut behovsprøvde tilskuddsordninger på energiområdet.	KM

** PBT - plan og bygningstjenester, KM - klima og miljø, ET - eiendomstjenester

6.6. Ytterligere utslippsreduksjoner fram mot 2030

Dersom vi skal nå bystyrets vedtatte utslippsmål for 2030 - med andre ord kutte utslipp i henhold til målbanen - må det innføres tiltak utover de som ligger i økonomiplanens tiltaksbane, ref. tabell 6-2. De fleste av disse tiltakene vil kreve nye politiske vedtak eller ytterligere arbeid - for eksempel virkemiddelutvikling, forankring og/eller utredning - før de kan iverksettes. Tett samarbeid blant relevante aktører og nasjonal satsning på virkemiddelutvikling og finansiering, er viktige premisser for implementering.

Figur 6-3 Referansebane, tiltaksbane og målbane 2023-2030

I bystyresak [22/103](#) fra juni 2022, presenterte Kommunedirektøren en vurdering av mulige tiltak for å nå bystyrets utslippsmål. Analysen viste at det er mulig å redusere utslippene med 80 prosent innen 2030 dersom det innføres ytterligere tiltak innenfor sektorene veitrafikk, annen mobil forbrenning og energiproduksjon.

I forbindelse med [revidering av kommunedelplan energi og klima](#), gjennomførte Kommunedirektøren en mer detaljert analyse av mulighetsrommet for å kutte utslipp mot 2030. Rapporten Veikart for utslippsreduksjoner i Trondheim, er utarbeidet av Senter for klimaforskning (CICERO) og Transportøkonomisk institutt (TØI) på oppdrag fra Trondheim kommune, og viser hvordan tiltakene i klimabudsjettet kan utvides med ytterligere tiltak for å kutte utslipp med opp til 87 prosent innen 2030. Rapporten, og flere andre utredninger som ble gjennomført i forbindelse med klimaplanrevideringen, finner du på [denne siden](#).

Utslippsberegningene i klimabudsjettet og CICERO-utredningene tar litt forskjellige utgangspunkt og gir litt ulike resultater. Kommunedirektøren vil arbeide for å integrere CICEROs beregninger i framtidige klimabudsjett. Hovedfunnene fra både Kommunedirektørens egne analyser og CICEROs utredninger er imidlertid helt samstemte: det er mulig å nå målet om å kutte klimagassutslipp med 80 prosent, men det vil kreve nye virkemidler og tiltak, særlig innenfor nøkkelsektorene energiproduksjon, transport og annen mobil forbrenning.

Noen av de viktigste tiltaksområdene innenfor disse sektorene er:

Energiproduksjon

Utslippene fra energiproduksjon i Trondheim er knyttet til fjernvarmeproduksjon, hovedsakelig basert på avfallsforbrenning. Brenning av avfall fører til betydelig mindre klimagassutslipp enn deponering. I tillegg har fjernvarme en viktig rolle i å holde det elektriske effektbehovet nede. Mye av avfallet kommer fra kommuner utenfor Trondheim. Likevel er avfallsforbrenningen på Tiller, Trondheims største punktutslipp. Etablering av et karbonfangstanlegg på Tiller er beregnet å kutte klimagassutslipp med cirka 60 tusen tonn CO₂ årlig i 2030. Dette er den klart største utslippsreduksjonen fra et enkelt tiltak som har blitt vurdert i Trondheim, og er en forutsetning for å nå bystyrets klimamål.

Biogene CO₂-utslipp fra brenning av trevirke og annet organisk materiale vil fanges i tillegg. Slike tiltak er ifølge FN nødvendig for å oppnå mål om klimanøytralitet og for å nå det globale 1,5 gradersmålet. Mye av det fossile innholdet i avfall er plast. Desto mer plast og annet fossilt som sorteres ut før forbrenning, desto høyere andel biogen CO₂ kan fanges. Når man fanger slike biogene utslipp kalles dette "negative utslipp".

Veitrafikk

Raskere innføring av nullutslippskjøretøy kan bidra til å redusere klimagassutslipp ytterligere med cirka 25 tusen tonn CO₂-ekv årlig innen 2030 (CICERO kom fram til noe lavere tall da de antok en raskere utskifting i referansebanen). Denne utviklingen er avhengig av en rekke andre virkemidler og tilretteleggingstiltak, blant annet at avgiftsregimet for elbil opprettholdes, at insentivordningene for nullutslipp i næringstransport videreutvikles lokalt (via for eksempel innkjøpskrav, se tiltak 12 over) og

nasjonalt, og at tilstrekkelig lade- og fyllinfrastruktur bygges ut fram mot 2030. Sistnevnte vil kreve samarbeid med energibransjen.

Tiltak for å redusere trafikk har et potensial på cirka 13 tusen tonn CO₂-ekv årlig innen 2030, hvis vi legger til grunn 20 prosent reduksjon i personbiltrafikk, samt effektivisering av næringstransport med bedre bylogistikk. Effekten av slike tiltak vil avta noe når bilparken blir stadig mer utslippsfri. Disse tiltakene er likevel viktige for å sørge for at utslippsreduksjoner ikke går på bekostning av bymiljøet - det vil si at innfasing av nullutslippskjøretøy ikke fører til en økning i biltrafikken. I tillegg vil grep innenfor bylogistikk være tilretteleggende for utbygging av tilstrekkelig lade- og fyllinfrastruktur.

Restriksjoner på bruk av fossile kjøretøy. Det er et stort potensial for utslippsreduksjoner i form av lokale tiltak som begrenser bruk av fossile kjøretøy. For eksempel ved innføring av nullutslippssoner. CICERO har beregnet denne effekten til å være cirka 60 tusen tonn CO₂-ekv i 2030. Det krever delegering av lovhjemmel fra departement til kommune, i tillegg til et omfattende tilretteleggings- og omstillingsarbeid. Spesielt innenfor personbiltransport vil et slikt grep måtte vurderes nøye.

Annen mobil forbrenning

Trondheim kommune bruker allerede sin betydelige markedsandel som byggherre til å stille krav om fossil- og utslippsfrie løsninger i bygg- og anleggsprosjekter.

Det er imidlertid avgjørende at det også innføres utslippsfrie løsninger i private og statlige bygg- og anleggsprosjekter. Et viktig virkemiddel for å oppnå dette er at kommunene gis lovhjemmel til å stille utslippskrav i plan- og bygningssaker. Innfrielse av målet (formannskapssak 20/305) om fullstendig utslippsfri bygg og anleggsvirksomhet i Trondheim i 2030, vil bidra med 20.000 tonn reduksjon i klimagassutslipp årlig innen 2030. Hvis man legger til alle maskiner brukt i andre sektorer - for eksempel landbruk - kan reduksjonen være på totalt 40 tusen tonn, ifølge CICERO.

6.7. Finansiering

Under vises en oversikt over finansiering av klimatiltak og -investeringer som foreslås for økonomiplanperioden. Det er viktig å merke seg at dette kun omhandler de tiltakene som Trondheim kommune har regi over. Siden klimabudsjettet inneholder en rekke tiltak som andre aktører enn Trondheim kommune er ansvarlige for, vil disse naturlig nok ikke fremkomme her. Dette innebærer at tabell 6-6 ikke viser en fullverdig oversikt over finansiering for alle tiltakene i klimabudsjettet. Tallene viser kun finansiering for de tilfeller hvor selve tiltaket i sin helhet er et klimatiltak. Alle bevilgninger ligger i andre kapitler under de respektive tjenesteområdene.

Det gjøres en rekke andre aktiviteter og investeringer i Trondheim kommune, hvor energi- og/ eller klimatiltak er en del av aktiviteten eller investeringen. Eksempel kan være krav om fossil- eller utslippsfrie byggeplasser, eller målet om at klimafotavtrykket til alle investeringsprosjekter i Trondheim kommune skal reduseres med minimum 40 prosent i forhold til sammenlignbare referanser i bygg og tekniske anlegg.

Tabell 6-6 Oversikt over finansiering av drift og investering klimatiltak i økonomiplanperioden

	2024	2025	2026	2027	24-27
Klimamidler forvaltet av Klima- og miljøenheten	29,5	29,3	29,3	29,3	117,4
Klimavennlig forbruk: Låne-dele-fiksesatsing bibliotekene	0,5	0,5	0,5	0,5	2,0
HVO biodiesel (TT)	2	0	0	0	2,0
Koordinator klimatiltak i planer, inkl KPA (PBT)	1	1	1	1	4,0
Miljørådgivere utenfor Klima- og miljøenheten	4	4	4	4	16,0
Gjenbruk av byggematerialer i kommunale byggeprosjekter (ET)	5	5	5	5	20,0
Total finansiering drift	42	40	40	40	161
Mindre investeringer klimatiltak (KM)	52	52	52	52	208
Energieffektivt maskinkjøp (TT)	9	9	9	9	36
Utslippfrie bygg- og anleggsplasser (KM)	40	35	35	35	145
Klima- og enøktiltak bygg (ET)	25	25	25	25	100
Total tilleggsfinansiering investering	126	121	121	121	489
SUM FINANSIERING	169	162	162	162	655

Plassering i HØP: KM - klima og miljø, TT - tekniske tjenester, ET - eiendomstjenester, PBT plan- og bygningstjenester, ST - samferdsel

Midlene satt av i klimabudsjettet brukes også til å hente inn eksternt finansiering. I 2023 innvilget Miljødirektoratet 20,5 millioner i Klimasats-støtte til Trondheim kommune, hovedsakelig til gjennomføring av utslippfrie bygg- og anleggsplasser. Det søkes regelmessig til ENOVA om støtte til utskifting av fossile kjøretøy. Klimasats er i regjeringen Støre sitt budsjettforslag for 2024 foreslått avvirket. Stortingsbehandlingen av statsbudsjettet vil avgjøre ordningens videre skjebne.

Driftsmidlene forvaltet av Klima- og miljøenheten på 29,5 millioner kroner benyttes til å koordinere klimaarbeidet internt og eksternt, samt til tiltak som kutter utslipp og bidrar til klimaomstilling. Eksempler på sentrale satsinger er kommunale tilskuddsordninger for lading i borettslag, hjemmelading drosjer, "klimamillionen" til organisasjoner og ladeinfrastruktur for kommunale kjøretøy og elektriske anleggsmaskiner. Midlene muliggjør også en satsing på klimakommunikasjon, nærings- og forsknings samarbeid, samt klimafaglige analyser og utredninger.

7. Levekårsbudsjett

Levekårsbudsjettet er et styringsverktøy for å nå målene om bedre levekår, mindre utenforskap og bedre folkehelse i befolkningen.

Levekårsbudsjettet er ikke et budsjett i tradisjonell forstand, men gir en gjennomgang av Utenfor-regnskapet og en oversikt over ressursbruken for å utjevne ulikheter i helsetilstand og levekår. Levekårsbudsjettet peker på tiltak for å bekjempe utenforskap og gjennomgår mål, strategier og satsinger for dette. I tillegg inneholder Levekårsbudsjettet også ulike data for hvordan vi best kan monitorere utviklingen av levekår og folkehelse i Trondheim.

7.1. Samfunnsbesparelser ved å inkludere utsatte grupper i samfunnet

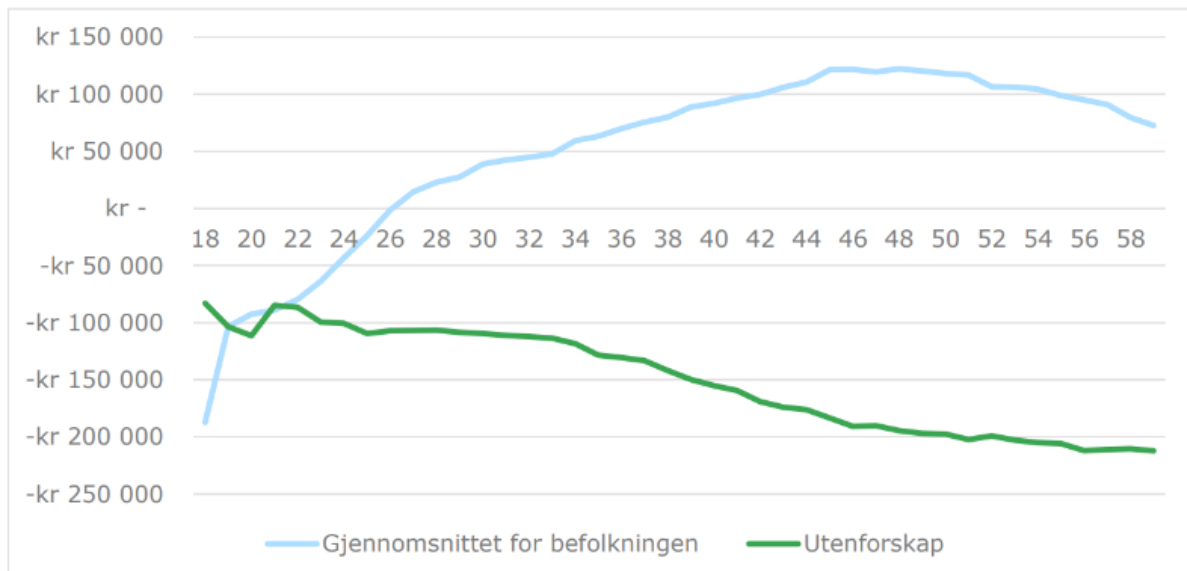
KS har i samarbeid med kommunene og konsultentselskapet Rambøll utviklet [Utenfor-regnskapet](#). Det er en modell og et dialog-, prosess- og innovasjonsverktøy som

kan brukes til å beregne hva utenforskap koster, og hva samfunnet kan spare på å få personer ut av utenforskap. Målgruppen er spesielt barn og unge.

Trondheim kommune har gjennom 2022 og 2023 gjennomført en omfattende kartlegging av tiltak med bruk av metodene i Utenfor-regnskapet. Til sammen er rundt 30 tiltak kartlagt, og resultatene viser at tiltakene til sammen gir store gevinster for samfunnet. Det er estimert at tiltakene bidrar til at flere barn og unge kan hjelpes ut av utenforskap. Samfunnsgevinstene er store, og over en 40- års periode kan samfunnet spare store summer. Tiltakene gir en kostnad i dag, og det tar mange år før gevinsten kommer til syne. Sosiale investeringer er ikke en investering i tradisjonell forstand, men en viktig premis når tiltak igangsettes. Hoveddelen av gevinsten er knyttet til økte skatteinntekter og sparte trygdeutbetalinger, men også sparte helseutgifter og reduserte utgifter til kriminalomsorg og barnevern er viktige samfunnsbesparelser.

Trondheim kommune har brukt denne metoden i over et år og vil bruke Utenfor-regnskapet som et styringsverktøy når sosiale investeringer vurderes.

Figur 7-1 Kostnader ved utenforskap og inntekter ved inkludering

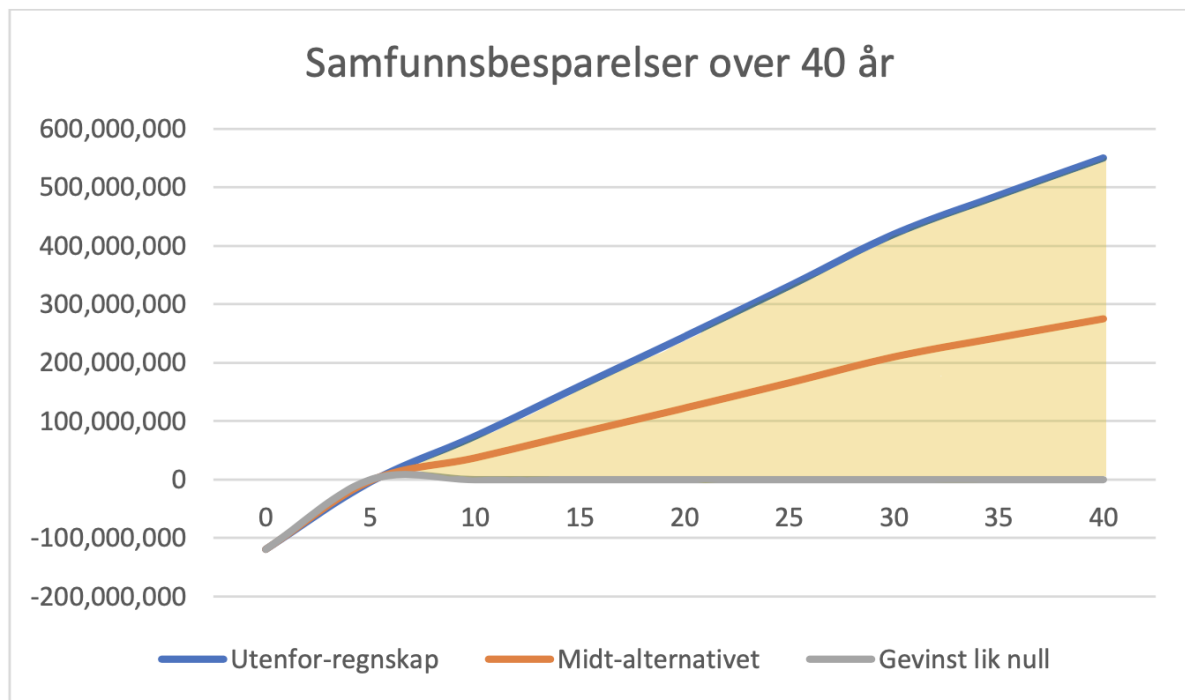

Figuren under viser nettogevinsten, inntektsbidraget til staten, fratrukket kostnader til forbruk, per år per person for gjennomsnittet av befolkningen og innbyggere i utenforskap. Området mellom den lyseblå grafen og den grønne grafen er den økonomiske gevinsten av å flytte en person fra utenforskap og over i gjennomsnittsbefolkningen.

Det er risiko for at Utenfor-regnskapet overestimerer samfunnsbesparelser. Dette er fordi det er mange forhold som kan føre innbyggere ut av utenforskap, ikke bare kommunes tiltak. Sosiale investeringer har derfor mange bidragsyttere og det må hensyntas når det samlede samfunnsbesparelsene skal estimeres. Målgruppen til tiltakene og utenfor-regnskapet er 0-19 år og de er delt inn i syv undergrupper som tar inn variabler som lavinntekt, innvandrere og fullføring av videregående skole. I tillegg er barn i

barnevernet, barn med atferdsdiagnoser og barn med psykisk syke foreldre en del av inndelingen. Det er store forskjeller i samfunnsbesparelser for de ulike målgruppene.

Figur 7-2 Samfunnsbesparelser ved arbeid mot ungt utenforskap

Figur 7-2 viser netto gevinst som kan oppnås gjennom om lag 30 tiltak rettet mot unge beregnet i verktøyet Utenfor-regnskapet. Grafen starter i år 2023 og strekkes seg over 40 år. Den blå grafen viser hvor mye de som jobber i tjenesten mener samfunnsbesparelsen er. Dette er målsettingene kommunen jobber med når tiltakene iverksettes. Innbyggere kan få hjelp fra flere tiltak og det er mange andre forhold som kan gjøre at målsettingene nås. Den grå linjen markerer hvor grensen for samfunnsgevinster er, null alternativet.

Kommunedirektøren tror samfunnsbesparelsen er et sted mellom det som estimeres gjennom Utenfor-regnskapet og null-alternativet. Dette er markert med middelalternativet, den oransje linjen. Om vi lykkes med middelalternativet vil samfunnsbesparelsene bli nær 300 000 millioner kroner om 40 år gjennom kommunes og samfunnets innsats for å bekjempe utenforskap, forbedre og redusere ulikhet i helse og inkludere innbyggerne i samfunnet.

7.2. Ressursbruk for å utjevne ulikhet i helse og levekår og bekjempe utenforskap

Kommunedirektøren tar utgangspunkt i de ressurser Trondheim kommune budsjetterer i handlings- og økonomiplan 2024-27 til tiltak som skal hjelpe personer og husstander i utenforskap, og som skal bidra til å inkludere flere i samfunnet. Dette er en viktig synliggjøring av kommunens samfunnsoppdrag og viser hvilke ressurser som skal til for å løse utfordringene. Det vil likevel være en forutsetning at hver enkelt innbygger tar ansvar, sammen med andre, for å bygge et samfunn med bedre sosial bærekraft og inkludering. Fritidsaktiviteter, barnehager, skoler, arbeidsgivere og arbeidsmarkedet er sentrale aktører

for å skape inkluderende samfunn. Samhandling mellom offentlige, private og frivillige aktører er viktig. Skal vi lykkes i arbeidet må hele samfunnet mobiliseres for økt sosial bærekraft.

Som i arbeidet med klimabudsjettet er det åpenbart at kommunen bidrar kun til en liten del av arbeidet for å løse dette samfunnsoppdraget og har bare en liten del av de ressursene som skal til for å løse dette. Samhandling mellom alle offentlige og private aktører er viktig. Skal vi lykkes i arbeidet må hele samfunnet mobiliseres og hver enkelts innsats teller.

Det er mange aktiviteter og tiltak som motvirker utenforskap, og ikke alle er identifisert. Levekårsbudsjettet blir viktig for å se hvordan enkelttiltak virker når effekten av tiltak skal måles. Kommunen bruker store summer på å utjevne sosial ulikhet. Kommunedirektøren har som mål å utvikle Levekårsbudsjettet for å kunne samordne tiltak slik at resultatet av den samlede ressursbruken blir vesentlig bedre og synliggjøres bedre enn i dag.

Tabell 7-1 Ressursbruk levekår 2024-2027

Område	Totalt budsjett 2024	Andel som brukes til utenforskap (kroner)	Andel som brukes til utenforskap til barn og unge (kroner)	Andel som brukes til utenforskap (prosent)	Andel som brukes til utenforskap til barn og unge (prosent)
Barnehage	2031	140,0	140,0	6,9%	6,9%
Skole	2363,8	572,7	572,7	24,2%	24,2%
Barne- og familietjenesten	1051	986,1	986,1	93,8%	93,8%
Kvalifisering og velferd	685	632,6	316,3	92,4%	46,2%
Psykisk helse og rus	346,9	125,6		36,2%	0,0%
Bo- og aktivitetstilbud	983,1	71,0		7,2%	0,0%
Helse- og omsorgstjenester	3355,9	211,3		6,3%	0,0%
Flyktninger	313,7	300,0	150,0	95,6%	47,8%
Kunst og kultur	263,2	90,0	80,0	34,2%	30,4%
Kirke og gravlunder	138,8	10,0	7,0	7,2%	5,0%
Idrett og friluftsliv	240,4	15,0	13,0	6,2%	5,4%
Næring, samferdsel, klima og miljø	-10,5	0			
Plan- og bygningstjenester	73,6	0			
Tekniske tjenester	735,1	0			
Eiendomstjenester	551,5	55,2	55	10,0%	10,0%
Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen	74,3				
Strategisk ledelse, utvikling- og støttetjenester	587,2				
Sum	13784,0	3209,4	2320,1	23,3%	16,8%

Tabellen gir et estimat på de ressursene kommunen i dag bruker til innbyggere som er i utenforskap, eller som står i fare for å havne utenfor. Totalt sett estimeres det at kommunen i dag bruker 3,2 milliarder kroner på dette. Estimater inkluderer ressurser som brukes av NAV, til integrering av flyktninger, voksenopplæring og spesialundervisning. Barnevernet og store deler av barne- og familietjenesten er også inkludert. I tillegg brukes det en del ressurser innenfor helse og omsorg, kultur og innenfor idrett og friluftsliv. Samlet sett utgjør dette over 20 prosent av kommunens ressursinnsats.

Av det samlede beløpet på 3,2 milliarder bruker kommunen om lag 2,3 milliarder på tiltak for barn og unge under 25 år.

Ressursene kommunen bruker har et vidt spekter av virkemidler der en del handler om å ivareta de som har havnet utenfor og en del handler om å få innbyggere over fra utenforskap til fellesskap.

7.3. Mål og strategier

Hovedmålet i Trondheimsloftet er at Trondheim skal være en mangfoldig by med et sterkt fellesskap. Sammen skaper vi muligheter for at mennesker kan leve gode liv. Se ellers kapittel 5 for mer om mål og delmål.

Strategiene for å nå disse målene er mange og Handlings- og økonomiplanen på de ulike tjenesteområdene beskriver dette nærmere.

Områdesatsingene er en ekstra innsats for tjenesteutvikling og bedre nærmiljø i byområder der levekårsutfordringene er store. Bydelene Lademoen, Tempe-Sorgenfri og Møllenberg er prioritert de neste årene for nye områdesatsinger. Satsingene er langsiktige utviklingsprosesser gjennom et statlig-kommunalt-lokalt partnerskap.

Tema for områdesatsingene er byutvikling med gode bo- og nærmiljøkvaliteter, bolig og sosial boligpolitikk, inkludering i helse, utdanning, oppvekstmiljø, samfunns- og arbeidslivsdeltakelse. Områdesatsingene inngår også i en felles FoU-satsing (Forskning, utvikling og innovasjon) på sosial bærekraft og tjenesteinnovasjon.

I tillegg et program for å motvirke og forebygge ungt utenforskap under etablering. Kommunen har søkt om å bli forsøkskommune gjennom et enklere NAV, en modell for helhetlig oppfølging og ytelse til ungdom under 30 år. Arbeidet med utvikling av bærekraftprogrammet innenfor helse er også en viktig strategi for å gi bærekraftige helse og velferdstjenester i fremtiden.

7.4. Monitorering og indikatorer

Vi vet at vedvarende lav inntekt påvirker livskvaliteten på en rekke områder, og at mennesker som lever i levekårsutsatte livssituasjoner risikerer å bli vanskeligstilte. Ved å bruke ressursene våre bedre overfor målgruppa ønsker vi å løfte flere innbyggere ut av utenforskap. Trondheim kommune har laget rapporter som viser hvordan ulike helsemessige og levekårsmessige forhold fordeler seg i kommunen. [Rapportene viser både nåsituasjonen og hvordan utviklingen har vært de siste årene.](#)

I tillegg vil kommunen benytte informasjon fra en rekke offentlige kilder for å følge utviklingen i kommunen og i ulike bydeler. Det gjør oss i stand til å sammenligne utviklingen her og i landet som helhet.

[Oppvekstprofilen Trondheim 2022](#)

- [Lerkendal bydel](#)
- [Heimdal bydel](#)
- [Midtbyen bydel](#)
- [Østbyen bydel](#)

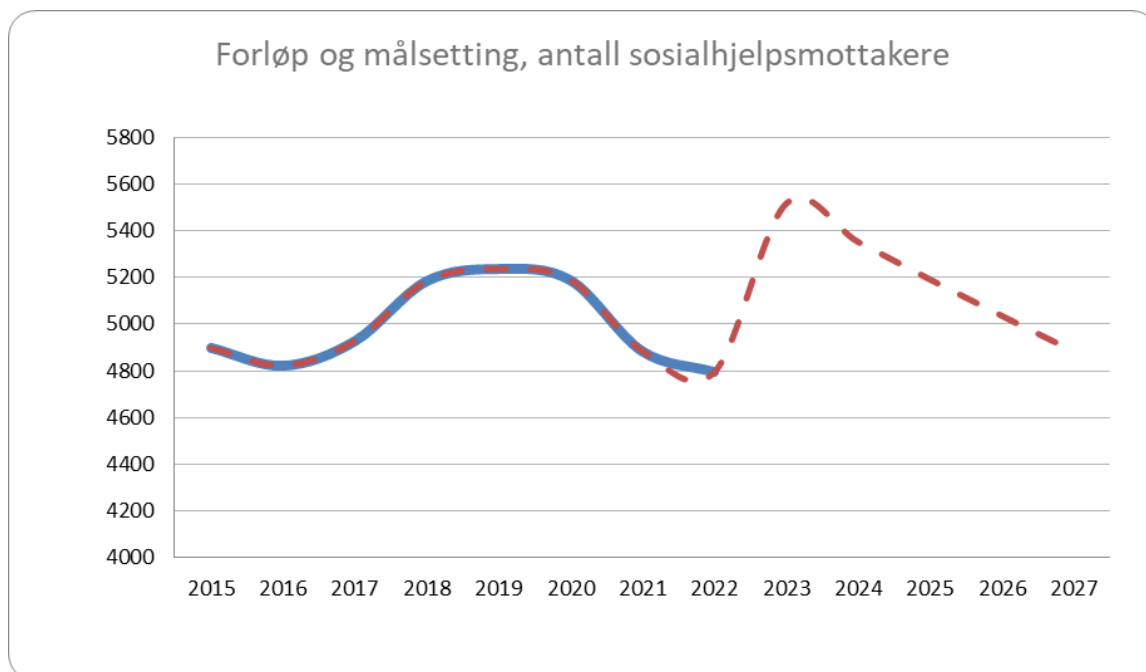
[Folkehelseprofilen Trondheim 2022](#)

- [Lerkendal bydel](#)
- [Heimdal bydel](#)
- [Midtbyen bydel](#)
- [Østbyen bydel](#)

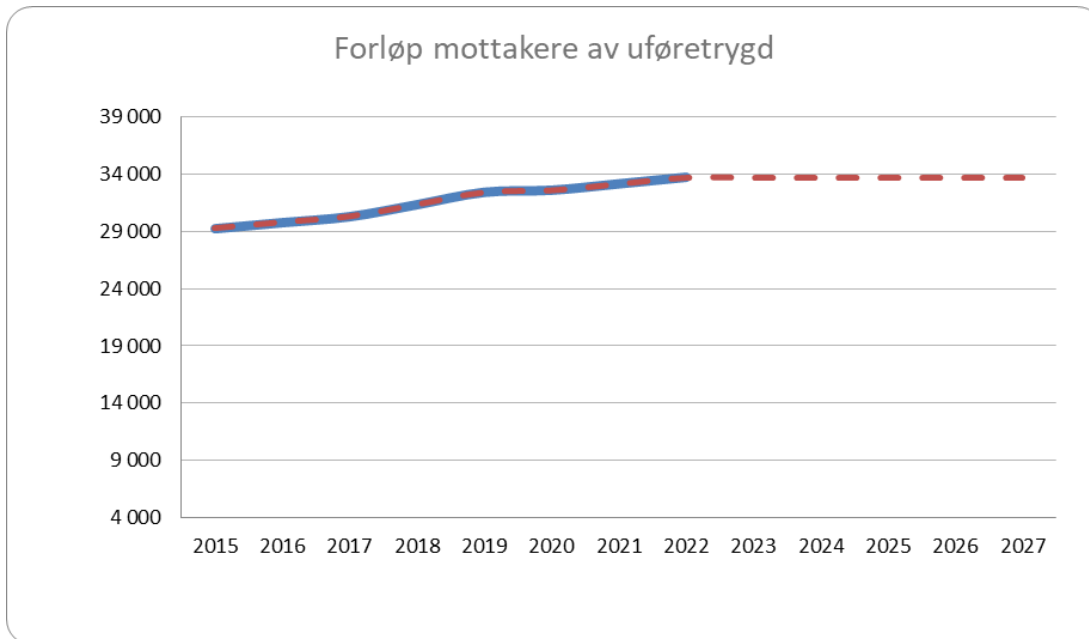
Profilene sier noe om hvordan Trondheim kommune og bydelene ligger an i forhold til resten av landet. De gir gode indikasjoner på folkehelse og oppvekstvilkårene i byen.

Trondheim kommune er i startfasen med å samle inn data og fakta på dette området. Når grunnlaget blir bedre vil dette materialet gi oss bedre mulighet til å iverksette mer treffsikre tiltak og effektive strategier for å nå målene i samfunnsplanen.

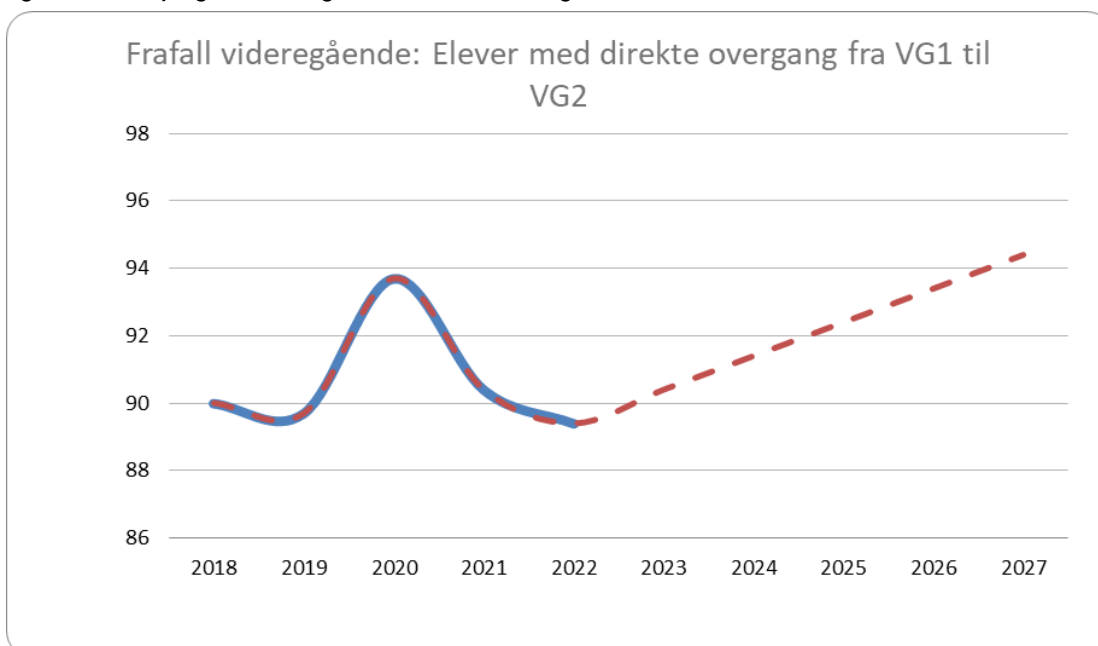
Figur 7-3 Forløp og målsettinger antall sosialhjelpsmottakere

Trondheim kommune har hatt en økning i antall sosialhjelpsmottakere i hele 2023. Det er videre en vekst i antall unge uføretrygdde over flere år. Det er viktig å snu denne trenden, og Kommunedirektøren har som mål å redusere antall mottakere av sosialhjelp de neste årene.

Figur 7-4 Forløp mottakere av uføretrygd

Trøndelag har hatt en vekst i antall mottakere i hele 2023. Det er mange årsaker til økningen. Det er en målsetting og snu trenden slik at veksten i antall uføretrygdede stopper opp og på sikt går ned.

Figur 7-5 Forløp og målsettinger om frafall i videregående skole

Trondheim kommune har hatt en nedgang i andel elever som har en direkte overgang fra første til andre trinn på videregående skole. Kommunedirektøren mener dette er en viktig indikator for frafall i videregående skole og at grunnskolens mål må være større grad av gjennomføring tidlig i det videregående skoleløpet. Målsettingen er at flere elever skal få en direkte overgang fra VG1 til VG2.

Samlet sett har Kommunedirektøren valgt ut tre indikatorer som vi ønsker å følge gjennom planperioden. Det er antall sosialhjelpsmottakere, antall uføretrygdde og frafall i videregående skole. Det er et mål at færre innbyggere skal motta sosialhjelp og uføretrygd og at flere skal fullføre videregående skole. Dette er noe hele samfunnet må stå sammen om og kommunens tiltaksportefølje er del av innsatsen for å bekjempe utenforskap, inkludere alle og skape bedre levekår for byens innbyggere.

8. Økonomiske rammebetingelser

8.1. Hovedtrekk i Kommunedirektørens forslag

Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan tar utgangspunkt i opprinnelig budsjett for 2023, og vedtatt økonomiplan for 2024-2026. Forslaget er basert på regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024.

Med Kommunedirektørens forslag vil driftsutgiftene utgjøre 18,2 milliarder kroner i 2024. Det foreslås en reell økning i driftsrammene til tjenesteområdene på om lag 394 millioner kroner. Av dette er om lag 220 millioner kroner begrunnet med at befolkningsvekst og bosetting av flyktninger gir kommunene økte utgifter i 2024. Kommunedirektøren foreslår å bruke disposisjonsfondet til å finansiere flere engangsutgifter i 2024, som en konsekvens av vedtatt handlings- og økonomiplan, og politiske enkeltvedtak.

Flere tjenesteområder har merforbruk som har vært varige. Det skyldes endringer i tjenestene ved innføring av brukerstyrt personlig assistent, endrede brukergrupper og bedre tjenester. Kommunedirektøren har derfor i forslaget til handlings- og økonomiplan foreslått å bruke mesteparten av det tilgjengelige handlingsrommet til å styrke bo- og aktivitetstilbudet, helse- og omsorgstjenestene og barne- og familietjenesten. Dette er gjort ved å bruke noe av det regjeringen styrket kommuneøkonomien med i 2023 for å kompensere for prisvekst og noe ved å bruke økte inntekter. Hensikten med dette er å sørge for at forslaget til budsjett ikke bare er i balanse, men også realistisk. I tillegg til denne styrkingen, er det nødvendig at områdene tilpasser driftsutgiftene til budsjett. I tillegg foreslår Kommunedirektøren å sette av til sammen 30 millioner kroner til omstilling i 2024 og 2025.

Kommunedirektøren foreslår investeringer for 12,9 milliarder kroner i perioden. Dette gir en gjeldsgrad på 84,5 prosent. Dette er høyere enn vedtatt handlingsregel. Økende rente og behov for investeringer på flere områder er årsaken til at vi foreslår et investeringsnivå over vedtatt målsetting for gjeldsbelastning. Sentrale prosjekter er blant annet nye Granåsen idrettspark inkludert fotballhall, Bydelsbasseng Øst, Ishall Tiller, Nytt administrasjonsbygg, Nidarvoll og Sunnland skole, Stabbursmoen skole, Dragvoll HVS, Heimdal HVS, Søbstad helsehus og klimatiltak.

8.2. Økonomiske status ved inngangen til 2024

Kommunedirektøren har i 2. økonomirapport 2023 vist at flere av tjenesteområdene har et forbruk ut over budsjettet. Driftsutfordringene er store og har vart over lengre tid, spesielt innenfor Bo- og aktivitetstilbudet, Helse og omsorg og Barne- og familietjenesten. Tjenesteområdenes prognose for merforbruk i 2023 er om lag 272 millioner kroner. Kommunedirektøren forventer et positivt resultat i 2023 fordi skatteinntektene er høyere enn budsjett. Den økonomiske situasjonen er derfor todelt. På den ene siden er skatteinntektene høye, som medfører et positivt resultat for kommunen. På den andre siden har flere tjenesteområder betydelige merforbruk, som er varige driftsproblemer. Uten de høye skatteinntektene, ville kommunen hatt et underskudd i 2023.

I andre økonomirapport foreslår Kommunedirektøren å benytte kommunenes forventede overskudd til å betale 150 millioner kroner mer i avdrag, og sette av midler på disposisjonsfondet. Ved å benytte engangsinntektene til å betale ned lån og sette av på disposisjonsfond, sørger vi for en mer bærekraftig kommuneøkonomi på sikt.

De fleste investeringsområdene forventer lavere utgifter enn budsjettet i 2023, noe som i all hovedsak har sammenheng med forsinket framdrift på prosjektene. Disse kostnadene er tatt med i handlings- og økonomiplanen for 2024 til 2027.

I statsbudsjettet for 2024 presenterte regjeringen oppdaterte anslag for kommunenes inntekter og utgifter i 2023:

- Inntektsutviklingen i kommunesektoren i 2023 ble sterkt påvirket av at kommunene fikk ekstraordinære skatteinntekter i 2022. Regjeringen forventer at skatteinntektene til kommunesektoren i 2023 blir 4,1 milliarder høyere enn det som ble lagt til grunn i revidert nasjonalbudsjett, men kostnadsveksten for 2023 er

justert ned fra 5,2 prosent til 4,5 prosent og dette trekker inntektsveksten opp med 3,2 milliarder kroner. Den økonomiske situasjonen i kommunesektoren er dermed styrket med 7,3 milliarder kroner etter revidert nasjonalbudsjett for 2023.

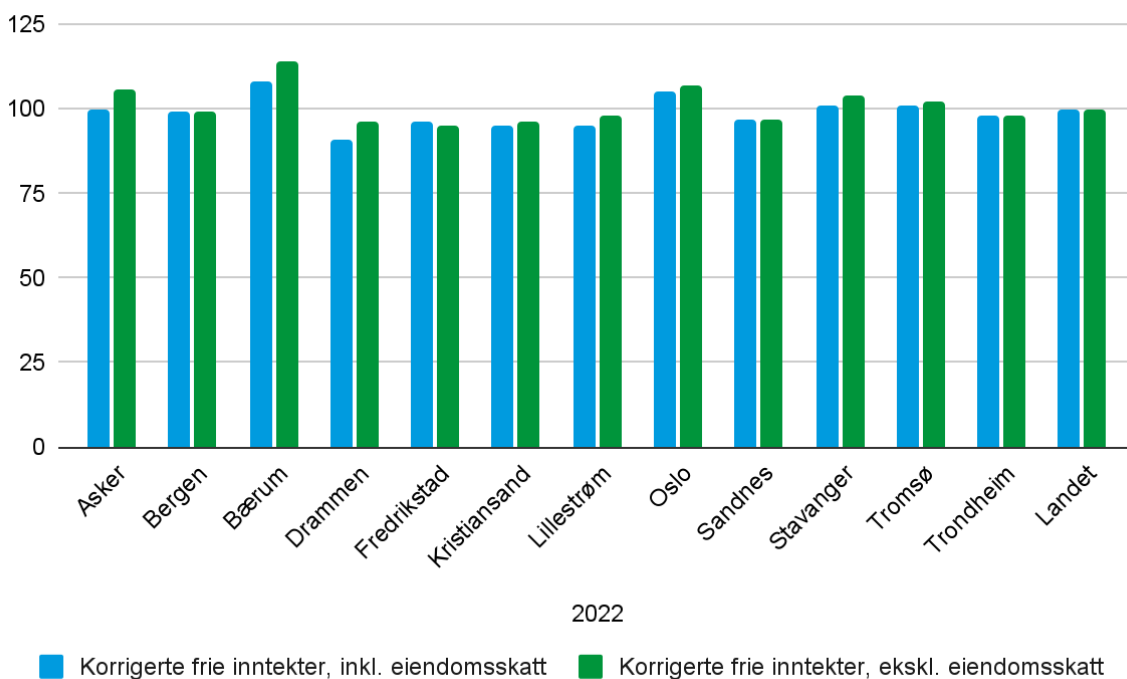
- I revidert nasjonalbudsjett for 2023 ble skatteanslaget for kommunen økt med 3,9 milliarder kroner. Dette er inntekter som videreføres i 2024, og er kompensasjon for pris- og lønnsvekst utover kommunal deflator fra statsbudsjettet vedtatt av Stortinget i desember 2022.

8.3. Sammenligning med andre kommuner

Forskjeller i frie inntekter

Kommunenes frie inntekter består av rammetilskudd, skatt på inntekt og formue, naturressursskatt og eiendomsskatt. I Kommuneproposisjonen 2024 viste Kommunal- og distriktsdepartementet en oversikt over kommunenes frie inntekter i prosent av landsgjennomsnittet i 2022, både inkludert og ekskludert eiendomsskatten. Nivået på de frie inntektene er korrigert for variasjoner i utgiftsbehovet.

Figur 8-1 Korrigerte frie inntekter 2022

I 2022 hadde Trondheim kommune et noe lavere inntektsnivå enn landsgjennomsnittet og kommunen ligger lavere enn ASSS-kommuner som Oslo, Bærum og Stavanger. Trondheim kommune har lavere skatteinntekter per innbygger sammenlignet med flere av de andre store norske byene og disse variasjonene utjevnes ikke fullt ut gjennom inntektsutjevningen i kommunenes inntektssystem. Trondheim har et betydelig lavere nivå på utgiftskorrigerte frie inntekter, inkludert eiendomsskatt, sammenlignet med Oslo og Stavanger, men ligger omtrent på samme nivå som Bergen.

Økonomiske nøkkeltall

Vi har valgt ut noen nøkkelindikatorer i tabellen under. Tallene er for kommuneconsern, det vil si kommunale foretak og kommunens andel av interkommunale selskaper.

Tabell 8-1 Økonomiske nøkkeltall i prosent av driftsinntekt. Kilde: ASSS

	2021	2022				
	Trondheim	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS (uten Trondheim og Oslo)
Netto driftsresultat	6,6	2,0	5,4	3,6	6,4	2,9
Disposisjonsfond	15,7	16,2	15,4	15,0	16,0	16,1
Investeringsutgifter i prosent av driftsinntekter	14,3	13,7	20,6	11,8	14,4	15,3
Netto lånegjeld	93,8	93,7	59,1	72,9	72,4	85,8
Korrigert netto lånegjeld i prosent av driftsinntekter	60,5	61,6	75,8	72,6	71,7	81,9
Renteekspontert gjeld	57,7	59,0	34,3	59,3	52,6	58,9

Netto driftsresultat viser overskuddet på årets drift, fratrukket netto finansutgifter, og er en indikator på økonomisk balanse. Teknisk beregningsutvalg anbefaler kommunene å ha et netto driftsresultat på om lag 1,75 prosent av inntektene over tid. Trondheim kommune hadde et netto driftsresultat på 2 prosent i 2022 noe som er en nedgang fra 6,6 prosent i 2021. Nedgangen skyldes blant annet at avkastningen fra kraftfondet i 2022 ble lavere enn den budsjetterte avkastningen, samt at kommunen nedbetalte mer gjeld enn opprinnelig budsjettert i 2022.

Disposisjonsfondet er kommunens "sparekonto". Det er den viktigste økonomiske bufferen for å unngå at kommunen må redusere driftsbudsjettet ved for eksempel en inntektssvikt eller andre uforutsette hendelser. Trondheim kommune styrket disposisjonsfondet i 2022 og det økte fra 15,7 prosent av driftsinntektene i 2021 til 16,2 prosent i 2022. Dette er på samme nivå som de andre ASSS-kommunene. Trondheim kommunes disposisjonsfond består i denne sammenheng av kommunens disposisjonsfond, inkludert Trondheim kommunale kraftfonds (TKK) bufferfond, og disposisjonsfondene til de kommunale foretakene og vår andel av IKS-ene (interkommunale selskaper) sine disposisjonsfond.

8.4. Økonomiske handlingsregler

Det er kommunens ansvar å sørge for en helhetlig og langsiktig økonomiforvaltning. Kommuneloven sier at "kommuner skal forvalte sin økonomi slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid". For å oppnå dette fastsetter loven at kommunene skal vedta finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi (§ 14-2, punkt c). Det er opp til kommunen selv å vedta hvilke måltall den skal ha, og hvilket nivå måltallene skal være på.

Bystyret vedtok i mars 2023 ([sak 41/23](#)) reviderte handlingsregler for kommunen. De vedtatte økonomiske handlingsreglene er:

- Bykassefinansierte lån skal utgjøre inntil 80 prosent av driftsinntektene.
- Renter og avdrag skal utgjøre ni prosent av frie disponible inntekter.
- Disposisjonsfondet skal utgjøre minimum tre prosent av driftsinntektene.

I tillegg vedtok bystyret at det i handlings- og økonomiplanen skal legges inn måltall for vedlikeholdsbehov med informasjon og analyser for kommunens bygningsmasse og annen infrastruktur for å sikre et verdibevarende vedlikehold. Dette er omtalt i kapitlene for tjenestoområdene Tekniske tjenester og Eiendomstjenester.

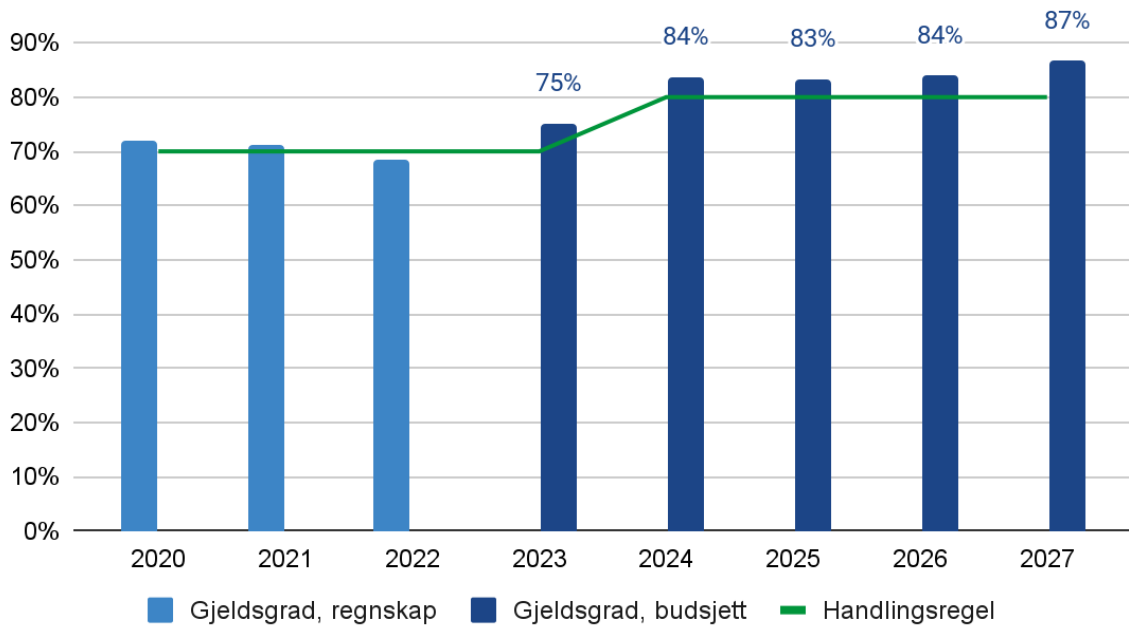
Gjeldsgrad

Bystyret i Trondheim kommune har vedtatt at den bykassefinansierte gjelden skal utgjøre maksimalt 80 prosent av driftsinntektene. Dersom gjelden holder seg på dette nivået vil den vokse i takt med økonomien. En målsetting for gjeldsgrad må være slik at det er realistisk at kommunen greier å betjene gjelden dersom rentenivået stiger vesentlig. For å unngå at utgifter til kommunens lån fortrenger utgifter til tjenesteproduksjon, er det viktig at kommunens gjeld ikke vokser raskere enn veksten i kommuneøkonomien.

Bykassefinansierte lån er kommunens investeringslån fratrukket lån til selvkostområdene (vann, avløp, renovasjon, feiing og slam), lån med rentekompensasjon fra staten og lån som finansieres av husleieinntekter. Som lån regnes også verdien av tilskuddene kommunen gir til idrettsanlegg, og husleien kommunen betaler i leide bygg. Tidligere var gjeldsgraden 70 prosent, men er økt til 80 prosent fra og med 2024, jfr bystyrets vedtak. Denne økningen skyldes at vi nå tar hensyn til alle kommunenes leieobjekter, det vil si at vi sidestiller leide og eide bygg i beregning av gjeldsgrad.

Med Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan for perioden 2024-2027 vil gjeldsgraden i gjennomsnitt være 84,5 prosent. Kommunedirektøren har ikke funnet det mulig å holde gjeldsgraden på 80 prosent i denne handlings- og økonomiplanperioden. Det er flere årsaker til at gjeldsgraden er høyere enn måltallet. I vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2026 var vedtatt gjeldsgrad vel fire prosentpoeng over målet. Dette gjør at utgangspunktet for investeringsgjelden i denne handlings- og økonomiplanperioden er høyere enn den ideelt sett burde være. Videre er det lagt inn høyere prognose for renter i denne økonomiplanperioden, som finansieres ved å redusere avdragene.

Figur 8-2 Bykassefinansierte lån i prosent av driftsinntektene.

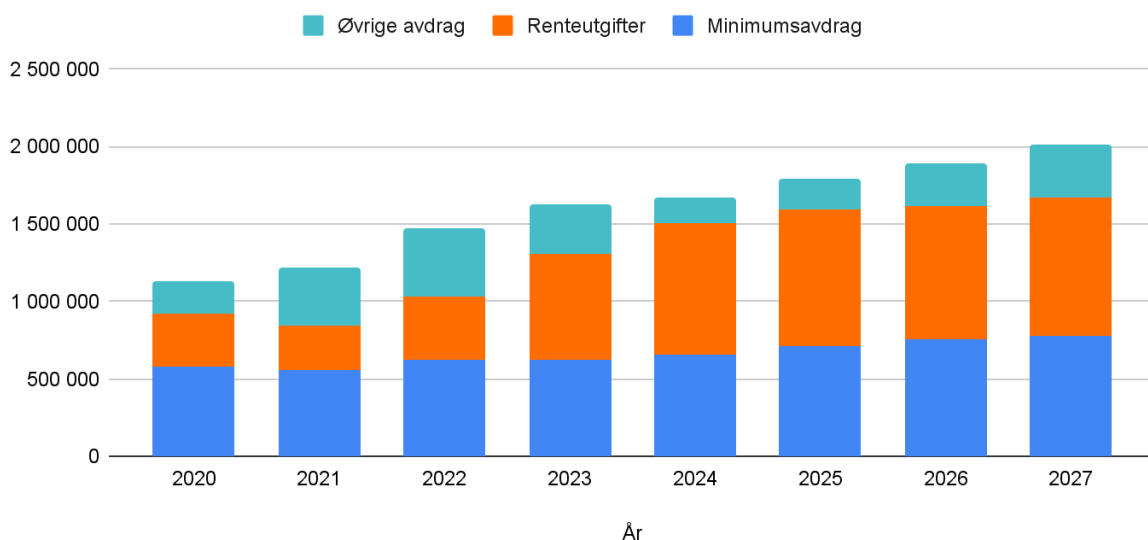

Kapitalutgifter

Handlingsregelen for kapitalutgifter sier at renter og avdrag fra og med 2024 skal utgjøre ni prosent av de frie inntektene. Dette gjør at rentenivået ikke påvirker tjenesteproduksjonen med dagens rentenivå, og at en forutsigbar andel av frie inntekter kan bli brukt til å finansiere kommunens tjenestetilbud. Dersom rentenivået er lavt vil det være rom for å betale ekstra avdrag, altså avdrag ut over lovens krav til minimumsavdrag. Å betale avdrag utover lovpålagte minimumsavdrag bidrar også til at kommunen kan investere mer, uten at dette øker gjelden.

Kommuneloven inneholder en bestemmelse for beregning av minimumsavdrag. Den nye beregningen vil anslagsvis gi Trondheim kommune en minimum avdragstid på 28,6 år.

Figur 8-3 Kapitalutgifter som andel av kommunenes frie inntekter. Løpende priser.

Kommunedirektøren foreslår for planperioden 2024-2027 at kapitalutgiftene utgjør mellom 8,8 og 8,9 prosent i løpet av perioden. I 2024 og 2025 vil kapitalutgiftene anslagsvis utgjøre 8,8 prosent og 8,9 prosent i 2026 og 2027. Kommunen vil da betale 900 millioner kroner i avdrag utover minimumsavdrag i løpet av fireårsperioden. Hvis vi betaler lavere avdrag enn dette, vil gjeldsgraden øke.

Figur 8-3 viser at de lovpålagte minimumsavdragene og rentene nå utgjør en større andel av kapitalkostnadene i denne handlings- og økonomiplanperioden sammenlignet med tidligere år. Dette skyldes først og fremst at rentekostnadene har økt som følge av økte renter. Kapitalutgiftene for 2023 er basert på vedtatt budsjett for 2023, i tillegg til Kommunedirektørens forslag til vedtak i andre økonomirapport for 2023 å betale 150 millioner kroner mer i avdrag.

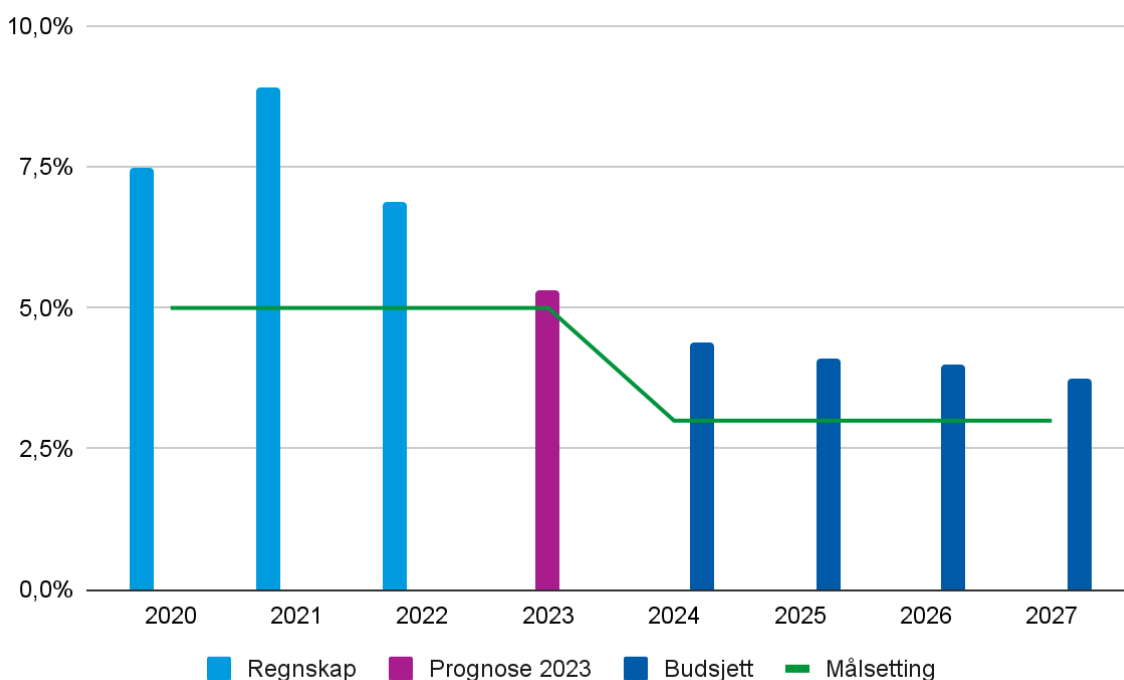
Disposisjonsfond

Disposisjonsfondet er kommunenes sparekonto, og utgjør den økonomiske bufferen mot uforutsette hendelser. Disposisjonsfondet gjør kommunen i stand til å håndtere midlertidige svingninger i økonomien, for eksempel inntektssvikt eller uforutsette utgifter. Handlingsregelen sier at disposisjonsfondet skal utgjøre tre prosent av kommunens disponible inntekter. Dette er en reduksjon fra tidligere handlingsregel, som sa at fondet burde utgjøre fem prosent av disponible inntekter. Grunnen til reduksjonen er at kommunen har opprettet bufferfond for både kraftfondet og Trondheim kommunale pensjonskasse, som gjør at størrelsen på det generelle disposisjonsfondet kan reduseres.

Med disposisjonsfond mener Kommunedirektøren her kommunens generelle disposisjonsfond. Dette er disposisjonsfond eksklusive foretak, interkommunale selskaper, bufferfondet til Trondheim kommunes kraftfond, næringsfondet, og bufferfondet til Trondheim kommunes pensjonskasse.

Trondheim kommunes generelle disposisjonsfond forventes å utgjøre om lag 972 millioner kroner ved utgangen av 2023, eller 5,3 prosent av driftsinntektene. Det er da tatt hensyn til alle vedtak om bruk og avsetning til disposisjonsfond frem til midten av oktober 2023, inkludert Kommunedirektørens forslag til vedtak i andre økonomirapport.

Figur 8-4 Disposisjonsfondet i prosent av driftsinntektene ved utgangen av året.

I Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2024-27 vil disposisjonsfondet utgjøre 4,4 prosent av disponible inntekter i 2024, og 4,1 prosent i gjennomsnitt for hele perioden. Kommunedirektøren foreslår ingen nye driftstiltak som finansieres med disposisjonsfond i dette forslaget til handlings- og økonomiplan, utover bruk som ble vedtatt i handlings- og økonomiplanen for 2023-26 og i politiske enkeltsaker.

8.5. Driftsbudsjettet for 2024-2027

Regjeringens forslag til kommuneopplegg i 2024

Regjeringen la frem sitt forslag til statsbudsjett 6. oktober, som også er grunnlaget for Kommunedirektørens anslag på inntekter.

Regjeringen foreslår en vekst i de frie inntektene til kommunene på 5,1 milliarder kroner, regnet fra inntektsnivå i revidert nasjonalbudsjett (RNB). Innenfor denne veksten legger regjeringen til grunn en satsing på 150 millioner kroner til psykisk helse og 40 millioner kroner til skolehelsetjenesten. Veksten i de frie inntektene skal dekke beregnede demografiutgifter på 3,1 milliarder kroner og en vekst i pensjonskostnadene på 1,8 milliarder kroner. Trondheim kommunes beregnede demografiutgifter og økte utgifter til pensjon anslås til 80 millioner kroner og 24 millioner kroner i 2024.

Kommunal deflator for 2024 er anslått til 4,3 prosent. Av dette utgjør forventet lønnsvekst 4,9 prosent og forventet prisvekst 3,4 prosent.

For en nærmere beskrivelse av Regjeringens forslag viser vi til budsjettforslaget [her](#). Stortinget behandler budsjettet i løpet av desember.

Sentrale inntekter

Tabell 8-2 viser endringen i sentrale inntekter for 2024 til 2027. Tabellen viser endring sammenlignet med vedtatt budsjett i 2023. Kommunedirektøren anslår at kommunens frie inntekter øker med 707 millioner kroner i 2024. Hovedårsaken til veksten er vekst i frie inntekter (skatt og rammetilskudd), flyktningeinntekter og eiendomsskatt.

Tabell 8-2 Endringer i inntekter i perioden 2024-2027 sammenlignet med vedtatt budsjett for 2023, i 2024-kroner. Negativt tall er økte inntekter.

	2023	2024	2025	2026	2027
Skatt og rammetilskudd	-13 087	-533	-756	-876	-985
Eiendomsskatt	-937	-30	-30	-30	-30
Flyktningeinntekter	-397	-124	-124	-124	-124
Refusjon ressurskrevende brukere	-281	-19	-28	-37	-47
Rentekompensasjonstilskudd	-52	-1	8	13	16
Sum skatt og statlige tilskudd	-14 753	-707	-930	-1 053	-1 169

Frie inntekter: Rammetilskudd og skatt på inntekt og formue

Frie inntekter er midler kommunene kan disponere fritt uten andre føringer fra staten enn lover og forskrifter. Kommunens frie inntekter består av skatt på inntekt og formue fra privatpersoner bosatt i kommunen og rammetilskudd tildelt fra staten. Inntektene fordeles gjennom inntektssystemet for kommunene.

For at kommunene skal kunne gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne, inneholder inntektssystemet to utjevningssystemer: Utgiftsutjevningen søker å utjevne ufrivillige kostnadsforskjeller, og inntektsutjevning utjevner delvis forskjeller i skatteinntekter. Inntektssystemet inneholder også tilskudd som er begrunnet ut i fra regionalpolitiske hensyn (distriktstilskudd, Nord-Norgetilskudd, storbytilskudd og veksttilskudd). I tillegg fordeles deler av rammetilskuddet som skjønntilskudd. For nærmere omtale om inntektssystemet for kommunene vises det til [Grønt hefte](#).

Kommunens inntekter fra skatt og rammetilskudd er anslått å bli 533 millioner kroner høyere i 2024 sammenliknet med vedtatt budsjett for 2023. Sammenlignet med hva som ligger i vedtatt budsjett for 2024 i vedtatt handlings- og økonomiplan, er dette en økning på 360 millioner kroner. Økningen skyldes i stor grad at kommunen får beholde deler av merskatteveksten i 2023, i tillegg til en økning i rammetilskuddet i revidert nasjonalbudsjett for 2023. Denne veksten i inntekter i 2023 er gitt i kompensasjon for høy pris- og lønnsvekst i 2023. I tillegg har regjeringen foreslått en vekst i frie inntekter for 2024 som var høyere enn det som ble lagt til grunn i vedtatt handlings- og økonomiplan.

I Kommunedirektørens forslag til vekst i frie inntekter for perioden 2025-2027 har vi lagt til grunn en kompensasjon for beregnede demografiske endringer for kommunesektoren. På anslag på skatteinntektene har Kommunedirektøren lagt til grunn at Trondheim har litt sterkere skattevekst enn resten av landet. Grunnen til det er at Trondheim forventes å ha en litt sterkere befolkningsvekst, som igjen gjør at skatteinntektene også antas å vokse litt mer.

Regjeringen har varslet en egen melding til Stortinget om inntektssystemet våren 2024. Videre melder regjeringen at de tar sikte på at nytt inntektssystem for kommunene får virkning fra og med 2025. Kommunedirektøren har lagt dagens inntektssystem til grunn i forutsetningene om inntekter i perioden 2024-2027. Det kan komme endringer i selve inntektssystemet, det vil si fordelingsmodellen, som vi ikke kan forutse.

Eiendomsskatt

I vedtatt økonomiplan er det budsjettert med en reell økning i eiendomsskatten på 30 millioner kroner fra 2023 til 2024. Inntekt fra eiendomsskatten i 2023 forventes å bli på om lag 910 millioner kroner, 11 millioner kroner høyere enn i vedtatt budsjett. I anslaget for 2024 på 967 millioner kroner inngår: bystyrets vedtak om å øke inntekten med 30 millioner kroner, anslag på forventet økning i antallet objekter som skal skatlegges, samt justering for pris- og lønnsstigning. Skattesatsen for boliger og fritidsboliger er foreslått økt fra 2,6 til 2,7 og for annen eiendom fra 3,3 til 3,45 promille. Det er gitt en nærmere omtale av endringen i eiendomsskatt i kapittel 8.

Flyktningeinntekter

Kommunen mottar ulike typer [tilskudd fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet \(IMDI\)](#) som skal bidra til å dekke utgifter ved bosetting og integrering av flyktninger. Som flyktningeinntekter regnes her integreringstilskudd og tilskudd for enslige mindreårige flyktninger. Integreringstilskuddet skal i hovedsak dekke de gjennomsnittlige utgiftene kommunene har i bosettingsåret og de neste fire årene. Kommuner som bosetter enslige mindreårige flyktninger mottar et særskilt tilskudd, i tillegg til det ordinære integreringstilskuddet. Dette tilskuddet utbetales til og med året personen fyller 20 år. Kommunen mottar også ekstra tilskudd for flyktninger med nedsatt funksjonsevne og/eller atferdsvansker og tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Dette er øremerkede tilskudd som budsjetteres direkte under de ulike tjenesteområdene.

Vi antar at vi får 521 millioner kroner i flyktningeinntekter i 2024. Dette er en reell økning på 124 millioner kroner sammenlignet med opprinnelig vedtatt budsjett for 2023. Økningen har sammenheng med en økning i bosettingen de siste årene. Vi forutsetter at vi bosetter 790 flyktninger i 2023 (dette er som anmodet fra IMDi). Kommunedirektøren antar foreløpig et bosettingsnivå for 2024 som i 2023, men dette er svært vanskelig å forutsi. IMDi vil i løpet av november levere anmodning om bosettingstall for 2024. Kommunedirektøren legger etter det frem en sak til bystyret. Det er gjort nærmere rede for bosetting av flyktninger i kapittel 10.5 om flyktninger og innvandrere.

Refusjon ressurskrevende helse- og omsorgstjenester

Alle kommuner som yter helse- og omsorgstjenester til særlig ressurskrevende brukere kan søke om delvis refusjon for direkte lønnsutgifter til disse tjenestene. Vi har budsjettert med at vi vil få en økning i refusjon i forhold til budsjetterte inntekter i 2023. Økningen har sammenheng med at det har vært en vekst i antall brukere vi får refusjon for. I regjeringens forslag til statsbudsjett justeres innslagspunktet for tilskuddet med lønnsveksten i 2023, til 1,608 millioner kroner.

Rentekompensasjonstilskudd

Kommunen får dekket deler av sine rentekostnader til investeringer i ulike formålsbygg. I 2024 er det budsjettert med 53 millioner kroner i rentekompensasjon, en økning på 1 million kroner fra budsjett 2023. Økningen skyldes økte renter. Frem mot 2027 forventes inntektene fra ordningen å bli redusert til 36 millioner kroner. Dette skyldes at ordningen ikke lenger er åpen for nye prosjekter, og at balanseverdiene nedskrives årlig. I forslag til statsbudsjett er lagt inn en ny rentekompensasjonsordning til lokaler og større utstyr som bidrar til en mer praktisk og variert skole. Kommunedirektøren har ikke budsjettert med nye prosjekter innenfor rentekompensasjonsordningen.

Endring i utgifter som er felles for flere tjenesteområder

Tabell 8-3 gir en oppsummering av Kommunedirektørens forslag til utgiftsendringer som er felles for flere tjenesteområder. Det er f.eks. utgifter som følger av befolkningsvekst, økt kostnadsvekst i 2023, pensjonskostnader, kapitalkostnader, bosetting av flyktninger og usikkerhetsavsetning.

Tabell 8-3 Endring i utgifter. Alle tall er endring sammenlignet med opprinnelig budsjett 2023. Tall i millioner kroner. Negative tall er reduserte utgifter, positive tall er økte utgifter.

	Budsjett 2023	2024	2025	2026	2027
Demografikompensasjon		80	151	246	343
Arealkompensasjon		25	40	49	53
Pris- og lønnsvekst 2023		117	117	117	117
Sentrale pensjonskostnader	209	24	127	186	206
Eksterne finanstransaksjoner	889	89	146	159	172
Bosetting av flyktninger	200	114	114	114	114
Effektiviseringskrav		-20	-53	-86	-119
Sentralt plasserte omstillingsmidler		20	10	0	0
Usikkerhetsavsetning		35	35	35	35
Tekniske endringer		-37	-28	-38	-27
Vedtatte endringer i HØP 2023-2026		-85	-184	-226	-226
Sum		363	475	555	667

Befolkningsvekst og demografikompensasjon

Befolkningsvekst og endringer i befolkningens alderssammensetning er beregnet til å gi kommunen en merutgift på 80 millioner kroner i 2024. Anslaget er basert på forutsetninger om uendret standard og kvalitet på de kommunale tjenestene. Gitt disse forutsetningene, er anslaget uttrykk for hva det vil koste kommunen å tilpasse tjenestetilbudet med befolkningsutviklingen. Beløpet øker til 343 millioner kroner i 2027.

Demografikompensasjonen inngår som en del av Kommunedirektørens forslag til driftsrammer til det enkelte tjenesteområdet. Tabellen under viser de beregnede demografikostnader for perioden 2024 til 2027.

Tabell 8-4 Anslag på demografikostnader 2024-2027. Tall i millioner

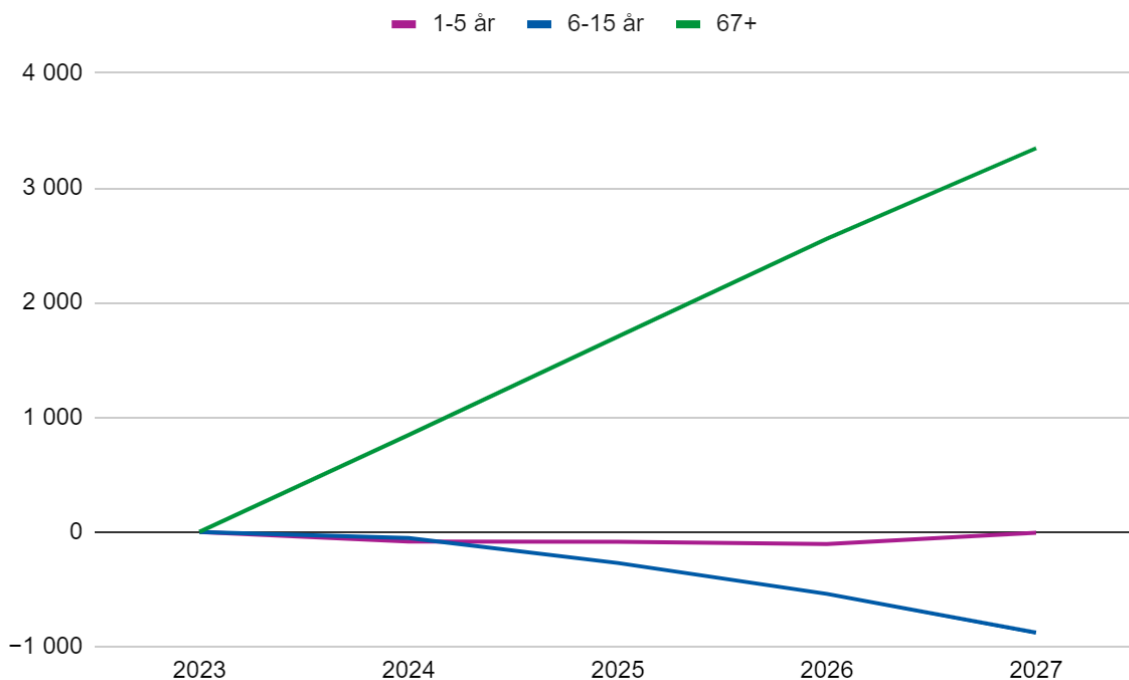
Tjenesteområde	2024	2025	2026	2027
Barnehage	-11,1	-20,8	-10,5	3,9
Skole	-10,7	-30,8	-52,8	-68,0
Barne- og familietjenesten	0,8	0,9	-0,1	-2,4
Helse- og omsorgstjenester	82,6	167,0	259,3	345,1
Kvalifisering og velferd	4,5	8,4	12,1	15,6
Bo- og aktivitetstilbud	8,4	15,8	22,7	29,3
Psykisk helse og rus	2,9	5,4	7,7	10,0
Plan- og bygningstjenester	0,4	0,8	1,2	1,5
Tekniske tjenester	0,1	0,1	0,2	0,3
Eiendomstjenester	0,2	0,4	0,6	0,8
Næring, miljø og samferdsel	0,7	1,3	1,9	2,4
Kunst og kultur	1,0	1,8	2,3	3,0
Kirke og gravlunder	0,5	0,9	1,4	1,7
Idrett og friluftsliv	0,1	0,0	-0,4	-0,4
Strategisk ledelse, utvikling- og støttetjenester	0,0	0,0	0,0	0,0
Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen	0,0	0,0	0,0	0,0
Totalt	80,4	151,2	245,6	342,8

Demografikostnadene er beregnet med utgangspunkt i befolkningsprognosen laget av Trondheim kommune (TR2022M_T2023). For en nærmere omtale av metoden som ligger til grunn for beregningen av demografikostnadene, vises det til [vedlegg 2 i rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2017-2020, budsjett 2017](#).

Det er først og fremst store endringer i de yngste og eldste aldersgruppene som gir store endringer i demografikostnadene. I figur 8-5 ser vi hvordan antall barn og eldre vil utvikle seg i planperioden 2024 til 2027. Det forventes en liten nedgang i antall barnehagebarn frem til 2026 sammenlignet med 2023. I 2027 forventes det at antall barnehagebarn øker sammenlignet med tidligere år. Antall skolebarn, det vil si i alderen seks til femten år, er forventet å gå ned gjennom hele perioden. Ved inngangen til 2027 forventer vi at det er nesten 880 færre barn i skolealder sammenlignet med 1. januar 2023. Det betyr at kostnaden ved å drive skole reduseres; i 2027 ligger det inne en reduksjon i kostnaden på 68 millioner kroner sammenlignet med 2023.

Den største endringen i alderssammensetningen kommer i de eldste aldersgruppene. I den eldste aldersgruppen, fra 67 og over, er det forventet en stor vekst, med nesten 3 400 flere innbyggere i 2027 sammenlignet med inngangen til 2023. Over 2000 av disse er innbyggere over 80 år. Av den totale økningen i demografikostnader i 2024 utgjør helse- og omsorg mesteparten, hvor utgiftene forventes å øke med 83 millioner kroner som følge av vekst i eldrebefolkningen.

Figur 8-5 Utvikling i aldersgrupper sammenlignet med 2023. Kilde: Trondheim kommune.

Arealkompensasjon

Ettersom kommunen investerer i nye bygg og infrastruktur, øker også kostnadene til drift og vedlikehold. Tekniske tjenester, kirke og gravlunder, eiendomstjenester og idrett- og friluftsliv kompenseres derfor for driftsmessige konsekvenser som følge av endring i infrastrukturen.

Samlet utgjør arealkompensasjonen 25,2 millioner kroner i 2024. Økningen skyldes i hovedsak:

- Eiendomstjenester (19 millioner kroner): Økte utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold som følge av arealøkninger i 2024. Dette gjelder blant annet Nidarvoll og Sunnland skoler med to idrettshaller, Nidarvoll rehabiliteringssenter, Granåsen arenabygg og fotballhall og Risvollan barnehage.
- Tekniske tjenester (1,9 millioner kroner): Økte utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av nye vegger og nye grøntanlegg bygd ferdig i 2023 fører til økte driftsrammer i 2024.
- Idrett og friluftsliv (4,3 millioner kroner): Økte utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold som følge av oppgraderinger og arealøkninger i 2023. Dette gjelder blant annet nye og oppgraderte anlegg i Granåsen, nytt offentlig toalett i Rotvollfjæra, nye snarveier etablert i 2023, økt standard på Ladestien fra Korsvika til Østmarkneset, nye badebrygger, ny turvei og skiløype mellom Granåsen og Rønningen og ferdigstilling av Uståsen aktivitetspark og Reppe aktivitetspark.

Pris- og lønnsvekst 2023

I statsbudsjettet for 2023 var kommunal deflator 3,7 prosent. I ettertid har det vist seg at dette var for lavt; både lønnsvekst og prisvekst har vært høyere enn dette så langt i 2023. I revidert nasjonalbudsjett ble den kommunale deflatoren beregnet til 5,2 prosent, og kommunene ble kompensert for denne økningen. I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024 er den kommunale deflatoren for 2023 igjen nedjustert til 4,5 prosent.

Kommunedirektøren foreslår å sette av 80 millioner kroner til å kompensere for prisveksten i 2023. Midlene er ikke fordelt i Kommunedirektørens forslag til budsjett, men vi mener det er hensiktsmessig å vente til etter årsskiftet med å fordele midlene. Da er konsekvensene av prisveksten kjent. Bevilgningen er derfor foreløpig avsatt under sentrale bevilgninger, og Kommunedirektøren vil komme tilbake med forslag til fordeling av kompensasjon for prisveksten i 2023 i første økonomirapport 2024.

Sentrale pensjonskostnader

De sentrale pensjonskostnadene anslås å gå opp med 24 millioner kroner fra opprinnelig vedtatt budsjett for 2023 til 2024. Kostnadene stiger jevnt videre i hele økonomiplanperioden. Se detaljert omtale under overskriften sentrale bevilgninger.

Eksterne finanstransaksjoner

Eksterne finanstransaksjoner består av renter og avdrag på kommunens innlån, med fradrag av renter på kommunens innskudd og videreutlån, samt utbytter fra kommunalt eide selskaper. Samlet sett øker utgiftene reelt med 89 millioner fra 2023 til 2024. Kapitalutgiftene vil øke ytterligere utover i perioden. Dette skyldes både inntektsvekst og opptrapping av kapitalregelen. Vekst i inntekter medfører økte avdrag, siden handlingsregelen for kapitalutgifter sier at ni prosent av inntektene skal benyttes til kapitalutgifter. I tillegg trappes kapitalregelen opp fra 8,8 prosent til 8,9 prosent i perioden.

I økonomiplanen for 2023-2026 er det budsjettert med at kapitalutgiftene skal utgjøre 7,0 prosent av frie disponible inntekter i 2023. I perioden 2024-2026 er det budsjettert med at kapitalutgiftene skal utgjøre henholdsvis 7,3, 7,5 og 7,9 prosent av de frie disponible inntektene. I forbindelse med endringen av handlingsreglene øker målsatte kapitalutgifter fra 8 prosent til 9 prosent. Kommunedirektørens forslag til kapitalutgifter som andel av de frie disponible inntektene i budsjettet for 2024 er 8,8 prosent, med en opptrapping til 8,9 prosent i 2026 og 2027.

Det høye rentenivået gjør at både renteutgifter og renteinntekter har økt mye i løpet av de siste to årene, og det er forventet at både renteutgifter og renteinntekter vil stige noe inn i 2024 før det dempes igjen utover i handlings- og økonomiplanperioden. Høye renteutgifter på investeringslån gjør at de øvrige avdragene blir redusert for å holde kapitalutgiftene på ønsket nivå. Samtidig vil det økte rentenivået gi økte byggelånsrenter, økte renteinntekter på bykassens likviditet og økte renteinntekter fra selvkostområdet, som demper effekten av økte renteutgifter. De øvrige avdragene reduseres da mindre enn det renteutgiftene øker.

Kommunedirektøren budsjetterer med høyere utbytte fra kommunale selskaper i 2024 enn i 2023. Økningen skyldes at vi i 2024 igjen budsjetterer med utbytte fra Trondheim kino. Samlet er det budsjettert med 22 millioner kroner i utbytte i 2024.

Bosetting av flyktninger

Forutsatt 790 nye bosettinger i 2023 og omtrent samme nivå i 2024, beregnes flyktningeinntektene for 2024 til å utgjøre 521 millioner kroner. Kommunedirektøren forutsetter at utgiftene ved nybosetting finansieres innenfor de inntektene som bosettingen genererer. I og med at det er svært stor usikkerhet rundt antall bosettinger, både i 2023 og i 2024, foreslår Kommunedirektøren å avvente med å fordele utgiftsbudsjett til tjenesteområdene for nybosettingen i 2024. Det ble gjort i 2022, og slik er det planlagt for i 2023. Inntil videre legges 114 millioner kroner ufordelt på området for flyktninger og innvandrere. Kommunedirektøren vil komme tilbake til fordeling av midlene i en egen sak til bystyret.

Effektiviseringskrav

Kommunedirektøren har i samsvar med vedtatt økonomiplan budsjettert med en innsparing som følge av at enhetene ikke får full kompensasjon for pris- og lønnsvekst. Dette gir en innsparing på 20 millioner kroner i 2023. Samlet i løpet av perioden anslås det å gi en innsparing på 119 millioner kroner. Effektiviseringskravet fordeles mellom alle tjenesteområdene ved at enhetene ikke får full kompensasjon for pris- og lønnsøkning.

Omstillingsmidler

Kommunedirektøren foreslår å sette av 20 millioner kroner i 2024 og 10 millioner kroner i 2025 til omstilling. Flere tjenesteområder skal redusere aktivitetsnivået sitt, og disse midlene kan benyttes til tiltak for å oppnå denne omstillingen.

Usikkerhetsavsetning

Under sentrale bevilgninger er det budsjettert med 35 millioner kroner i usikkerhetsavsetning. Dette er midler som kan benyttes til uforutsette hendelser i 2024-2027.

Tekniske endringer

I Kommunedirektørens forslag til driftsrammer er det tatt høyde for tekniske endringer, oppgaveendringer og endringer i finansiering fra et år til et annet. Endringen har blant annet sammenheng med:

- Driftsrammene er justert for at tjenesteområdene samlet fikk for mye i demografiskompensasjon i 2022.
- Lønnsoppgjøret for lærere i 2022 ble først kjent i februar 2023, og er lagt inn som en teknisk endring på områdene.
- Kompensasjon for prisvekst i 2022 ble fordelt i første økonomirapport i 2023, og er lagt inn som en teknisk endring på områdene.
- Driftsrammen til folkevalgte, bystyresekretariatet m.m. justeres årlig avhengig av om det er valg eller ikke. Kommunedirektøren foreslår at det framover settes av 10,1 millioner kroner til gjennomføring av kommunevalg og 9,1 millioner kroner til gjennomføring av stortingsvalg.

Videreføring av vedtatte endringer i handlings- og økonomiplanen for 2023-2026

I handlings- og økonomiplanen for 2023-2026 er det budsjettert med tiltak som samlet gir en reduksjon i driftsrammene til tjenesteområdene. Endring i rammene som følge av

demografikompensasjon er da holdt utenfor. Reduksjonen har blant annet sammenheng med at det var vedtatt engangsbevilgninger til flere tiltak i 2023, blant annet til fagfornyelsen i skolen og omstillingsmidler til Bo- og aktivitetstilbud.

Disposisjonsfond

I dette avsnittet gis det en omtale av bruk av disposisjonsfondet. I denne sammenhengen er disposisjonsfond kun kommunens generelle disposisjonsfond, det vil si eksklusive næringsfond og bufferfond for Trondheim kommunale pensjonskasse og Trondheim kommunes kraftfond. Disposisjonsfondet forventes å utgjøre 972 millioner kroner ved inngangen til 2024. Det er basert på tidligere vedtak om bruk og avsetning til disposisjonsfond og Kommunedirektørens forslag til endring i bruk og avsetning til disposisjonsfondet i andre økonomirapport i 2023. Totalt sett foreslår Kommunedirektøren å bruke 133 millioner kroner av disposisjonsfondet i 2024. Tabell 8-5 viser alle tiltakene i Kommunedirektørens budsjettforslag.

Tabell 8-5 Prognose for inngående og utgående balanse for disposisjonsfondet 2024, fordelt mellom drifts- og investeringstiltak. Tall i millioner kroner.

Avsetning/bruk	Formål	Drift	Investering	Totalt
Prognose for inngående balanse for 2024				972,4
Bruk	Kraftfondet - avkastning i 2023 til investering i 2024	0,0	-31,9	-31,9
Bruk	Kraftfondet - avkastning i 2023 til særfond i 2024	-1,3		-1,3
Avsetning	Generell bruk av disposisjonsfond (HØP 2023-26)	41,5		41,5
Bruk	Helseplattformen - innføring i kommunen	-15,0		-15,0
Bruk	Bærekraftsprogrammet helse og velferd	-12,5		-12,5
Bruk	Omstilling i bo- og aktivitetstilbudet	-10,0		-10,0
Bruk	Psykisk helse og rus, befolkningsendring	-2,0		-2,0
Bruk	Prosjekt AI-lab helse	-0,5		-0,5
Bruk	Arbeidstiltak Kirkens bymisjon	-2,0		-2,0
Bruk	NAV	-10,0		-10,0
Bruk	Oppvekstreformen	-10,0		-10,0
Bruk	Barnehage spesialpedagogikk	-15,0		-15,0
Bruk	Pedagogisk-psykologisk tjeneste	-8,0		-8,0
Bruk	Helsesykepleie	-4,3		-4,3
Bruk	Gratis SFO 3 og 4 trinn Lilleby og Huseby	-3,8		-3,8
Bruk	Skolematforsøk Lilleby skole	-0,5		-0,5
Bruk	Provisorisk Ski-vm	-15,0		-15,0
Bruk	Idrettshall Freidig (Eberg)	-19,5		-19,5
Bruk	Spillemidler	-10,0		-10,0
Bruk	Tilskuddspott idrett økte kostnader	-1,5		-1,5
Bruk	Eiendomsavgift Heggstadmoen	-2,0		-2,0
Totalt				-133,3
Prognose utgående balanse 2024				839,1

Alle tiltakene i tabell 8-5 kommer fra vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2026, med unntak av en økt avsetning på 2,1 millioner kroner. Totalt foreslår Kommunedirektøren å bruke netto 133 millioner kroner av det generelle disposisjonsfondet i 2024. Hvis vi korrigerer ut overføring til drift og investering fra kraftfondet, benyttes det totalt netto 100 millioner kroner fra disposisjonsfondet til driftsbudsjettet. Dette inkluderer en avsetning på 41 millioner kroner som følger av tidligere vedtak om avsetning.

Endring i driftsrammene til tjenesteområdene

Ved å sammenstille endringene i sentrale inntekter, utgifter som er felles for flere områder (inkludert videreføring av rammeendringer på tjenesteområdene i vedtatt økonomiplan) og bruk av disposisjonsfond, ser vi hvor stort handlingsrom vi har til å endre driftsrammene til tjenesteområdene. Dette er sammenlignet med vedtatt økonomiplan for 2023. Tabellen viser at vi har et økt handlingsrom sammenlignet med vedtatt økonomiplan. Økningen skyldes hovedsakelig økte frie inntekter i revidert nasjonalbudsjett i 2023, samt noe i vekst i frie inntekter i forslaget til statsbudsjett for 2024. Kommunedirektøren foreslår å bruke deler av kompensasjonen for økt pris- og lønnsvekst i 2023 til å øke handlingsrommet.

Tabell 8-6 Handlingsrom for nye rammeendringer i driftsrammene til tjenesteområdene. Endring i forhold til vedtatt budsjett 2023. Tall i millioner kroner.

	2024	2025	2026	2027
Endring i sentrale inntekter, jf. tabell 8-2	-707	-930	-1 053	-1 169
Endring i utgifter, jf. tabell 8-3	363	475	555	667
Endring i netto avsetning til disposisjonsfond	86	157	192	163
Handlingsrom	-259	-297	-307	-340

Kommunedirektøren foreslår å benytte handlingsrommet til å først og fremst styrke budsjetttrammene til Bo- og aktivitetstilbudet, Helse og omsorg og Barne- og familietjenesten. Dette er områder som over lang tid har hatt et større behov enn de økonomiske rammene tilsier.

Forslag til endring i driftsrammene til tjenesteområdene

Tabell 8-7 viser Kommunedirektørens forslag til netto rammeendring for tjenesteområdene fordelt på ulike kategorier. Dette inkluderer vedtatte endringer i tjenesteområdenes rammer fra vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2027, hvor beregnede demografi- og arealkompensasjon fra vedtatt handlings- og økonomiplan er korrigert ut.

Nye rammeendringer til tjenesteområdene består av bruk av handlingsrommet fra tabell 8-6 og avsetning for å finansiere økte utgifter til bosetting av flyktninger på 114 millioner kroner. Bevilgninger som er lagt under sentrale bevilgninger er ikke en del av oversikten. Rammene til tjenesteområdene er økt med 394 millioner kroner i 2024, og 623 millioner kroner i 2027.

Tabell 8-7 Forslag til endring i driftsrammene til tjenesteområdene. Tall i millioner kroner.

	2024	2025	2026	2027
Demografi- og arealkompensasjon	106	192	295	396
Vedtatt endringer i HØP 2023-2027	-85	-184	-226	-226
Nye rammeendringer	373	412	421	454
Endringer i rammene til tjenesteområdene	394	420	489	623

Tabell 8-8 viser endringene i rammen til tjenesteområdene som følge av nye rammeendringer i Kommunedirektørens forslag til budsjett i 2024-2027. Utover dette er rammene til tjenesteområdene også økt som følger av demografi- og arealkompensasjon, og endringer fra vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2026.

Tabell 8-8 Nye rammeendringer fordelt på ulike tjenesteområder. Tall i millioner kroner.

	2024	2025	2026	2027
Oppvekst- og utdanning	111	182	182	184
Helse og velferd	245	221	222	230
Byutvikling	13	4	13	36
Kultur, kirke og idrett	5	5	5	5
Næring, miljø og samferdsel	-3	-3	-3	-3
Organisasjon	2	2	2	2
Totalt	373	412	421	454

Endringene i rammene er kort forklart under. Det vises til kapitlene for hvert enkelt tjenesteområde for en mer detaljert beskrivelse av endringene, som også inkluderer demografi- og arealkompensasjonen og vedtatt økonomi- og handlingsplan.

Oppvekst og utdanning

Kommunedirektøren foreslår nye rammeendringer som gir oppvekst og utdanning en økning i driftsrammene i perioden. De nye rammeøkningene til oppvekst og utdanning skyldes i stor grad kompensasjon for redusert makspris i barnehage. I tillegg ligger det en permanent styrking av Barne- og familietjenesten, spesielt for å styrke budsjettet for brukerstyrt personlig assistenter. I tillegg har Barne- og familietjenesten fått en midlertidig økning på 10 millioner kroner til finansiering av forventet merforbruk i 2024. Regjeringen har i forslag til statsbudsjett øremerket 150 millioner kroner av de frie inntektene til en satsing på psykisk helse og rus. Barne- og familietjenesten er derfor styrket med 2,75 millioner kroner.

Helse og velferd

Rammene til Helse og velferd økes med mellom 245 og 230 millioner kroner i perioden. Noe av dette, 114 millioner kroner, kan forklares med avsetning av forventet flyktningetilskudd. Videre er bo- og aktivitetstilbudet styrket med 40 millioner kroner, og Helse og omsorg med 30 millioner kroner. Styrkingen er begrunnet med behov for økt budsjett for brukerstyrt personlig assistent. Bo- og aktivitetstilbudet og Helse og omsorg er

i tillegg midlertidig styrket med hhv 20 og 10 millioner kroner til finansiering av forventet merforbruk i 2024. Regjeringen har i forslag til statsbudsjett øremerket 150 millioner kroner av de frie inntektene til en satsing på psykisk helse og rus. Psykisk helse og rus er derfor styrket med 2,75 millioner kroner.

Byutvikling

Kommunedirektøren foreslår nye rammeendringer til Byutvikling på 13 millioner kroner i 2024 og økende utover i perioden. Dette skyldes økt tilskudd til Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS, samt økte husleiekostnader for nytt administrasjonsbygg.

Kultur og idrett

Kommunedirektøren foreslår nye rammeendringer til Kultur og idrett på 5 millioner kroner. Styrkingen skyldes økt tilskudd til å delfinansiere økte pensjonskostnader i kirkelig fellesråd.

Næring, miljø og samferdsel

Kommunedirektøren foreslår en reduksjon i rammene til området Næring, miljø og samferdsel. Årsaken til reduksjonen er økte parkeringsinntekter.

Organisasjon

Kommunedirektøren foreslår en økning av rammene på 2 millioner kroner til området, som er en styrking av folkevalgte.

Sentrale bevilgninger

Sentralt plasserte bevilgninger består av avsetning til lønnsoppgjør i 2024, sentrale pensjonskostnader, egenandeler for forsikring, usikkerhetsavsetning og kompensasjon for prisvekst i 2023, og omstillingsmidler for 2024 og 2025.

Tabell 8-9 Sentrale bevilgninger. Tall i millioner kroner.

	2024	2025	2026	2027
Sentrale pensjonskostnader	166	262	316	329
Egenkapitaltilskudd TKP/KLP	67	73	79	85
Egenandel forsikringer	14	14	14	14
Usikkerhetsavsetning	35	35	35	35
Prisvekst 2023	80	80	80	80
Effektiviseringskrav		-33	-66	-99
Omstillingsmidler	20	10	0	0
Lønnsavsetning	337	337	337	337
Totalt	718	778	794	781

Usikkerhetsavsetning

Usikkerhetsavsetning kan benyttes til uforutsette hendelser gjennom året. Det er totalt satt av 35 millioner kroner i alle år i perioden

Egenandel forsikring

Kommunedirektøren foreslår at det budsjetteres med 13,6 millioner kroner i utgifter til forsikringer under sentralt plasserte bevilgninger.

Omstillingsmidler

Kommunedirektøren foreslår å sette av 20 millioner kroner i 2024 og 10 millioner kroner i 2025 til omstilling. Flere tjenesteområder skal redusere aktivitetsnivået sitt, og disse midlene kan benyttes til tiltak for å oppnå denne omstillingen.

Lønnsavsetning 2024

Lønnsoppgjøret var tidligere et eget budsjettområde (Tilleggsbevilgninger), men Kommunedirektøren foreslår nå å legge denne avsetningen sammen med andre sentrale kostnader under sentrale bevilgninger.

Kommunedirektøren foreslår at enhetene får full kompensasjon for kostnader knyttet til lønnsoppgjøret. Unntaket er utgifter knyttet til lønnsglidning. Lønnsglidning er lønnsutvikling i en tariffperiode som skyldes andre tillegg enn de som blir gitt ved de sentrale tariffoppgjørene. Eksempelvis lønnsutvikling på grunn av lokale drøftinger og personlige tillegg. Lønnsglidning må dekkes av enhetene innenfor egen ramme.

Tabellen under viser den totale avsetningen for lønnsoppgjør i 2024. Store deler av lønnsoppgjøret for 2023 er ferdig (kapittel 4), og kostnaden i 2024 er dermed lagt på tjenesteområdene. Det som gjenstår av lønnskostnaden fra oppgjøret i 2023 i 2024 er lønnsoppgjør etter kapittel 3 og 5 i Hovedtariffavtalen, totalt 66 millioner kroner. Det kommunale lønnsoppgjøret i 2024 ble 5,4 prosent høyere enn den forventede lønnsveksten da budsjettet ble vedtatt. Derfor er lønnsoppgjøret for 2023 forventet å bli 37 millioner kroner mer enn vedtatt budsjett.

Tabell 8-10 Forslag til avsetning til lønnsoppgjør 2024. Tall i millioner kroner.

	2024	2025	2026	2027
Lønnsoppgjør 2023 og effekt i 2024	92	92	92	92
Lønnsoppgjør 2024	245	245	245	245
Totalt	337	337	337	337

I 2024 er forventet lønnsvekst 4,9 prosent, som tilsvarer en kostnad på 245 millioner kroner i 2024.

Enheter innenfor VARFS- og boligområdet får dekket lønnsoppgjøret via gebyrer eller husleie. Kommunale foretak og interkommunale selskap får overføringene justert med lønns- og prisvekst via kommunal deflator.

Effektivisering

Kommunedirektøren foreslår i samsvar med vedtatt handlings- og økonomiplan å legge et generelt effektiviseringskrav til alle enheter på 0,3 prosent av driftsutgiftene. I 2024 er kravet innarbeidet i rammene til tjenesteområdene. Effektiviseringskravet er innarbeidet ved at tjenesteområdene ikke har fått full pris- og lønnskompensasjon. I perioden 2025-2027 er kravet foreløpig budsjettert under sentralt plasserte bevilgninger. Kravet vil

bli innarbeidet i tjenesteområdenes rammer når faktisk lønns- og prisvekst for de ulike årene blir kjent. Kommunedirektøren foreslår at kommunale og interkommunale selskap pålegges det samme effektivitetskravet.

Sentrale pensjonsutgifter

Kommunedirektøren forventer at de sentrale pensjonskostnadene for Trondheim kommune i 2024 blir 232,9 millioner kroner. Det er en økning på 24 millioner kroner fra vedtatt budsjett 2023. Sentrale pensjonsutgifter dekker reguleringspremie, AFP levert av TKP, rentegarantipremier og delvis dekning av reguleringspremie til private sykehjem. Prognosen er basert på beregninger av sentrale pensjonskostnader og egenkapitaltilskudd fra Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP), Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og Statens pensjonskasse (SPK). Kommunedirektøren har brukt disse pensjonspremiene (arbeidsgivers andel) til å beregne budsjettet for 2024:

Ansatte innmeldt i TKP 13 prosent. Ansatte innmeldt i KLP Sykepleierordning 10,28 prosent. Ansatte innmeldt i KLP Fellesordning 10,71 prosent. Ansatte innmeldt i SPK 7,77 prosent.

Sentrale pensjonsutgifter dekker reguleringspremie, AFP levert av TKP, rentegarantipremier og delvis dekning av reguleringspremie til private sykehjem.

I 2022 og 2023 har lønns-, trygde- og pensjonsoppgjørene vært høyere enn Kommunedirektøren har budsjettet med. Dette har ført til en økning i pensjonsutgiftene for Trondheim kommune fordi det fører til økte reguleringspremier fra pensjonskassene en forutsatt.

Pensjonspremieinnbetalingene har de siste år vært høyere enn de regnskapsførte pensjonskostnadene. Dette kalles et premieavvik. Premieavviket føres som en inntekt det første året det oppstår, mens i de neste sju årene regnskapsføres det som en kostnad i like store årlige andeler. Dette kalles amortiseringskostnader og i regnskapet tilsvarer det avdrag på lån. Kommunen har et akkumulert premieavvik på om lag 2 milliarder kroner ved utgangen av 2023.

For perioden 2024-2027 har Kommunedirektøren besluttet å videreføre bruken av premiefondsmidler for å dempe veksten i det akkumulerte premieavviket. På den måten dempes også veksten i fremtidige pensjonskostnader.

Kommunens kostnader til pensjon øker fram til 2027. Derfor foreslår Kommunedirektøren å øke budsjettet til pensjon i perioden.

Anslaget for pensjonskostnader er beheftet med særdeles stor usikkerhet.

Kommunedirektøren forventer å betale egenkapitalinnskudd til KLP på om lag 4,5 millioner kroner i 2024. Det er en økning på om lag 0,2 millioner kroner sammenlignet med 2023. Dette er et årlig bidrag til å opprettholde selskapets bufferkapital og risikobærende evne. KLP kan på den måten ta den finansielle risikoen som kreves for å oppnå en tilfredsstillende avkastning over tid.

Med samme begrunnelse vedtok bystyret i 2016 å innføre en tilsvarende ordning for TKP. I 2020 vedtok bystyret at TKP tilføres et årlig egenkapitalinnskudd på 0,5 prosent av premiereserven. Premiereserven i TKP er nå i overkant av 11,8 milliarder kroner. Det forventes å betale et egenkapitalinnskudd til TKP på om lag 62,4 millioner kroner i 2024. Det er en økning på om lag 2,8 millioner kroner sammenlignet med 2023.

8.6. Økonomisk oversikt og netto driftsresultat

Kommunedirektørens forslag til driftsbudsjett framkommer oppsummert i tabell 8-11. Oversikten viser utviklingen i driftsinntekter, driftsutgifter og finansutgifter. Tabellen viser også netto driftsresultat og Kommunedirektørens forslag til disponering av netto driftsresultat. Netto driftsresultat viser som tidligere nevnt hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt. Kommunedirektøren budsjetterer med et netto driftsresultat på 239 millioner kroner i 2024. Netto driftsresultatet består blant annet av nominell avkastning fra kraftfondet, som settes av på fond for å opprettholde realverdien av kraftfondet og for å finansiere investeringer neste år.

Tabell 8-11 Netto driftsresultat og disponering av netto driftsresultat.

	2023	2024	2025	2026	2027
Driftsinntekter	-18 179	-19 465	-19 617	-19 741	-19 856
Driftsutgifter	17 129	18 199	18 215	18 290	18 416
Brutto driftsresultat	-1 049	-1 266	-1 402	-1 450	-1 440
Netto finansutgifter	992	1 028	1 088	1 111	1 134
Netto driftsresultat	-58	-239	-315	-339	-306
Disponering eller dekning av netto driftsresultat:					
Overført til investering	256	99	97	223	266
Avsetning til bundne driftsfond	12	12	12	12	12
Bruk av bundne driftsfond	-143	-143	-143	-143	-143
Avsetning til disposisjonsfond	411	446	414	397	382
Bruk av disposisjonsfond	-478	-174	-65	-150	-210
Sum disponering eller dekning av netto driftsresultat	58	239	315	339	306
Totalt	0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto driftsresultat som andel av driftsinntekter	0,3%	1,2%	1,6%	1,7%	1,5%

Kommunedirektøren budsjetterer med å sette av 446 millioner kroner av driftsresultat på disposisjonsfond i 2024. 404 millioner kroner av dette skyldes at vi i samsvar med kommunens finansreglement har budsjettert med at avkastning fra kraftfondet i 2024 skal settes av for å opprettholde realverdien på kraftfondet og til å finansiere investeringer i 2025.

Kommunedirektøren budsjetterer med 174 millioner kroner i bruk av disposisjonsfond i 2024. 33 millioner kroner er avkastning fra kraftfondet som tidligere er satt av på disposisjonsfond for å hovedsakelig finansiere investeringer i 2024 og 141 millioner kroner er brukt for å finansiere engangsbevilgninger på driftsbudsjettet.

Kommunedirektøren budsjetterer med at 99 millioner kroner av netto driftsresultatet skal disponeres til å finansiere investeringer i 2024. Av dette utgjør 32 millioner kroner avkastningen fra kraftfondet, og 67 millioner kroner i egenkapitaltilskudd pensjon.

Kommunedirektøren budsjetterer med 12 millioner kroner i avsetning til bundne fond og 143 millioner kroner i bruk av bundne fond.

Netto driftsresultat som andel av driftsinntektene er 1,2 prosent i 2024. Dette er under det tekniske beregningsutvalgets anbefalte nivå på netto driftsresultat på 1,75 prosent. Men Trondheim kommune prioriterer å betale mer avdrag enn minimumsavdrag. Dette er også en sparing, men som reduserer netto driftsresultat.

Investeringsbudsjettet 2024-2027

Investeringer i anleggsmidler

I planperioden 2024-2027 foreslår Kommunedirektøren å investere for om lag 12,9 milliarder kroner.

Det er flere store investeringsprosjekter som avsluttes og flere som starter opp i planperioden. De største prosjektene blir omtalt i dette kapitlet. For en fullstendig oversikt over alle prosjekter henvises det til de ulike kapitlene for tjenesteområdene. For en oversikt over investeringer med tilhørende finansiering vises det til kapittel 3.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 1 640 millioner kroner til Trondheim rehabiliteringssenter, produksjonskjøkkenet, Dragvoll HVS, Heimdal HVS, Søbstad helsehus og nytt helse- og velferdssenter i perioden. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 60 millioner kroner til Seniorhus i perioden. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 453 millioner kroner i perioden til Bromstadekra 150, forsterket botilbud (ROP), 2 nye bofellesskap ferdigstilt i 2025, nytt bofellesskap ferdigstilt i 2028, nytt botiltak rus/psykiatri ferdigstilt i 2025 og et nytt botiltak rus/psykiatri ferdigstilt i 2026.

Innenfor investeringsområdet idrett og friluftsliv foreslår Kommunedirektøren å bevilge 600 millioner til ishall på Tiller, med oppstart i 2026. Det foreslås også 600 millioner til bydelsbasseng øst i byen, som vil ferdigstilles i planperioden. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 193 millioner til å ferdigstille prosjekter i Granåsen, herunder fotballhallen som vil være ferdig i 2024.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 392 millioner til ny Smelteverket ungdomsskole, og 105 millioner til oppstart av utvidelse av Tonstad skole. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 345 millioner kroner til ny Stabbursmoen skole i perioden, og 67 millioner kroner til ferdigstillelse av Nidarvoll og Sunnland skoler.

Innenfor investeringsområdet barnehage foreslår Kommunedirektøren å bevilge 97 millioner kroner til nye Voldsminde barnehage med familieavdeling i perioden.

Til kjøp av formålstomter foreslår Kommunedirektøren å bevilge 670 millioner kroner i perioden. Investeringer gjennomført av kommunen, og finansiert av Miljøpakken, utgjør 1 200 millioner kroner i perioden.

Tabell 8-12 Forslag til investeringer. Tall i millioner kroner. Løpende priser.

	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Sum 2024-2027
Barnehage	61	36	46	121	264
Skole	193	257	248	378	1077
Barne og familietjenesten	28	19	17	13	77
Helse og velferd	506	316	475	630	1927
Bolig	385	355	230	117	1087
Idrett og friluftsliv	232	42	159	712	1144
Kunst og kultur	59	15	16	16	105
Kirker og gravlunder	82	85	96	77	340
IT	87	42	85	70	284
Formålstomt	213	219	154	115	701
Eiendomsinvesteringer	141	29	29	65	264
Ubebygde bolig og næringsareal	126	95	95	134	450
Grunneieransvar	19	31	38	38	126
Veg	45	32	32	32	141
Vann	311	316	342	467	1436
Avløp	387	364	375	385	1511
Renovasjon	22	29	26	22	99
Byrom parker og grøntanlegg	41	22	21	21	105
Adm.- og driftsbygg	25	13	64	0	103
Miljøpakken	304	300	300	300	1204
Trondheim parkering	1	0	2	2	5
Maskiner og utstyr	14	14	14	14	55
Klimainvesteringer	92	92	86	86	356
Sum investeringer	3374	2723	2950	3815	12 861

Finansiering av anleggsmidler

Kommunens investeringer har ulike finansieringskilder. Skoler, barnehager, helse- og velferdssenter, idrettsanlegg og andre investeringer knyttet til kommunens tjenesteproduksjon er i hovedsak finansiert av lån, betjent av bykassen. Her inngår også midler til å oppgradere kommunens bygningsmasse og til å skaffe tomter til fremtidige nye kommunale bygg. Investeringer knyttet til selvkostområdene (vann, avløp og avfall) og til boliger hvor kommunen mottar husleie, omtales som eksternfinansierte investeringer. Finansieringskostnadene til eksternfinansierte investeringskostnader belaster ikke bykassen. Miljøpakkeprosjekter finanseres i hovedsak med refusjoner, i form av statlige tilskudd og bompenger.

Tabell 8-13 Sum investeringer og finansiering

	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Sum 2024-2027
Investering	3 374	2 723	2 950	3 815	12 861
Bykassefinansierte lån	1 548	1 069	953	1 761	5 330
Eksternfinansierte lån	942	859	841	956	3 598
Mva.-kompensasjon	345	231	293	437	1 307
Refusjoner	332	361	332	332	1 358
Salgsinntekt	150	150	140	90	530
Tilskudd	7	27	234	35	304
Realavkastning fra kraftfondet	32	25	157	204	417
Bruk av fond	17				17
Sum finansiering	3 374	2 723	2 950	3 815	12 861

Samlet låneopptak i planperioden er anslått til 8 928 millioner kroner. Av dette utgjør bykassefinansierte låneopptak 5 330 millioner kroner og eksternfinansierte låneopptak 3 598 millioner kroner. Kapitalkostnadene knyttet til bykassefinansierte lån finansieres av kommunens frie disponible inntekter, mens kapitalkostnadene til eksternfinansierte lån dekkes av gebyr, avgifter og husleie.

Eventuelle forsinkelser av investeringer fra 2023 til 2024 vil øke låneopptaket i 2024, men reduserer forventet gjeldsnivå ved inngangen til 2024. Forskyvninger av investeringer omtales i andre økonomirapport og innarbeides i Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan. Behov for eventuelle andre tidsforskyvninger vil bli foreslått i tredje økonomirapport, som behandles av bystyret i mars 2024.

Som tabell 8-13 viser foreslår Kommunedirektøren at salg av anleggsmidler skal finansiere 530 millioner kroner av investeringene i perioden. Salg av tomteareal og ordinære utleieboliger utgjør den største andelen.

Ulike former for tilskudd utgjør 304 millioner kroner. Den største andelen er tilskudd fra Husbanken til helse- og velferdssentre. Investeringstilskuddet fra Husbanken skal stimulere kommunene til å fornye og øke tilbudet av plasser i sykehjem og omsorgsboliger for personer med behov for heldøgns helse- og omsorgstjenester. Det er også innarbeidet ulike tilskudd fra Kulturdepartementet, spillemidler og private aktører i perioden.

Realavkastningen fra kraftfondet går i all hovedsak til finansiering av investeringer. Bruken av kraftfondets realavkastning skjer etterskuddsvis, det vil si at årets avkastning brukes som egenkapital til kommunens investering det påfølgende året.

Momskompensasjon inngår i sin helhet som finansiering av investeringene, og forventes å utgjøre 1 307 millioner kroner i perioden. Andre refusjoner på 1 358 millioner kroner er knyttet til anleggsbidragsmodellen, Miljøpakken og diverse mindre prosjekter på bolig- og næringsområdet og selvkostområdet.

Kommunen har 17 millioner kroner på et ubundet investeringsfond. Kommunedirektøren foreslår å bruke dette i 2024 for å redusere låneopptaket med 17 millioner kroner.

8.7. Gjeldsutvikling og låneopptak

Gjeldsutvikling

Med Kommunedirektørens forslag til investeringer forventes kommunens lån til investeringer å øke fra 18,8 milliarder kroner ved inngangen til 2024 til om lag 23,9 milliarder kroner ved utgangen av 2027. Tabell 8-14 viser forventet gjeldsutvikling. Gjeldsbegrepet som benyttes er *gjeld til investeringsformål*. Det består av kommunens innlån til egne investeringer. Dette inkluderer bykassefinansierte og selvkostfinansierte investeringsprosjekter. Kommunens innlån til videreutlån (for eksempel startlån) er ikke inkludert i denne definisjonen.

Tabell 8-14 Gjeldsutvikling. Løpende priser

	2024	2025	2026	2027
Gjeld til investeringsformål per 1.1.	18 823	20 500	21 506	22 272
Låneopptak	2 490	1 928	1 794	2 717
Lovpålagte minimumsavdrag	-658	-717	-752	-779
Øvrige avdrag	-155	-206	-276	-339
Sum gjeld til investeringsformål 31.12.	20 500	21 506	22 272	23 871

Grønne lån

Kommunen har per 31.08.2023 2 808 millioner kroner i grønne lån i Kommunalbanken, noe som utgjør totalt 15,6 prosent av investeringslånene. Dette er lån til finansiering av prosjekter som tilfredsstiller Kommunalbankens krav til grønn finansiering. Kommunedirektøren vil fortsette arbeidet med å øke andelen grønne lån. Dette synliggjør kommunens arbeid med klima- og miljøvennlige investeringer, og bidrar i tillegg til noe bedre rentebetingelser.

Låneopptak

I dette kapitlet presenteres Kommunedirektørens forslag til låneopptak for 2024-2027.

Tabell 8-15 Låneopptak. Beløp i millioner kroner. Løpende priser.

	Vedtatt 2023	2024	2025	2026	2027	2024-2027
Investeringslån	2 401	2 490	1 928	1 794	2 717	8 928
Startlån	500	600	600	600	600	2 400
Sum låneopptak	2 901	3 090	2 528	2 394	3 317	11 328

Investeringslån

For å møte investeringsbehovet i økonomiplanperioden foreslår Kommunedirektøren låneopptak på 2 490 millioner kroner i 2024. Kommunedirektøren foreslår et samlet låneopptak på 8 928 millioner kroner til investeringer i økonomiplanperioden.

Videre utlån

Det har generelt sett vært høy etterspørsel etter lånemidlene, og til tross for økte renter har utlånstakten økt i 2023. Kommunedirektøren foreslår å øke lånerammen for å være sikker på å kunne møte behovet for lånemidler. Kommunedirektøren foreslår derfor en låneramme for startlån på 600 millioner kroner i 2024.

Netto finansutgifter

I dette kapitlet presenteres Kommunedirektørens anslag for kommunens finansinntekter og -utgifter. Anslagene er basert på renteforutsetninger etter Norges Banks publisering av Pengepolitisk rapport 3 i september 2023.

Renteforutsetningene som ligger til grunn vises i tabell 8-16.

Tabell 8-16 Budsjettert rentenivå. Prosent.

	2024	2025	2026	2027
Budsjettert rente på bankinnskudd	5,27%	4,82%	4,45%	4,26%
Budsjettert gjennomsnittlig rente investeringslån	4,34%	4,17%	3,96%	3,88%
Budsjettert flytende rente på nye investeringslån	5,15%	4,70%	4,33%	4,14%
Budsjettert rente, nye fastrentelån (investering)	4,56%	4,43%	4,34%	4,28%
Rente på eksisterende fastrentelån (investering)	2,55%	2,55%	2,55%	2,58%
Budsjettert rente på alle fastrentelån (vektet)	2,70%	2,98%	3,10%	3,23%
Budsjettert rente på VARFS-området	4,56%	4,35%	4,25%	4,20%
Budsjettrente rentekompensasjon	4,65%	4,20%	3,83%	3,64%
Budsjettrente startlån, flytende	5,15%	4,70%	4,33%	4,14%
Budsjettrente startlån, fast	4,56%	4,43%	4,34%	4,28%
Budsjettert rente for byggelån	4,44%	4,27%	4,06%	3,98%
Budsjettert rente husleie	4,44%	4,27%	4,06%	3,98%

Netto finansutgifter forventes å øke med 193 millioner kroner fra vedtatt budsjett 2023 til 2027.

Tabell 8-17 Netto finansutgifter. Beløp i millioner kroner. 2024-kroner.

	Vedtatt 2023	2024	2025	2026	2027
Finansinntekter	-563	-727	-713	-701	-711
Finansutgifter	1 610	1 798	1 870	1 904	1 953
Netto finansutgifter	1 047	1 070	1 158	1 203	1 242

Finansinntekter

Den viktigste finansinntekten er utbytte fra Trondheim kommunes kraftfond (TKK). Andre finansinntekter er renteinntekter fra bykassens likviditet, videre utlån, startlån, byggelån og utbytte fra kommunens selskaper. De ulike inntektskildene er omtalt under tabellen.

Tabell 8-18 Finansinntekter. Beløp i millioner kroner. 2024-kroner.

	Vedtatt 2023	2024	2025	2026	2027
Nominell avkastning TKK	-335	-408	-406	-395	-385
Renteinntekter likviditet	-65	-119	-105	-93	-86
Interne renteinntekter byggelån	-35	-44	-32	-27	-38
Utbytte kommunale selskaper	-20	-25	-23	-25	-24
Renteinntekter startlån	-103	-126	-143	-158	-175
Renteinntekter videre utlån	-5	-5	-4	-4	-3
Sum finansinntekter	-563	-727	-713	-701	-711

Trondheim kommunes kraftfond (TKK)

Kommunedirektørens prognose er at TKK ved inngangen til 2024 har en samlet kapital på 7,9 milliarder kroner. Dette etter at TKK er belastet for driftskostnader og utbytte til kommunen i årsoppgjøret for 2023. TKKs inngangsverdi i 2024 er usikker, ikke minst fordi bevegelsene i aksjemarkedet kan bli store.

En stor del av TKKs investeringer er rentebærende. Til grunn for den prognostiserte avkastningen på renteplasseringene ligger markedets prising av fremtidige rentekontrakter (Kommunalbankens forwardkurve) rett i etterkant av Norges Banks renteøkning i september 2023. Aksjeplasseringene antas å gi en årlig avkastning på 6,5 prosent, noe som er Kommunedirektørens beste skjønn - men som likevel er usikkert.

Det er et mål å opprettholde TKKs realverdi over tid. Det gjøres i prinsippet ved at den delen av TKKs avkastning som tilsvarer den generelle prisveksten (KPI), holdes tilbake i TKK - i form av avsetning til TKKs bufferfond. Resterende avkastning (realavkastningen) blir i all hovedsak overført og brukt som egenkapital i finansiering av kommunens realinvesteringer. De siste par årene har imidlertid KPI-veksten vært betydelig høyere enn budsjettert. Det har ført til at overføringene fra TKK til kommunens realinvesteringer - som uansett går som budsjettert - har vært høyere enn det realavkastningen viste seg å bli. I og med at overføringene fra TKK har vært større enn realavkastningen, har det nødvendigvis gått på bekostning av TKKs realverdi. Ved utgangen av 2022 var TKKs faktiske verdi 406 millioner kroner lavere enn det som kreves for å opprettholde realverdien TKK hadde ved etablering i 2002. Det betyr i praksis at kommunens realinvesteringer delvis er finansiert ved å redusere TKKs bufferfond. Med andre ord, realinvesteringene er delvis finansiert ved å redusere TKKs realverdi.

For å opprettholde TKKs realverdi i 2024 isolert sett, budsjetteres det med en avsetning til TKKs bufferfond på 379 millioner kroner. Dette tilsvarer en KPI-vekst på 4,8 prosent, som er Norges Banks prognose (fra september 2023) for prisveksten i 2024. Med andre ord antas prisveksten å bli høy i 2024, og det innebærer en lav realavkastning og dermed også en lav avsetning til kommunens realinvesteringer.

Norges Banks prognose er at KPI vil falle i årene deretter, noe som er innarbeidet i budsjett for TKK gjennom fireårsperioden. Det betyr, alt annet likt, større avsetning til realinvesteringer fra og med 2025.

TKKs budsjetterte nominelle avkastning settes til 5,2 prosent i 2024, fallende til 5,0 prosent i 2027 - dette i takt med et antatt fall i det generelle rentenivået. 5,2 prosent i 2024 tilsvarer 408 millioner kroner. En nominell avkastning på 5,2 prosent, og en KPI på 4,8 prosent, gir en realavkastning på 0,4 prosent i 2024. Denne realavkastningen, fratrukket TKKs driftskostnader, tilsvarer 25 millioner kroner og avsettes til kommunens disposisjonsfond i årsoppgjøret 2024. Av dette brukes 24 millioner kroner til delfinansiering av kommunens realinvesteringer i 2025. Resten, en million kroner, disponeres av Kollektivfondet og Kulturfondet.

Tabell 8-19 Disponering av budsjettert avkastning TKK. Beløp i millioner kroner. 2024-kroner.

	Vedtatt 2023	2024	2025	2026	2027
Nominell avkastning	-335	-408	-406	-395	-385
Driftskostnader	4	4	4	4	4
Utbytte til investeringer i kommunen, bruk året etter	33	24	150	188	182
Utbytte til Kulturfondet og Kollektivfondet, bruk året etter	1	1	6	7	7
Til TKKs bufferfond (KPI-avsetning)	296	379	246	196	193

Likviditet

Kommunen får renteinntekter fra plasseringer i pengemarkedsfond, bankinnskudd og fra skattetrekkkonto. Kommunen disponerer renteinntektene, men ikke midlene på skattetrekkkonto. Kommunedirektøren budsjetterer med renteinntekter på rundt 119 millioner kroner i 2024, og jevn reduksjon til 86 millioner i 2027 som følge av lavere renter. Innskuddsrenta som ligger til grunn er 3-måneders pengemarkedsrente (nibor) med et påslag som følger av bankavtalen med vår hovedbankforbindelse.

Byggelånsrenter

Byggelånsrenter blir belastet de kommunale byggeprosjektene i byggeperioden og inntektsføres bykassen. Kommunedirektøren foreslår at det budsjetteres med inntekter fra byggelånsrenter på 44 millioner i 2024. Utviklingen i planperioden følger den lånefinansierte delen av investeringskostnadene og rentenivået. Det er forventet at disse vil være på henholdsvis 32, 27 og 38 millioner i perioden 2025-2027.

Utbytte

Budsjettet for 2023 var på 18,6 millioner kroner. Regnskapsførte inntekter fra utbytter i 2022 vil bli på 18 millioner kroner i 2023. Det er lagt inn forventning om utbytte fra kommunens heleide aksjeselskaper i 2024 på 22 millioner kroner. Utbyttet kommer fra forventet regnskapsresultat for 2023. Se kapittel 18 for mer utførlig beskrivelse av hvert enkelt selskap.

Videre utlån - startlån

Kommunedirektøren foreslår at renteinntekter fra startlånsordningen budsjetteres til 126 millioner kroner i 2024. Det er lagt til grunn et gjennomsnittlig totalt utlån på om lag 3,5 milliarder kroner i 2024. Renteinntektene finansierer kommunens rente- og driftsutgifter knyttet til ordningen.

Videre utlån - Stiftelsen Trondheim Pirbad

Utlån til Stiftelsen Trondheim Pirbad vil være på om lag 163 millioner kroner ved inngangen av 2024. Basert på de avtalene kommunen har med låntakeren er det forventet at renteinntektene blir på om lag 5,1 millioner kroner i 2024.

Finansutgifter

Det forventes at summen av finansutgifter, bestående av renter og avdrag, utgjør 1 798 millioner kroner i 2024 og øker til 1 952 millioner kroner i 2027.

Tabell 8-20 Finansutgifter. Beløp i millioner kroner. 2024-kroner.

	Vedtatt 2023	2024	2025	2026	2027
Renteutgifter	782	985	986	959	968
Avdrag	828	813	884	945	985
Sum finansutgifter	1 610	1 798	1 870	1 904	1 953

Renteutgifter

I 2024 forventes samlede renteutgifter på 985 millioner kroner, opp fra 782 millioner kroner i 2023. Utover i perioden forventes lavere rentenivå å gi lavere renteutgifter til tross for at gjelden øker. Renteutgiftene er knyttet til investeringslån og kommunens ordninger for videreutlån.

Tabell 8-21 Renteutgifter. Beløp i millioner kroner. 2024-kroner.

	Vedtatt 2023	2024	2025	2026	2027
Renteutgifter investeringslån	681	854	839	798	790
Renteutgifter startlån	97	126	143	158	175
Renteutgifter videre utlån	4	5	4	3	3
Sum renteutgifter	782	985	986	959	968

Investeringslån

Kommunedirektøren foreslår at renteutgifter på investeringslån budsjetteres til 854 millioner kroner i 2024. Renteutgiftene finansieres dels av bykassens midler og dels av byggelånsrenter, gebyrer fra VARFS-området (vann, avløp, renovasjon, feiing og slam), husleieinntekter og tilskudd fra rentekompensasjonsordningene. Sistnevnte ordning er statlige tilskudd til enkelte investeringer i skolebygg, sykehjem, omsorgsboliger og kirkebygg. Tabell 8-22 viser hvordan de ulike områdene bidrar til finansieringen.

Tabell 8-22 Finansiering av renteutgifter til investeringslån. Beløp i millioner kroner. 2024-kroner.

	Vedtatt 2023	2024	2025	2026	2027
Renteutgifter investeringslån	681	854	839	798	790
Byggelånsrenter, intern inntekt	-35	-44	-32	-27	-38
Renteutgifter som dekkes av VARFS-området	-222	-222	-229	-233	-238
Renteutgifter som dekkes av husleie	-32	-42	-46	-47	-46
Tilskudd fra rentekompensasjonsområdene	-54	-54	-46	-39	-36
Renteutgifter finansiert av bykassen	337	491	488	452	432

Videre utlån - startlån

Kommunedirektøren foreslår at renteutgifter til startlån budsjetteres til 126 millioner kroner i 2024. Det er lagt til grunn et gjennomsnittlig innlån på om lag 3,6 milliarder kroner i 2024. Renteutgiftene finansieres ved renteinnbetalinger fra låntakerne av startlån.

Videre utlån Stiftelsen Trondheim Pirbad

Innlånet til videreutlån til Stiftelsen Trondheim Pirbad vil være om lag 164,4 millioner kroner ved inngangen til 2024. Basert på kommunens renteprognose foreslår Kommunedirektøren at renteutgiftene budsjetteres til 4,7 millioner kroner i 2024. Renteutgiftene finansieres av renteinnbetalinger fra stiftelsen.

Avdrag

Avdragene på investeringslån beregnes av nivået på investeringslån ved inngangen til hvert enkelt budsjettår. Ordinære avdrag beregnes for 2024 ut fra en avdragstid på 28,6 år. Dette tilsvarer en forventet avdragstid for minimumsavdrag, beregnet etter bestemmelsene i kommuneloven. For 2024 gir dette lovpålagte minimumsavdrag på 658 millioner kroner. I 2027 budsjetteres dette til 686 millioner kroner.

Tabell 8-23 Avdrag. Beløp i millioner kroner. 2024-kroner.

	Vedtatt 2023	2024	2025	2026	2027
Lovpålagte minimumsavdrag	651	658	687	691	686
Øvrige avdrag	177	155	197	254	299
Sum avdrag	828	813	884	945	985

Handlingsregelen for kapitalutgifter sier at kapitalkostnadene (renter og avdrag) skal utgjøre ni prosent av de frie disponible inntektene. I 2024 foreslår Kommunedirektøren at 8,8 prosent av de disponible inntektene skal finansiere kapitalutgifter. Dette medfører at man i tillegg til renter og minimumsavdrag, vil betale 155 millioner kroner i øvrige avdrag i 2024. Utover i perioden forventes en økning opp mot 297 millioner i 2027. Se ytterligere omtale under *Økonomiske handlingsregler og målsettinger*.

9. Eiendomsskatt, gebyrer og brukarbetalingar

9.1. Innledning

Ved behandling av handlings- og økonomiplanen for 2022-2025 vedtok bystyret at inntekt fra eiendomsskatt skal økes reelt med 30 millioner kroner per år for perioden 2022-2024. Dette følges opp i dette forslaget til handlings- og økonomiplan. For å opprettholde verdien av eiendomsskatten, som følge av pris- og lønnsvekst (kommunal deflator), økes i tillegg eiendomsskatten som følge av forventet lønns- og prisstigning i 2024. Fra og med 2023 ble eiendomsskatten skrevet ut med grunnlag i egne takster. Arbeidet med klagesaker er ennå ikke slutført, noe som medfører at skatteanslaget er noe usikkert.

Renovasjon, vann, avløps- og feiegebyret foreslås økt i 2024. Samlet gir dette en husholdning som har en bolig på 150 m², en utgiftsøkning på 2698 kroner.

Kommunedirektøren har i sitt forslag til gebyrer og egenbetalingar lagt til grunn at den kommunale deflatoren er 4,3 prosent i 2024. Kommunal deflator er et anslag for lønns- og prisveksten innenfor kommunesektoren.

Mer informasjon om pris, egenbetalingar, satser på kommunale avgifter og gebyrer for tjenester i Trondheim kommune, finner du på [kommunens nettsider](#).

9.2. Eiendomsskatt

Ved behandlingen av handlings- og økonomiplan 2021-2024 vedtok bystyret:

“De rødgrønne partiene øker måltallet på eiendomsskatten fra 2022 og ut perioden. Endringen i 2022 skal utelukkende tas over næringsseiendommer, men fra 2023 skal fordelingen av måltallet tas med halvparten fra hhv næringsseiendom og boligeiendom. Vi ønsker ikke endring fra boligeiendommer før vi har gjennomført omtaksering av eiendommene og skatten har en mer sosial profil.”

Vedtaket innebærer at inntektene fra eiendomsskatten økes med 30 millioner kroner per år i perioden 2022-2024.

Nytt grunnlag for utskrivning av eiendomsskatt ble tatt i bruk fra og med 2023. Inntekt fra eiendomsskatt i 2023 blir om lag 910 millioner kroner. Dette er 11 millioner kroner høyere enn i vedtatt budsjett. Arbeidet med klagesaker er ennå ikke slutført, noe som medfører at skatteanslaget er noe usikkert.

Kommunedirektøren har lagt følgende til grunn for å nå inntektsmålet for eiendomsskatt i forslaget til budsjett 2024:

- Totale inntekter fra eiendomsskatt i 2024 er budsjettert til 967 millioner kroner (899 millioner kroner i budsjett 2023).
- Realverdien på inntekt fra eiendomsskatt skal opprettholdes. Betyr at anslag på pris- og lønnsvekst (kommunal deflator) kompenseres gjennom justering av skattesats og ved at antallet skatteobjekter øker.
- Skattefordelingen mellom bolig- og fritidseiendom, og annen eiendom (i hovedsak næring) opprettholdes.
- Reell skatteøkning på 30 millioner er lagt inn.
- Skattesatsen for bolig- og fritidseiendommer foreslås satt til 2,7 promille (2,6 i 2023).
- Skattesatsen for næringsseiendommer foreslås satt til 3,45 promille (3,3 i 2023).
- Bunnfradraget for bolig- og fritidseiendommer settes til 550 000 kroner.

9.3. Gebyr- og avgiftsfinansierte områder

Gebyrer og avgifter byutvikling

Prisen på mange kommunale tjenester skal beregnes etter prinsippet om selvkost. Det betyr at kommunen ikke kan kreve mer i betaling enn hva det koster kommunen å tilby tjenesten. Dette gjelder renovasjon, vann og avløp, slam, plan- og byggesaksbehandling, kart- og delingsforretning, eierseksjonering og feietjenester. For renovasjon er det et lovkrav at gebyrene skal følge prinsippet om selvkost. For de andre tjenestene er det ikke

pålagt med full kostnadsdekning, men selvkost er gitt som øverste ramme for gebyrinntektene.

Selvkostprinsippet som finansieringsmetode betyr at en selvkostkalkyle ligger til grunn for hva en tjeneste kan prises med. Det finnes egne retningslinjer for å beregne selvkost for kommunale betalingstjenester. Det innebærer blant annet at kommunen må etterkalkulere de reelle kostnadene innenfor de aktuelle tjenesteområdene. Dette for å føre kontroll med at gebyrinntektene ikke overstiger kommunens egne kostnader med å produsere tjenesten.

Selvkostprinsippet praktiseres over en tre- til femårsperiode. Det innebærer at resultatet til selvkostområdene hvert år settes av på et såkalt selvkostfond og går inn i selvkostberegningen de påfølgende årene. Innenfor selvkostområdene som sokner til det tekniske området (vann, avløp, renovasjon, feiing og slam) kan man ha negative selvkostfond, mens innenfor selvkostområdene som tilhører plan- og bygningstjenester er det ikke tillatt med negative selvkostfond og et negativt fondsresultat må derfor belastes bykassen. Tabellen under viser Kommunedirektørens forslag til endring i gebyrer i 2024.

	Gjennomsnittlig endring fra 2023 i prosent	
	Nominell endring	Reell endring
Avløpsgebyr	13,5	9,2
Tilknytningsgebyr avløp	4,3	0,0
Vanngebyr	7,0	2,7
Tilknytningsgebyr vann	-0,9	-5,2
Renovasjonsgebyr	48,0	43,7
Slamgebyr	4,3	0,0
Tilsynsgebyr slam	4,3	0,0
Feiegebyr	50,0	45,7
Gebyr for terrenginngrep i forurenset grunn	4,3	0,0
Gebyr for tilsyn og service av fyrkjeler	4,3	0,0
Byggesaksgebyr	3,0	-1,3
Oppmålingsgebyr	3,0	-1,3
Eierseksjoneringsgebyr	-10,0	-14,3
Gebyr planbehandling	0,0	-4,3

Tabell 9-1 Oversikt over foreslått endring i gebyrer for 2024

For en nærmere omtale og begrunnelse for de foreslåtte gebyrendringene vises det til tjenestekapitlene for vann, avløp, renovasjon, feiing og slam (kapittel 13.4) og plan- og bygningstjenester (kapittel 13.1). I gebyrsakene til tekniske tjenester og plan- og bygningstjenester redegjøres det nærmere for endringene. Disse sakene vil bli politisk behandlet i desember 2023

Avgiftsfinansierte oppgaver byutvikling

Tabell 9-2 Oversikt over foreslått endring i avgifter byutvikling for 2024

Gjennomsnittlig endring fra 2023 i prosent		
	Nominell endring	Reell endring
Kart- og plantjenester	4,3	0,0
Leie av offentlig grunn	4,3	0,0

Avgifter knyttet til kart - og plantjenester, samt leie av offentlig grunn, foreslås økt med forventet lønns- og prisstigning, 4,3 prosent. For en nærmere redegjørelse for nivå og endring på de ulike tjenestene kommunen har innenfor utleie av grunn, henvises det til sak om avgifter knyttet til grunnutleie som legges fram parallelt med budsjettet.

Piggdekkgebyr

Tabell 9-3 Oversikt foreslått nivå piggdekkgebyr sesongen 2022/2023. Pris i kroner.

Type oblat	Pris
Dagsoblat	35
Månedsoblat	450
Sesongoblat	1 400
Tilleggsgebyr ved manglende betaling	750

Piggdekkseongen varer i sesongen 24/25 fra 1. november 2024 til og med 8. april 2025.

For biler med tillatt totalvekt på 3500 kilo eller mer skal gebyrsatsene oppgitt i tabellen ovenfor doubles. Satsene for piggdekkgebyr er bestemt i nasjonal forskrift og kan ikke endres av bystyret.

I forskriften for innføring av piggdekkgebyr i Trondheim er gebyrsonen definert til å være Trondheim kommunes grense.

Parkeringsavgifter

Kommunedirektøren foreslår en økning i parkeringsavgiftene med kommunal deflator, 4,3 prosent, i 2024.

Tabell 9-4 Parkeringspriser - endring 2023 til 2024

Avgiftstype	2023	2024
Parkeringsavgift 1 time indre sone	48	50
Parkeringsavgift 2 timer indre sone	105	110
Parkeringsavgift 3 timer indre sone	174	181
Parkeringsavgift ytre sone pr time	40	41
Boligsone bil nr 1 pr mnd	681	710
Boligsone bil nr 2 pr mnd	1276	1 331

Boligsone bil nr 3 pr mnd	1833	1 912
Boligsone næringsdrivende pr mnd	2321	2 421
Boligsone omsorgskort pr mnd	681	710
Boligsone gjestekort pr uke	310	324
Servicebil avgiftsplasser pr døgn	395	412
Servicebil på særskilte plasser pr døgn	641	669

Forventet husleieutvikling i de kommunalt disponerte boligene

Tabell 9-5 Oversikt over foreslått endring i satser kommunal husleie 2024

Endring i satser fra 2023 til 2024		
	Nominell endring	Reell endring
Økning i tråd med konsumprisindeksen	5,8	
Økning pga økte kapitalutgifter	2,2	
Sum økning	8,0	2,2

Kommunedirektøren foreslår at kommunens husleiesatser i 2024 justeres med 8,0 prosent. Justeringen skyldes en økning i kapitalutgiftene på 21,5 prosent og en økning på øvrige utgifter i tråd med økningen i konsumprisindeksen, anslått av SSB til 5,8 prosent. Økningen i kapitalutgifter skyldes en kombinasjon av en netto økning i låneopptak på ca 79 millioner i 2023 og en økning i rentenivået fra 2023 til 2024. Utgiftseffekten av dette er beregnet til 2,2 prosent. Ved sammenligning av Trondheim kommunes husleie pr 01.01.2023 med SSBs predikerte månedlig leie for 2022, ligger kommunens leie i gjennomsnitt ca. 12 prosent lavere. Kommunedirektøren anslår at kommunen også i 2024 vil ha et husleienivå som ligger om lag 12 prosent under gjengs leie i markedet.

Endringer gjelder satsene som benyttes i beregningen av husleie. Endringer av husleien i det enkelte leieforhold kan avvike fra dette, avhengig av tidspunktet for forrige husleieendring i det aktuelle leieforholdet.

9.4. Sammenligning med andre storbyer

I 2022 har syv av de ti største kommunene eiendomsskatt på boliger og fritidsboliger. Hvor mye en husstand betaler i eiendomsskatt avhenger både av eiendomsskattesatsen, grunnlaget for beregning av eiendomsskatt og størrelsen på eventuelt bunnfradrag. Kommunedirektøren har i tidligere år satt opp en tabell som sammenligner skattesats, bunnfradrag og eiendomsskatt for bolig på 120 m². i de største kommunene. Kommunesammenslåinger, og bruk av ulikt verdigrunnlag for å utskrive skatten, gjør at informasjon basert på tilgjengelige data ikke lenger er sammenlignbar.

I tabell 9-6 presenteres en oversikt over hvor mye ASSS-kommunene fikk inn i eiendomsskatt per innbygger fra boliger og fritidsboliger i 2022. ASSS står for aggregerte styringsdata for samarbeidende storkommuner.

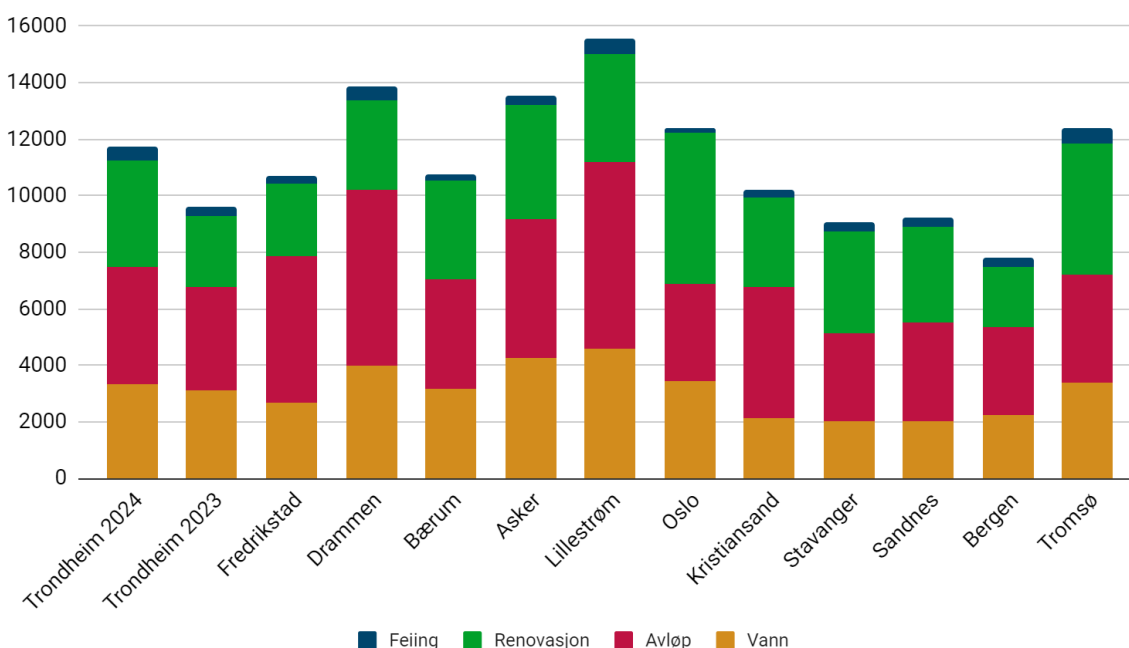
Tabell 9-6 Eiendomsskatt bolig- og fritidseiendom i kroner per innbygger, ASSS kommunene, regnskap 2022

Kommune	2022
Fredrikstad	2 826
Bærum	0
Oslo	999
Drammen	0
Kristiansand	2 247
Sandnes	0
Stavanger	1 359
Bergen	2 299
Trondheim	2 796
Tromsø	1 725

Tabell 9-6 viser at Trondheim og Fredrikstad hadde høyst inntekt fra eiendomsskatt på boliger og fritidsboliger per innbygger i 2022. Stavanger og Oslo hadde lavest inntekt fra eiendomsskatt per innbygger, mens Bærum, Drammen og Sandnes ikke hadde eiendomsskatt på boliger og fritidsboliger. Sandnes har kun eiendomsskatt på næringseiendommer.

Figur 9-1 viser hva husstandene i de ti største kommunene må betale i årsgebyr for vann, avløp, renovasjon og feiing (VARF) i 2023. Figuren viser videre anslag over hvor mye en husstand i Trondheim må betale i årsgebyr for 2024. Data for 2024 har vi ikke for de andre storkommunene.

Figur 9-1 Gebyrer for VARF ASSS kommunene i 2023

Figuren viser at Trondheim har et gebyrnivå som er lavere enn gjennomsnittet for ASSS-kommunene i 2023. Mens en husstand i Trondheim i gjennomsnitt betaler 9632 kroner i gebyrer, er vektet gjennomsnitt blant ASSS-kommunene 11132 kroner. Kommunedirektørens forslag til gebyrer i Trondheim for 2024 medfører at Trondheim kommer over snittet de andre storkommunene hadde i 2023. Det er grunn til å anta at også mange av de andre storkommunene vil øke gebyrene i 2024, så sannsynligvis ligger Trondheim fremdeles under snittet.

9.5. Oppvekst- og utdanning

Tabell 9-7 Oversikt over foreslått endring i avgifter oppvekst for 2024

	Gjennomsnittlig endring fra 2023 i prosent	
	Nominell endring	Reell endring
Skolefritidsordning	4,3	0,0
Barnehage	-15,2	-18,7
Kulturskolen	40,0	35,7

Skolefritidsordning

Fra høsten 2023 ble det innført gratis halv plass for alle første- og andreklassinger. Prisen på en hel plass i SFO foreslås økt fra 1640 kroner til 1710 kroner.

For tredje- og fjerdeklassingene er det fortsatt full foreldrebetaling. Brukerbetaling for skolefritidsordningen (SFO) foreslås økt fra 3280 kroner til 3 420 kroner per måned for heltidsplass og fra 2200 kroner til 2290 kroner per måned for halvtidsplass fra 1. januar 2024. Dette er en økning i tråd med anslått lønns- og prisvekst. Det er mulig å søke om moderasjon for familier med lav inntekt.

Barnehage

Maksimalpris for foreldrebetaling i barnehage fastsettes av staten. Kommunedirektøren foreslår at prisen for en heltidsplass i barnehage settes lik statlig fastsatt maksimalpris. I regjeringens forslag til statsbudsjett foreslås det at barnehagekontingenten reduseres fra 3 000 kroner til 2 000 kroner fra 1. august 2024. Trondheim kommune følger nasjonale regler for søskenmoderasjon i barnehage, som er 30 prosent for barn nummer to og gratis plass for barn nummer tre. Videre følger kommunen nasjonale regler for moderasjon på grunnlag av lav inntekt, og tilbud om gratis kjernetid på 20 timer per uke for familier med lav inntekt, med barn i alderen to til fem år.

Trondheim kommunale kulturskole

Brukerbetaling i Trondheim kommunale kulturskole foreslås økt fra 4 380 kroner per år fra 1. januar 2023 til 6 130 kroner fra 1. januar 2024. Prisøkningen er langt over lønns- og prisveksten i samfunnet og den nye satsen medfører at egenandelen øker fra om lag 25 prosent til 35 prosent for en plass i kulturskolen. Det gis søskenmoderasjon på 50 prosent fra og med barn nummer tre. Det er mulig å søke på fri plass for familier med lav inntekt.

9.6. Helse og velferd

Tabell 9-8 Oversikt over foreslått endring i egenbetalinger i 2024

Gjennomsnittlig endring fra 2023 i prosent		
	Nominell endring	Reell endring
Praktisk bistand i hjemmet	4,3	0,0
Matombringing til hjemmeboende	4,3	0,0
Korttidsopphold i institusjon*		
Dagsenteropphold*		
Fysioterapitjenester(kommunale)**		
Tilleggstjenester	4,3	0,0
Vaksinering	4,3	0,0

* følger statens maksimalsatser

**Foreslås fritak for egenbetaling

Praktisk hjelp i hjemmet er tjenester som rengjøring og klesvask med mer. Det betales egenandel etter inntekt og for antall timer mottatt hjelp. Det fastsettes en maksimalpris per måned etter inntekt.

Statsbudsjettet for 2024 fastsetter maksimalsats for de med inntekter under 2G (to ganger grunnbeløpet i folketrygden), maksimalsatser for korttidsopphold i institusjon og på dagsenter. Kommunedirektøren foreslår å anvende statlige maksimalsatser.

Egenbetaling for opphold i institusjon er regulert i forskrift om vederlag for opphold i institusjon med videre. Forskriften viser hvilke regler som gjelder for egenbetaling ved langtidsopphold og korttidsopphold i helse- og velferdscenter og for dag- og nattopphold.

9.7. Kultur og idrett

Tabell 9-9 Oversikt over foreslått endring i leiepriser for idrettsanlegg i 2024

Gjennomsnittlig endring fra 2023 i prosent		
	Nominell endring	Reell endring
Leiepriser for idrettsanlegg	4,3	0,0

Leiepriser for idrettsanlegg

Det foretas en årlig prisjustering av utleiesatsene. Prisjusteringen gjelder leie av idrettsanlegg for arrangement og kommunale tjenester knyttet til disse, samt billettpriser i Husebybadet. Prinsippene for kommunal utleie og prissetting er tidligere fastsatt gjennom bystyrevedtak 17.6.2010, [sak 67/10](#). Mindre justeringer er vedtatt i bystyret i årene 2014 til 2023, senest 15.12.2022 ([sak 260/22](#)).

Gjeldende prinsipp og praksis for fri hall- og baneleie i Trondheim kommune står fast. Forslag på takster for 2024 legges fram som egen sak til bystyret i desember 2023.

Kirkegårdstakster

Gravferdsloven § 21 sier at: Avgifter for bruk av gravkapell, kremasjon og feste av grav fastsettes av kommunen etter forslag fra Kirkelig fellesråd. Forslag på takster for Trondheim for 2024 mottas fra fellesrådet i november, og legges fram som egen sak til bystyret i desember 2023.

Betalingssatser for utlån/utleie av kommunale lokaler

Ifølge "Reglement for utlån av kommunale lokaler (utlånsreglementet)" låner frivillige organisasjoner og aktører kommunale lokaler gratis, men det kan gjøres unntak. Eksempler på unntak er betaling for ekstra tilsynsvakt og renhold, når det er helt spesielle og ekstraordinære behov som ikke dekkes av det ordinære renholdet og vaktholdet, og utlån til overnatting. Ved utleie av kommunale lokaler til privatpersoner og virksomheter kan det tas betalt etter fastsatte betalingssatser. Disse satsene er beskrevet i [utlånsreglementet](#) for Trondheim kommune, vedtatt av formannskapet i sak [13/20](#). Kommunal deflator på 4,5 prosent legges i utgangspunktet til grunn for en gjennomsnittlig justering av prisene fra 1. januar 2024. Forslag på betalingssatser for 2024 legges fram til bystyret i desember 2023.

9.8. Hva koster gebyrer og brukerbetaling for en eksempelfamilie?

Eksemplet nedenfor viser hvor stor endring en familie med to barn vil få i gebyrer og brukerbetaling i 2024. I beregningene er følgende lagt til grunn:

- Familien har et barn med fulltidsplass i barnehagen
- Familien har et barn med fulltidsplass i skolefritidsordningen (SFO 2 trinn)
- Familien har en elevplass i kulturskolen
- Familien har en vannmåler og et forbruk på 150 kubikkmeter. For renovasjon forutsettes bruk av tre beholdere på 140 liter
- Eiendomsskatt er beregnet med grunnlag i total skatt på boliger og fritidsboliger, delt på antall enheter. Skatten øker med 3,8 prosent.
- Det er lagt til grunn at øvrige endringer i gebyrer eller moderasjonsordninger ikke får konsekvenser for familien

Tabell 9-10 Nominell økning i brukerbetaling og gebyrer for en familie med to barn. Tall i kroner.

	2023	2024	Endring
Et barn i barnehage, full plass*	33 000	28 000	-5 000
Et barn i SFO andre trinn, full plass	29 182	18 810	-10 372
Et barn i kulturskolen	4 380	6 130	1 750
Årsgebyr renovasjon, vann, avløp og feiing	12 090	14 788	2 698
Eiendomsskatt	6 225	6 462	237
Sum	84 877	74 190	-10 687

* Maksimalprisen reduseres med 1 000 kroner per måned fra 1.8.2024

10. Gebyrbalanse, vann, avløp, renovasjon feiing og slam

Innledning

Selvkostforskriften stiller som krav at det i kommunens handlings- og økonomiplan skal utarbeides 4 årlige budsjettplaner for områdene vann, avløp og renovasjon.

I forbindelse med regnskapsavslutningen for 2023 vil det bli utarbeidet en etterkalkyle for selvkostområdene. Inngående balanse på selvkostfond og bruk av selvkostfond for budsjett 2024 vil påvirkes dersom etterkalkylen avviker fra prognosen for 2023. Kalkylene er utarbeidet i henhold til retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester, utgitt av Kommunal- og regionaldepartementet februar 2014 (H-3/14) og veileder til selvkostforskriften november 2020 (H-2465). Avskrivninger er beregnet med grunnlag i anleggsmidlenes netto anskaffelseskostnader og økonomiske levetider. Kalkulatorisk rentekostnad er avkastning på bundet kapital definert som avskrivningsgrunnlag i budsjettåret. Kalkylerenten settes lik 5-årig swaprente med et

tillegg på ½ prosentpoeng. Det er for 2024 lagt til grunn en kalkylerente lik 4,4 prosent inklusiv tillegget. Det vil ha stor betydning for kostnadsnivået innenfor vann- og avløpsområdet dersom faktisk rente avviker vesentlig fra renten lagt til grunn i budsjettet. Blir avviket på ett prosentpoeng utgjør det om lag 40 millioner kroner i endrede renteutgifter for de to selvkostområdene.

Tabell 10-1 Utgifter og inntekter i løpende kroner 2024-2027, avfallsbehandling

	2024	2025	2026	2027
Direkte driftsutgifter	348 365 139	361 530 529	371 446 140	374 001 302
Indirekte kostnader	148 773	152 363	156 058	159 859
Avskrivninger	5 650 670	7 807 336	10 720 670	13 240 670
Kalkulatorisk rentekostnad	2 601 934	3 328 166	4 072 147	4 218 151
Sum utgifter (gebyrgrunnlag)	356 766 516	372 818 394	386 395 015	391 619 982
Gebyrinntekter	-378 019 553	-389 028 550	-388 889 552	-388 751 202
Andre inntekter				
Sum inntekter	-378 019 553	-389 028 550	-388 889 552	-388 751 202
Resultat før avsetninger	-21 253 037	-16 210 156	-2 494 537	2 868 780
Avsetning til selvkostfond	21 253 037	16 210 156	2 494 537	
Bruk selvkostfond				-2 868 780
Resultat etter avsetning	0	0	0	0
Inngående balanse selvkostfond	-32 793 285	-12 491 253	3 356 657	5 948 537
Netto avsetning selvkostfond	21 253 037	16 210 156	2 494 537	-2 868 780
Renter selvkostfond	951 005	362 246	-97 343	-172 508
Utgående balanse selvkostfond	-12 491 253	3 356 657	5 948 537	3 252 265
Nominell endring gebyrnivå	48,0%	3,0%	0,0%	0,0%

Tabell 10-2 Utgifter og inntekter i løpende kroner 2024-2027, avløp

	2024	2025	2026	2027
Direkte driftsutgifter	165 726 782	169 361 294	175 031 101	180 885 994
Indirekte kostnader	5 582 202	5 692 030	5 842 771	6 027 530
Avskrivninger	99 667 554	108 023 093	117 911 230	127 047 246
Kalkulatorisk rentekostnad	120 064 168	128 801 587	136 370 582	143 272 014
Sum utgifter (gebyrgrunnlag)	391 040 706	411 878 004	435 155 684	457 232 784
Gebyrinntekter	-389 964 453	-414 110 889	-431 715 800	-454 216 417

Andre inntekter	-3 302 500	-3 404 650	-3 476 836	-3 570 678
Sum inntekter	-393 266 953	-417 515 539	-435 192 636	-457 787 095
Resultat før avsetninger	-2 226 247	-5 637 535	-36 952	-554 311
Avsetning til selvkostfond	2 226 247	5 637 535	36 952	554 311
Bruk selvkostfond				
Resultat etter avsetning	0	0	0	0
Inngående balanse selvkostfond	-2 120 268	61 716	5 829 620	6 121 101
Netto avsetning selvkostfond	2 226 247	5 637 535	36 952	554 311
Renter selvkostfond	-44 263	130 369	254 529	271 361
Utgående balanse selvkostfond	61 716	5 829 620	6 121 101	6 946 773
Nominell endring gebyrnivå	13,5%	6,0%	4,0%	5,0%

Tabell 10-3 Utgifter og inntekter i løpende kroner 2024-2027, vann

	2024	2025	2026	2027
Direkte driftsutgifter	172 107 625	147 031 327	154 761 217	162 596 143
Indirekte kostnader	5 138 900	5 264 618	5 421 864	5 605 737
Avskrivninger	82 941 021	92 426 786	102 211 654	112 544 602
Kalkulatorisk rentekostnad	95 151 865	102 269 415	109 201 649	118 373 607
Sum utgifter (gebyrgrunnlag)	355 339 411	346 992 146	371 596 384	399 120 089
Gebyrinntekter	-292 054 976	-313 159 066	-335 746 588	-363 154 222
Andre inntekter	-28 466 000	-30 423 620	-32 518 273	-35 079 735
Sum inntekter	-320 520 976	-343 582 686	-368 264 861	-398 233 957
Resultat før avsetninger	34 818 435	3 409 460	3 331 523	886 132
Avsetning til selvkostfond				
Bruk selvkostfond	-34 818 435	-3 409 460	-3 331 523	-886 132
Resultat etter avsetning	0	0	0	0
Inngående balanse selvkostfond	43 590 895	9 662 473	6 675 620	3 751 460
Netto avsetning selvkostfond	-34 818 435	-3 409 460	-3 331 523	-886 132
Renter selvkostfond	890 013	422 607	407 363	382 949
Utgående balanse selvkostfond	9 662 473	6 675 620	3 751 460	3 248 277
Nominell endring gebyrnivå	7,0%	7,0%	7,0%	8,0%

Tabell 10-4 Utgifter og inntekter i løpende kroner 2024-2027, feiing

	2024	2025	2026	2027
Direkte driftsutgifter	17 186 707	17 685 122	18 197 990	18 725 732
Indirekte kostnader	281 066	289 125	297 417	305 950
Avskrivninger	470 459	470 459	470 459	470 459
Kalkulatorisk rentekostnad	82 543	82 543	82 543	82 543
Sum utgifter (gebyrgrunnlag)	18 020 775	18 527 249	19 048 409	19 584 684
Gebyrinntekter	-18 071 190	-19 778 917	-20 664 024	-21 588 739
Andre inntekter				
Sum inntekter	-18 071 190	-19 778 917	-20 664 024	-21 588 739
Resultat før avsetninger	-50 415	-1 251 668	-1 615 615	-2 004 055
Avsetning til selvkostfond				
Bruk selvkostfond	50 415	1 251 668	1 615 615	2 004 055
Resultat etter avsetning	0	0	0	0
Inngående balanse selvkostfond	-1 323 570	-1 311 539	-97 906	1 514 870
Netto avsetning selvkostfond	50 415	1 251 668	1 615 615	2 004 055
Renter selvkostfond	-38 384	-38 035	-2 839	43 931
Utgående balanse selvkostfond	-1 311 539	-97 906	1 514 870	3 562 856
Nominell endring gebyrnivå	50,00%	10,00%	5,00%	5,00%

11. Oppvekst og utdanning

I Trondheim kommune er nesten alle tjenestene for barn og unge samlet under Oppvekst og utdanning. Dette området omfatter sektorer som barnehage, skole, pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT), helse og barnevern, hver med sitt eget samfunnsoppdrag og lovverk.

Oppvekst og utdanning tilbyr tjenester som brukes av alle barn, for eksempel skole og helsestasjon, samt tjenester for barn og familier med spesielle behov, som barnevern og Helse- og avlastningstjenesten. Disse tjenestene følger opp barn fra 0-18 år og deres familier, og foresatte under svangerskapet. Enkelte unge voksne mottar også oppfølging. Oppvekst og utdanning har felles budsjett og felles mål i kommunens handlings- og økonomiplan (HØP). Denne organiseringen har som mål å fremme samarbeid mellom områdene, og skape et felles verdi- og kunnskapsgrunnlag.

Trondheim kommunes hovedoppdrag innen oppvekst og utdanning er å skape inkluderende og likeverdige oppvekstvilkår, slik at barn, unge og deres familier kan leve gode liv som aktive samfunnsdeltakere. I tråd med Trondheimpløftet krever dette samarbeid, hvor enkeltenheter alene ikke kan lykkes. Vi må jobbe sammen med barn, ungdom og familier, og på tvers av dagens faglige og organisatoriske inndelinger. En avgjørende forutsetning for å oppnå dette er å sikre barn og unges medvirkning på både individ- og systemnivå. Ved å gi barn og unge en stemme og ta deres perspektiver i betraktning i utformingen av våre tjenester, styrker vi kommunens evne til å tilby mer treffsikre og bærekraftige tjenester i et samfunn i stadig endring.

Utfordringer

Området Oppvekst og utdanning i Trondheim står overfor en rekke utfordringer som krever en felles innsats og et helhetlig perspektiv. Enhetsledere og tillitsvalgte for Oppvekst og utdanning beskriver utfordringer med å imøtekomme alle behov, forventninger og krav innenfor de økonomiske rammene området har, og om en ubalanse mellom forventninger og rammer. Enhetslederne merker også et betydelig samfunnsmessig fokus på individuelle behov, rettigheter og krav, og uttrykker behov for en større vektlegging av fellesskapet.

De aller fleste barn og unge i Trondheim trives i barnehage og skole, har venner og er trygge i sine familier. Allikevel er det noen som har det vanskelig og faller utenfor fellesskapet, både sosialt, faglig og økonomisk. Det er, som beskrevet i Kvalitetsmelding 2022 for Oppvekst og utdanning, mange unge som står utenfor skole eller arbeidsliv. Deltakelse i skolegang og arbeidsliv er viktig for å redusere sjansen for langvarig utenforskap.

En annen sentral utfordring er psykisk helse. Spesielt under og etter koronapandemien har det vært rapportert en bekymringsfull økning i psykiske plager blant barn og unge. Tilsvarende har det også vært en markant økning i antall barn med autisme, spesielt blant innvandrergруппene. Dette gjelder både i førskolealder og skolealder. I tillegg tegner rektorene ved skolene i Trondheim et bilde av en endret hverdag i skolen, med mer vold og økt skolefravær. Enhetsledere i både barnehage, skole og Barne- og familietjenesten uttrykker bekymring for barn og unge som i dag glipper mellom det som løses i de ordinære og universelle tjenestene, men samtidig ikke faller inn under kategorien rettighetsfestede behov. Den voksende gruppen av barn og unge som krever mer og ulike typer ressurser, fører til en utfordrende situasjon, både for barnet/eleven og for tjenestene i Oppvekst og utdanning.

Over år har Barne- og familietjenesten opprettholdt et aktivitetsnivå som overskrider de økonomiske rammene for tjenesteområdet. Disse overskridelsene begrenser Oppvekst og utdanning sin mulighet til å styrke tidlig innsats, helsefremming og forebygging. I dag er betydelige ressurser i Barne- og familietjenesten bundet opp til et fåtall barn med omfattende behov innen både helse- og barnevernområdet. Antallet barn i denne gruppen er økende.

Oppvekstreformen, som trådte i kraft 1.1.2022, ga kommunene økte kostnader gjennom fullt økonomisk ansvar for ordinære fosterhjem. I tillegg har egenandelene for bruk av

spesialiserte fosterhjem, institusjon og akuttiltak økt, mens egenandelen for spesialiserte hjelpetiltak har gått ned. Økt rammetilskudd for kommunene blir i utgangspunktet fordelt etter delkostnadsnøkkel for barnevern i inntektssystemet. I en overgangsperiode fordeles halvparten etter kommunenes andel av faktiske utgifter (innbetalte egenandeler) til statlige tiltak i 2020. Trondheim kommune hadde et historisk lavt antall institusjonsdøgn i 2020. Når tall fra 2020 ligger som grunnlag for beregning av Trondheim kommunes andel av tilskuddet, skaper dette økonomiske utfordringer i overgangsfasen. De økte egenandelene i barnevernet, parallelt med store forventninger til helse- og omsorgstjenester til barn og unge i kommunen, forsterker utfordringene betraktelig. Det er derfor nødvendig å sikre en mer bærekraftig løsning for barn med omfattende behov i kommunen for å unngå at handlingsrommet for den tidlige innsatsen, helsefremming og forebygging begrenses.

På skolenivå er det flere utfordringer som påvirker elevenes resultater og opplevelse av skolemiljøet. Grunnbemanning og variasjoner i prestasjoner, både innad i skoler og mellom skoler, er viktige aspekter som må tas hensyn til. Implementeringen av læreplanen, Kunnskapsløftet (LK-20), er fremdeles en viktig oppgave som krever tilpasninger og oppdatering av undervisningsmetoder og læremidler. Inkluderende læringsmiljø og grunnleggende ferdigheter er andre viktige aspekter. Praktisk-estetiske arbeidsformer og opplæring for elever med annet morsmål enn norsk er også sentrale områder som krever oppmerksomhet og ressurser. Skoleområdet mangler også finansiering av digitale læremidler på nåværende nivå. Digitale læremidler finansieres gjennom årlige lisenser, ikke engangsbetaling som med skolebøker. Digitale verktøy blir derfor ikke dekket av de ekstraordinære midlene tilført av Bystyret til læremidler i 2023.

Usikkerhet rundt utviklingen i fødselstallene og en høy andel private barnehager, er faktorer som gjør det vanskelig å sikre riktig kapasitet i de kommunale barnehagene. Sykefravær og bemanningsnormer påvirker også driften av barnehagene og må håndteres for å sikre stabilitet og kvalitet. Høsten 2022 hadde barnehagene høyt fravær og har hatt problemer med å få tak i vikarer. Å benytte vikarbyrå medfører betydelige kostnader for barnehagene, samtidig som det ikke alltid har vært mulig for vikarbyråene å skaffe vikarer. Dette har ført til situasjoner der noen barnehager av og til har redusert åpningstidene på enkelte avdelinger.

Å rekruttere og beholde godt kvalifiserte ansatte er avgjørende for å levere kvalitetstjenester. Imidlertid er det en bekymring at mange fagområder i Oppvekst og utdanning opplever at det er krevende å rekruttere og beholde ansatte med riktig kompetanse. Sykefravær er også en betydelig utfordring for hele området. Dette kan resultere i økt belastning på de gjenværende ansatte, ustabilitet og lavere kvalitet i tjenestene. Enhetsledere og avdelingsledere i Oppvekst og utdanning har i dag ansvaret for å håndtere sykefravær, men enkelte enhetsledere mener at de mangler nødvendig kompetanse og verktøy for effektiv oppfølging. Videre øker høyt sykefravær vikarbudsjetten.

Det er også en utfordring at deler av bygningsmassen er av varierende kvalitet og funksjonalitet, og for noen av de eldre byggene er det manglende areal og kapasitet. Videre har Oppvekst og utdanning, som beskrevet i Kvalitetsmeldingen 2022, hatt

utfordringer med avviksrapportering- og håndtering. Det pågår arbeid for å bedre dette, men området står overfor svakheter inntil forbedringsarbeidet er fullstendig implementert.

Mål og indikatorer

Aktuelle delmål kommuneplanens samfunnsdel (Trondheimsløftet)

- Delmål 2.2: Trondheims innbyggere har tilgang til meningsfylt arbeid og utdanning, eller annen verdiskapende aktivitet i sine liv
- Delmål 2.3: I Trondheim har vi et mangfold av bomiljø og møteplasser der alle føler seg velkomne
- Delmål 2.4: Trondheim har sosialt bærekraftige bydeler der alle samarbeider om gode lokalsamfunn
- Delmål 2.5: I Trondheim har vi aktivt deltakende og representative beslutningsprosesser
- Delmål 3.2: Trondheim kommune har målrettede og bærekraftige tjenester med god kvalitet

Periodemål og indikatorer

Overordnet mål

Barn, unge og familier er medskapere i planlegging, utvikling, beslutning og evaluering av praksis.

Indikatorer

- Indikator 1: Andel ansatte som rapporterer at enheten involverer barn og unge i planlegging, utvikling, beslutning og evaluering av praksis på enheten.
- Indikator 2: Andel ansatte som rapporterer at de selv involverer barn og unge i planlegging, utvikling, beslutning og evaluering av praksis på enheten.
- Indikator 3: Andel foreldre som opplever at barnehagen legger til rette for medvirkning av både barna og foreldrene.
- Indikator 4: Andel elever som opplever at skolen legger til rette for at elevene får medvirke på skolen.

Periodemål 1

Vi fremmer barn og unges helse, trivsel og læring i inkluderende fellesskap.

Indikatorer

- Indikator 1: Andel ansatte som rapporterer at enheten i stor grad arbeider med et inkluderende fellesskap for å fremme helse, trivsel og læring hos barn og unge.
- Indikator 2: Andel ansatte som rapporterer at de selv i stor grad arbeider med inkluderende fellesskap for å fremme helse, trivsel og læring hos barn og unge.
- Indikator 3: Andel foreldre som opplever at barnet trives i barnehagen.
- Indikator 4: Andel foreldre som har inntrykk av at barnehagen legger til rette for allsidig lek og aktiviteter.
- Indikator 5: Andel foreldre som har inntrykk av at barnehagen tilrettelegger for mitt barns språkutvikling.

- Indikator 6: Andel foreldre som har inntrykk av at personalet i barnehagen oppmuntrer mitt barns nysgjerrighet og lyst til å lære.
- Indikator 7: Andel foreldre som har inntrykk av at barnehagen bidrar til mitt barns sosiale utvikling (vennskap, empati, vise hensyn).
- Indikator 8: Andel elever som rapporterer at de trives og har noen å være sammen med i friminuttene på skolen.
- Indikator 9: Andel elever som opplever å bli mobbet.
- Indikator 10: Andel elever som rapporterer god eller svært god skolemotivasjon.
- Indikator 11: Andel elever som rapporterer at det er gode eller svært gode arbeidsforhold på skolen.
- Indikator 12: Andel elever som rapporterer at det de lærer på skolen oppleves som nyttig og relevant.
- Indikator 13: Andel elever som rapporterer at de opplever at lærerne bryr seg om dem.
- Indikator 14: Andel elever på nivå 1 i de nasjonale prøvene.
- Indikator 15: Antall grunnskolepoeng blant elever som går ut av grunnskolen.
- Indikator 16: Skolebidragsindikatoren - Trondheimsskolenes bidrag til elevenes læring.
- Indikator 17: Andelen elever på ungdoms- og videregående skole som angir å ha god helse.
- Indikator 18: Andelen elever på ungdoms- og videregående skole som opplever å ha en god venn.

Periodemål 2

Vi er medskapere av mangfoldige møteplasser som er tilgjengelig for alle.

Indikatorer

- Indikator 1: Andel ansatte som rapporterer at enheten er medskapere av mangfoldige møteplasser som er tilgjengelig for alle.
- Indikator 2: Andel ansatte som rapporterer at de selv er medskapere av mangfoldige møteplasser som er tilgjengelig for alle.
- Indikator 3: Andel foreldre som rapporterer at barnehagen inviterer til foreldremøter.
- Indikator 4: Andel foreldre som rapporterer positive erfaringer med henting og levering i barnehagen.
- Indikator 5: Andel foreldre som rapporterer at de er svært fornøyd med barnehagens ute- og innemiljø.
- Indikator 6: Andel elever som opplever trygt miljø på skolen.
- Indikator 7: Dekningsgrad SFO (3. og 4. trinn).
- Indikator 8: Andelen familier som får tilbud om gruppekonsultasjoner på helsestasjonen ved 4 uker og 8 måneder.
- Indikator 9: Andelen familier som deltar i gruppekonsultasjoner på helsestasjonen ved 4 uker og 8 måneder.

Periodemål 3

Vi samarbeider på tvers av faglige og organisatoriske grenser til beste for barn, unge og familier.

Indikatorer

- Indikator 1: Andel ansatte som rapporterer at enheten tilrettelegger for godt samarbeid mellom ulike aktører til beste for barn, unge og familier.
- Indikator 2: Andel ansatte som rapporterer at de selv tilrettelegger for godt samarbeid mellom ulike aktører til beste for barn, unge og familier.
- Indikator 3: Andel foreldre som er svært fornøyd med barnehagens tilrettelegging for barnets tilvenning og skolestart.
- Indikator 4: Andel foreldre som opplever å ha en god dialog med barnehagen om sitt barns utvikling.

Periodemål 4

Vi har bærekraftig praksis til beste for barn, unge og familier.

Indikatorer

- Indikator 1: Andel ansatte som rapporterer at enheten jobber med å få en mer bærekraftig praksis til beste for barn, unge og familier på enheten.
- Indikator 2: Andel ansatte som rapporterer at de selv jobber med å få en mer bærekraftig praksis til beste for barn, unge og familier på enheten.
- Indikator 3: Turnover blant ansatte.
- Indikator 4: Rekruttering - antall aktuelle søkere.
- Indikator 5: Sykefravær blant ansatte.

Strategier og prioriteringer

I en tid hvor vi står overfor store utfordringer er det nødvendig å tydeliggjøre hva som skal prioriteres innenfor gitte rammer for Oppvekst og utdanning. Med begrensede ressurser må vi gjøre strategiske valg. Det er ikke mulig å løse alle utfordringer samtidig. I samsvar med tilbakemeldinger fra enhetsledere og tillitsvalgte i Oppvekst og utdanning, har Kommunedirektøren som mål å forbedre kommunikasjonen med ansatte, tillitsvalgte og innbyggere. Dette for å skape realistiske forventninger til tjenestene Oppvekst og utdanning tilbyr.

Det å ha en bærekraftig praksis hvor ressursene utnyttes best mulig ut fra de rammene området har, er derfor en sentral prioritering framover. Prosjektet Bedre skolestart er et godt eksempel. Det gjennomføres ulike pilotprosjekt med mål om å styrke sammenhengen mellom barnehage og skole, og samtidig skape en mer sømløs overgang som tar hensyn til både barnas og familiens behov. Selv om området utfordres av stramme rammer og budsjettoverskridelser, er det et mål at rammene skal vris mot tidlig innsats, helsefremming og forebygging. Vi ønsker derfor å vektlegge tiltak som sikrer at budsjettene holdes i Barne- og familietjenesten. Dette er en forutsetning for å kunne vri de økonomiske rammene som ønsket. En slik omstilling er krevende og tar tid. I første halvår av 2024 får derfor Barne- og familietjenesten midlertidig økonomisk bistand fra disposisjonsfondet, barnehage og skole.

Utenfor-regnskapet, et verktøy utviklet av KS, viser hvor mye samfunnet potensielt kan spare på å forebygge fremfor å reparere. Oppvekst og utdanning ønsker å bruke verktøyet mer aktivt fremover for å belyse gevinstene ved å investere i tidlig innsats, helsefremming og forebygging. I tillegg til Utenfor-regnskapet jobber Trondheim kommune med å utvikle et levekårsbudsjett. Dette har som mål å gi innsikt i hvordan midlene fordeles og hvor de kan justeres for å møte behovene til innbyggerne på en mer treffsikker måte.

Det er en felles oppfatning blant enhetsledere og tillitsvalgte at det i dag brukes for mye tid og ressurser på arbeid på systemnivå ut på enhetene, inkludert møter og saksbehandling. Ressurser bør ifølge enhetsledere og tillitsvalgte i større grad brukes nærmere barn og unge.

Med bakgrunn i Trondheimsløftet, Tillitsreformen og erfaringer fra Pilot for programfinansiering 0-24, ønsker Kommunedirektøren blant annet å fremme tidlig innsats, helsefremming og forebygging ved å etablere Program for å motvirke og forebygge ungt utenforskap. Dette programmet vil omfatte alle direktørområdene i kommunen, og har som mål å inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeid og samfunnsliv. Som en del av arbeidet har kommunen søkt om å bli forsøkskommune for prosjektet Et enklere NAV, som er et samarbeid mellom NAV-kontorene i Trondheim, NAV Trøndelag og Trondheim kommune. I tillegg skal området gi rask og tilgjengelig hjelp der barn og unge er, som i Trondheimshjelpa. Videre vil det bli satt i gang tiltak mot uønsket skolefravær, og videreføring av enkelte tiltak fra bystyrevedtak i april 2023 om styrking av oppvekst og utdanningsområdet.

Tiltak rettet mot ansatte, inkludert forbedret sykefraværsoppfølging og klargjøring av forventninger, er noe både enhetsledere og tillitsvalgte for Oppvekst og utdanning ønsker å prioritere. Dette forventes å ha en positiv innvirkning på både økonomi, rekruttering og tjenestekvalitet. Disse tiltakene, og etableringen av programmet FOKUS, står sentralt i kommende planperiode (se kapittel Strategisk ledelse, utvikling og støttetjenester). Det pågående arbeidet med avvikshåndtering blir fulgt opp og iverksatt fortløpende.

Oppvekst og utdanning, ved enhetsledere, oppvekstadministrasjonen og ledergruppen, har lagt til grunn FNs 17 bærekraftsmål, Trondheimsløftet, FNs barnekonvensjon og SteinSaksPapir for områdets overordnede satsinger og periodemål i perioden 2023-2026 (se mål og indikatorer for Oppvekst og utdanning). Dette gir en felles retning for barnehage, skole og Barne- og familietjenesten for å sikre en helhetlig oppvekst for barn, unge og familier i Trondheim. I tillegg til dette legger vi stor vekt på å fremme en mer kunnskapsbasert praksis. Universitetskommunesamarbeidet spiller en sentral rolle i dette arbeidet. I den kommende perioden vil vi ta flere initiativ, blant annet med å forbedre kvaliteten innen innsamling, analyse og bruk av data.

Innsatsen for å realisere SteinSaksPapir opprettholdes for hele området, og dette omfatter flere viktige aspekter. Et overordnet mål for Oppvekst og utdanning er reell medvirkning fra barn, unge og familier, der de aktivt deltar i prosessene med å planlegge, utvikle, ta beslutninger og evaluere praksis. Dette innebærer å gjennomføre prinsippene i FNs barnekonvensjon, samt å etterleve kravene i barnehageloven og opplæringsloven om å

systematisk involvere barn og unge i utviklingen av barnehagen og skolen som organisasjon.

Et nært samarbeid med familier for å både definere behov og finne løsninger som er tilpasset den enkeltes situasjon fortsetter også. Videre legges det vekt på å styrke den relasjonelle kapasiteten, slik at det skapes et trygt og støttende miljø for barn og unge. Dette sees i sammenheng med et lokalsamfunnsperspektiv, der målet er å integrere tiltakene i nærmiljøet og skape en helhetlig tilnærming. Det skal også etableres faste dialogarenaer som samler ulike tjenester og etater, der barn og unge utgjør flertallet av deltakerne. Dette vil gi en unik plattform for å diskutere og forme tiltakene i tråd med de faktiske behovene til målgruppen. En annen viktig del av dette er å løfte fram og synliggjøre eksempler på god hverdagspraksis, for å inspirere og spre positive erfaringer.

I tillegg til realisering av ny helhetlig modell for inkluderende praksis (tidligere omtalt som spes.ped.modellen) er det i prosess med enhetsledere identifisert satsingsområder for barnehage, skole og Barne- og familietjenesten. Disse er valgt ut med sikte på å realisere overordnet mål om medskapning, og periodemålene for Oppvekst og utdanning. For å realisere målene, skal barnehagene spesielt jobbe for å redusere sykefravær og skape et trygt og inkluderende barnehagemiljø. Videre skal barnehageområdet ha fokus på realisering av ny helhetlig modell for inkluderende praksis og prosjektet Tett på, samt utvikle barnehagen som en kontinuerlig lærende organisasjon med fokus på kvalitet.

Skolene skal spesielt legge vekt på læringsorientert ledelse, som innebærer analyse, vurdering og prosesskompetanse i lederteamet. Det skal også arbeides aktivt for å skape inkluderende læringsmiljø som motvirker utenforskap og skolevegring blant elevene. En tredje sentral prioritet er å styrke leseferdighetene. Dette skal oppnås gjennom kompetanseutvikling, systematisk tilnærming på både kommunalt nivå og skolenivå, samt optimalisering av rammebetingelsene.

Barne- og familietjenesten sin hovedprioritet er å få økonomisk kontroll og at rammene skal vris mot tidlig innsats, helsefremming og forebygging. Satsingene for Barne- og familietjenesten er todelt for å møte behovene til barn, unge og familier på en effektiv måte. Det første sporet handler om å tilby rask og tilgjengelig hjelp der barn og unge lever sine liv. Det andre sporet er rettet mot å gi ekstra beskyttelse og tilstrekkelig hjelp til barn, unge og familier som lever med nedsatt funksjonsevne eller i sårbare livssituasjoner. Barne- og familietjenestens innsats vil være en viktig støtte for å realisere barnehagenes og skolenes satsingsområder.

Enhetsledere og tillitsvalgte i Oppvekst og utdanning har også påpekt at de ønsker stabilitet i prioriteringene. Å stadig hoppe fra en ny satsing til en annen kan føre til manglende kontinuitet og fragmentert arbeid. Omorganisering av fagstab og Fagenhet for Oppvekst og utdanning til en felles oppvekstadministrasjon, er gjort med sikte på å øke effektiviteten, forbedre arbeidsprosessene og gjøre prioriteringene mer stabile.

11.1. Barnehage

Om området

Barnehagene i Trondheim kommune består av både kommunale og private barnehager for barn i alderen 1- 6 år. Forholdet mellom plasser i kommunale og private barnehager er 60/40 prosent.

Barnehagene i Trondheim representerer et mangfold både når det gjelder beliggenhet, størrelse og satsingsområder. Dette gir barnehagene ulike muligheter og utfordringer. Dette mangfoldet er viktig for kommunen, og skal både bevares og utvikles i samspill med barnehagens nærmiljø og andre aktører i kommunen.

102 kommunale barnehager

77 private ordinære barnehager

40 private familiebarnehager

6218 barn i kommunale barnehager

4277 barn i private barnehager

1842 årsverk i kommunale barnehager

1236 årsverk i private barnehager

4 prosent av barn i kommunale barnehager hadde vedtak om spesialpedagogisk hjelp i 2022

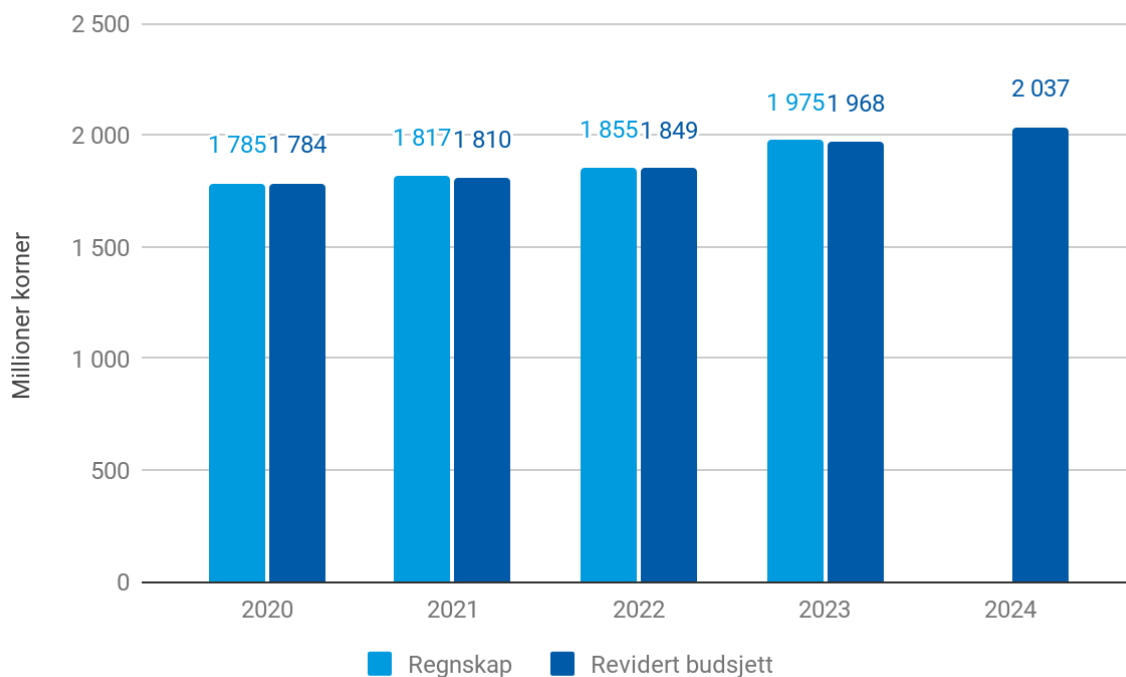
2,5 prosent av barn i private barnehager hadde vedtak om spesialpedagogisk hjelp i 2022

Økonomisk status

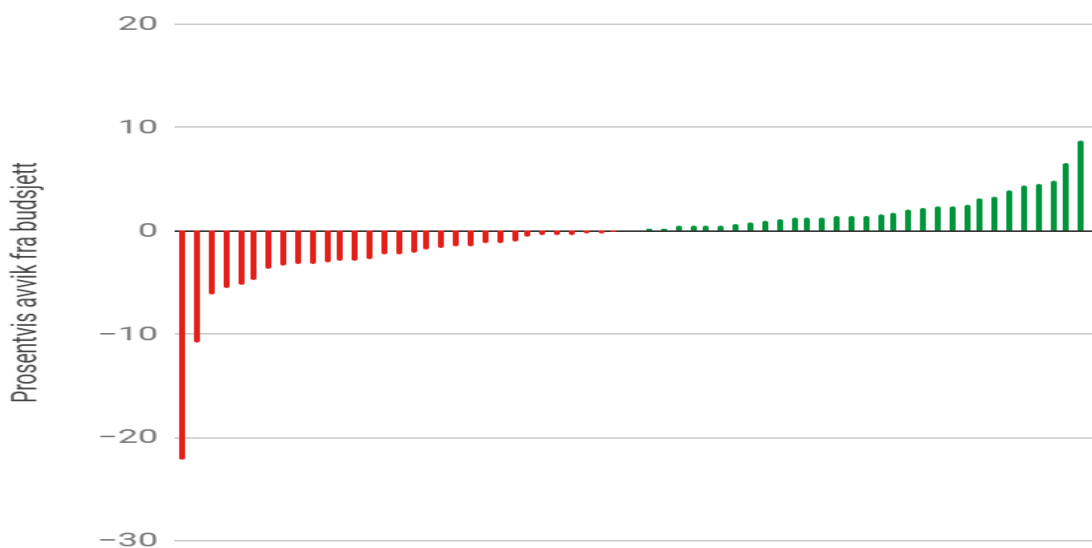
Prognosen for barnehageområdet i 2. økonomirapport er et merforbruk på 7 millioner kroner. Merforbruket skyldes at den reelle reduksjonen i maksimalpris i barnehage ble høyere enn lagt til grunn i budsjettet. Kommunedirektøren anbefaler i 2. økonomirapport å tilføre barnehageområdet 6,7 millioner kroner til kompensasjon for redusert makspris.

I 2. økonomirapport 2023 rapporterer Kommunedirektøren om utgifter som overstiger budsjettet til spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging. I handlings- og økonomiplanen for 2024-2027, budsjett 2024 foreslår Kommunedirektøren å videreføre 15 millioner kroner fra 2025.

Figur 11-1-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

Figur 11-1-2 Budsjettavvik for enheten innenfor området i 2022

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 11-1-1 viser indikatorer for Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk innenfor barnehage, og viser likheter og forskjeller mellom Trondheim og ASSS-kommunene.

Kommunene var i ulik grad påvirket av koronapandemien i 2021 og 2022, og det er usikkert hvordan dette påvirker innrapporteringen i KOSTRA. De ulike kategoriene er omtalt på [nettsidene](#) til ASSS-nettverket. Gjennomsnitt for ASSS er i hovedsak vektete snitt. Det

betyr at de største kommunene påvirker snittet mer enn de mindre kommunene, og da spesielt Oslo, som er vesentlig større enn de øvrige ASSS-kommunene.

Trondheim har en lavere ressursbruk for barnehage sammenlignet med snittet for ASSS. Ressursbruken er korrigert for forskjeller i utgiftsbehov mellom kommunene. Trondheim har en betydelig høyere andel barn i barnehage enn snittet for ASSS-kommunene, spesielt i aldersgruppen 1-2 år. Andelen har gått litt ned i 2022 som følge av redusert inntak i de private barnehagene av barn uten lovfestet rett til plass. Andel minoritetsspråklige barn i barnehage har gradvis økt de siste årene. Trondheim ligger her om lag på snittet for ASSS. Både kommunale og private barnehager i Trondheim ligger på snitt for ASSS i antall barn per årsverk i barnehagene. Trondheimsregionen har god tilgang på barnehagelærere, og andel barnehagelærere av ansatte i barnehagene ligger omtrent på nivå med Bergen, og betydelig over ASSS-snitt.

Tabell 11-1-1 Nøkkeltall barnehage

	2021	2022				
Indikator	Trondheim	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS
Prioritet						
Ressursbruksindikator barnehage	0,993	0,990	1,063	0,992	1,017	1,0
Netto driftsutgifter per innbygger 1-5 år, kroner	188 917	193 931	220 819	191 051	194 525	199 483
Produktivitet						
Korrigerte brutto driftsutgifter (f 201) pr korrigert oppholdstime, kommunale barnehager, kroner	65,2	66,5	81,6	65,9	67,2	72,4
Barn per årsverk, kommunale barnehager	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7
Barn per årsverk, private barnehager	5,7	5,7	5,7	5,9	5,7	5,7
Dekningsgrader						
Dekningsgrad 1-2 år, prosent	94,1	93,9	86,9	91,6	85,7	88,1
Dekningsgrad 3-5 år, prosent	99,6	99,5	95,8	98,3	96,3	96,9
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage	87,4	88,3	93,5	82,7	80,1	88,4
Kvalitet						
Ansatte med barnehagelærerutdanning/annen pedagogisk utdanning av alle ansatte, prosent	44,6	44,5	37,8	43,7	36,5	38,8

Driftsbudsjett

Som følge av regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024 legges det inn midler til redusert maksimalpris i barnehage fra 1. august 2024. Tiltaket finansieres av staten.

Hovedprioriteringen i budsjettforslaget er innføring av ny helhetlig modell for inkluderende praksis. Kommunens kommunale og private barnehager er allerede organisert i 26 klynger, som hver ledes av en kommunal vertsbarnehage.

Vertsbarnehagene får fra 1. august 2024 budsjett- og personalansvar for spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging i alle barnehager. Budsjettet for spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging blir fordelt på vertsbarnehagene fra 1.8.2024, og flere ansatte i kommunale og private barnehager får ny organisatorisk tilhørighet i disse barnehagene.

Vertsbarnehagene får et betydelig faglig og økonomisk ansvar i ny modell, og det er viktig at budsjettet som blir tildelt disse barnehagene har et realistisk nivå. Kommunedirektøren foreslår derfor å omprioritere ressurser til vertsbarnehagene fra styrket grunnbemanning ut over bemanningsnormen, som i dag fordeles til alle barnehager. Kommunedirektøren vurderer at omprioriteringen også vil fremme inkluderende praksis i barnehagene gjennom at barnehagene får støtte fra de spesialpedagogiske teamene i klyngene til forebygging og veiledning, i tillegg til økt tilstedeværelse i barnehagene fra pedagogisk/psykologisk tjeneste.

Selv om vertsbarnehagene overtar arbeidsgiveransvaret for ansatte som i dag er tilsatt i de øvrige barnehagene, vil forslaget skjerme barnehagene for reduksjoner i de samlede ressursene til ledelse, vikar og driftsmidler. Dette henger blant annet sammen med skjerpede nasjonale krav til stedlig ledelse.

Tabell 11-1-2 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for barnehageområdet i perioden 2024-2027. Tabellen viser endring sammenlignet med opprinnelig vedtatt budsjett 2023. Budsjettrammen for barnehage er midlertidig redusert med 2 millioner kroner i 2024 som bidrag til omstilling i barne- og familietjenesten.

Tabell 11-1-3 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

Tabell 11-1-2 Budsjettramme og rammeendring barnehage. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	1 900,7	1 900,7	1 900,7	1 900,7
Pris- og lønnskompensasjon	83,7	83,7	83,7	83,7
Tekniske justeringer	-12,1	-12,1	-12,1	-12,1
Korrigert budsjett	1 972,3	1 972,3	1 972,3	1 972,3
Befolkningsvekst	-11,1	-20,8	-10,5	3,9
Annen rammeendring	75,9	137,6	137,6	137,6
Forslag til netto driftsramme	2 037,1	2 089,1	2 099,4	2 113,8
Rammeendring	64,8	116,8	127,1	141,5

Tabell 11-1-3 Tiltak i barnehage. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Befolkningsendring	-11,1	-20,8	-10,5	3,9
	02. Gjøre omstillingsmidler permanente, spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging	1,2	1,2	1,2	1,2
	03. Redusert tilskudd til pensjon i private barnehager	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2
	04. Økt etterspørsel etter barnehageplass på grunn av endringer i kontantstøtten	2,3	5,1	5,1	5,1
Endringer i tjenestetilbudet	05. Fjerne grunnbemanning ut over norm fra 2025, kommunale barnehager	0,0	-10,0	-10,0	-10,0
	06. Effekt på tilskudd til private barnehager av opptrapping grunnbemanning før planperioden og tiltak nr 5	6,0	6,7	6,7	-6,7
	07. Ikke gjennomføre planlagt opptrapping av grunnbemanning i kommunale barnehager	-4,0	-8,0	-8,0	-8,0
	08. Effekt på tilskudd til private barnehager av tiltak nr 7	0,0	0,0	-2,7	-5,3
	09. Koordinering/ledelse i vertsbarnehagene	5,4	6,5	6,5	6,5
	10. Vikar- og driftsmidler til vertsbarnehagene	1,7	4,1	4,1	4,1
Endringer i gebyrer/brukerbetaling	11. Gratis barnehageplass til 3. barn i familien	0,8	0,8	0,8	0,8
	12. Reell reduksjon i makspris 2023	9,3	9,3	9,3	9,3
	13. Reduksjon i maksimalpris fra 1. august 2024	60,7	133,5	133,5	133,5
Effektiviseringstiltak	14. Videreføre forsøk med toppet bemanning til 1. august 2024, inkl effekt på tilskudd til private barnehager	-2,2	-6,5	-8,0	-12,5
	15. Endret vikarbudsjettt på grunn av toppet bemanning, inkl effekt på tilskudd til private barnehager	1,0	3,1	3,8	6,0
	16. Innsparing kjøp av varer og tjenester, kommunale barnehager	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
	17. Redusert tilskudd private pga tidligere innsparing i kjøp av varer og tjenester i kommunale barnehager	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
	18. Åpne private barnehager	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
	19. Endring fellesutgifter, husleie mm	-2,3	-4,6	-1,1	16,0
Annet	20. Reduksjon i kvalitetsmidler	-0,4	0,0	0,0	1,2
Sluttsum		64,8	116,8	127,1	141,5

1. Befolkningsendring

Synkende fødselstall de siste årene har gitt færre barn i barnehage. Ut fra dette og prognoser for framtidig barnetallsutvikling, er det lagt inn forslag om reduksjon av driftsbudsjettet med 11,1 millioner kroner i 2024 og en ytterligere nedgang til 20,8 millioner kroner i 2025. Prognosene blir revurdert årlig, og barnehagebudsjettet korrigeres i samsvar med faktisk befolkningsutvikling.

2. Gjøre omstillingsmidler permanente, spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging

I vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2026 ble budsjettet for spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging tilført 15 millioner kroner i 2023 og 2024 med forutsetning om at kostnadsnivået skulle reduseres tilsvarende fra 2025. Selv om antall og andel barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp har gått ned det siste året, viser 2. økonomirapport 2023 et prognostisert merforbruk på 8 millioner kroner. Merforbruket skyldes en økende andel barn med store og omfattende behov. Selv om innføring av ny budsjettmodell for inkluderende praksis ventes å få en stabiliserende effekt på kostnadsnivået, mener Kommunedirektøren at det ikke er realistisk å redusere budsjettet med 15 millioner kroner. Kommunedirektøren foreslår derfor å videreføre samme budsjett som i 2024.

Forslaget om å videreføre dagens omstillingsmidler, fremmes nå for å gi forutsigbarhet for vertsbarnehagene og ansatte som berøres av organisasjonsendringen.

3. Redusert tilskudd til pensjon i private barnehager

I statsbudsjettet for 2022 ble pensjonstilskuddet i tilskuddsatsene til private, ordinære barnehager redusert fra 13 prosent til 10 prosent. Staten har redusert rammetilskuddet til kommunene som følge av tiltaket. Ordningen omfattet en treårig overgangsordning, slik at barnehager med mindre økonomisk handlingsrom fikk noe bedre tid til å tilpasse seg inntektsbortfallet. 10 prosent pensjonstilskudd er ferdig innfasert fra 2024.

4. Økt etterspørsel etter barnehageplass på grunn av endringer i kontantstøtten

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet å avvikle kontantstøtten for barn fra og med 20 måneder til og med 23 måneder, fra 1. august 2024. Endringen ventes å føre til økt etterspørsel etter barnehageplass. Som følge av dette foreslår Kommunedirektøren å øke barnehagebudsjettet i 2024 med 2,3 millioner kroner, og 5,1 millioner kroner i helårsvirkning. Tiltaket finansieres av staten.

5. Fjerne grunnbemanning ut over norm fra 2025, kommunale barnehager

Bystyret vedtok i perioden 2021-2023 en budsjettøkning på 10 millioner kroner til grunnbemanning ut over bemanningsnormen i de kommunale barnehagene. Kommunedirektøren foreslår å fjerne disse midlene fra 2025, som også gir barnehagene tid til å omstille seg. Tiltaket foreslås som omprioritering for å øke budsjettet til vertsbarnehagene til spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging i kommunale og private barnehager, jf tiltakene 2, 9 og 10.

6. Effekt på tilskudd til private barnehager av opptrapping grunnbemanning før planperioden og tiltak nr 5

Effekten på tilskudd til private barnehager kommer to år etter en eventuell økning eller reduksjon i kostnadene i kommunale barnehager. På grunn av tidligere opptrapping i grunnbemanningen i kommunale barnehager i perioden 2021-2023 (10 millioner kroner),

blir effekten på tilskuddet til private barnehager en økning på 6 millioner kroner i 2024 og 6,7 millioner kroner i årene 2025 og 2026. Forslaget om å fjerne budsjett på 10 millioner kroner til grunnbemanning ut over norm i kommunale barnehager fra 2025 (tiltak 5), er lagt inn fra 2027 med en reduksjon i tilskuddet til de private barnehagene på 6,7 millioner kroner.

7. Ikke gjennomføre planlagt opptrapping av grunnbemanning, kommunale barnehager

I vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2026 er det forutsatt en videre opptrapping av grunnbemanningen i de kommunale barnehagene med 4 millioner kroner i 2024 og ytterligere 4 millioner kroner i 2025. Kommunedirektøren foreslår å ikke gjennomføre denne opptrappingen. Tiltaket må sees i sammenheng med behovet for å øke budsjettet til vertsbarnehagene for spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging i kommunale og private barnehager, jf tiltakene 2 og 8 og 9.

8. Effekt på tilskudd til private barnehager av tiltak nr 7

Forslaget om å ikke gjennomføre planlagt opptrapping av grunnbemanningen i kommunale barnehager i 2024 og 2025, får effekt på tilskuddet til de private barnehagene med 2,7 millioner kroner lavere tilskudd i 2026, og 5,3 millioner kroner lavere tilskudd i 2027.

9. Koordinering/ledelse i vertsbarnehagene

I dag utføres koordinering og ledelse av arbeidet med spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging i den enkelte kommunale og private barnehage. Vertsbarnehagene ble høsten 2023 tilført ressurser til 20 % stilling for oppstart av samarbeid i klyngene. Det er behov for at koordineringsarbeidet videreføres fra 1. januar 2024. Fra 1. august 2024 får vertsbarnehagene også budsjett- og personalansvar. Kommunedirektøren foreslår derfor at vertsbarnehagene samlet får 5,3 millioner kroner til både koordinering og ledelse av det spesialpedagogiske arbeidet i 2024. Fra 2025 øker dette til 6,5 millioner kroner. Dette tilsvarer om lag 30 prosent stilling i hver vertsbarnehage.

Vertsbarnehagenes ansvar for koordinering og ledelse av det spesialpedagogiske arbeidet, frigjør barnehagene i klyngene fra tilsvarende oppgaver. Likevel foreslår Kommunedirektøren å ikke redusere ledelsesressursen i den enkelte barnehage tilsvarende. Dette skyldes at Kunnskapsdepartementet fra 1.8.2023 har fastsatt nye bestemmelser i forskrift som skjerper kravet om stedlig ledelse i barnehagene.

10. Vikar- og driftsmidler til vertsbarnehagene

Når vertsbarnehagene fra 1. august 2024 overtar arbeidsgiveransvaret for ansatte som arbeider med spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging, foreslår Kommunedirektøren at vertsbarnehagene tilføres 1,7 millioner kroner til vikar- og driftsmidler i 2024, økende til 4,1 millioner kroner i helårsvirkning fra 2025.

11. Gratis barnehageplass til 3. barn i familien

I statsbudsjettet for 2023 ble det vedtatt gratis barnehageplass for tredje barn i barnehage fra 1.8.2023. Helårsvirkningen av tiltaket fra 2024 er 0,8 millioner kroner.

12. Reell reduksjon i maksimalpris 2023

På grunn av høy prisvekst er den reelle reduksjonen i maksimalprisen i 2023 høyere enn lagt til grunn i budsjettet. Kommunedirektøren foreslår å øke barnehagebudsjettet med 9,3 millioner kroner som følge av dette. Trondheim kommune er kompensert tilsvarende gjennom revidert nasjonalbudsjett for 2023 og i forslag til statsbudsjett for 2024.

13. Reduksjon i maksimalpris fra 1. august 2024

I statsbudsjettet foreslår regjeringen at maksimalprisen i barnehage videreføres på dagens nivå som er 3 000 kroner per måned fra 1. januar 2024. Fra 1. august 2024 foreslår regjeringen å redusere foreldrebetalingen til 2 000 kroner per måned. Inntektsbortfallet i kommunale og private barnehager i 2024 er beregnet til 60,7 millioner kroner. Rammetilskuddet for Trondheim kommune økes tilsvarende. Helårseffekten for 2025 anslås til 133,5 millioner kroner.

14. Videreføre forsøk med toppet bemanning til 1. august 2024, inklusive effekt på tilskudd til private barnehager

I vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2026 vedtok bystyret å forlenge forsøket med toppet bemanning til 1. august 2024. Forlengelsen medfører at uttrekk av budsjett fra de deltakende enheter forskyves 7 måneder ut i tid. Effekten på tilskuddet til private barnehager er lagt inn i planperioden. Kommunedirektøren vil evaluere forsøket med toppet bemanning, og i løpet av våren 2024 legge frem en sak for formannskapet som beskriver Kommunedirektørens vurdering av resultatene.

15. Endret vikarbudsjetts på grunn av toppet bemanning, inklusive effekt på tilskudd til private barnehager

Forlengelsen av forsøket med toppet bemanning til 1. august 2024, medfører at tilbakeføring av vikarbudsjetts til de deltakende enhetene forskyves tilsvarende. Effekten på tilskuddet til private barnehager er lagt inn i planperioden.

16. Innsparing kjøp av varer og tjenester, kommunale barnehager

I handlings- og økonomiplan 2023-2026, budsjett 2023, vedtok bystyret en generell innsparing på varer og tjenester på alle tjenestoområder. Barnehagenes andel var 0,3 millioner kroner i 2023, økende med ytterligere 0,3 millioner kroner fra 2024.

17. Private åpne barnehager

Trondheim kommune har 12 private åpne barnehager. Barnehagene finansieres i utgangspunktet ut fra hvor mange barn de er godkjent for. Dersom det faktiske oppmøtet i barnehagene over tid er lavere enn barnehagene er godkjent for, kan finansieringen justeres tilsvarende. Kommunedirektøren vil i større grad følge opp den faktiske bruken av de private åpne barnehagene og anslår en innsparing på 0,5 millioner kroner som følge av dette.

18. Redusert tilskudd til private barnehager som følge av tidligere reduksjoner i kjøp av varer og tjenester i kommunale barnehager

Dette tiltaket gjelder effekten på tilskuddet i private barnehager som følge av tidligere vedtak om reduksjoner i innkjøp av varer og tjenester i kommunale barnehager.

19. Endring i fellesutgifter, husleie mm

Det er lagt inn en innsparing på budsjett for fellesutgifter på 2,3 millioner kroner i 2024, økende til 4,6 millioner kroner i 2025. Dette gjelder blant annet husleie for nedlagte kommunale barnehager.

20. Reduksjon i kvalitetsmidler

Budsjettet for kvalitetsutviklingsprosjekter er i dag i underkant av 4,2 millioner kroner. I handlings- og økonomiplanen for 2023-2026, budsjett 2023, ble det vedtatt en økning på 0,6 millioner kroner fra 2024. Det foreslås at denne økningen ikke gjennomføres. I tillegg foreslås en reduksjon for 0,4 millioner kroner i 2024. Reduksjonen på 0,4 millioner kroner i 2024 tilbakeføres kvalitetsmidlene fra 2025. Fra 2027 er det lagt inn en økning.

11.2. Skole

Om området

Trondheim kommune tilbyr opplæring til alle barn og unge som er bosatt i kommunen. Skolene varierer betydelig i størrelse og geografisk beliggenhet. I tillegg har kommunen ansvaret for driften av skoletilbudene ved Lianvatnet og St. Olav.

Kulturskoletilbudet er en viktig del av skoleområdet og gir tilbud til både enkeltelever og grupper ved skolene. Samtlige skoler i kommunen tilbyr også skolefritidsordning (SFO) for elever på 1.-4. trinn og for elever med betydelige og vedvarende behov gjennom hele grunnskolen.

59 enheter

21 755 elever

3118 årsverk

5345 elevplasser i kulturskolen

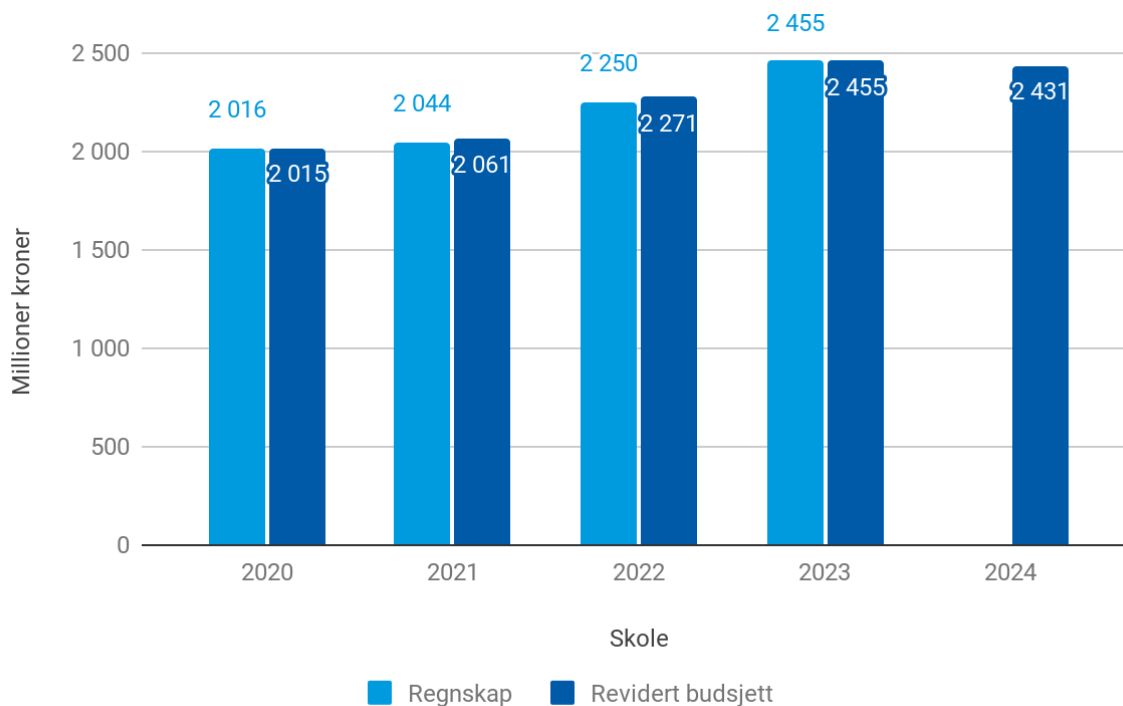

6,3% av elevene hadde vedtak om spesialpedagogisk hjelp i 2022

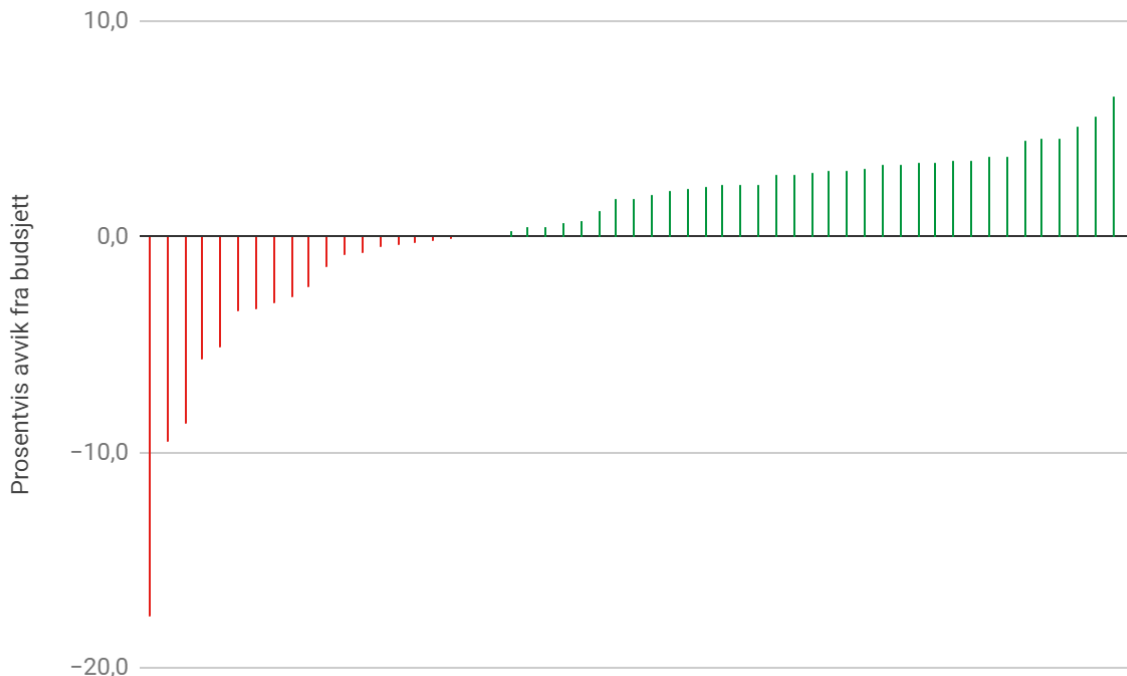
Økonomisk status

Skoleområdet er i økonomisk balanse per september 2023. Det er imidlertid økonomiske utfordringer på området, spesielt til skoleskysst og lønnsblindning i tillegg til at enkelte skoler ikke driver innenfor budsjett.

Figur 11-2-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

Figur 11-2-2 Budsjettavvik for enheten innenfor området i 2022

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 11-2-1 viser utvalgte nøkkeltall for Trondheim sammenlignet med ASSS-kommunene. Ressursbruksindikatoren i tabellen viser hvor mye ressurser den enkelte kommune bruker på en tjeneste sett i forhold til gjennomsnittet for

ASSS-kommunene. Oversikten viser at Trondheim bruker tre prosent mindre enn ASSS-gjennomsnittet, mens Oslo bruker tjuetre prosent mer enn ASSS-gjennomsnittet. Det er i hovedsak Oslo som trekker opp tallene for ASSS-kommunene her. Korona påvirker tallene i 2021 og 2022.

Tabell 11-2-1 Utvalgte nøkkeltall for Trondheim - ASSS (2022)

Indikator	2021	2022				
	Trondheim	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS
Ressursbruksindikator. Grunnskole	0,96	0,97	1,23	1,06	1,03	1,00
Netto driftsutgifter grunnskole (f202) per elev (kroner)	96 139	103 709	119 926	103 703	109 027	107 758
Gruppestørrelse (antall)	14,4	14,2	13,5	13,8	12,9	13,5
Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	6,0	6,3	6,8	5,8	8,3	7,0
Årstimer til spesialundervisning per elev med spesialundervisning (antall)	143	142	155	159	117	144
Elever med direkte overgang fra vg1 til vg2 (prosent)	91	89	91	90	89	90
Nasjonale prøver 5. trinn, snitt andel nivå 2-3 (prosent)	78	77	81	80	80	78
Nasjonale prøver 8. trinn, snitt andel nivå 3-5 (prosent)	73	72	77	75	76	74
Nasjonale prøver 9. trinn, snitt andel nivå 3-5 (prosent)	81	82	84	83	85	83

Driftsbudsjett

Budsjettet for skole har betydelige kostnadsøkninger. Kommunedirektøren foreslår flere tiltak for å finansiere kostnadsøkningen. Dette er blant annet å øke bruk av foreldrebetaling for å finansiere kulturskolen, samtidig som gratisordningen for SFO i første og andre klasse kan bli noe redusert i skoleferien.

Forslag til driftsbudsjett for 2024-2027

Tabell 11-2-2 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for skole i perioden 2024-2027. Tabellen viser endring sammenlignet med opprinnelig vedtatt budsjett 2023. Tabell 11-2-3 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

Tabell 11-2-2 Budsjettamme og rammeendring skole. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	2 287,1	2 287,1	2 287,1	2 287,1
Pris- og lønnskompensasjon	100,1	100,1	100,1	100,1
Tekniske justeringer	92,7	92,7	92,7	92,7
Korrigert budsjett	2 479,9	2 479,9	2 479,9	2 479,9

Befolkningsvekst	-10,7	-30,8	-52,8	-68,0
Annen rammeendring	-38,5	-28,4	-29,7	-29,7
Forslag til netto driftsramme	2 430,7	2 420,7	2 397,4	2 382,2
Rammeendring	-49,2	-59,2	-82,5	-97,7

Tabell 11-2-3 Tiltak i skole. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Endringer i elevtall	-10,7	-30,8	-52,8	-68,0
	02. Lønnsglidning	18,0	27,0	36,0	45,0
	03. Store kostnadsøkninger skoleskyss	15,0	15,0	15,0	15,0
Endringer i tjenestetilbudet	04. Innføring av gratis SFO i 2. klasse høsten 2023	27,5	27,5	27,5	27,5
	05. Økt grunnbemanning fra gjeldende økonomiplan	17,7	17,7	17,7	17,7
	06. Bedre morsmålsundervisning	0,5	0,0	0,0	0,0
	07. Læremidler	-85,0	-85,0	-85,0	-85,0
	08. Avvikle tilskudd til ungt entreprenørskap	-1,9	-1,9	-1,9	-1,9
	09. Avvikle forsøksordningen med gratis SFO Lilleby og Huseby	-2,2	-4,9	-4,9	-4,9
	10. Redusert budsjett driftsmidler 2024	-8,0	0,0	0,0	0,0
	11. Økt egenbetaling kulturskolen	-6,4	-6,4	-6,4	-6,4
	12. Reduksjon i doble plasser på kulturskolen	-2,3	-2,3	-2,3	-2,3
	13. Skolematforsøk	-0,3	-0,8	-0,8	-0,8
	14. Redusert grunnbemanning	-0,5	-3,2	-6,4	-6,4
	15. Redusert grunnbemanning begrunnet i lærernormen	-0,3	-3,1	-6,3	-6,3
	16. Redusert grunnbemanning begrunnet i økt kompetanse	0,0	0,0	-3,9	-12,9
	17. Tilpasning av ordningen med gratis SFO inntil 12 timer	-11,4	-11,4	-11,4	-11,4
	18. Ny opplæringslov	1,6	3,9	3,9	3,9
Effektiviseringstiltak	19. Kjøp av varer og tjenester	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Sluttsum		-49,2	-59,2	-82,5	-97,7

1. Endringer i elevtall

Etter flere år med høy vekst i elevtallet, blir det en reduksjon i antall elever i hele planperioden. Nedgangen er betydelig og tilsvarer om lag 900 elever i slutten av perioden.

2. Lønnsglidning

Med innføring av femårig lærerutdanning kommer det bare nyutdannede lektorer inn i skolen. Dette medfører at begynnerlønnen er høyere enn tidligere. Kostnaden er beregnet til 9 millioner kroner årlig fra og med 2023.

3. Store kostnadsøkninger skoleskys

Utgiftene til skoleskys med drosje har økt med om lag 50 prosent fra høsten 2023. Dette gir isolert sett en kostnadsøkning på mellom 20-25 millioner kroner. Kommunedirektøren vil utrede muligheten for en egen innretning av skoleskys for å redusere kostnadene.

4. Innføring av gratis SFO i 2. trinn høsten 2023

Stortinget har bevilget midler til at alle førsteklassinger i Norge kan få gratis halv plass i SFO. Det legges inn midler for helårseffekten av satsingen i 2024.

5. Økt grunnbemanning fra gjeldende økonomiplan

Det er satt av midler til å øke grunnbemanningen i gjeldende økonomiplan.

6. Bedre morsmålsundervisning

I et arbeid som varer ut våren 2024 vil Kommunedirektøren styrke skolens kompetanse og kapasitet til å kartlegge minoritetsspråklige elevers språkkompetanse. Resultatene av kartleggingene vil være grunnlag for å fordele ressursene til morsmålsopplæring bedre.

7. Læremidler

Det er lagt inn 85 millioner kroner til kjøp og investering i læremidler i 2023. Disse midlene trekkes ut i 2024. Til sammen er det bevilget læremidler for 160 millioner kroner i 2022 og 2023.

8. Avvikle tilskudd til Ungt Entreprenørskap

Kommunedirektøren foreslår å avvikle avtalen med Ungt Entreprenørskap. Årsaken er flere kostnadsøkninger. Kommunedirektøren mener skolens arbeid med målene i Kunnskapsløftet LK20 vil ivareta elevers læring av entreprenøriell kunnskap og ferdigheter, et grunnlag alle elever tar med i videre liv og utdanning.

9. Avvikle forsøksordningen med gratis SFO Lilleby og Huseby

Fordi det nå er innført gratis 12 timers plass for første og andre trinn foreslår Kommunedirektøren å avvikle forsøksordningen med gratis SFO på Lilleby og Huseby. Ordningen ble startet opp i 2016 gjennom et statlig initiativ, og videreført fra 2020 med kommunale midler.

10. Redusert budsjett driftsmidler 2024

I 2024 blir det overført 8 millioner kroner fra skoleområdet som omstillingsmidler til barne- og familietjenesten, som står i en krevende situasjon. Midlene dekkes inn gjennom en reduksjon på skolens driftsbudsjett. Begrunnelsen for å gjøre dette er at skolene har fått en stor styrking i driftsbudsjettet i 2022 og 2023 gjennom bevilgningene til læremidler. Driftsbudsjettet reduseres derfor midlertidig i 2024.

11. Økt egenbetaling kulturskolen

På grunn av mange kostnadsøkninger i budsjettet foreslår Kommunedirektøren å øke prisen på en plass i kulturskolen til 6130 kroner fra og med 1. januar 2024. Dette er en

økning på 40 prosent. Prisøkningen gjennomføres som et alternativ til å ta ned antall plasser. Per i dag er det en egenandel på om lag 25 prosent og denne andelen vil øke til om lag 35 prosent med den nye ordningen. Det vil fortsatt være moderasjon for husstander med lav inntekt. Kommunedirektøren vil se på muligheten for å innføre en moderasjonsordning som har samme prinsippet som SFO og barnehage benytter i dag.

12. Reduksjon i doble plasser på kulturskolen

Prisøkningen på kulturskoleplassen gjør at Kommunedirektøren forventer at færre har to plasser. Det er derfor lagt inn en forventet reduksjon på rundt 200 plasser i kulturskolen.

13. Skolematforsøk

Det er satt av midler til skolematforsøk på Lilleby. Forsøksperioden blir avsluttet våren 2024. Kommunedirektøren vil senhøsten 2023 legge frem en politisk sak for Formannskapet om konsekvenser av innføring av gratis skolemat.

14. - 16. Redusert grunnbemanning

Etter innføringen av lærernormen er bemanningen i skolen styrket på 1.-4.trinn. På grunn av andre kostnadsøkninger foreslår Kommunedirektøren å redusere grunnbemanningen som skal gå til andre årsverk, og spesielt styrke tilbudet om tilpasset opplæring og spesialundervisning.

Kommunedirektøren mener at flere av elevene med behov for tilpasset undervisning må håndteres innenfor lærernormen. Dette gjelder særlig 1.-4.trinn. Innføringen av femårig lærerutdanning gjør at det kommer høyere kvalifiserte lærere inn i skolen, noe som øker den samlede kompetansen. Kommunedirektøren foreslår at kostnadsøkningen for dette blir tatt ut i redusert bemanning fra 2026. Så lenge det fortsatt er en norm for lærertetthet i 2026 må reduksjonen her tas utenfor det som per i dag er definert innenfor lærernormen.

17. Tilpasning av ordningen med gratis SFO inntil 12 timer

På grunn av kostnadsøkninger foreslår Kommunedirektøren å endre dagens ordning med gratis SFO inntil 12 timer. Per i dag gis det tre dager med SFO i skolens ferieuker til sammen 22,5 timer i skolens ferie der plassen kan disponeres fritt fra mandag til onsdag. Dette foreslås redusert til to dager og 15 timer. I tillegg innføres det faste tider hvor barn kan benytte gratis SFO i skoleukene. Dette legges inn i vedtektene for SFO. Alle som ønsker et utvidet tilbud kan velge fullplass. Alle husstander med inntekt under 600 000 kroner kan søke om inntektsmoderasjon. Anslått besparelse er 11,4 millioner kroner.

18. Ny opplæringslov

Med ny opplæringslov får elever på 8.-10. trinn rett til opplæring i egen gruppe på det skriftspråket kommunen ikke har vedtatt som hovedmål dersom minst 10 elever på et av trinnene ønsker det. I dag gjelder rettighetene bare i barneskolen. Regjeringen foreslår å kompensere Trondheim kommune med 1,6 millioner kroner for å dekke kostnadene fra høsten 2024. Det legges inn et helårseffekt fra 2025 med 3,9 millioner kroner.

19. Kjøp av varer og tjenester

I bystyrets budsjettvedtak for 2023-2026 ble det vedtatt å redusere innkjøpsbudsjettet. Denne reduksjonen er tatt inn i planen.

11.3. Barne- og familietjenesten

Om området

Barne- og familietjenesten omfatter helsestasjon, svangerskapsomsorg, skolehelsetjeneste, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), barnevern og andre tiltak som kan støtte familien. Det er en barne- og familietjeneste i hver bydel.

Barne- og familietjenesten har i tillegg to byomfattende enheter med særskilte oppgaver; Helse- og avlastningstjenesten for barn med nedsatt funksjonsevne og Omsorgsenheten for barn og unge som følger opp barn og unge i fosterhjem, institusjon og enslig mindreårige flyktninger.

6 enheter

1003 barn med barnevernstiltak

919 årsverk

595 barn som får tjenester fra helse- og avlastningstjenesten

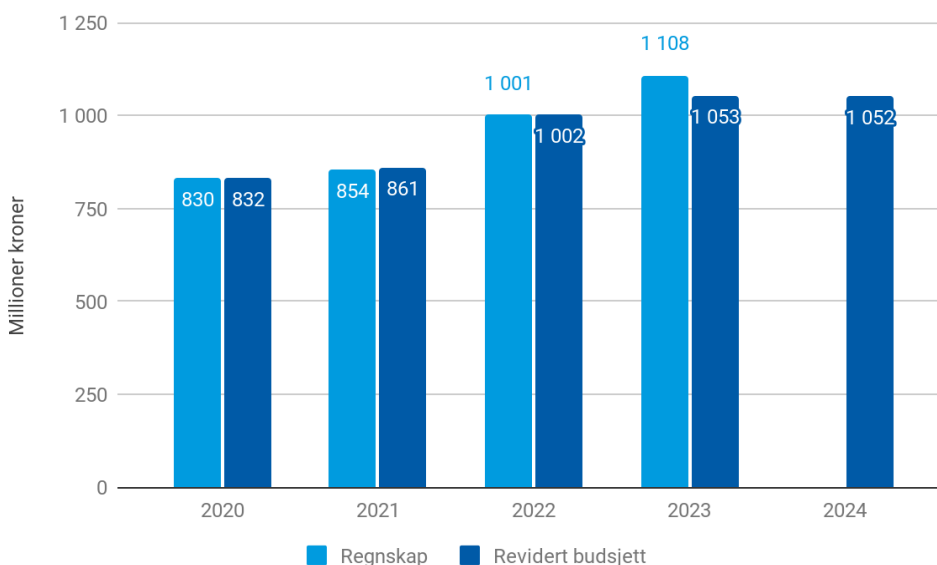
84 enslig mindreårige flyktninger

Økonomisk status

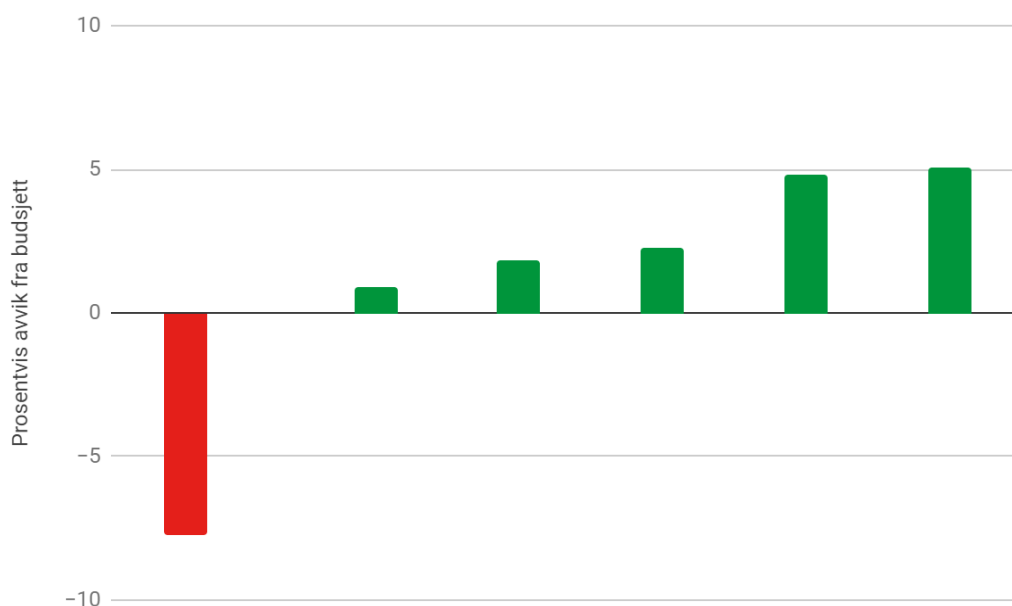
Figur 11-3-1 viser budsjett og regnskap for Barne- og familietjenesten i perioden 2020-2022, revidert budsjett og prognose på regnskap for 2023, samt Kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for Barne- og familietjenesten i 2024. Figur 11-3-2 viser enhetenes merforbruk eller mindreforbruk i 2022. Tallene her er påvirket av ekstramidler til å dekke merforbruk som kom gjennom 2.økonomirapport i 2022.

Barne- og familietjenesten har et beregnet merforbruk på 55 millioner kroner i 2023 (per 2.økonomirapport). Prognosene viser merforbruk på fire av de seks enhetene i Barne- og familietjenesten.

Figur 11-3-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

Figur 11-3-2 Budsjettavvik for enheter innenfor området i 2022

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 11-3-1 Nøkkeltall barnevern. Trondheim 2021 og 2022 og ASSS 2022.

	2021	2022				
	Trondheim	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS
Prioritet						
Netto driftsutgifter til barnevernstjenesten per innbygger 0-24 år (kr)	6 980	8 497	10 002	9 386	8 809	9 052
Produktivitet						
Brutto driftsutgifter per barn (f244) med undersøkelse eller tiltak (kroner)	61 992	78 798	97 738	84 261	61 250	82 720
Brutto driftsutgifter per barn (f251) som ikke er plassert av barnevernet (kroner)	62 250	87 753	72 910	67 933	46 293	65 900
Brutto driftsutgifter per barn (f252) som er plassert av barnevernet (kroner)	488 654	492 132	566 464	537 053	652 037	555 947
Dekningsgrader						
Andel barn med undersøkelser i forhold til innbyggere 0-17 år (prosent)	3,8	3,1	4,0	3,6	4,0	3,6
Andel barn med barneverntiltak i forhold til innbyggere 0-24 år (prosent)	2,7	2,4	2,6	2,4	2,9	2,5
Kvalitet						

Andel barn med tiltak per 31.12 med utarbeidet plan (prosent)	91,3	86,3	92,4	92,8	91,6	91,6
Andel undersøkelser gjennomført i løpet av 3 måneder (prosent)	85,2	90,0	95,7	91,8	96,8	94,5

Andelen barn med undersøkelser og andel barn med barneverntiltak er lavere enn snittet i ASSS. Dette fører til at Trondheim kommune netto bruker under snittet for ASSS-kommunene til barneverntjenester når en ser på driftsutgifter per innbygger i alderen 0-24 år.

Trondheim kommune har historisk hatt en høy andel bosetting av enslige mindreårige flyktninger. De er plassert av barneverntjenesten, med tilbud om tiltak frem til fylte 25 år. I 2020 og 2021 var det en betraktelig reduksjon i bosettinger, noe som endret seg i 2022 med krigen i Ukraina.

Brutto driftsutgifter per barn til drift av barneverntjenesten (funksjon 244) er 5 prosent lavere enn snittet. Det er en stor økning i brutto driftsutgifter på funksjon 244 fra 2021 til 2022. Kommunedirektøren mener dette kan forklares med en reduksjon i antall barn, men opprettholdelse av samme bemanningsnivå til drift av barnevernet.

Når det gjelder tiltakskostnadene er brutto driftsutgifter per barn som ikke er plassert (funksjon 251) 33 prosent høyere enn snittet. Trondheim kommune har over flere år hatt de klart høyeste brutto driftsutgiftene per barn som ikke er plassert. Plasseringskostnader for barn med frivillig plassering har blitt utgiftsført via fagsystemet på funksjon 251 istedenfor funksjon 252 (brutto driftsutgifter per barn plassert av barnevernet). Avviket fra ASSS-snittet blir i tillegg høyere på funksjon 251 grunnet økningen i egenandeler på statlige plasseringer som er utgiftsført her. Dette vil bli rettet opp i nytt fagsystem, med helårsvirkning fra 2024.

Brutto driftsutgifter pr barn som er plassert av barnevernet (funksjon 252) er i 2022 11 prosent under snittet. Dette må sees i sammenheng med brutto driftsutgifter ført på funksjon 251 knyttet til frivillige plasseringer.

Tabell 11-3-2 Nøkkeltall helse. Trondheim 2021 og 2022 og ASSS 2022.

	2021	2022				
	Trondheim	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS
Dekningsgrader						
Årsverk helsestasjonen totalt per 1 000 innbyggere 0-5 år	5,6	5,5	7,7	5,9	5,5	5,7
Årsverk skolehelsetjenesten totalt per 1 000 innbyggere 6-20 år	2,2	2,2	2,5	2,1	3,0	2,3
Kvalitet						
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen 2 uker etter hjemkomst (prosent)	43,7	80,7	81,4	86,6	79,0	79,9

Antallet helsesykepleiere på helsestasjoner og i skolehelsetjenesten kartlegges årlig mot Helsedirektoratets veiledende anbefalinger for bemanning. Etter en gjennomgang per august 2023 ligger tjenesteområdet, uavhengig av tilskudd fra Helsedirektoratet, på linje med veiledende anbefalinger. Årsverk på helsestasjoner og i skolehelsetjenesten ligger nær ASSS-snittet.

Trondheim ligger tilnærmet på ASSS-snittet når det gjelder andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst. Trondheim kommune hadde både i 2020 og 2021 en langt lavere andel som fikk hjemmebesøk enn ASSS-snittet. Tallene i 2020 og 2021 er påvirket av koronapandemien, hvor konsultasjonene i stor grad heller ble gjennomført på helsestasjonen.

Driftsbudsjett

Barne- og familietjenesten har et beregnet merforbruk på 55 millioner kroner i 2023 (per 2.økonomirapport). Dette får konsekvenser for Kommunedirektørens prioriteringer i handlings- og økonomiplanperioden, og Barne- og familietjenesten må redusere aktivitetsnivået i henhold til rammen for tjenesteområdet. Det er dermed satt i gang et omstillingsarbeid med mål om å ta ned aktivitetsnivået for å oppnå budsjettbalanse. Det vil ta noe tid før man får full effekt av tiltakene.

Kommunedirektøren har foreslått en økning i budsjettrammen for BFT på 8 millioner kroner til praktisk bistand for barn og unge. Avviket mellom faktisk budsjett og opprettholdelse av dagens aktivitetsnivå blir dermed 47 millioner kroner og er synliggjort i tabell 11-3-4. Kommunedirektøren har anslått en delårseffekt av omstillingsarbeidet i 2024 på 25,5 millioner kroner, økende til 47 millioner fra 2025. Parallelt med dette er det behov for å dreie tjenestene mot forebygging og tidlig innsats. Dette er i tråd med oppvekstreformen.

Tabell 11-3-3 Budsjettramme og rammeendring barne- og familietjenesten. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	989,2	989,2	989,2	989,2
Pris- og lønnskompensasjon	37,2	37,2	37,2	37,2
Tekniske justeringer	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7
Korrigert budsjett	1 024,7	1 024,7	1 024,7	1 024,7
Befolkningsvekst	0,8	0,9	-0,1	-2,4
Annen rammeendring	26,6	-14,6	-14,4	-12,2
Forslag til netto driftsramme	1 052,1	1 011,1	1 010,3	1 010,2
Rammeendring	27,3	-13,6	-14,4	-14,6

Tabell 11-3-4 Tiltak i barne- og familietjenesten. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027	
Opprettholdelse av standard	01. Befolkningsendring	-1,1	-2,1	-3,1	-5,4	
	02. Ressurskrevende brukere	2,4	2,5	2,7	4,9	
	03. Praktisk bistand	8,0	8,0	8,0	8,0	
	04. Opprettholde tjenestenivå	47,0	47,0	47,0	47,0	
Endringer i tjenestetilbudet	05. Tilpasse tjenestenivå til budsjett	-25,5	-47,0	-47,0	-47,0	
	06. Helhetlig gjennomgang	0,0	-6,6	-6,6	-6,6	
	07. Egenandeler oppvekstreformen	0,0	-10,0	-10,0	-10,0	
	08. Avvikle laget rundt eleven	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	
	09. PPT	2,0	0,0	0,0	0,0	
	10. Barnevernadministrasjon	-4,2	-4,2	-4,2	-4,2	
	11. Uteseksjonen	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	
	12. Opptrappingsplan psykisk helse og rus	2,8	2,8	2,8	2,8	
	Effektiviserings-tiltak	13. Kjøp av varer og tjenester	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
	Sluttsum	27,4	-13,7	-14,5	-14,6	

1. Befolkningsendring

På grunn av barnetallsnedgang er budsjettet til Barne- og familietjenesten redusert i perioden.

2. Ressurskrevende brukere

Helse- og avlastningstjenesten for barn og unge har stadig flere ressurskrevende brukere. Kommunedirektøren foreslår å styrke budsjettet til ressurskrevende brukere med 2,4 millioner kroner i 2024, økende til 4,9 millioner kroner i 2027.

3. Praktisk bistand

Det er en stor økning i antall barn og unge som mottar tjenester organisert som brukerstyrt personlig assistent (BPA). Budsjettet har vært overskredet i flere år. Kommunedirektøren foreslår å styrke budsjettet til praktisk bistand med 8 millioner kroner.

4. Opprettholde aktivitetsnivå

Som ingressen over driftstabellene viser, har Barne- og familietjenesten et aktivitetsnivå som er betydelig over de tildelte budsjetttrammene. Dersom dagens tjenestetilbud skal opprettholdes på samme nivå, vil det være behov for å øke budsjettet med 47 millioner kroner. Dette tiltaket er en synliggjøring av aktivitetsnivået utover budsjett, og må sees i sammenheng med tiltak 5, *Tilpasse tjenestenivå til budsjett*.

5. Tilpasse tjenestenivå til budsjett

Kommunedirektøren kan ikke opprettholde dagens aktivitetsnivå innenfor de tildelte rammene, og budsjetterer med en forventet reduksjon i aktivitetsnivået for å tilpasse seg tildelte budsjetttrammer. Som beskrevet i ingressen er det igangsatt et omstillingsarbeid med mål om å ta ned aktivitetsnivået. Denne reduksjonen av aktivitetsnivået budsjetteres med delårseffekt i 2024 på 25,5 millioner, økende til 47 millioner i helårseffekt fra 2025.

6. Helhetlig gjennomgang

Kommunedirektøren budsjetterer at endringene, som et resultat av helhetlig gjennomgang av Barne- og familietjenesten, skal gi en innsparing på 6,6 millioner kroner fra 2025. Helhetlig gjennomgang innebærer endringer og omstillinger, og sak PS 0075/22 er lagt frem til orientering for formannskapet i 2022.

7. Egenandeler oppvekstreformen

Oppvekstreformen trådte i kraft 1. januar 2022 og innebærer at kommunene får et økt faglig og økonomisk ansvar for barnevernstiltak. Kommunedirektørens tidligere budsjettøkning på 30 millioner til økte egenandeler reduseres til 20 millioner fra og med 2025. Hensikten med oppvekstreformen er å bidra til å styrke arbeid med forebygging og tidlig innsats, slik at man blant annet unngår plasseringer i institusjon.

8. Avvikle Laget rundt eleven

Kommunedirektøren avviklet fra 1.8.2023 *Laget rundt eleven*. Helårseffekt av denne innsparingen er på 6 millioner kroner, hvor 3 millioner allerede er spart gjennom delårseffekt i 2023. *Laget rundt eleven* er løst innenfor ordinær drift.

9. PPT

Bystyret vedtok i sak 99/21 ny helhetlig modell for organisering og finansiering av spesialpedagogisk tilrettelegging. Tjenesteområdet er styrket de siste årene med hensyn til den planlagte omstillingsprosessen. Kommunedirektøren vurderer at tiltaket kan gi en årlig besparelse på 2 millioner kroner fra 2025.

10. Barnevernadministrasjon

I vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2026 ble barnevernsadministrasjonen økt med 4,2 millioner kroner i 2023. Med det aktivitetsnivået som er i BFT finner ikke Kommunedirektøren rom for å videreføre denne styrkingen. Kommunedirektøren mener at en eventuell styrking må vente til politisk sak om bemanningssituasjonen i barnevernet er behandlet. Da kan man få en helhetlig vurdering av de totale ressursene i barnevernet.

11. Uteseksjonen

I vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2026 ble Uteseksjonen økt med 0,8 millioner kroner i 2023. Med det aktivitetsnivået som er i BFT finner ikke Kommunedirektøren rom for å videreføre denne styrkingen.

12. Opptappingsplanen for psykisk helse og rus

Kommunedirektøren setter av 2,75 millioner kroner årlig til opptappingsmidler innen psykisk helse og rus. Midlene skal prioriteres til utvikling og styrking av lavterskeltjenester for barn og ungdom. Trondheimshjelpa er et av tiltakene som prioriteres.

13. Kjøp av varer og tjenester

I vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2026 ligger det inne en reduksjon på kjøp av varer og tjenester. Dette videreføres i perioden med 0,2 millioner kroner.

11.4. Investeringsbudsjett oppvekst og utdanning

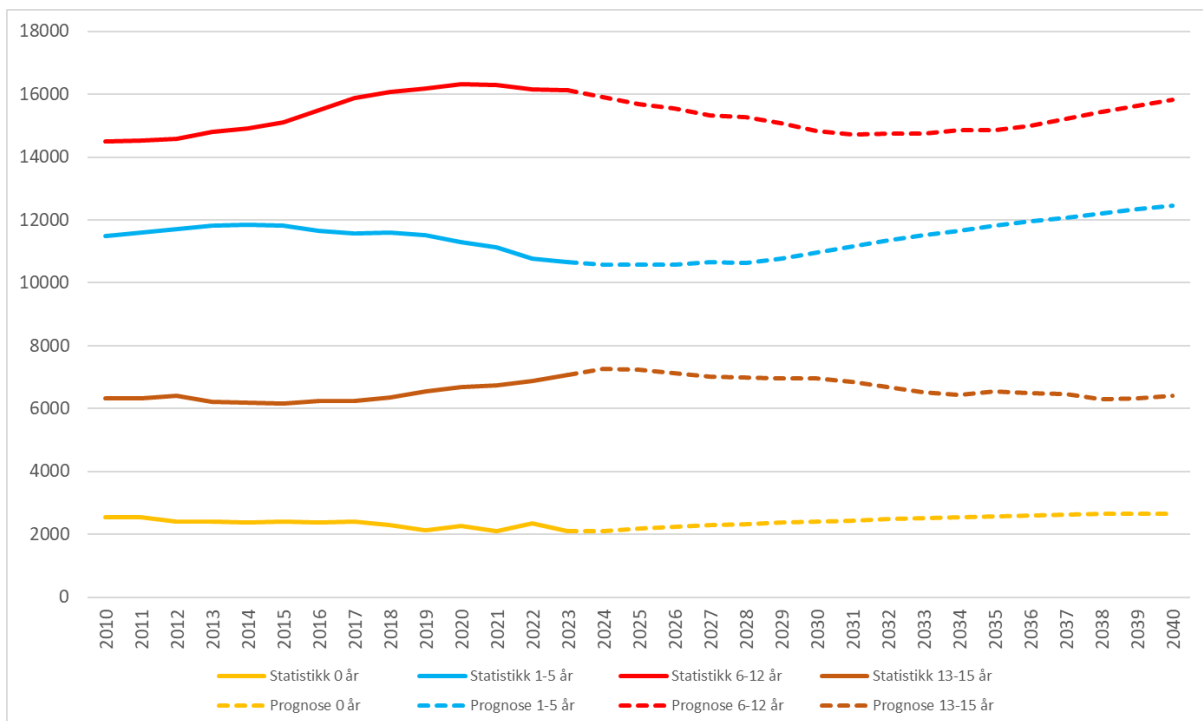
Investeringsbudsjettet for Oppvekst og utdanning omfatter anlegg som huser barnehager, skoler og Barne- og familietjenesten (BFT), samt bilparken til Helse- og avlastningstjenesten i BFT. Barnehager og skoler er viktige arenaer for barn og unges læring, lek og utvikling. Anleggene huser også tilbud for BFT, idrett, kultur og frivillighet. I fortettingsområder er uteområdene spesielt viktige grønne lunger og møteplasser for barnefamilier, både på dag- og kveldstid.

Kommunens vekst og utviklingen av nye boligområder gjør det utfordrende å tilpasse kapasiteten i anleggene etter antallet innbyggere i de ulike bydelene. Det har også vært vanskelig å prioritere tiltak som opprettholder og utvikler kvaliteten i eldre anlegg. Barn, unge og ansatte i barnehager, skoler og BFT bør ha mest mulig likeverdige miljø i alle deler av kommunen.

Barnetallsutvikling

Figuren under viser utviklingen av antall barn og unge i ulike aldersgrupper. Den heltrukne linjen viser statistikk for de ulike aldersgruppene de siste ti årene, mens den stiplede linjen viser prognoser for de samme aldersgruppene fram til 2040.

Figur 11-4-1 Utvikling i antall barn og unge 2010-2040

Antall barn i barnehagealder økte i perioden 2000-2013, før veksten flatet ut. De siste årene har antallet barn gått ned, og nedgangen har fortsatt det siste året. Per 1. januar 2023 var det 10 673 barn i alderen 1-5 år i Trondheim og 2 098 0-åringer.

I økonomiplanperioden forventes en svak reduksjon av barnetallet med en nedgang på om lag 50 barn. Prognosen er usikker ettersom mange av barna som skal begynne i barnehage i løpet av planperioden ikke er født ennå. Søkermassen til barnehageplass blir håndtert ved å benytte ledig kapasitet i eksisterende barnehager. Prognosene forutsetter at barnetallet vil øke etter planperioden.

Ved årsskiftet hadde kommunen 23 212 innbyggere i skolepliktig alder, en liten økning fra 2022. Om lag 95 prosent går i kommunale grunnskoler. Endringene fordeler seg ulikt mellom skolekretsene. Utfordringen med manglende skolekapasitet øker i flere områder der det bygges mange nye boliger. Dette gjelder blant annet i sentrum og østover mot Ranheim, samt Tiller og Heimdal.

På barnetrinnet forventer vi en reduksjon på vel 800 elever i økonomiplanperioden. Dette tilsvarer elevtallet i 2016. Fra 2031 forventes barnetallet igjen å øke. Prognosene er mest sikre fram til 2028, fordi de inkluderer allerede fødte barn.

På ungdomstrinnet forventer vi en reduksjon på om lag 60 elever i samme periode. Elevtallet forventes å nå en topp i 2024 og 2025, for deretter å synke fram til 2035. Prognosene er mest sikre fram til 2034, fordi de inkluderer allerede fødte barn.

Utviklingen av behovet for barne- og familietjenester påvirkes av barnetallsutviklingen, men ikke det alene. Det blir også påvirket av blant annet oppvekstområdets behov for støttetjenester og tilbud til familier med barn og ungdom i alderen 0-18 år. I tillegg medfører oppvekstreformen og samhandlingsreformen nye og endrede behov for tjenester. Dette gjelder blant annet en omdreining fra heldøgns barneverntiltak i statlig regi til heldøgns helsetiltak i kommunal regi.

Forslag til investeringsbudsjett - barnehage

Å utvikle både eksisterende og nye barnehageanlegg er viktig for å sikre at anleggene oppleves som pedagogiske, sosiale og kulturelle ressurser. Investeringer for å opprettholde og utvikle kvaliteten på de mange gamle barnehagene er den største utfordringen innenfor området. Mange anlegg har vesentlige funksjonelle mangler, samtidig som noen midlertidige barnehageanlegg har tekniske svakheter og mangler universell utforming.

Usikkerhet rundt utviklingen i fødselstallene, og en høy andel private barnehager, er faktorer som gjør det utfordrende å sikre riktig kapasitet i de kommunale barnehagene. Kommunedirektøren arbeider med en behovsplan for barnehagene som tar opp disse problemstillingene.

Investeringer i perioden 2024-2027

Tabell 11-4-1 og 11-4-2 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer på barnehageområdet i perioden 2024-2027, og finansiering av disse. Det foreslås investeringer for totalt 263,9 millioner kroner i perioden. Prosjektene er beskrevet under tabellen.

Tabell 11-4-1 Investeringer i barnehage i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
1. Risvollan barnehage	164,0	148,0	16,0	16,0	0,0	0,0	0,0
2. Barnehager med forsterket tilbud	13,0	6,0	7,0	7,0	0,0	0,0	0,0
3. Voldsminde barnehage (140) med familieavdeling	188,7	0,0	188,7	4,0	0,0	9,2	84,1
4. Rehabilitering eldre barnehager	0,0	0,0	0,0	20,0	20,0	20,0	20,0
5. Mindre investeringer barnehage	0,0	0,0	0,0	14,4	16,2	16,5	16,5
Sluttsum	365,7	154,0	211,7	61,4	36,2	45,7	120,6

Tabell 11-4-2 Finansiering for investeringsprosjektene for barnehage i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	51,2	30,2	38,1	100,5
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	10,2	6,0	7,6	20,1
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	61,4	36,2	45,7	120,6

Oversikt over prosjekter

1. Risvollan barnehage med familieavdeling

Bystyret fattet investeringsvedtak i sak PS 0132/22 den 15.06.2022 for etablering av nytt permanent anlegg for Risvollan barnehage med en ramme på 164 millioner kroner. Barnehagen har holdt til i midlertidige lokaler siden 2007. Det nye bygget er dimensjonert for et ordinært barnehagetilbud for 140 barn fordelt på åtte barnegrupper og lokaler til familieavdeling. Risvollan barnehage bygges som første kommunale plusshus. Regulert nærmiljøanlegg blir en del av barnehageprosjektet.

Prosjektet er i avslutningsfasen. Etter planen overtar kommunen bygget i desember 2023, og det planlegges innflytting i mars 2024.

2. Barnehager med forsterket tilbud

Gartneriet barnehage har siden 2008 gitt tilbud til barn med utstrakt behov for medisinsk hjelp, og gitt disse barna mulighet til å delta i et ordinært barnehagetilbud på lik linje med

andre barn. I de siste årene har antall barn i det ordinære tilbudet gått betydelig ned. Gartneriet barnehage ble avviklet fra sommeren 2023.

I sak [207/23](#) ble det orientert om hvordan det arbeides med å legge til rette for et forsterket tilbud til barn med omfattende hjelpebehov i flere barnehager, som en del av en ny modell for spesialpedagogisk arbeid. Seks barnehager i ulike bydeler er vurdert som aktuelle for å ha forsterkede tilbud. I 2023 er ombyggingsbehovet ved disse kartlagt. Hårstad barnehage er ombygd og prosjekter er initiert ved ytterligere to barnehager. Rammen i 2024 skal benyttes til å videreføre disse tiltakene.

3. Nye Voldsminde barnehage og lokaler til Trondheimshjelpa med familieavdeling

Opptaksområdet Lilleby/Lade er et av få områder med positiv utvikling i barnetallet, blant annet som følge av omfattende boligbygging. Antall barn i alderen ett til fem år har økt fra 550 barn i 2010 til 614 i 2022. Prognosene viser en kraftig økning også de neste fem til ti årene. Dette gjør det nødvendig å øke både barnehage- og skolekapasiteten.

Formannskapet vedtok i sak 109/21 den 23. mars 2021 at Lademoen og Tempe-Sorgenfri levekårssoner blir prioritert for nye områdesatsinger i Trondheim. Utvikling av et nytt og funksjonelt barnehageanlegg med gode uteområder, vil gi et løft for barn og barnefamilier i området.

Voldsminde barnehage har tre avdelinger og ligger i en bygning fra 1968. Denne var en del av gamle Lademoen skole med gymsal og verksteder. Barnehagen gir et nærmiljøtilbud, og har tatt et spesielt ansvar for oppfølging og bistand til småbarnsfamilier i området.

Dagens bygningsmasse er svært lite funksjonell og bygget har omfattende tekniske problemer og er dårlig utnyttet. Det gjennomføres en konseptstudie som vurderer muligheten for å bygge om og utvide dagens bygningsmasse, alternativt å etablere et nytt anlegg for opp mot 140 barn. Dette forutsetter omgjøring av de store asfalterte arealene i den gamle skolegården. Denne løsningen vil gi tiltrengte uteområder for barn i dette sentrumsområdet. Det gamle skoleanlegget benyttes av Lademoen kunstnerverksteder, og de må også sikres tilstrekkelige ute- og lagerareal.

Kommunedirektøren ønsker å etablere lokaler for Trondheimshjelpa med familieavdeling sammen med barnehagen. Trondheimshjelpa er et lavterskeltilbud til gravide, barn, ungdom og familier i Trondheim. Kommunedirektøren mener at dette tilbudet i Østbyen kan få en svært god lokalisering og mulighet til å samarbeide med Voldsminde barnehage. Midler til Trondheimshjelpa med familieavdeling ligger under investeringsbudsjettet for Barne- og familietjenesten.

4. Rehabilitering av eldre barnehager

Gjennom arbeidet med barnehagebehovsplanen er det gjennomført en foreløpig kartlegging av funksjonell og teknisk tilstand i alle kommunale barnehageanlegg. Av de 116 anleggene peker 20 eldre anlegg seg ut med store avvik fra funksjons- og arealprogrammet. Disse barnehagene har to, tre eller fire avdelinger og er fra 1970-tallet, det vil si en levealder på cirka 50 år.

Kostnadene med å rehabilitere disse anleggene og gi dem en forlenget levetid, er vurdert til om lag 20 millioner kroner i gjennomsnitt per barnehage. Dette dekker tilbygg av manglende arealer, innvendig ombygging, delvis fornying av inventar, energiltak, og oppgradering av tekniske anlegg og uteområdet. Tiltaket gjenbraker bygninger og uteområder som ellers er egnet til formålet, med en kostnad som ligger vesentlig under prisen ved nybygging.

Kommunedirektøren foreslår derfor et program for oppgradering av de eldste barnehagene, der ett anlegg rehabiliteres per år. Tilstanden ved disse anleggene blir kartlagt, og for noen av barnehagene kan det vise seg at avvikling er mer aktuelt. Det blir vurdert ut fra barnehagekapasiteten i området.

I handlings- og økonomiplanen for 2023-26 ble det satt av oppstartsmidler for etablering av permanente lokaler for Saupstad midlertidige barnehage. Programmet for rehabilitering av eldre barnehager erstatter denne rammen. Tiltak for å sikre videre drift av Saupstad barnehage må løses innenfor dette programmet.

5. Mindre investeringer barnehage

Rammen til mindre investeringer benyttes til de barnehagene som ikke faller inn under programmet for rehabilitering av de eldste barnehagene. Mange barnehageanlegg har funksjonelle mangler sammenlignet med dagens standard. Dette kan være knyttet til universell utforming, plass i garderober og stellerom, kjøkkenfunksjoner og fasiliteter for ansatte (arbeidsplasser, garderober, pause- og møterom). Flere anlegg har også nedslitte uteområder eller mangler boder eller overbygde arealer til vogner for soving. Hvert år er det ca. 25 barnehager hvor tiltak blir vurdert sammen med vedlikeholdsmidler. Funksjonelle tiltak i disse barnehagene blir prioritert i rammen for mindre investeringer. Det kan også være behov for akutte tiltak med individuelle tilpasninger for barn med dokumentert fysisk hjelpebehov.

Forslag til investeringsbudsjett - skole

Utfordringene på skoleområdet er store og har økt de siste årene. Mange skoler har ikke tilstrekkelig kapasitet. I tillegg har flere skoler tekniske installasjoner som har utløpt sin levetid. Dette går igjen:

1. Tekniske anlegg med overskredet levetid og anlegg som ikke oppfyller lovkrav. Det gjelder særlig dårlig ventilasjon, solskjerming, varmestyring, energiforbruk og støy.
2. Skoler med vesentlig flere elever enn de har kapasitet til. Flere har derfor tatt i bruk spesialrom som generelle elevarealer. De mangler dermed viktige fasiliteter til for eksempel musikk, naturfag, kunst og håndverk eller bibliotek.
3. Skoler med vesentlig mindre areal til arbeidsplasser enn det som legges til grunn i Arbeidstilsynets forvaltningspraksis.
4. Mange trondheimsskoler har midlertidige paviljonger som øker skolenes kapasitet. Paviljongene var i utgangspunktet ment å dekke forbigående økninger i elevtallet, men har blitt stående fordi elevtallet fortsatte å øke. De eldste er fra 2000 og har nådd forventet levetid på om lag 20 år. Paviljonger er nå en nødvendig del av kommunens skolekapasitet. Kapasitet tilsvarende mer enn 1000 elever er i midlertidige paviljonger.

Bystyret vedtok i [sak 1/22](#) rekkefølgen for tiltak ved ni skoleanlegg i perioden 2022-2035. Det fremgår av bystyrets føringer at tiltak som løser betydelige utfordringer knyttet til fysisk lærings- og/eller arbeidsmiljø skal prioriteres først. Med dagens investeringstakt er det ikke realistisk å forvente at tiltak ved alle de ni skolene vil kunne bli gjort før 2035. I tillegg vil det være nødvendig å gjennomføre større tiltak ved flere skoler som ikke nådde opp i den vedtatte rekkefølgen.

Utfordringsbildet for skoler med kapasitetsutfordringer har endret seg. Kommunedirektøren mener derfor det er nødvendig å avvike fra den vedtatte investeringsrekkefølgen. Vurderingene knyttet til dette er lagt fram i formannskapetets møte 17. oktober 2023.

Investeringer i perioden 2024-2027

Tabell 11-4-3 og 11-4-4 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer på skoleområdet i perioden 2024-2027, og finansiering av disse. Det er foreslått investeringer for totalt 1077 millioner kroner i perioden. Prosjektene er beskrevet under tabellen.

Tabell 11-4-3 Investeringer i skole i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
1. Nidarvoll og Sunnland skoler	919,4	852,1	67,3	61,3	6,0	0,0	0,0
2. Stabbursmoen skole	365,0	20,5	344,5	77,0	183,2	80,6	3,7
3. Hansbakken skole (tidl. Jakobsli skole)	18,0	4,0	14,0	8,0	6,0	0,0	0,0
4. Ny Smelteverket ungdomsskole	512,8	0,0	512,8	9,6	19,8	105,8	256,9
5. Tonstad skole	399,1	0,0	399,1	0,0	7,5	15,4	82,4
6. Akutte tiltak elevkapasitet	0,0	0,0	0,0	2,3	0,0	10,9	0,0
7. Mindre investeringer skole	0,0	0,0	0,0	34,9	34,9	35,4	35,4
Sluttsum	2214,3	876,6	1337,7	193,1	257,4	248,1	378,4

Tabell 11-4-4 Finansiering for investeringsprosjektene for skole i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	173,8	245,0	220,2	315,9
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	19,4	12,4	27,9	62,5
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	193,1	257,4	248,1	378,4

Oversikt over prosjekter

1. Nidarvoll og Sunnland skoler

Prosjektet blir gjennomført i tråd med bystyrets investeringsbeslutning i [sak 41/21](#), *Nidarvoll skole og Sunnland skole - investeringsbeslutning for skoleanlegg og flerbrukshall*, og vedtak om økt kostnadsramme i [sak 42/22](#), *Nidarvoll skole og Sunnland skole med flerbrukshaller - behov for tilleggsfinansiering*. Barneskolen Nidarvoll dimensjoneres for 600 elever og ungdomsskolen Sunnland for 400 elever. I tillegg inkluderer prosjektet to flerbrukshaller. Byggestart var i 2021 og planlagt innflytting er uke 9 i 2024.

2. Stabbursmoen skole

I [sak 334/22](#), *Stabbursmoen skole - føringer for videre planlegging*, vedtok formannskapet at eksisterende skole skal rives og et nytt skoleanlegg etableres på samme tomt. Det nye anlegget planlegges for 420 elever. Anlegget skal være en ren barneskole, ettersom ungdomstrinnet ble avviklet i 2021 og elevene ble fordelt på tilliggende skoler.

Dagens anlegg har en rekke akutte mangler, blant annet knyttet til fysisk lærings- og arbeidsmiljø. Størsteparten av tekniske installasjoner har nådd endt levetid og det er avvik på en rekke områder, blant annet ventilasjon, elektriske anlegg, fasader, vinduer med mer. En midlertidig paviljong med fire av spesialrommene er også i ferd med å nå endt levetid.

Riving av eksisterende anlegg, med påfølgende byggestart, er planlagt til sensommeren i 2024. I byggeperioden vil skolen ha midlertidig tilhold ved tidligere Kolstad skole. Gjenåpningen er planlagt i august 2026.

3. Hansbakken skole (tidligere Gamle Ranheim skole/Jakobsli skole)

Gamle Ranheim skole ble avviklet i 2010. Anlegget sto tomt fram til 2016, da det ble gjenåpnet som interimsskole for Jakobsli skole. I [bystyresak 60/21](#), *Bruk av utbyggingsrekkefølge og tilbakeføring av boligformål til LNF i kommuneplanens arealdel*, vedtok bystyret å ikke bygge Jakobsli skole og at gamle Ranheim skole skulle bli oppgradert til en permanent skole for området. Kommunedirektøren orienterte i [formannskapssak 210/22](#), *Nye skolekretsgrenser Ranheim Øst og Ranheim Vest - orienteringssak*, om nye skolekretsgrenser og at Jakobsli skole fra 1. august 2023 skiftet navn til Hansbakken skole.

I [bystyresak 1/22](#), *Skolebehovsplan 2021 og investeringsrekkefølge for skoleanlegg 2022-2035*, ble anlegget prioritert på førsteplass. Dette ble begrunnet med lav kvalitet på bygningsmassen, nedslitte tekniske anlegg, manglende funksjoner, svak universell utforming og lite opparbeidet uteområde. Det ble vektlagt at skolen bør bli mer funksjonell og at den bør utvides og tilpasses en kapasitet på 350 elever. Tiltakene ble i [formannskapssak 314/21](#), *Skolestruktur for Ranheimsområdet - føringer for videre planlegging*, kostnadsberegnet til om lag 130-150 millioner kroner.

Kommunedirektøren foreslår at det i første omgang blir gjennomført mer begrensede tiltak for å bedre universell utforming og gjøre anlegget noe mer funksjonelt, samt at det blir gjort flere tiltak for å heve kvaliteten på elevenes ute- og oppholdsareal. Kostnaden på de foreslåtte tiltakene er estimert til 18 millioner kroner. Øvrige tiltak utsettes.

4. Ny Smelteverket ungdomsskole

Formannskapet vedtok i [sak 298/22](#), *Tilleggsutredning skolestruktur Lilleby-Lade - føringer for videre planlegging*, at alternativ 1A legges til grunn for langsiktig utvikling av skolestrukturen i området. I alternativet inngår en ny ungdomsskole på kommunens skoletomt i Lillebyområdet (Smelteverket). Formannskapet tok til etterretning at den sterke elevtallsveksten i området tilsa at det ikke er mulig å etablere en permanent skolestruktur raskt nok. For å sikre skolekapasiteten på ungdomsskoletrinnet på Lade er det i vedtatt handlings- og økonomiplan satt av midler til ombygging av Ringve skole.

Granås ungdomsskole, som også ligger inne i vedtatt handlings- og økonomiplan, skal avlaste ungdomsskolene Markaplassen og Charlottenlund. Elevtallsveksten ved disse to skolene ser ut til å bli noe lavere enn tidligere lagt til grunn. Samtidig tilsier oppdaterte elevtallsprognoser at det er nødvendig å forsere byggingen av Smelteverket ungdomsskole. Kommunedirektøren foreslår derfor å endre den innbyrdes rekkefølgen mellom Granås og Smelteverket.

Tiltaket vil løse kapasitetsutfordringene på ungdomstrinnet ved både Rosenborg og Lade i et vesentlig lengre tidsperspektiv enn det begrensede tiltak ved Ringve vil gjøre. Kommunedirektøren mener i denne situasjonen at det er riktig å prioritere bygging av Smelteverket skole foran Granås ungdomsskole (og Ringve skole).

Kommunedirektøren foreslår å sette av 513 millioner kroner til bygging av Smelteverket skole på den kommunalt eide tomten, med antatt byggestart sommeren 2026 og åpning i august 2028.

5. Tonstad skole

I [sak 345/21](#), *Skolestruktur for området Tiller-Sjetne - føringer for videre planlegging*, vedtok formannskapet å gå videre med to alternativer for utvikling av skolestrukturen i området Tiller-Sjetne. I det ene blir Tonstad og Hårstad avgivende barneskoler for ungdomsskolen Rosten og i det andre bygges en ny ungdomsskole for barneskolene Okstad, Sjetne og Tonstad på Brinken, en tomt i grønnstrukturen mellom Tonstad og Sjetne. Formannskapet ba Kommunedirektøren avklare om tomten er egnet eller ikke.

Utredningen av geotekniske forhold er forsinket. Foreløpige vurderinger viser at grunnforholdene er mer utfordrende enn tidligere antatt, blant annet knyttet til kvikkleire. Kommunedirektøren vil legge fram en politisk sak om tomtens egnethet når utredningen er ferdig. En eventuell bygging av en ny ungdomsskole på Brinken kan påvirke fremdrift og omfang på tiltakene ved Tonstad.

Tonstad skole er preget av at kvaliteten på bygningsmassen er gjennomgående lav og anlegget har flere utfordringer knyttet til teknisk tilstand. Ventilasjonsanlegget har ikke tilstrekkelig kapasitet for dagens elevtall. I tillegg er to trinn og skolens byomfattende tilbud for elever med autismespekterforstyrrelser plassert i midlertidige paviljonger, der særlig den ene er i svært dårlig stand.

Trangboddhet som følge av vedvarende høyt elevtall, gjør at spesialrom og bibliotek er tatt i bruk til generelle undervisningsarealer. Utvidelse av kapasiteten til 700 elever, der man i

størst mulig grad søker å oppfylle vedtatt funksjons- og arealprogram for skoleanlegg, vil gi tilstrekkelig barneskolekapasitet for alle de om lag 650 regulerte boligene på Tiller.

Kommunedirektøren foreslår å sette av 399 millioner kroner til rehabilitering og utvidelse av Tonstad skole. Byggestart sommeren 2027 og åpning i august 2029.

6. Akutte tiltak elevkapasitet

I Trondheim kommune har mange skoler flere elever enn de er bygd for. Dette gjør det vanskeligere å gi elevene et godt opplæringstilbud. Flere skoler opplever at trengsel gir mer uønsket elevatferd og bidrar til at elever får hodepine og dårlig konsentrasjon.

Kommunen har samtidig en begrenset investeringskapasitet. Det er forventet at de fleste av de skolene som allerede har for mange elever, også vil ha det i årene som kommer. Blant skolene som har, og vil fortsette å ha, for mange elever er blant annet Eberg, Markaplassen, Rosenborg, Rosten, Strindheim og Tonstad.

Det foreslås å sette av 20 millioner kroner årlig til tiltak ved skoler som har for liten kapasitet og sliter med et vedvarende høyt elevtall. Midlene skal brukes til å gjennomføre avlastende tiltak ved skoler der kommunen kan være i brudd med forskrift om miljørettet helsevern.

7. Mindre investeringer skole

Tiltakene innenfor denne porteføljen er prioritert ut fra skolenes innmeldte behov og Kommunedirektørens utredninger knyttet til disse. Tre kriterier legges til grunn, i prioritert rekkefølge:

1. Individuell tilpasning av arealer for elever med sakkyndig dokumentert fysisk hjelpebehov. Tiltakene er begrunnet ut fra Opplæringslovens kapittel 5 Spesialundervisning.
2. Nødvendige tiltak som følge av stor elevtallsvekst, der tiltak blir gjort ved skoler som har kapasitetsutfordringer.
3. Skoler med hovedvedlikehold, der mindre tiltak bedrer anleggets funksjoner.

I 2023 dekker resten av vedtatt ramme i all hovedsak opp tiltak knyttet til punkt 1. Med den foreslåtte rammen er det i begrenset grad rom for tiltak under punkt 2 og 3. I tillegg er behovet for oppgradering av det fysiske læringsmiljøet betydelig ved flere skoler.

10 millioner kroner årlig av denne rammen er i vedtatt budsjett satt av til teknisk oppgradering av skolebygg. Disse midlene disponeres av Trondheim Eiendom vedlikehold.

Forslag til investeringsbudsjett - Barne- og familietjenesten

Barne- og familietjenesten har ansvaret for investeringer innenfor helsestasjon- og skolehelsetjeneste, avlastnings- og barneboliger, bofelleskap, ulike barneverntiltak, samt arbeids- og møteplasser for de ansatte i hele Barne- og familietjenesten. Investeringene gjelder primært fysiske tilpasninger til brukere med omfattende behov for tilrettelegging, justeringer og endringer i tjenestetilbudet som følge av statlige reformer. Det er også behov for å bedre funksjonaliteten i lokalene til de ulike tjenestene, i tillegg til å imøtekomme behovene til de ansatte.

Investeringer i perioden 2024-2027

Tabell 11-4-5 og 11-4-6 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer for Barne- og familietjenesten i perioden 2024-2027, og finansiering av disse. Det foreslås investeringer for totalt 77 millioner kroner i perioden. Prosjektene er beskrevet under tabellen.

Tabell 11-4-5 Investeringer i barne- og familietjenesten i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
1. Ressurssenter for barn og unge	35,0	4,0	31,0	3,4	15,0	12,6	0,0
2. Klæbu helsestasjon	10,5	0,0	10,5	10,5	0,0	0,0	0,0
3. Paviljong Gartnerhaugen	4,0	0,0	4,0	4,0	0,0	0,0	0,0
4. Trondheimshjelpa med familieavdeling Østbyen	8,8	0,0	8,8	0,0	0,0	0,0	8,8
5. Mindre investeringer BFT	0,0	0,0	0,0	8,7	3,2	3,2	3,2
6. Helse og avlastning - bilpark	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Sluttsum	58,3	4,0	54,3	27,6	19,2	16,8	13,0

Tabell 11-4-6 Finansiering for investeringsprosjektene for barne- og familietjenesten i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	23,0	16,0	14,0	10,8
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	4,6	3,2	2,8	2,2
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	27,6	19,2	16,8	13,0

Oversikt over prosjekter

1. Ressurssenter for barn og unge

Barne- og familietjenesten og Helse og velferd har samarbeidet om et nytt felles botiltak og kompetansesenter. Brukergruppen er barn og unge med sterke atferdsuttrykk og

langvarige sammensatte utfordringer. Barne- og familietjenesten har etter en revurdering av områdets behov valgt å trekke seg fra samlokaliseringen, og vil utrede egne tiltak etter en vurdering av hvilke behov som må løses og hvilken målgruppe det trengs tiltak for. Dette fordi brukergruppen er i endring. Det er avsatt 35 millioner til formålet.

2. Klæbu helsestasjon

Heimdal bydel har i dag tre helsestasjoner, på Saupstad, Rosten og i Klæbu. Klæbu helsestasjon er en viktig lavterskeltjeneste som de fleste gravide og barneforeldre i Klæbu benytter seg av. Det er forventet at barnetallet i Klæbu holder seg stabilt. De eksisterende lokalene i det gamle rådhuset, har tekniske mangler. Det er rapportert avvik over tid. Kommunedirektøren foreslår at Klæbu helsestasjon fortsatt lokaliseres i det gamle rådhuset i Klæbu sentrum, da avstandene i bydelen er store og dette er en viktig møteplass for befolkningen.

Den nye helsestasjonen vil også inneholde arealer til PPT, barnevern, Trondheimshjelpa og fysioterapeut. En slik samlokalisering er i samsvar med hvordan Barne- og familietjenesten organiserer seg for å jobbe i tråd med oppvekstreformen og Trondheimpløftet. Det foreslås 10,5 millioner kroner til tiltaket, gjennomført i løpet av 2024.

3. Paviljong Gartnerhaugen

Gartnerhaugen på Lade er et barnevernstiltak for ungdom i alderen 14-23 år. I pandemiperioden ble det etablert en paviljong på eiendommen. Dette var et hastetiltak for å kunne opprettholde og utvide tilbudet. Paviljongen tilførte nyttige allrom, samtalerom, toalett og garderober som er universelt tilgjengelig. Bygget blir brukt til gruppe- og enkeltsamtaler, nettverksmøter og kurs med mer. Det ble gitt en tidsbegrenset varighet på paviljongen. Kommunedirektøren mener at tilbudet ved Gartnerhaugen er avhengig av arealene i paviljongen, men at den må flyttes på tomta. Grunnen er tilpasning til gjeldende regulering, hensynet til naboer og omgivelser, og antikvariske forhold. Byggesakskontoret har gitt rammetillatelse for ny plassering. Det foreslås 4,0 millioner kroner til tiltaket. Gjennomføringstidspunktet blir vurdert innenfor planperioden.

4. Trondheimshjelpa med familieavdeling Østbyen

Kommunedirektøren ønsker å etablere nye lokaler for Trondheimshjelpa med familieavdeling i Østbyen. Trondheimshjelpa er et lavterskeltilbud til gravide, barn, ungdom og familier i Trondheim. De tilbyr råd og veiledning til foreldre og familier som opplever utfordringer i foreldrerollen, eller som har barn som opplever ulike former for strev. De har både individuelle samtaler med barn og voksne, foreldresamtaler og samtaler med hele familien. Trondheimshjelpa samarbeider med barnehage, skole og er opptatt av hvordan barn og ungdom blir påvirket av det miljøet de lever i, og hvordan barnet/ungdommen kan få støtte til sin utvikling på alle livets arenaer. Familieavdelingene er en del av tilbudet og retter seg mot barn og foreldre i barnets første leveår.

Kommunedirektøren mener at et felles prosjekt med nye Voldsminde barnehage med lokaler til Trondheimshjelpa og familieavdelingen gir en svært god samlokalisering med gode samarbeidsmuligheter. Det er satt av 8,8 millioner kroner under investeringsbudsjettet for Barne- og familietjenesten, som må sees sammen med rammen til nye Voldsminde barnehage.

5. Mindre investeringer BFT

Barne- og familietjenesten gjennomfører for tiden mange organisatoriske endringer som krever fysiske tiltak i lokalene. Det foreslås en bevilgning på 3,2 millioner kroner til mindre investeringer hvert år i perioden. Midlene skal gå til nødvendige utredninger og fysiske tiltak i lokalene Barne- og familietjenesten bruker.

Forutsetninger og prioriteringer lagt til grunn for mindre investeringer:

- Gjennomføre nødvendige tiltak i de fysiske rammene som er tilgjengelige for barn og ungdom i Barne- og familietjenestens eksisterende anlegg.
- Gjennomføre tiltak for individuell tilpasning i kommunale boliger for barn med funksjonsnedsettelse.
- Gjennomføre tiltak for å tilpasse arealene til de aktuelle arbeidsoppgavene.
- Tilpasse, i kombinasjon med å vedlikeholde, for å bedre kvaliteten på eksisterende funksjoner eller tilføre nye funksjoner.

De kommunale anleggene som Barne- og familietjenesten befinner seg i, har i en periode manglet systematisk vedlikehold. Det er satt i gang et løpende vedlikeholdsarbeid i anleggene, og rammen for mindre investeringer vil så vidt det er mulig benyttes til å forbedre byggenes funksjoner.

En stor del av arealene som Barne- og familietjenesten befinner seg i, er leide bygg. En del lokaler har funksjonelle mangler sammenlignet med dagens standard. Dette gjelder fasiliteter for ansatte og møtearealer for besøkende og familier. Gjennomføring av løpende tilpasninger inngår ikke i leieavtalene. Såfremt en tilpasning er av investeringsmessig karakter (jf. økonomireglementet), kan denne gjøres innenfor rammen av mindre investeringer.

6. Helse og avlastning - bilpark

Det er behov for fornyelse av biler for spesialtransport for barn og unge i avlastningsboligene. Utskifting av bilparken vil være fossilfrie kjøretøy og må av bruks- og sikkerhetshensyn spesialtilpasses. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 1 million kroner i året i planperioden. Dette innebærer i snitt utskifting av én bil per år ved Helse- og avlastningstjenesten for barn og unge.

12. Helse og velferd

Utfordringer

I perioden vi har foran oss er helse- og velferdssektoren i en særstilling. Det vil bli en sterk økning i de eldste aldersgruppene, og denne befolkningsutviklingen gjør at flere vil ha behov for våre tjenester. De siste årene har det også vært en sterk økning i tjenestebehov for innbyggere under 80 år, noe som i liten grad er kompensert i inntektsrammen til kommunen. Fremover vil likevel den største utfordringen være færre tilgjengelige personellressurser.

Det har vært en merkbar økning i antallet eldre personer. I løpet av 2027 vil vi passere et historisk nivå hvor antallet eldre i befolkningen aldri har vært høyere, sett i forhold til antallet i yrkesaktiv alder. Frem mot 2040 vil denne utviklingen fortsette. Utfordringene er tydelig beskrevet både i regjeringen Solbergs perspektivmelding og i Helsepersonellkomisjonens utredning. Kort forklart vil det innebære at vi i fremtiden må

klare oss med færre årsverk enn i dag og færre helsepersonell per pasient. Årsaken ligger ikke i manglende finansiering, men skyldes mangel på arbeidskraft. Vi har allerede fått et lite forvarsel på hva som kan komme. Kommunen har allerede store utfordringer med å få tak i og beholde nye leger, sykepleiere og vernepleiere. Også andre yrkesgrupper har blitt mer utfordrende å rekruttere.

Antall tjenestemottakere øker. Det gjør også omfanget av oppgaver som flyttes fra sykehus til kommune. Vi opplever også økte forventninger, rettigheter og krav til kommunale tjenester.

Det er fortsatt høy deltidsandel og for høyt sykefravær i sektoren. Høy andel vikarinneleie og bruk av vikarbyrå påvirker kvaliteten og arbeidsmiljøet negativt.

En annen viktig utfordring er utenforskap og ulikhet i helse. Et særlig fokus har familieforhold og økte behov knyttet til psykisk helsehjelp. For å følge utviklingen og effekten av tiltak utvikler kommunen Levekårsbudsjettet som en velferdsvariant av Klimabudsjettet.

Etterspørselen etter både full sosialhjelp og supplerende sosialhjelp øker, og stadig flere barnefamilier søker bistand hos NAV. Til sammen er økningen 14 prosent frem til september 2023 sammenliknet med samme periode i 2022. Utfordringer med helse og traumer som følge av krig og flukt, gjør integreringen vanskeligere for mange. Lav utdanning kombinert med dårlig helse krever ekstra tiltak for å bli integrert i norsk samfunns- og arbeidsliv. Flyktninger fra introduksjonsprogrammet som ikke blir økonomisk selvhjulpne, overføres til NAV og trenger oppfølging og ekstra ressurser derfra. Om lag halvparten går ut i jobb eller utdanning etter endt introduksjonsprogram.

Det er stadig flere innbyggere som har behov for psykisk helsehjelp. Den gjennomsnittlige ventetiden i kommunens tjenester har økt de siste to årene. Etterspørselen etter lavterskeltilbudet "Rask psykisk helsehjelp" øker, særlig blant unge.

Etter samhandlingsreformen har kommunen fått flere oppgaver. Sykehusene skriver ut pasienter stadig tidligere i behandlingsforløpet. Dette gjelder både skrøpelige eldre, og personer med alvorlige psykiske lidelser. Over mange år har kommunen hatt høyt antall utskrivningsklare pasienter ved sykehuset som venter på kommunale tjenester. Det påfører kommunen store kostnader, begrenser sykehusets kapasitet og er en unødvendig belastning for pasientene. Kommunehelsetjenesten må ivareta stadig flere personer med alvorlige psykiske lidelser. Dette skyldes at det er blitt færre sykehussenger i psykisk helsevern. En annen årsak er en lovendring i 2017 som gjorde det vanskeligere å legge personer inn på tvungent psykisk helsevern. Kommunen må ivareta en gruppe tjenestemottakere som har voldsproblematikk, ofte i kombinasjon med rus, alvorlig psykisk lidelse og lav kognitiv fungering. Kommunale helse- og velferdstjenester har ikke lovgrunnlag eller finansiering for å ivareta denne gruppen og samfunnsvernet på en forsvarlig måte. Det er behov for å vurdere nye ordninger for denne gruppen i nært samarbeid med spesialisthelsetjenesten.

Botiden i midlertidig bolig øker. Kommunen har oversikt over ca. 20 personer som mangler eller har uegnet bolig, og noen har behov for bolig som er skjermet fra naboer. Dette

forsterker de utfordringene vi allerede har med ventetid og tilgang på egnede kommunale boliger. Etterspørselen etter boliger øker både i bo- og aktivitetstilbudene, og for eldre og yngre personer som har behov for omsorgsbolig. Sektoren har manglet en oversikt over boligbehov for aktuelle målgrupper. Vi er i gang med arbeidet med å beskrive boligbehov for ulike målgrupper som grunnlag for framtidige investeringsbeslutninger.

Vi ser en trend innenfor hjemmebasert omsorg der flere innbyggere ønsker individuelt styrte tjenester som brukerstyrt personlig assistanse (BPA), fremfor tradisjonelle fellesskapsløsninger som hjemmetjenester. Utgiftene til BPA-ordningen har vokst med 60 prosent de siste tre årene. Området styrkes for å dekke deler av den økte etterspørselen, men denne veksten er ikke bærekraftig på sikt.

Bo- og aktivitetstilbudene har hatt et stort merforbruk i mange år. Sterk brukervekst og økt tjenesteomfang til tjenestemottakere med store og sammensatte behov, kan forklare at kostnadene øker mer enn budsjetttrammen. Kommunens oversikt viser at det er mange unge som vil trenge tjenester fra bo- og aktivitetstilbudene i de nærmeste årene. Hvis vi skal gi tjenester til flere innenfor de økonomiske rammene vi har, må dagens tjenestetilbud endres. Vi vil sikre kvalitet gjennom å utvikle tjenestene.

Strategier og prioriteringer

Selv om utfordringsbildet er godt utredet og kjent, finnes det ingen oppskrift på hvordan kommunene og helsetjenesten skal løse disse utfordringene. Det er opp til kommunene å finne gode løsninger.

Kommunedirektøren har fem hovedstrategier for å sikre bærekraftige tjenester:

1. Innbyggernes egen innsats
2. Tidlig innsats for bedre helse
3. Organisering, oppgavefordeling og pasientflyt
4. Ny teknologi og samarbeid med næringslivet
5. Samarbeid med innbyggere, pårørende og frivillige

Foreløpige beregninger tyder på at forbedringer innenfor disse områdene kan redusere behovet for bemanningsvekst med om lag tusen årsverk frem mot 2040, samtidig som vi opprettholder kvaliteten på tjenestene og tryggheten til innbyggerne.

For å få til en realistisk og kunnskapsbasert endring av tjenestene i et så stort omfang som må til, må området systematisere og styrke utvikling, forskning og innovasjon. Kommunen trenger mer kunnskap om helsetjenesten samlet, og om hver enkelt brukers behov for helsetjenester etterhvert som funksjonsevnen endres. For å sikre bærekraftige helsetjenester må vi ha mer kunnskap om hvordan vi kan styrke pasient og pårørende, slik at vi kan utsette behovet for kommunale tjenester. Med flere eldre og færre yrkesaktive er vi avhengig av at innbyggerne tar større ansvar for egen alderdom. Bærekraftsprogrammet samler Kommunedirektørens arbeid for å sikre utvikling og gode tiltak for en bærekraftig helsetjeneste. Kommunedirektøren vil i løpet av våren 2024 legge frem en politisk sak om videre arbeid med utvikling, forskning og innovasjon.

Hovedprioriteringer

Kommunedirektørens prioriteringer i handlings- og økonomiplanen er i tråd med utfordringsbildet og strategiene for å møte disse.

Innbyggernes egen innsats

De demografiske endringene vi nå står overfor gjør at oppgaver må løses på nye og mer ressursbesparende måter. De kommunale tjenestene kan ikke ta på seg flere oppgaver enn de er i stand til å løse.

Hver og en av oss må i enda større grad ta ansvar for egen helse. Kommunen gir informasjon og råd om å ivareta egen helse og livssituasjon. Enhet for friskliv og mestring og Rask psykisk helsehjelp tilbyr ulike kurs som er gratis for innbyggerne. Videre må vi alle i større grad planlegge vår egen alderdom, både boform og deltakelse på ulike sosiale arenaer. Samtidig vet vi at en god del innbyggere mangler nærpå personer og nettverk som kan hjelpe til med ulike praktiske oppgaver. Her vil et samarbeid mellom kommunen, frivillig sektor og den enkelte innbygger være en løsning.

Tidlig innsats for bedre helse

Satsing på forebygging og tidlig innsats videreføres i alle tjenestene. Tiltak fra strategiplaner som omhandler tidlig innsats videreføres i ny strategiplan Bedre helse for alle.

Innenfor tjenesten til eldre har tidlig innsats vært hovedsatsingsområdet siden eldreplanen ble vedtatt. Trondheim rehabiliteringssenter får sitt første fulle driftsår i 2024 og er en nasjonal nyvinning. Vi styrker primærkontaktrollen i både helse- og velferdssenter og hjemmetjenesten.

Et velfungerende fastlege- og legevaktstilbud er grunnlaget for en god helsetjeneste. Kommunedirektøren legger inn betydelige midler i planperioden for å opprettholde fastlegetilbudet og styrker også tilbudet ved legevakta.

Innbyggerne skal få enklere tilgang til psykisk helsehjelp når de trenger det. De skal også få bedre støtte når de opplever traumatiske hendelser ved at vi styrker psykososial oppfølging ved kriser.

Organisering, oppgavefordeling og pasientflyt

Tillitsreformen gjelder for *hele* organisasjonen - både politisk, administrativt og tjenesteutøvende nivå. Helse og velferd har fått en politisk bestilling om å realisere reformen og forenkle og effektivisere forvaltningsordningene. Arbeidet skal bidra til å gi ansatte i tjenesten et større ansvar for å utvikle tjenestetilbudet i samarbeid med innbyggerne. Reformen har også som mål å redusere rapporteringskrav for enheter og ansatte. Arbeidet skjer i nært samarbeid med tillitsvalgte.

Innen tjenestene til eldre har vi prøvd ut ulike måter å bruke fagkompetansen på for å sikre faglig gode tjenester til alle. Hjemmetjenestene har positive erfaringer med tydeligere oppgavefordeling mellom ulike yrkesgrupper gjennom Byåsen hjemmetjeneste sin deltakelse i prosjektet Tørn. Det er lagt en plan for videre utrulling av Tørn-metodikken i hjemmetjenesten. Ambulante sykepleietjenester på natt for helse- og velferdssentre er et

3-årig prosjekt der vi tester ut en mer effektiv måte å organisere sykepleierkompetanse på natt. Videre utrulling i hele byen og gjennom hele døgnet vil bli vurdert når vi får erfaringer fra prosjektet.

Omfattende praktisk bistand i kommunen ytes i hovedsak organisert som brukerstyrt assistanse (BPA), og leveres av kommersielle og ideelle tilbydere. BPA-ordningen skal være god og rettferdig, men kostnaden må tilpasses andre fellesskapsløsninger slik at vi sikrer kravet om likeverdig behandling av innbyggerne. For å ha et reelt alternativ til praktisk bistand organisert som BPA for våre innbyggere, ønsker vi å utvikle kommunens organisering av hjemmetjenesten til å bli mer fleksibel og omfatte helhetlig praktisk bistand. Vi vil styrke tilbudet både dag og natt. Det vil medføre at innbyggere kan tilbys individuelt tilpasset praktisk assistanse selv om man ikke ønsker eller kan ivareta lederrollen for assistentene selv. Da vil vi bedre utnytte rammene for praktisk bistand til alle innbyggere som har behov for tilbud om praktisk bistand. Utskrivningsklare pasienter som opptar plasser i spesialisthelsetjenesten i påvente av et kommunalt tilbud, er et signal om et samlet tjenestetilbud som ikke henger godt nok sammen. Vi setter i gang flere tiltak for å bedre pasientforløpet og redusere antall utskrivningsklare pasienter.

Ambulante tjenester er en villet nasjonal satsing innen psykisk helse- og rustjenestene. Vi fortsetter utviklingen av ambulante tjenester og boligsosialt arbeid som kan gi økt mestring. En viktig del av dette er å samle fagmiljøene gjennom å samlokalisere team og lavterskeltjenester.

Bo- og aktivitetstilbud jobber med en omstillingsplan som skal gi bedre organisering av tjenestene og boligtilbudet. Det er et mål at flere bor i egen leilighet med ambulerende tjenester. Vi utvikler derfor flere typer boligformer som kan øke mestring og selvstendighet.

Utvikling og organisering av fremtidens bo- og tjenestebehov er et satsingsområde. Psykisk helse- og rusområdet har utviklet en modell som gjør det mulig å planlegge bedre for fremtidens boligbehov. Vi starter et tilsvarende arbeid innenfor eldreområdet og i bo- og aktivitetstilbudene. Dette er viktig for å kunne gjøre gode analyser av boligbehov og differensiering av botilbud.

Arbeidet med å forbedre sektorens bemanningsplaner pågår. God årsturnus skal være basis for kvalitet i tjenestene, ved at medarbeidere har riktig kompetanse, gode arbeidsforhold og forutsigbarhet. Sentralt inngåtte rammeavtaler og rutiner skal sikre grunnlaget for årsplaner ved enhetene og etablering av ressursteam for tjenesteområdene.

Ny teknologi og samarbeid med næringslivet

Bruk av teknologi i tjenestene skal bidra til at innbyggerne blir mer selvstendige og at medarbeiderne får god støtte til å utføre faglig gode tjenester. Helseplattformen er i drift, men belastningen for organisasjonen er fortsatt betydelig. Dette knyttes hovedsakelig til kompetanseutvikling, feilrettinger og forbedringer av løsningen. Kommunedirektøren har hele tiden vært tydelig på at de to-tre første driftsårene vil være utfordrende. Vi legger fortsatt til grunn at vi vil kunne se nettogevinsten fra og med 2025.

Innenfor de hjemmebaserte tjenestene økes satsingen på velferdsteknologi og digital hjemmeoppfølging. Bo- og aktivitetstilbudene og psykisk helse- og rus fortsetter utbyggingen av systemer for kollegavarsling, digitalt tilsyn og digital hjemmeoppfølging. Psykisk helse og rus vil også ta i bruk flere av funksjonene i HelsaMi for direkte dialog med innbyggerne.

Samarbeid med næringslivet om behov på helse- og velferdsfeltet, og hvordan de kan bidra med fremtidsrettede produkter og tjenester, blir sentralt.

Samarbeid med innbyggere, pårørende og frivillige

Å styrke mestringsevne og å være tydelig på forventningene til innbyggerne blir viktig framover. Det krever et samarbeid med innbyggerne om hva det vil bety å planlegge for de ulike livsfasene, og da særlig alderdommen.

Omtrent halvparten av alt omsorgsarbeid ytes av de pårørende. Det er en verdifull innsats som vi ønsker å understøtte. Omfattende omsorgsansvar kan også gi pårørende utfordringer med å ivareta egne behov. Det er viktig for kommunen og en bærekraftig helsetjeneste at pårørende ivaretar sin egen helse og livskvalitet. En god avlastning for pårørende krever at pasientene får et tilbud som bedrer deres helse og fungering. Vi skal fortsette å utvikle tjenester som styrker pårørende gjennom kurs, informasjon og støtte, i tillegg til tjenester som gir en reell avlastning i hverdagen.

I løpet av planperioden starter vi bygging av et nytt avlastningstilbud på Søbstad helsehus. Avlastningstilbudet skal utformes i samarbeid med de pårørende. Aktivitetstilbud for hjemmeboende utvikler sine tilbud slik at de passer bedre til innbyggernes interesser og funksjonsnivå. Åpningstidene vil tilpasses slik at innbyggerne får større valgfrihet på oppmøtetidspunkt.

Frivilligheten har en viktig rolle for at kommunen skal nå sine mål i Trondheimsløftet. Den nylig reviderte temaplanen for frivilligheten vil styrke, utvikle og forankre samarbeidet mellom kommunen og frivilligheten. Helse og velferd gjennomgår sin tilskuddsordning for å sikre at tilskudd treffer organisasjoner som jobber med forebyggende helse- og rusforebyggende tiltak.

Mål og indikatorer

Aktuelle delmål kommuneplanens samfunnsdel (Trondheimsløftet)

- Delmål 2.1: Trondheims innbyggere har god livskvalitet
- Delmål 2.2: Trondheims innbyggere har tilgang til meningsfylt arbeid og utdanning, eller annen verdiskapende aktivitet i sine liv
- Delmål 2.3: Trondheim har et mangfold av bomiljø og møteplasser der alle føler seg velkomne
- Delmål 2.5: I Trondheim har alle muligheten til å bli hørt, spurt og sett i planlegging og utvikling av kommunen
- Delmål 3.2: Trondheim kommune har målrettede og bærekraftige tjenester med god kvalitet
- Delmål 3.3: Trondheim har realisert potensialet i digitalisering og teknologi for å løse samfunnsutfordringer i framtida

Periodemål og indikatorer

Periodemål 1

Innbyggerne har aktive og selvstendige liv

Indikatorer

- Indikator 1: Antall innbyggere som deltar i aktivitetstilbud for eldre og som har vedtak på dette . Ambisjonen vår er at antall innbyggere øker med 10 prosent hvert år.
- Indikator 2: Antall innbyggere som deltar i kommunens forebyggende tilbud for eldre. Ambisjonen vår er at antall innbyggere øker med 10 prosent hvert år.
- Indikator 3: Antall innbyggere som deltar i kommunens rehabiliteringstilbud. Ambisjonen vår er at antall innbyggere øker med 10 prosent hvert år.
- Indikator 4: Antall dager som innbyggerne må vente før de får starte i lavterskeltilbudene Rask psykisk helsehjelp og MO-senteret (lavterskeltilbud for rusavhengige). Ambisjonen vår er at innbyggerne skal få starte på tilbudet i løpet av sju virkedager.
- Indikator 5: Antall innbyggere som får tilbud fra Rask psykisk helsehjelp. Ambisjonen vår er at antall innbyggere som får tilbudet øker med 10 prosent hvert år.
- Indikator 6: Andel tjenestemottakere i bo- og aktivitetstilbudene som opplever å ha meningsfulle aktiviteter. Ambisjonen vår er at alle tjenestemottakere opplever det.
- Indikator 7: Andel tjenestemottakere i bo- og aktivitetstilbudene som opplever å ta egne valg - selvbestemmelse. Ambisjonen vår er at alle tjenestemottakere opplever det.
- Indikator 8: Andel ansatte i bo- og aktivitetstilbudene som jobber ut fra et felles faglig rammeverk; Positiv atferdsstøtte. Ambisjonen vår er at alle ansatte gjør det.
- Indikator 9: Antall grupper Aktiv i bedrift i bo- og aktivitetstilbudene. Ambisjonen vår er at hver av de fire enhetene i bo- og aktivitetstilbudene skal ha minst to grupper Aktiv i bedrift.

Periodemål 2

Tjenestetilbudet er tilpasset den enkeltes behov

Indikatorer

- Indikator 1: Andel innbyggere med hjemmetjeneste som jevnlig får en helhetlig kartlegging av sin helsetilstand og sitt behov for oppfølging. Ambisjonen vår er at alle innbyggere med hjemmetjeneste får det.
- Indikator 2: Andel beboere på sykehjem som jevnlig får vurdert innholdet i tjenesten. Ambisjonen vår er at alle beboere på sykehjem får det.
- Indikator 3: Antall innbyggere med hjemmetjeneste som har vedtak om pårørendestøtte (ambisjon: øker årlig med 20 prosent)
- Indikator 6: Antall overdosedødsfall. Ambisjonen vår er at antallet reduseres med 10 prosent hvert år.
- Indikator 7: Andel tjenestemottakere i bo- og aktivitetstilbudene som har kvartalsrapport. Ambisjonen vår er at alle tjenestemottakere har det.
- Indikator 8: Andel tjenestemottakere i bo- og aktivitetstilbudene som har time hos fastlegen hvert år. Ambisjonen vår er at alle tjenestemottakere har det.

- Indikator 9: Andel ansatte i bo- og aktivitetstilbudene med høyere utdanning. Ambisjonen vår er at andelen er minimum 40 prosent.
- Indikator 10: Andel enheter i bo- og aktivitetstilbudene med minimum to tjenestemottakere i brukerråd. Ambisjonen vår er at alle enheter har det.

Periodemål 3

Innbyggerne har et godt og trygt sted å bo

Indikatorer

- Indikator 1: Andel innbyggere over 80 år som bor hjemme. Ambisjonen vår er at andelen øker fra 87 til 90 prosent i perioden 2023-2026.
- Indikator 2: Ventetid på sykehjemsplass. Ambisjonen vår er at ventetiden ikke skal være mer enn 6 uker.
- Indikator 3: Antall innbyggere som benytter velferdsteknologiske tjenester. Ambisjonen vår er at antallet øker med 20 prosent hvert år.
- Indikator 4: Varighet på langtidsopphold i sykehjem (ambisjon: reduseres med 6 måneder i løpet av perioden)
- Indikator 5: Gjennomsnittlig botid i midlertidig bolig. Ambisjonen vår er maksimum 20 dager.
- Indikator 6: Gjennomsnittlig ventetid på ordinær kommunal utleiebolig. Ambisjonen vår er maksimum en måned ventetid.
- Indikator 7: Antall bomiljøklager. Ambisjonen vår er at antallet reduseres med 10 prosent hvert år.
- Indikator 8: Antall utkastelser fra kommunale boliger. Ambisjonen vår er at antallet reduseres med 10 prosent hvert år.
- Indikator 10: Andel tjenestemottakere i bo- og aktivitetstilbudene som mottar ambulerende tjenester i hjemmet. Ambisjonen vår er at antallet øker med 10 prosent hvert år.
- Indikator 11: Ventetid for leilighet i bofellesskap i bo- og aktivitetstilbudene. Ambisjonen vår er at ventetiden ikke skal være over 6 måneder.
- Indikator 12: Antall tjenestemottakere i bo- og aktivitetstilbudene som eier egen bolig. Ambisjonen vår er at antallet øker med 10 prosent hvert år.
- Indikator 13: Antall klyngeboliger som etableres i bo- og aktivitetstilbudene. Ambisjonen vår er 6 hvert år.

Periodemål 4

Innbyggere har et godt grunnlag for deltakelse i arbeids- og samfunnsliv

Indikatorer

- Indikator 1: Resultat i nasjonale prøver i norsk muntlig for elever ved Trondheim voksenopplæringscenter (TROVO). Ambisjonen vår er resultat på landsgjennomsnittet.
- Indikator 2: Andel deltakere i kvalifiseringsprogrammet som får arbeid eller starter på utdanning. Ambisjonen vår er at andelen øker med 10 prosent i perioden 2023-2026.

Periodemål 5

Innbyggerne forsørger seg ved egen inntekt

Indikatorer

- Indikator 1: Antall mottakere av sosialhjelp. Ambisjonen vår er at antallet reduseres med 10 prosent i perioden 2023-2026.
- Indikator 2: Antall barnefamilier som mottar sosialhjelp. Ambisjonen vår er at antallet reduseres med 10 prosent i perioden 2023-2026.
- Indikator 3: Antall ungdom som mottar sosialhjelp. Ambisjonen vår er at antallet reduseres med 10 prosent i perioden 2023-2026.
- Indikator 4: Antall langtidsmottakere av sosialhjelp. Ambisjonen vår er at antallet reduseres med 10 prosent i perioden 2023-2026.

Periodemål 6

Flyktninger og innvandrere har økende grad av deltakelse i arbeids- og samfunnsliv

Indikatorer

- Indikator 1: Andel enslige mindreårige som er i utdanning, i jobb eller i arbeidsrettet aktivitet før fylte 20 år. Ambisjonen vår er at alle er det.
- Indikator 2: Andel deltakere i introduksjonsprogrammet som er i arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet program. Ambisjonen vår er 65 prosent av deltakerne.
- Indikator 3: Andel deltakere som etter avsluttet introduksjonsprogram har fått en jobbtilknytning eller er i ordinær utdanning. Ambisjonen vår er 55 prosent av deltakerne.
- Indikator 4: Andel fra asylmottak som bosettes i det private boligmarkedet. Ambisjonen vår er minimum 40 prosent.

12.1. Kvalifisering og velferd

Om området

Kvalifisering og velferd består av NAV Lerkendal og NAV Falkenberg, Trondheim voksenopplæringscenter (TROVO) og Flyktningenheten (tidl.INN). NAV-kontorenes hovedoppgave er å hjelpe innbyggerne til å komme i arbeid gjennom veiledning og oppfølging etter behov. Innbyggere over 16 år som har behov for norskopplæring kan få dette ved TROVO. INN har ansvaret for bosetting av flyktninger og kvalifisering til utdanning og arbeid gjennom introduksjonsprogrammet.

Lav arbeidsledighet og høy sysselsetting er forhold som påvirker mulighetene til kvalifisering og arbeid. Samtidig skaper dyrtid og høye renter usikkerhet i befolkningen, og flere kan få økonomiske problemer. Dette kan skape usikkerhet, og 2024 kan bli et krevende år for kvalifisering og velferdsområdet.

4 enheter

2183 sosialhjelpsmottakere og deltakere i kvalifiseringsprogram

425 deltakere i kvalifiseringsprogrammet

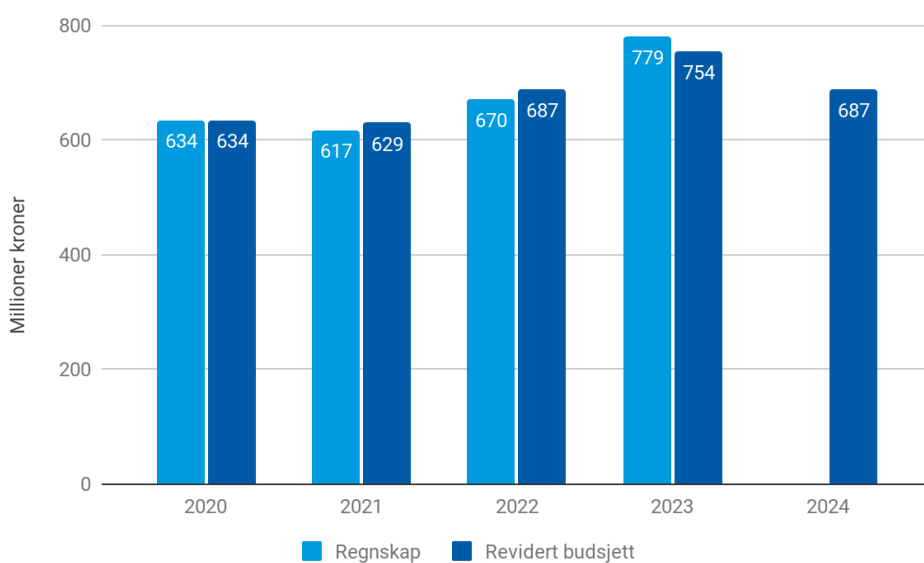
1207 elever ved Trondheim voksenopplæring (Trovo)

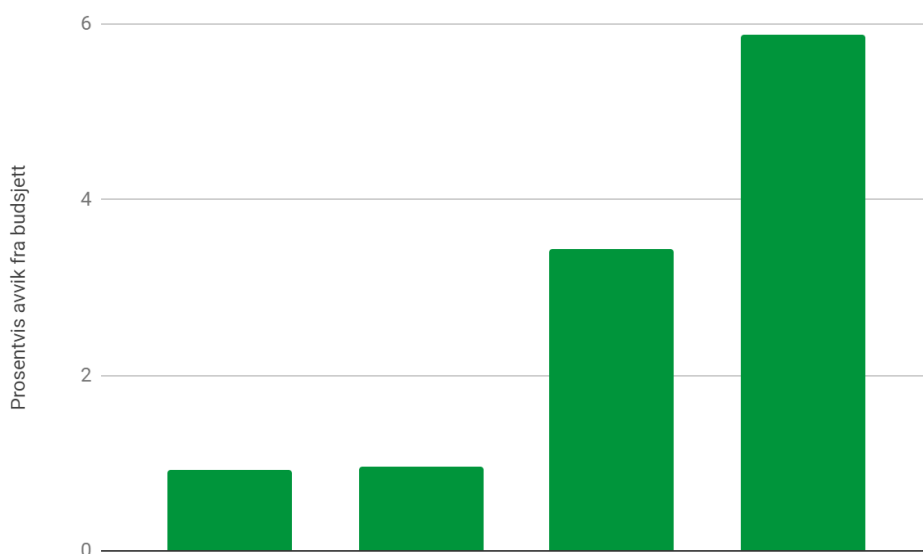
485 flyktninger ved kvalifiseringssenter for innvandrere- INN

Økonomisk status

Figur 12-1-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien, regnskap 2023 er prognose.

Figur 12-1-2 Budsjettavvik for enhetene innenfor området i 2023

Tjenesteområdet har per september 2023 25 millioner kroner i merforbruk. Hovedårsaken er økonomisk sosialhjelp. Det er foreslått en rekke tiltak for å oppnå budsjettbalanse på området fra 1.1.2024.

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 12-1-1 viser utvalgte nøkkeltall for Trondheim sammenlignet med ASSS-kommunene. Ressursbruksindikatoren i tabellen viser hvor mye ressurser den enkelte kommune bruker på en tjeneste sett i forhold til gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Oversikten viser at Trondheim bruker en prosent mer enn ASSS-gjennomsnittet på sosiale tjenester, mens Oslo bruker 16 prosent mer enn ASSS-gjennomsnittet. Tallene inneholder kostnader til koronarelaterte utgifter.

Tabell 12-1-1 Utvalgte nøkkeltall for Trondheim - ASSS (2022)

Indikator	2021	2022				
	Trondheim	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS
Ressursbruksindikator. Sosiale tjenester.	1,05	1,01	1,16	1,21	1,07	1,00
Netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr innbygger 18-66 år(kroner)	5 065	5 185	8 995	6 772	6 194	6 914
Netto driftsutgifter til ytelse til livsopphold per innbygger 18-66 år (kroner)	1 718	1 883	2 856	1 988	2 450	2 351
SOS Andel sosialhjelpsmottakere 18-67 år av innbyggere 18-67 år (prosent)	4,3	4,0	4,0	3,4	4,0	3,6
SOS Andel sosialhjelpsmottakere 18-24 år av innbyggere 18-24 år (prosent)	3,1	3,0	4,0	4,2	5,5	4,1
Andel sosialhjelpsmottakere som forsørger barn under 18 år (prosent)	22,8	22,3	25,0	17,3	21,1	23,9
Antall mottakere av kvalifiseringsstønning per 1 000 innbyggere 18-66 år	4,6	3,3	4,5	3,6	4,8	4,0
Stønningens lengde sosialhjelpsmottakere 18-24 år. Gjennomsnittlig antall måneder per år	3,9	3,6	4,7	5,3	4,7	4,5
Etter KVP: Andel deltakere som gikk til arbeid/skole/utdanning (prosent)	64,7	55,7	66,3	61,1	61,9	62,4

Driftsbudsjett

Forslaget til driftsbudsjett viser at det må gjøres prioriteringer på tjenesteområdet. Det er ikke budsjettmidler til å dekke kostnadsveksten på området, og Kommunedirektøren foreslår derfor betydelige endringer i dagens stønndsstruktur.

Tabell 12-1-2 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området Kvalifisering og velferd i perioden 2024-2027. Tabellen viser endring sammenlignet med opprinnelig vedtatt budsjett 2023. Tabell 12-1-3 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

Tabell 12-1-2 Budsjettramme og rammeendring Kvalifisering og velferd. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	635,3	635,3	635,3	635,3
Pris- og lønnskompensasjon	28,6	28,6	28,6	28,6
Tekniske justeringer	3,6	3,6	3,6	3,6
Korrigert budsjett	667,5	667,5	667,5	667,5
Befolkningsvekst	4,5	8,4	12,1	15,6
Annen rammeendring	14,7	2,7	2,7	2,7
Forslag til netto driftsramme	686,7	678,6	682,3	685,8
Rammeendring	19,2	11,1	14,8	18,3

Tabell 12-1-3 Tiltak i Kvalifisering og velferd. Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Befolkningsvekst	1,5	2,1	0,8	0,3
	02. TROVO grunnskole voksne	-8,8	-8,8	-8,8	-8,8
	03. Ungdomsgruppa Trovo	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7
	04. Økning utgifter til sosialhjelp og kvalifisering	30,0	35,0	40,0	44,0
Endringer i tjenestetilbudet	05. Arbeidstiltak - kirkens bymisjon	0,0	-2,0	-2,0	-2,0
	06. Kommunal bostøtte	5,2	5,2	5,2	5,2
	07. Endring i stønadsstruktur	-19,0	-19,0	-19,0	-19,0
	08. Konsekvenser av økte satser økonomisk sosialhjelp	20,0	20,0	20,0	20,0
	09. Midlertidig bolig	-1,8	-3,5	-3,5	-3,5
	10. Reduksjon i utgifter sosialhjelp	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0
	11. Redusert bemanning i NAV-kontorene fra 2025	0,0	-10,0	-10,0	-10,0
Effektiviseringstiltak	12. Kjøp av varer og tjenester	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Sluttsum		19,2	11,1	14,8	18,3

01. Befolkningsvekst

Det settes av noen midler til å dekke økte utgifter på grunn av befolkningsvekst.

02. TROVO grunnskole voksne

I handlings- og økonomiplanen 2023-2026 ligger det inne en reduksjon i timetallet til grunnskoleundervisningen for ungdom. Reduksjonen vil få budsjettmessige effekter fra 2024. Det er færre elever med behov for grunnskole, fra 356 elever i skoleåret 21/22 til 154 i 23/24. Økt flyktningstrøm fra Ukraina vil ikke endre dette bildet fordi denne gruppen har fått grunnskoleopplæring i hjemlandet.

03. Ungdomsgruppa Trovo

Antall elever i ungdomsgruppen går ned fra 108 elever i 21/22 til 61 elever i 23/24. Totalt sett øker likevel det totale elevtallet for TROVO på grunn av stor tilstrømning av flyktninger, hovedsakelig fra Ukraina. IMDis praksis i forvaltningen av særskilt tilskudd for flyktninger med nedsatt funksjonsevne er også med på å gjøre inntektsgrunlaget for TROVO usikkert i kommende budsjettår.

04. Økning utgifter til sosialhjelp og kvalifisering

Per 1. september 2023 har antall sosialhjelpsmottakere økt med 15 prosent. Dette er en nasjonal trend. Økningen skyldes trolig prisstigningen og at kommunen har tatt imot stadig flere flyktninger som følge av krigen i Ukraina.

05. Arbeidstiltak - Kirkens Bymisjon

Kirkens Bymisjon mottok i 2023 en bevilgning på to millioner kroner for arbeid med utenforskap og arbeidstrening. Disse midlene blir ikke videreført fra 2025.

06. Kommunal bostøtte

Det er innført en kommunal bostøtte, Trondheimsbostøtta, fra 1. juni 2023 (sak 0129/23). Den gis til barnefamilier bosatt i utvalgte kommunale boliger og unge uføre bosatt i omsorgsboliger med personalbase. Kommunedirektøren foreslår å videreføre ordningen med helårseffekt i 2024.

07. Endring i stønadsstruktur

Endringer i stønadssatsene har ikke vært tilstrekkelig finansiert og har derfor ført til merforbruk på området. Det er ikke tatt hensyn til at antall mottakere vil øke som følge av nye satser. Når satsene øker blir flere inkludert i ordningen. Husstander som tidligere var over normen kommer nå innenfor normen. I tillegg blir forskjellen mellom lønn og stønader mindre. Dette kan gi lengre stønadsforløp. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å finansiere økningene og foreslår derfor en endring i stønadsstrukturen for sosialhjelp. Det er viktig at stønadene er gode nok for alle grupper, samtidig som stønadene må være på et nivå som kan sammenliknes med andre stønader og lønnsinntekter i samfunnet. Det skal alltid gjøres en individuell vurdering når stønaden beregnes. Endringene som foreslås er som følger:

Fra og med 2024 følger kommunen statens veiledende satser for økonomisk sosialhjelp med unntak av følgende:

- Fra barn nummer tre endres satsen fra full sats til halv sats.
- Satsen for ungdom under 25 år utgjør 80 prosent av statens veiledende sats, dette er ingen endring fra 2023. Fra 2024 kan satsen for personer som bor i bofelleskap legges til grunn der det er aktuelt, satsen utgjør 80 prosent av statens veiledende satser. Barnefamilier skal få full sats uansett alder.
- I dag dekkes internett som en utgift utenfor livsoppholdssatsen. Internett er en del av livsoppholdssatsen og fra 2024 dekkes internett innenfor denne satsen, men det kan innvilges særskilt om det er behov for dette.
- Fra og med 2024 skal det i tillegg gjøres en særskilt vurdering om stønaden er egnet til å fremme overgang til arbeid og mulighet til å på sikt bli selvforsørget.

- Det innføres en strengere praksis for tilleggsytelser. Husstandene skal dekke sine behov innenfor de rammene utmålingen i de veiledende satsene gir.

Endringene anslås å kunne gi en besparelse på 19 millioner kroner årlig.

08. Konsekvenser av økte satser økonomisk sosialhjelp

Som følge av en økning i satsene er det flere husholdninger som søker og mottar sosialhjelp. Kommunedirektøren anslår at økningen er om lag 20 millioner kroner.

09. Midlertidig bolig

Det ligger en innsparing på midlertidig bolig fra og med januar 2024 i gjeldende plan. Besparelsen skyves til 1. juli 2024. Kommunen har fått pålegg fra Statsforvalteren om å skaffe midlertidig botilbud til personer som har behov for dette og kostnadene på området vil øke. Samtidig har Kommunedirektøren iverksatt tiltak som vil dempe etterspørselen etter midlertidig bolig. Det iverksettes tettere samarbeid mellom HVK, NAV og Trondheim eiendom for å hindre husleierestanser og utkastelser. I tillegg har vi økt kapasiteten ved kommunenes egne midlertidige botilbud i Anders Søysethsv. 2. Kommunedirektøren vurderer fortløpende ytterligere tiltak for å utnytte dagens ordninger og kapasiteten i kommunens boligtilbud på en bedre måte. Kommunedirektøren følger nøye med på utviklingen og vil komme tilbake med en sikrere prognose i 1. økonomirapport 2024.

10. Reduksjon i utgifter sosialhjelp

Som følge av ny stønadsstruktur og økt innsats for å bekjempe fattigdom hos NAV, antar vi at det vil bli færre mottakere av sosialhjelp. Vi anslår at dette kan gi en besparelse på 6 millioner kroner i 2024 som øker til 10 millioner kroner i 2025 og utover i perioden.

11. Redusert bemanning i NAV- kontorene fra 2025

Det er lagt inn en styrking av bemanningen ved NAV-kontorene i 2023 og 2024 på 10 millioner kroner som følge av dyrtiden. Denne bemanningen er foreslått tatt ned fra 2025 i Handlings- og økonomiplan 2023-2026.

12. Kjøp av varer og tjenester

I handlings- og økonomiplanen for 2023-2026 ble det vedtatt å redusere innkjøpsbudsjettet. Denne reduksjonen er videreført i planen.

12.2. Psykisk helse og rus

Om området

Psykisk helse og rus omfatter flere typer tjenester. Treffstedene tilbyr sosiale møteplasser, tur- og treningsaktiviteter, og et variert kurs- og gruppetilbud. Det er tilbud om lavterskel behandling for lette til moderate psykiske plager og/eller rusproblemer, rehabilitering og jobbstøtte, individuell oppfølging av moderat og alvorlig psykisk helse- og rusproblematikk, boligsosialt arbeid, trygghetsplasser, øyeblikkelig hjelp døgn og korttidsopphold ved Leistad helsehus.

Området består av følgende tre enheter: Enhet for psykisk helse og rus (EPHOR), Botiltak og treffsted psykisk helse og Enhet for rustjenester. I tillegg har kommunen avtale om kjøp av tjenester med Stavne KF, Kirkens Bymisjon, Frelsesarmeen, Kong Carl Johans

arbeidsstiftelse, Prima, stiftelsen KIM-senteret, stiftelsen FIRE og stiftelsen Fontenehuset Trondheim for drift av tiltak for personer innen målgruppen.

3 enheter

2261 mottakere av tjenester

276 årsverk

102 brukere i tilrettelagte boliger innenfor psykisk helse

64 brukere i tilrettelagte boliger innenfor rus

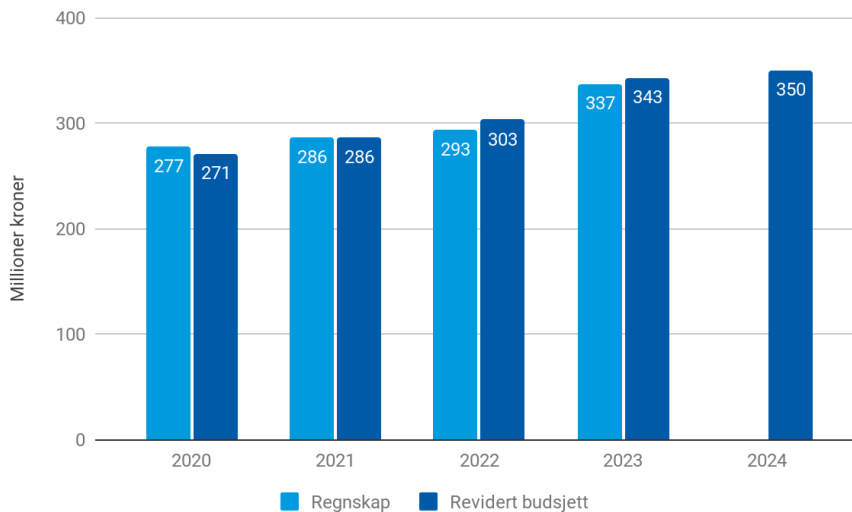
1501 brukere med vedtak

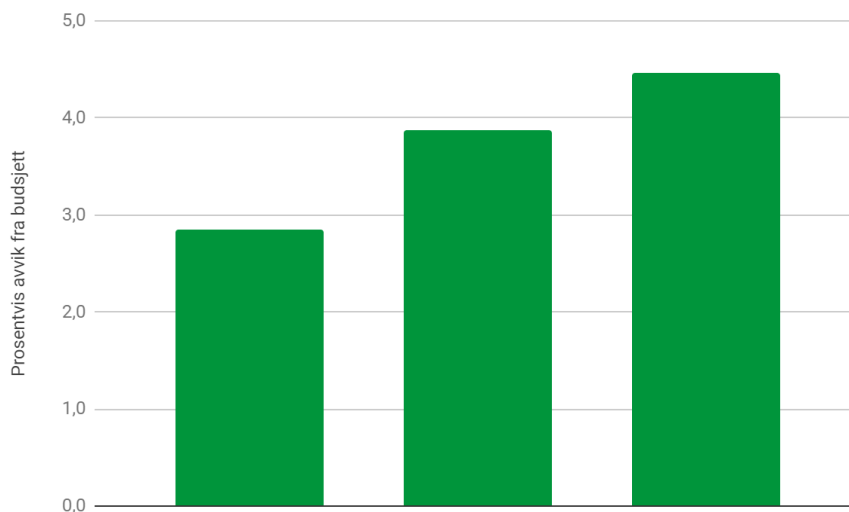
760 brukere i lavterskeltilbud

Økonomisk status

Figur 12-2-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

Figur 12-2-2 Budsjettavvik for enhetene innenfor området i 2022

Økonomisk status per utgangen av august 2023

Kommunedirektøren forventer et mindreforbruk på seks millioner kroner innenfor psykisk helse og rus fordi etableringen av brukerrum er forsinket. Brukerrom vil inngå i mulighetsstudien for å etablere tjenester innen rusområdet i E.C. Dahls-bygget, jamfør formannskapssak 82/23.

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 12-2-1 viser utvalgte nøkkeltall innenfor psykisk helse og rus sammenlignet med storbyene og gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Tabellen viser at Trondheim ligger lavere enn andre sammenlignbare kommunene på netto driftsutgifter per innbygger fra 18-66 år.

For de to indikatorene som omhandler årsverk med videreutdanning innenfor fagfeltene psykisk helsearbeid og rus, er Trondheim over gjennomsnittet for ASSS og over de andre storbyene, med unntak av Stavanger. På antall årsverk psykiatriske sykepleiere per 10 000 innbyggere, er Trondheim omtrent på gjennomsnittet for ASSS. Tallgrunlaget for disse tre indikatorene er usikre, fordi det har vært en omlegging av rapporteringspraksis de siste to årene.

På den siste indikatoren ser vi at det er 1,2 årsverk psykologer i Trondheim per 10 000 innbyggere (0-100 år), noe som er høyere enn de andre storbyene og ASSS-gjennomsnittet.

Tabell 12-2-1 Utvalgte nøkkeltall for psykisk helse og rus i kommunene.

	Trondheim 2021	Trondheim 2022	Oslo	Stavanger	Bergen	ASSS
Netto driftsutg. til tilbud til personer med rusproblemer pr. innb. 18-66 år (kr)	805	854	2 162	2 126	1 132	1 109
Årsverk av psykiatriske sykepleiere per 10 000 innbyggere (helse- og omsorg) (antall)	3,3	3,2	2,5	4,4	2,2	3,4
Årsverk av personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	9,1	8,5	5,4	8,9	4,3	7,7
Årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	3,8	3,5	2,2	5,2	1,0	3,2
Psykologer i den kommunale helse- og omsorgstjenesten per 10 000 innbyggere (årsverk)*	1,2	1,2	1,1	1,1	0,8	0,9

Tabell 12-2-2 viser netto driftsutgifter i tilbud til personer med rusproblemer per innbygger 18-66 år for ASSS-kommunene i 2021 og 2022. Tallene viser at Trondheims utgifter til

denne målgruppen ligger under snittet for ASSS-kommunene. Av ASSS-kommunene er det kun Bærum, Kristiansand og Sandnes som ligger lavere enn Trondheim i 2022. Tallene viser også at Trondheim har en høyere andel årsverk med videreutdanning innen psykisk helsearbeid og rusarbeid enn gjennomsnittet. Lavere driftsutgifter kan ha sammenheng med satsingen på kompetanse i tjenesten.

Tabell 12-2-2 Netto driftsutgifter til tilbud til personer med rusproblemer, per innbygger 18-66 år.

	2021	2022
Fredrikstad	1 123	1 131
Drammen	746	914
Bærum	712	626
Oslo	2 035	2 162
Kristiansand	665	645
Stavanger	1 114	1 132
Sandnes	583	633
Bergen	2 018	2 126
Trondheim	805	854
Tromsø	879	869
Gjennomsnitt ASSS	1 068	1 109

Driftsbudsjett

Det er økende behov for kommunale psykisk helse- og rustjenester i befolkningen, nasjonalt og lokalt. Området har ikke funnet rom for å styrke tjenestetilbudet generelt i takt med etterspørselen. Det er fortsatt bekymringsfullt at flere tiltak overfor målgruppen er basert på tilskudd fra Statsforvalteren. Det gir uforutsigbarhet i tjenesteområdet, og Kommunedirektøren ser hvert år på muligheter for varig rammefinansiering av viktige tilbud. Tiltaket SAMUR, som er et ambulant tilbud til unge med rusmiddelavhengighet, får varig finansiering. Vi opprettholder satsingen på det boligsosiale tiltaket Housing First som sikrer varig bosetting av bostedsløse. I tillegg styrker vi kommunens psykososiale beredskap for å forebygge psykisk uhelse hos personer som rammes av kriser.

Det har ikke tidligere vært avsatt midler til drift av ROP-boligene på Østmarka. Her skal vi gi et botilbud til personer med samtidig alvorlig rus- og psykisk lidelse kombinert med voldsproblematikk. Vi prioriterer dette, noe som delvis finansieres ved å omdisponere fra andre tiltak.

Tabell 12-2-3 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området psykisk helse og rus i perioden 2024-2027. Tabellen viser forslag til endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2023 per 31.12.2022.

Tabell 12-2-3 Budsjettramme og rammeendring psykisk helse og rus. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	329,1	329,1	329,1	329,1
Pris- og lønnskompensasjon	12,6	12,6	12,6	12,6
Tekniske justeringer	1,3	1,3	1,3	1,3
Korrigert budsjett	343,0	343,0	343,0	343,0
Befolkningsvekst	2,9	5,4	7,7	10,0
Annen rammeendring	4,0	2,0	2,0	2,0
Forslag til netto driftsramme	349,9	350,4	352,7	355,0
Rammeendring	6,9	7,4	9,7	12,0

Tabell 12-2-4 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer og viser endring i rammen per tiltak fra 2023.

Tabell 12-2-4 Tiltak i psykisk helse og rus. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Befolkningsvekst	0,4	0,0	0,3	3,2
Endringer i tjenestetilbudet	02. Nytt Krisesenter - ny bemanningsplan	2,7	2,7	2,7	2,7
	03. Brukerrom	0,5	0,6	2,0	2,0
	04 a) ROP -bolig -drift	0,0	10,2	10,2	10,2
	04 b) Finansiering ROP-boliger Forebyggings- og behandlingsreformen	0,0	-7,9	-7,7	-8,3
	05. Housing first	1,8	1,8	1,8	1,8
	06. Mestringsteam og generell oppfølging psykisk helse	3,0	2,5	2,5	2,5
	07. Psykososial beredskap ved kriser	0,5	0,5	0,5	0,5
	08. Styrking SAMUR	1,0	1,0	1,4	1,4
	09. Opptrappingsplan psykisk helse og rus	2,8	2,8	2,8	2,8
Effektiviseringstiltak	10. Effektiviseringstiltak	-5,8	-6,8	-6,8	-6,8
Sluttsum		6,9	7,4	9,7	12,0

1. Befolkningsvekst

Kommunedirektøren foreslår å omdisponere hoveddelen av befolkningsvekstmidler i 2024, 2025 og 2026. Dette betyr at det økte behovet for psykisk helse- og rustjenester som vi ser nasjonalt og lokalt, ikke prioriteres. Brukervekstmidlene omprioriteres til varig finansiering av samhandlingstiltaket for ungdom med rusproblematikk (SAMUR), som tidligere har vært tilskuddsfinansiert. Fra 2025 vil også midlene gå til drift av ROP-boligene på Østmarka.

2. Nytt krisesenter - ny bemanningsplan

Nytt krisesenter vil ferdigstilles i 2025. Dette vil gi rom for økt poliklinisk aktivitet, bedre tilrettelegging for den enkeltes behov, samt samlokalisering av menn og kvinner i samme bygg. Dette gir synergieffekter i form av mer effektiv utnyttelse av kompetanse og personell. I Handlings- og økonomiplan 2023-2026 ble det vedtatt en styrking av bemanningen på 0,7 millioner kroner i 2023, økende til 3,4 millioner kroner fra 2024. Økningen inkluderer behov for nattbemanning og økte behov for tjenester til innbyggerne i målgruppen.

3. Brukerrom

I Handlings- og økonomiplan 2023-2027 er det satt av 4 millioner kroner til helårs drift av brukerrom, slik at dette nå vil være fullfinansiert med totalt 8 millioner kroner til drift. Som beskrevet under forslaget til investeringsbudsjett, vil utredningsarbeidet for lavterskeltilbud rus foregå i 2025. Det er derfor kun avsatt 0,5 og 0,6 millioner kroner i 2024 og 2025, slik at total ramme for brukerrom er 6,5 og 6,6 millioner kroner i disse årene. Dette vil finansiere forprosjekt og oppstart av brukerrom og samlokalisering av lavterskeltilbud. Kommunedirektøren foreslår å omprioritere resterende av totalrammen på 8 millioner kroner til arbeidet med å omstille driften i tråd med satsingene på området i 2024 og 2025.

4. ROP bolig

a. ROP bolig - drift

Åtte nye boliger for personer med psykiske lidelser og samtidig rusmiddelavhengighet (ROP) med voldsrisiko på Østmarka, ferdigstilles i desember 2024. Kommunedirektøren setter av 10,2 millioner kroner til full drift av boligene fra og med 2025. Dette tiltaket forutsettes finansiert av forebyggings- og behandlingsreformen på rusfeltet, jamfør tiltak 4 b).

b. Finansiering ROP-boliger forebyggings- og behandlingsreformen

Ifølge [Stortingsmelding om Forebyggings- og behandlingsreformen på rusfeltet](#) vil regjeringen offentliggjøre tiltak for denne målgruppen innen utgangen av 2023. For å planlegge drift av ROP-boligene på Østmarka fra 2025, forskutterer vi finansieringen fra statens fremtidige satsing ved å prioritere 7,9 millioner til dette tiltaket. Tallgrunnlaget baserer seg på foreløpige beregninger. I tillegg omprioriterer vi midlene til befolkningsvekst.

5. Housing first

Kommunedirektøren viderefører satsingen fra 2023 på Housing First med 1,8 millioner kroner slik at den totale styrkingen er 3,6 millioner kroner.

6. Mestringsteam og generell oppfølging psykisk helse

Kommunedirektøren viderefører styrkingen fra 2023 på mestringsteam og generell oppfølging med 3 millioner kroner, og deretter 2,5 millioner. Den totale styrkingen blir 6 millioner kroner i 2024 og 5,5 millioner fra 2025. Dette omfatter tjenestene som følger opp psykisk helse i ambulante team og gjennom samtaler på kontor.

7. Psykososial beredskap ved kriser

Kommunedirektøren ser behov for å styrke psykososial beredskap ved kriser. Derfor prioriteres 0,5 millioner kroner til dette formålet fra midler til befolkningsvekst i 2024.

8. Styrking SAMUR

Kommunedirektøren ser at stadig flere ungdommer med rusutfordringer har behov for oppfølging. SAMUR har tidligere vært tilskuddsfinansiert, men Kommunedirektøren gir nå en varig finansiering på 1 million kroner i 2024 og 2025, som øker til 1,4 millioner kroner i 2026.

9. Opptappingsplan psykisk helse og rus

Kommunedirektøren setter av 2,75 millioner årlig til opptappingsmidler innen psykisk helse og rus. Midlene skal prioriteres til utvikling og styrking av lavterskeltjenester.

10. Effektiviseringstiltak

For å kunne opprettholde innsatsen på psykisk helse- og rusområdet, må kostnadsnivået reduseres. Det er forventet en effektiviseringsgevinst knyttet til tillitsreformen og Helseplattformen. I tillegg vil vi tilpasse tjenestene slik at det blir redusert behov for bemanning, blant annet styrking av ambulante tjenester.

Investeringsbudsjett

Status og utfordringer

Kommunen ønsker et mer differensiert botilbud, som tar hensyn til målgruppens ulike funksjonsnivå, atferd og helseutfordringer. Nåsituasjonen fører til en uheldig sammensetning av beboere. Beboere med ulikt funksjonsnivå og ulik grad av psykiske lidelser, rusmiddelavhengighet eller samtidig psykisk lidelse og rusmiddelavhengighet (ROP-lidelser) plasseres i samme botiltak.

Trondheim kommune har flere personer som står på venteliste for bolig innenfor psykisk helse og rus. Dette fører til økt trykk på midlertidige boliger i kommunen. Bystyret har vedtatt å avvike tiltaket i Jarleveien.

Investeringsbudsjettet bidrar til å gi kommunen et mer differensiert botilbud, samtidig som det vil redusere boligkøen. Det er nødvendig for å kunne avvike dagens tilbud i Jarleveien.

Investeringer i perioden 2024-2027

Tabell 12-2-5 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området psykisk helse og rus i perioden 2024-2027.

Tabell 12-2-5 Investeringer i bolig og krisesenter i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnadso verslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Krisesenteret	147,0	13,7	133,3	103,0	30,3	0,0	0,0
02. Forsterket botilbud (ROP)	67,5	15,8	51,7	44,2	7,5	0,0	0,0
03. Småhus	0,0	0,0	0,0	20,0	20,0	15,0	0,0

04. Nytt botiltak rus/psykiatri 2025	70,0	3,0	67,0	30,0	37,0	0,0	0,0
05. Nytt botiltak rus/psykiatri 2026	70,0	0,0	70,0	3,0	30,0	34,0	3,0
06. Lavterskeltilbud rus	100,0	0,0	100,0	0,0	5,0	0,0	0,0
Sluttsum	454,5	32,5	422,0	200,2	129,8	49,0	3,0

Tabell 12-2-6 Finansiering for investeringsprosjektene for bolig og kristetjenester i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	60,8	29,4	0,0	0,0
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	98,8	64,3	40,8	2,5
Mva.-kompensasjon	33,4	21,6	8,2	0,5
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	7,2	14,5	0,0	0,0
Sluttsum	200,2	129,8	49,0	3,0

1. Krisesenteret

Kommunedirektøren planlegger et nytt fremtidsrettet krisesenter på et nytt sted. Senteret skal gi et bo- og tjenestetilbud til menn, kvinner og barn, i tillegg til dagsamtaler.

Ny beliggenhet ble vedtatt av formannskapet 29. mars 2022 i sak 84/22 (saken er unntatt offentlighet). Nytt krisesenter skal stå ferdig våren 2025.

2. Forsterket botilbud (ROP)

Det er behov for et forsterket botilbud til personer med alvorlige psykiske lidelser og samtidige ruslidelser i moderat eller alvorlig grad (ROP-lidelser). Kommunedirektøren planlegger et botiltak på Østmarka.

Investeringsbeslutning ble vedtatt av bystyret 14. juni 2023 i sak 106/23 - *Boliger for personer med samtidig rusavhengighet og psykisk lidelse på Østmarka - Investeringsbeslutning.*

Boligene forventes ferdigstilt desember 2024. Trondheim kommune er innvilget 14,5 millioner kroner i investeringstilskudd fra Husbanken.

3. Småhus

Småhus er en boform for personer som ikke ønsker eller kan bo tett på andre. Det er utfordrende å finne egnede tomter, og det er spesielt hensynet til nærmiljøet som gjør plasseringen av småhus vanskelig.

Det skal bygges tre nye småhus i 2024, 2025 og 2026. I tillegg vil det bli gjort noen erstatninger og mindre tilpasninger av eksisterende småhus de to første årene.

4. Nytt botiltak rus/psykiatri 2025

Det er behov for nytt botiltak med bakgrunn i befolkningsvekst, endringer i målgruppen og avviklingen av Jarleveien 10.

5. Nytt botiltak rus/psykiatri 2026

Det er behov for nytt botiltak med bakgrunn i befolkningsvekst, endringer i målgruppen og avviklingen av Jarleveien 10.

6. Lavterskeltilbud rus

Formannskapet vedtok i [sak 82/23](#) Status i arbeidet med å etablere brukerrum og en felles lokasjon for lavterskel- og oppfølgingstjenester til personer med rusavhengighet at Kommunedirektøren skal jobbe videre med en fremtidig felles plassering for brukerrum, Helse- og overdoseteamet, Gryta og Uteteamet på E.C. Dahls.

Målet med en samlokalisering av lavterskel- og ambulante tjenester til personer med rusavhengighet er å styrke det rusfaglige miljøet. Å samle et fagmiljø vil bidra til en sterkere faggruppe, som igjen kan gjøre det mer attraktivt for ansatte.

Kommunedirektøren har ikke funnet midler til å bygge om E.C. Dahls, men har satt av utredningsmidler i 2025.

12.3. Bo- og aktivitetstilbud

Om området

Bo- og aktivitetstilbudene gir tjenester til personer med utviklingshemming og til personer med utviklingsforstyrrelser som autisme og kognitiv svikt. Tjenestetilbudet bygger på strategiplanen *En bedre hverdag for alle 2019-2023*. Antall brukere på tjenesteområdet har fra april 2022 til mai 2023 økt med 37, noe som tilsvarer 4,8 prosent.

4 enheter

808 brukere i bolig, nærhet til base og aktivitetstilbud

966 årsverk

413 brukere i heldøgns bolig

362 brukere i tilrettelagte boliger innenfor rus

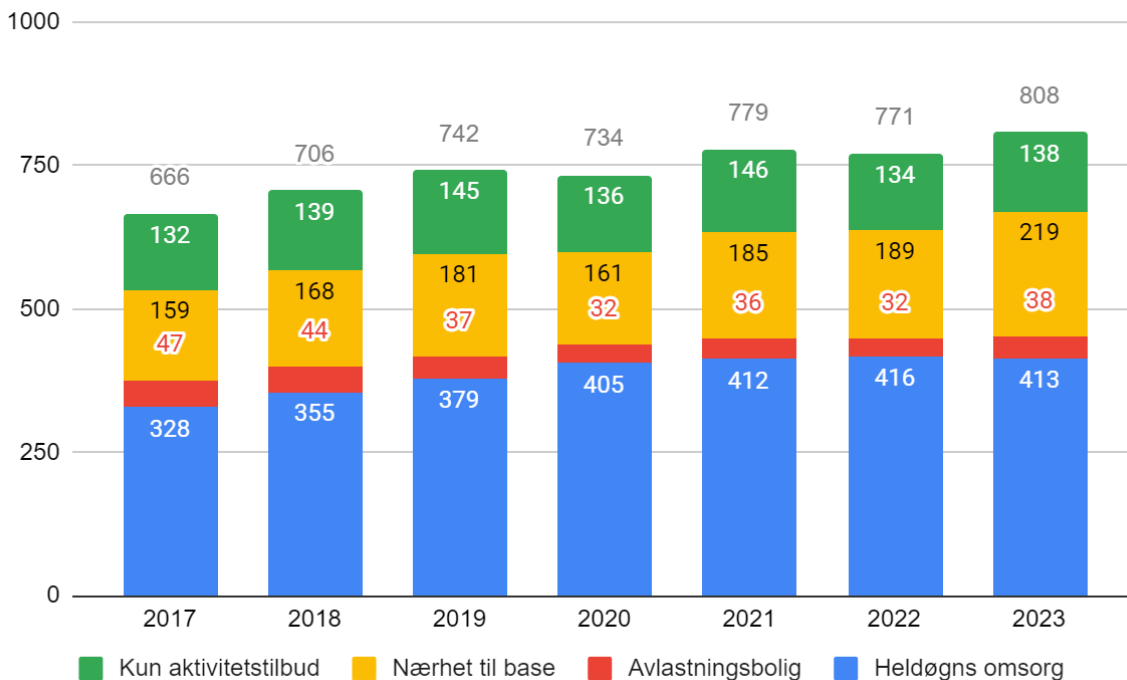
Kommunedirektøren vil utvikle og tilby ulike alternativer til bofellesskap og arbeide for at flere utviklingshemmede skal eie sin egen bolig. I de siste årene har stadig flere kjøpt egne leiligheter i sameier og borettslag. Kommunen har økt utvalget av boligtyper og har blant annet etablert flere klyngeboliger. Det vil si at kommunen kjøper leiligheter som blir brukt til personalbase og legger til rette for at personer med utviklingshemming kan leie eller kjøpe leilighet i samme boligkompleks. For å gi gode tjenester til de som etablerer seg i egen leilighet har vi også etablert et ambulant team som tilpasser tjenester til den enkelte. Dette, sammen med oppstart av nye bofellesskap, kan på sikt bidra til å redusere antall personer på ventelisten for boliger og gi mer bærekraftige og utviklingsfremmende tjenester.

Kommunedirektøren arbeider systematisk med å følge opp de mange anbefalingene i forvaltningsrevisjonsrapporten *Kvalitet i bo- og aktivitetstilbud og tildeling av bolig* fra

2022. En stor del av oppfølgingen skjer gjennom omstillingsprosjekter som er en del av bærekraftprogrammet for helse og velferd. Omstillingsprosjektene dekker tema som rekruttering og fagmiljø, organisering av arbeidet, kompetanse, boliger, arbeid og fritid, og mestring og velferdsteknologi.

Kommunedirektøren arbeider med kompetanseheving blant annet ved at området er i ferd med å ta i bruk et felles faglig rammeverk, positiv atferdsstøtte (PAS), for å sikre en kunnskapsbasert tjenesteutvikling.

Figur 12-3-1 brukerutvikling i bo- og aktivitetstilbudet

Figur 12-3-1 viser brukerutviklingen i bo- og aktivitetstilbudene fra 2017 til 2023. Tallene er hentet inn i mai hvert år, og kan være påvirket av pandemien. Det var blant annet flere tjenestemottakere som ikke benyttet seg av aktivitetstilbud i perioder under pandemien. Tallene for 2022 ble tatt ut i april grunnet overgang til Helseplattformen. Dette forklarer nedgangen i det totale antallet tjenestemottakere fra 2021 til 2022.

Det siste året er det en særlig vekst blant de som har nærhet til base eller får bistand fra ambulante tjenester. Sommeren 2023 tas nye boliger i bruk. Det gjør at tallene for heldøgns omsorg i figuren, som er fra mai, blir noe lave i 2023. Samtidig er det en strategi å løse mer på et lavere omsorgsnivå. Økningen i nærhet til base og ambulante tjenester gjenspeiler dette. Behovet for tjenester løses i stadig større grad med flere ulike omsorgsnivå i samarbeid med øvrige tjenester i kommunen. Samtidig har antall personer som venter på bolig med heldøgns omsorg økt fra 10 i september 2020 til 22 i september 2023.

Tjenestemottakerne som står i boligkø har andre tjenester mens de venter. Noen av de som har fylt 18 år har heldøgns omsorg i en barnebolig. Andre har avlastning og aktivitetstilbud mens de bor hjemme hos foreldrene. For noen få blir det kjøpt private

tjenester. Livssituasjonen har for noen utviklet seg slik at de fremover trenger mer omsorg, og dermed har de kommet i kø for heldøgns omsorg. Boligkøen består for en stor del av to hovedgrupper: de som trenger mye fysisk tilrettelegging og de som har atferdsuttrykk. Med andre ord kan ikke boligkøen løses med klyngeboliger alene, det er behov for flere bofellesskap.

Lenker til relevant informasjon

[Strategiplanen En bedre hverdag for alle 2019-2023](#)

[Nasjonal veileder Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming](#)

[Oversikt over bo- og aktivitetstilbudet](#)

[Formannskapssak 382/21 Organisatoriske utfordringer i BoA](#)

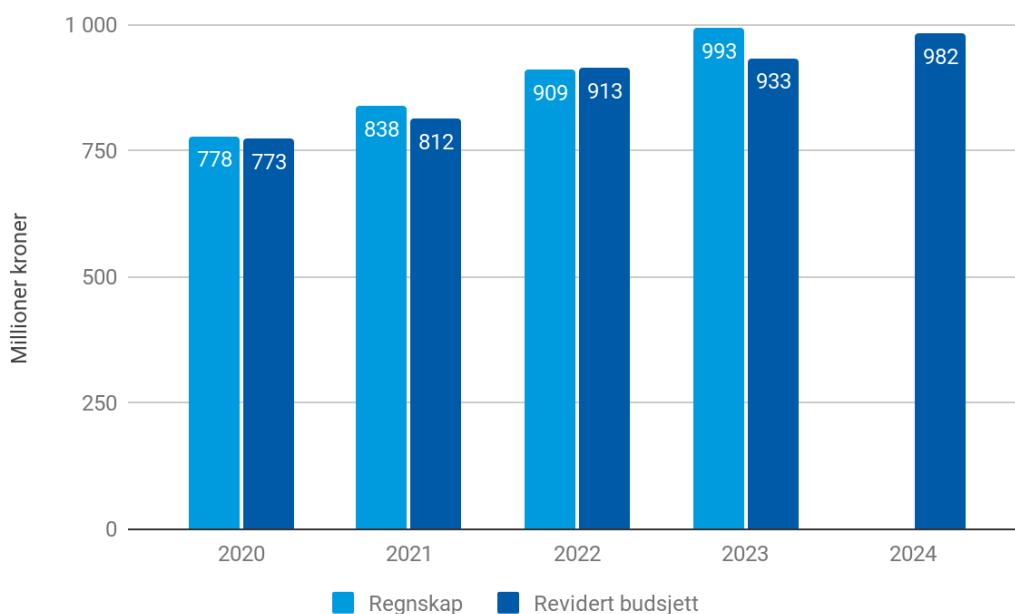
[Forvaltningsrevisjon: Kvalitet i bo- og aktivitetstilbud og tildeling av bolig](#)

Økonomisk status

Figur 12-3-2 viser budsjett og regnskap for bo- og aktivitetstilbudet i perioden 2020-2022, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2023, og Kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for Bo- og aktivitetstilbud i 2024.

Kommunedirektøren forventer at merforbruket for bo- og aktivitetstilbud i 2023 vil være omtrent 100 millioner kroner. Imidlertid har tjenesteområdet mottatt 45 millioner kroner i omstillingsmidler, som bidrar til å redusere den forventede tekniske overskridelsen til rundt 60 millioner kroner.

Figur 12-3-2 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

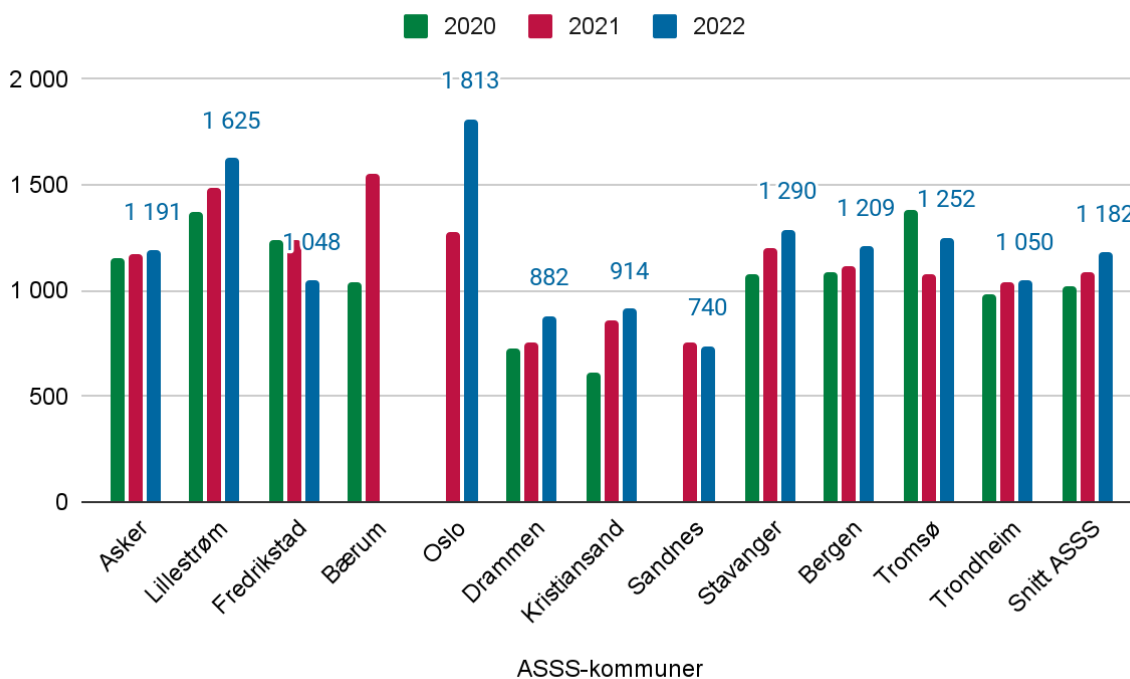

Sammenligning med andre kommuner

Figur 12-3-3 og tabell 12-3-1 viser relevante nøkkeltall for et utvalg av ASSS-kommunene.

ASSS-nettverket samler inn økonomiske data frivillig og manuelt om tjenestene for personer med utviklingshemming. De fleste tjenestene omhandler bo- og aktivitetstilbud, men regnskapet inkluderer også personer med utviklingshemming som mottar tjenester fra andre områder i kommunen. På grunn av mangelfulle data fra Helseplattformen er enkelte av tallene i Trondheim noe usikre. Kommunedirektøren anbefaler derfor at vi er forsiktige med å sammenligne ressursbruken. Flere kommuner har rapportert tall som viser endringer i kostnader som ikke virker troverdige, med variasjoner fra -16 prosent til +50 prosent fra ett år til et annet. Dette kan skyldes blant annet kostnader knyttet til koronapandemien, kommunesammenslåinger og endringer i tilskuddsordninger.

Figur 12-3-3 Utgifter per utviklingshemmet, fratrukket refusjon ressurskrevende

Tabell 12-3-1 Utvalgte nøkkeltall tjenester til utviklingshemmede i kommunene

	Trondheim 2021	Trondheim 2022	Oslo	Bergen	Stavanger	Snitt ASSS
Utgifter per utviklingshemmet (fratrukket refusjon ressurskrevende) TTU* Tall i hele tusen kroner	1 051	1 042	1 813	1 209	1 290	1 182
Utgifter til bolig med fast tilknyttet personell hele døgnet (inkl. private/ideelle) pr. beboer (TTU)* Tall i hele tusen kroner	1 921	1 831	2 803	2 116	2 295	2 185
Andel utviklingshemmede 18 år + som bor i bolig med fast tilknyttet personell hele døgnet (TTU*)	54%	55%	87%	58%	50%	57%
Andel årsverk med fagutdanning	87%	89%	71%	81%	65%	77%

Driftsbudsjett

Tabell 12-3-2 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området Bo- og aktivitetstilbud i perioden 2024-2027. Tabell 12-3-3 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellene viser endringer i forhold til vedtatt budsjett 2023.

Antall brukere og behovet for tjenester i bo- og aktivitetstilbudet øker mer enn veksten i befolkningen. Dette krever tilpasning av driftsmodellene i bo- og aktivitetstilbudet. Tjenestenivået må tilpasses den økonomiske rammen. Det har over mange år vært merforbruk på området, og merforbruket vil fortsette å øke om tjenestenivået generelt, boligtyper og organisering ikke endres. For å få en drift i tråd med vedtatte rammer de neste årene må driften reduseres som beskrevet i tabell 12-3-3. Dette innebærer at gjennomsnittlig bemanning og tjenestetilbud i hver avdeling må reduseres.

Tabell 12-3-2 Budsjettamme og rammeendring bo- og aktivitetstilbudet. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	911,9	911,9	911,9	911,9
Pris- og lønnskompensasjon	33,6	33,6	33,6	33,6
Tekniske justeringer	2,8	2,8	2,8	2,8
Korrigert budsjett	948,3	948,3	948,3	948,3
Befolkningsvekst	8,4	15,8	22,7	29,3
Annen rammeendring	25,1	13,8	14,5	21,1
Forslag til netto driftsramme	981,8	977,9	985,5	998,7
Rammeendring	33,5	29,6	37,2	50,4

Tabell 12-3-3 Tiltak i bo- og aktivitetstilbud. Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Nye brukere	14,3	24,9	39,9	61,8
	02. Opprettholde tjenestenivå	60,0	60,0	60,0	60,0
Endringer i tjenestetilbudet	03. Tilpasse tjenestenivå til budsjett	-24,4	-20,7	-29,9	-40,4
	04. Styrke ambulerende tjenester	1,8	3,6	5,4	7,2
	05. Omstillingsmidler	-25,0	-45,0	-45,0	-45,0
	06. Kompetanseheving	5,0	5,0	5,0	5,0
	07. Fritidstiltak	2,0	2,0	2,0	2,0
Effektiviseringstiltak	08. Kjøp av varer og tjenester	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Sluttsum		33,5	29,6	37,2	50,4

1. Nye brukere

Vi forventer at det blir flere brukere i planperioden. Dette gjelder særlig attenåringer som kommer til, men også eldre som skal bo lengre hjemme i bolig med tjenester fra bo- og aktivitetstilbudene. Bo- og aktivitetstilbudene yter stadig flere tjenester til eldre. Det innebærer en annen brukervekst enn før og at tjenestemottakerne mottar tjenester over flere år. Det etableres flere nye boligtilbud for å kunne tilby boliger til de som fyller 18 år. Dette inkluderer også et privat bofellesskap. Kommunen samarbeider med utbyggere og pårørende om å etablere de private boligene. Hvis vi forutsetter drift på samme måte som i dag, vil økningen i antall brukere bety at det er nødvendig å styrke området med 14,3 millioner kroner fra 2024. Dette øker til 61,8 millioner kroner i perioden.

2. Opprettholde tjenestenivå

Som teksten over driftstabellene viser er det avstand mellom budsjett og kostnader i bo- og aktivitetstilbudene. Tjenesteområdet tar sikte på å tilby tjenester med god kvalitet ved at det satses både på gode ambulante tilbud og heldøgns botilbud for de som trenger det. I tillegg er gode arbeidsplaner, kompetanse og økt heltid en forutsetning for drift innenfor rammen. Det kreves stor omstilling fra dagens drift, da Kommunedirektøren ikke finner rom for å styrke budsjettet tilsvarende 60 millioner kroner som merforbruket i 2023 tilsier. Det forutsettes en tilpasning av drift til budsjett, jamfør punkt 3 og punkt 5 under.

3. Tilpasse tjenestenivået til budsjett

Når vi skal tilpasse tjenestenivået til budsjett er økningen i antall brukere, tjenestenivå og reduksjon i omstillingsmidler viktige faktorer.

For å kunne gi mer bærekraftige tjenester i fremtiden er det nødvendig at den enkelte beboer bor så selvstendig som mulig. Andelen som bor med heldøgns omsorg må reduseres. Vi vil endre innsatsen slik at vi kan gi flere tjenestemottakere mulighet til å bo selvstendig i eget hjem med ambulante tjenester. De samlede ressursene vil da gi bedre tjenester til flere, også de som har behov for boliger med heldøgns bemanning. Dette, samtidig som tjenestenivået skal tilpasses, er en krevende, men nødvendig omstilling. Kommunedirektøren mener det er behov for å avklare forventninger til tjenestenivå.

Hensiktsmessig utforming av bofellesskapene med gode planløsninger og god sammensetning av beboerne har stor betydning for opplevd tjenestekvalitet og ressursutnyttelse. Bedre sammensetning av beboere og bedre planløsninger i bofellesskap vil redusere bemanningsbehovet. Dette krever også at vi finner gode løsninger for å endre beboersammensetning i etablerte botiltak. Foreløpige analyser viser at driftskostnadene kan reduseres vesentlig ved tilpassede bo- og tjenestetilbud.

Velferdsteknologi kan gi økt trygghet og øke selvstendigheten til beboerne og samtidig føre til mer hensiktsmessig bruk av bemanning. Bruk av mer teknologi vil føre til økte driftskostnader i starten, men vil bety effektivisering på sikt.

Det er iverksatt tiltak for å redusere tjenester på natt. Vi ser på hvordan natt i større grad skal dekkes av ambulant personale. En del av denne løsningen skal være samarbeid med andre enheter som for eksempel Trygghetspatroljen.

Bo- og aktivitetstilbudene har i dag ikke en tydelig definert målgruppe. Dette gjør at vi får utfordringer med beboersammensetningen. En bedre beskrevet målgruppe vil gi bedre vedtak, og gjøre det enklere å treffe med riktig kompetanse, og redusere behovet for bemanning.

Arbeidet med å videreutvikle nærledelse er godt i gang. Videre skal vi se på hvordan støtte- og merkantile funksjoner kan bidra til å støtte ledelsen. En del av avdelingene er fortsatt større enn avdelinger på andre tjenesteområder.

Arbeidet med å videreutvikle årsturnuser og teamorganisering fortsetter. Hensikten er å gi bedre tilgang på kompetanse og kapasitet på tvers. Det er sentralt å få etablert felles rammeavtaler og gode turnusrutiner. En viktig del av dette er å finne bedre løsninger for ferieplanlegging gjennom hele året både for ansatte og tjenestemottakere. Arbeidet med fremtidige bemanningsløsninger må ta hensyn til fremtidsbildet beskrevet av Helsepersonellkommisjonen. Rapporten deres er tydelig på at vi må ha nye løsninger som reduserer behovet for bemanning. Det vil ikke være tilgang på nok personell i nær fremtid til å opprettholde dagens løsninger.

Behovet for å tilpasse tjenestene til rammene krever en effektivisering av området på 24,4 millioner kroner fra 2024, som øker til 40,4 millioner kroner i perioden. Reduksjon i omstillingsmidler øker behovet for effektivisering da omstillingsmidler i 2023 ble brukt til å redusere merforbruket.

4. Styrke ambulante tjenester

Det er et mål at flere som mottar tjenester fra bo- og aktivitetstilbudet bør bo mest mulig selvstendig og eie bolig selv. Det betyr at vi må styrke de ambulante tjenestene samtidig med at veksten i bofellesskap reduseres. Et byomfattende ambulant team ble opprettet fra 2023. Teamet har ivaretatt mye av brukerveksten i 2023, og det forventes også brukervekst for teamet fremover. Dette tiltaket utgjør sammen med tiltak 1. Nye brukere, kostnadene knyttet til den forventede brukerveksten på området. Kommunedirektøren foreslår å styrke tiltaket med 1,8 millioner kroner fra 2024, som øker til 7,2 millioner kroner i perioden.

5. Omstillingsmidler

Bo- og aktivitetstilbudene ble i 2023 tildelt 45 millioner kroner til omstilling. Det er fortsatt behov for omstilling for at tjenesteområdet skal ha en bærekraftig fremtid. Overgang til bærekraftige tilbud vil medføre en høyere kostnad så lenge omstillingen pågår. Denne kostnaden omfatter blant annet lønn til prosjektmedarbeidere og frikjøp av medarbeidere til omstillingsarbeidet. Reduserte budsjetterammer kan påvirke fremdriften i omstillingsarbeidet. Kommunedirektøren foreslår å redusere dette med 25 millioner kroner i 2024 og å redusere ytterligere med 20 millioner kroner fra 2025. Reduksjon av omstillingsmidler øker behovet for tilpasning som beskrevet i tiltak 3.

6. Kompetanseheving

Kompetansetiltak er viktig for tjenestekvaliteten, og også for å rekruttere og beholde medarbeidere. Ved å tilby bedre muligheter for kompetanseheving, forventer Kommunedirektøren at det skal bli mer attraktivt å jobbe i området. Noen av

kompetansetiltakene er i dag lagt til BoA-skolen, og tiltakene skal økes fremover. En viktig del av dette er satsingen på en felles faglig plattform (Positiv atferdsstøtte, PAS).

Bruk av fagnettverk mellom enheter og internt på enhetene kan være en nyttig måte å spre kompetanse på. Ansatte deler da på kompetanse seg imellom. Dette er for eksempel brukt når det gjelder felles faglig plattform og alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK). Slike nettverk er en rimelig måte å bygge kompetanse på, og kapasitet til å delta i nettverkene må sikres i turnusplanleggingen. Dette krever noe frikjøp av ansatte. Ansatte må også ha mulighet til etter- og videreutdanning på områdene det bygges fagnettverk.

Vernepleiere har høy turnover. For å rekruttere og beholde vernepleiere er det nødvendig å videreutvikle vernepleierrollen og gi vernepleiere muligheter for faglig utvikling.

Arbeidet med kompetanseheving bør skje i samarbeid med andre. Sammen med NTNU arbeider vi med å etablere "Universitets-BoA". Dette arbeidet er i oppstarten. Andre viktige samarbeidspartnere er for eksempel spesialisthelsetjenesten og Statsforvalteren.

Kommunedirektøren foreslår en styrking på 5 millioner kroner til kompetanseheving fra 2024.

7. Fritidstiltak

I 2023 ble det bevilget ekstra penger og omdisponert midler for å øke tilbudet av fritids- og ferietiltak. For å opprettholde fritids- og ferietiltak på samme nivå som i 2023 trengs ytterligere midler til aktiviteter og bemanning. Kommunedirektøren foreslår å inngå samarbeidsavtaler om aktiviteter med brukerorganisasjoner og andre ved starten av hvert år. Kommunedirektøren foreslår å styrke fritids- og ferietiltak med 2 millioner kroner fra 2024.

8. Kjøp av varer og tjenester

Vedtaket i siste handlings- og økonomiplan om å redusere kjøp av varer og tjenester videreføres i perioden med 0,2 millioner kroner.

Investeringsbudsjett

Status og utfordringer

Brukerveksten i bo- og aktivitetstilbudene forventes fortsatt å være høy de kommende årene. Per september 2023 er det 22 personer som venter på bolig med heldøgns tjenester og 8 som venter på bolig med tjenester fra en personalbase. Dette er utfordrende med tanke på tilgangen på boliger som er tilpasset målgruppen. Det trengs differensierte boligløsninger for å redusere dagens boligkø og for å møte behovet fremover. Bedre boligløsninger forventes å ha positiv effekt på driftsbudsjettet. Boligløsningene må også ta hensyn til fremtidsbildet beskrevet av Helsepersonellkommisjonen. Det vil si at nye boliger og ny beboersammensetning må kunne driftes med mindre personell enn dagens løsninger.

Utviklingen med at flere personer med utviklingshemming kjøper egen bolig fortsetter. Kommunedirektøren foreslår å anskaffe ordinære boliger i klynge (klyngeboliger) med tilknyttet tjenestebase, slik at målgruppen får mulighet til å benytte seg av ordningen med leie-før-eie. Det bør være en målsetting at kun de med omfattende tjenestebehov får tilbud

i kommunale bofellesskap, mens de som kan bo i egen bolig eller i en klyngebolig gjør det. Det etableres nye klyngeboliger hvert år som finansieres under ordinære boliger.

Flere av bofellesskapene tilfredsstillter ikke dagens krav og forventninger til standard. Det gjelder krav til tekniske anlegg og generell standard. I tillegg er flere av bofellesskapene små og uhensiktsmessige. Kommunedirektøren foreslår å erstatte de eldste bofellesskapene med nye bofellesskap med mer funksjonelle planløsninger. I økonomiplanperioden blir det etablert fem nye bofellesskap.

Arealer til aktivitetstilbud er en utfordring. Noen aktivitetstilbud har behov for nye lokaler, mens andre har behov for større oppgraderinger, slik som for eksempel Tyholt aktivitetstilbud. Kommunedirektøren har ikke funnet midler til dette i kommende fireårsperiode.

Forslag til investeringer

Tabell 12-3-4 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området Bo- og aktivitetstilbud i perioden 2024-2027.

Tabell 12-3-4 Investeringer i Bo- og aktivitetstilbud i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Stavne aktivitetssenter	149,2	148,7	0,5	0,5	0,0	0,0	0,0
02. Bromstadekra	69,6	7,0	62,6	59,0	3,6	0,0	0,0
03. Nytt bofellesskap (BoA) 2025	75,0	5,2	69,8	30,0	39,8	0,0	0,0
04. Nytt bofellesskap (BoA) 2025	75,0	3,0	72,0	30,0	42,0	0,0	0,0
05. Nytt bofellesskap (BoA) 2028	75,0	0,0	75,0	0,0	0,0	3,0	30,0
06. Bofellesskap/ressurscenter	100,0	4,8	95,2	19,1	47,8	28,3	0,0
07. Mindre investeringer - kategoriboliger	0,0	0,0	0,0	14,0	14,0	14,0	15,0
Sluttsum	543,8	168,7	375,1	152,6	147,2	45,3	45,0

Tabell 12-3-5 Finansiering for investeringsprosjektene i Bo- og aktivitetstilbud i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	0,4	0,0	0,0	0,0
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	126,8	110,0	37,8	37,5
Mva.-kompensasjon	25,4	24,5	7,6	7,5
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	12,7	0,0	0,0
Sluttsum	152,6	147,2	45,3	45,0

1. Stavne aktivitetstilbud

Nye Stavne aktivitetstilbud tas i bruk i november 2023, og erstatter dagens tilbud på Vidarheim, Stavne og de midlertidige lokalene på Østmarka. Investeringsbeslutning ble vedtatt av bystyret 21. april 2022 i [sak 80/22 Stavne aktivitetssenter - Investeringsbeslutning](#). Midlene for 2024 er blant annet til utstyr.

2. Bromstadekra

Det planlegges et nytt bofellesskap med sju leiligheter i Bromstadekra. Prosjektet vil både være en tilvekst av boliger og samtidig erstatte eksisterende boliger som må fraflyttes på grunn av oppgradering/nybygg. Prosjektet er planlagt ferdig januar/februar 2025. Trondheim kommune er innvilget 12,7 millioner kroner i investeringstilskudd fra Husbanken.

3. 4. og 5. Nye bofellesskap

Det er behov for tre nye bofellesskap fordi antall brukere øker, to i 2025 og ett i 2028. Det planlegges bofellesskap med 6 - 9 leiligheter med tjenesteareal og fellesareal. Et av disse bofellesskapene erstatter det planlagte bofellesskapet i Anton Furusetths veg.

6. Bofellesskap/ressursenter

Helse- og velferd og Barne- og familietjenesten har samarbeidet om et nytt felles botiltak og kompetansesenter i Klæbu, nærmere bestemt på Skarpsno. Målgruppen var barn og unge med sterke atferdsuttrykk og langvarige sammensatte utfordringer. Barne- og familietjenesten har vurdert sine behov på nytt og valgt å trekke seg fra prosjektet og vil utrede egne tiltak.

Helse og velferd har uavhengig av Barne- og familietjenesten et stort behov for boliger til utviklingshemmede. Kommunedirektøren vil fortsette arbeidet med å ferdigstille et driftskonsept for boliger for utviklingshemmede i Klæbu. Kostnadsrammen baserer seg på beregninger fra det opprinnelige planlagte prosjektet på Skarpsno og erfaringstall fra tidligere boligprosjekter.

7. Mindre investeringer

Det er nødvendig å tilpasse og tilrettelegge boliger ut fra brukerbehov. Videre trengs forsterkning av leiligheter, tilrettelegging av tjenesteareal i botiltak og utskifting av inventar og utstyr i botiltak for de ulike målgruppene. Dette omfatter bofellesskap/botiltak innen både Psykisk helse og rus og innen Bo- og aktivitetstilbud.

12.4. Helse- og omsorgstjenester

Om området

Utfordringsbildet og strategiene for sektoren er beskrevet i kapittel 12. For å møte utfordringene, er hovedprofilen i Kommunedirektørens forslag for perioden 2024-2027 å redusere dekningsgraden på institusjonsopphold, styrke tidlig innsats og hjemmebaserte tjenester og å styrke grunnbemanningen i helse- og velferdssenter. Dette er i tråd med *Eldreplan 2016 - 2026*.

	49 kommunale enheter		2958 mottakere av tjenester i hjemmet over 67 år
	3 private enheter		864 deltakere i aktivitetstilbud
	1208 langtidsplasser i helse- og velferdssenter og helsehus		329 korttidsplasser i helse- og velferdssenter og helsehus
	2966 årsverk		217 pasienter med heldøgns tjenester i omsorgsleilighet
	1121 mottakere av tjenester i hjemmet under 67 år		

Strategiene for tidlig innsats og hjemmebaserte tjenester er konkretisert og beskrevet i kapittel 12 Driftsbudsjett, under tiltakene 1, 5, 6, 10 og 11. Enkelte tjenester blir styrket gjennom flere tiltak. Derfor må disse sees i sammenheng.

Fra 2024 og ut planperioden foreslår Kommunedirektøren å tilføre helse og omsorg 30 millioner kroner for å finansiere den store kostnadsøkningen til brukerstyrt personlig assistanse. Dette kommer i tillegg til økningen i vedtatt handlings- og økonomiplan.

Helse- og omsorgstjenestene favner et bredt spekter av tjenester som krever ulik særkompetanse. Mange enheter yter tjenester gjennom hele døgnet for å sikre pasientene forsvarlige helsefaglige tilbud. Helsetjenestene har ansvar for helsefremmende og forebyggende innsats, behandling og rehabilitering for aldersgruppen 18 år og oppover. For fysioterapi, ergoterapi og legetjenester gjelder ansvaret også for de under 18 år.

Tjenesteområdet er kort oppsummert:

- helse- og velferdskontor (tjeneste- og boligtildeling, koordinerende tjenester)
- legetjenester
 - legevakt
 - allmennlegestillinger i kommunen
 - fastlegetjenester
- helse- og omsorgstjenester
 - frisklivs-, lærings- og mestringstilbud
 - helsetjenester til flyktninger og til innsatte i fengselet
 - vaksinasjons- og smitteverntjenester
 - ergoterapi-, fysioterapi- og rehabiliteringstjenester
 - aktivitetstilbud for hjemmeboende
 - hjemmetjenester og hjemmehjelpstjenester
 - korttidsplasser i institusjon
- heldøgns omsorgstjenester
 - omsorgsboliger med heldøgns omsorgstilbud
 - sykehjem

Lenker til relevant informasjon

[Eldreplan 2016-2026](#)

[Kvalitetsmelding for eldreomsorgen](#)

[Temaplan for habiliterings- og rehabiliteringstjenester for voksne 2019-2026](#)

[Temaplan for legetjenester 2019-2023](#)

[Strategisk kompetanse- og rekrutteringsplan 2018-2021](#)

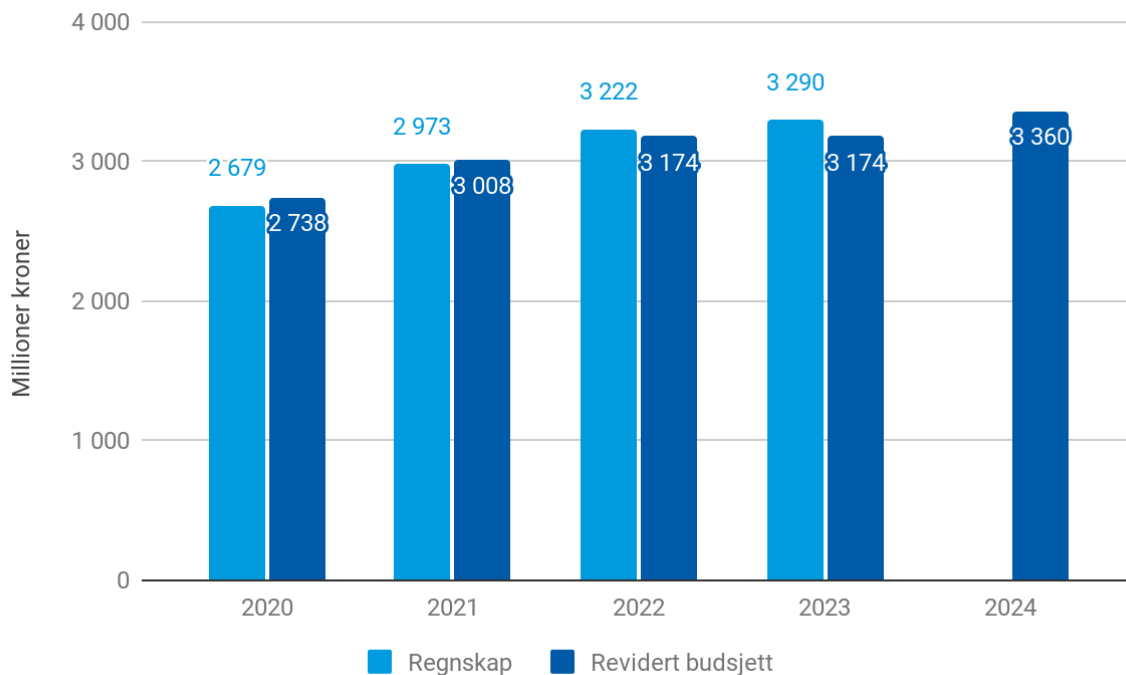
[Oversikt over kommunens helse- og omsorgstjenester](#)

Økonomiske nøkkeltall

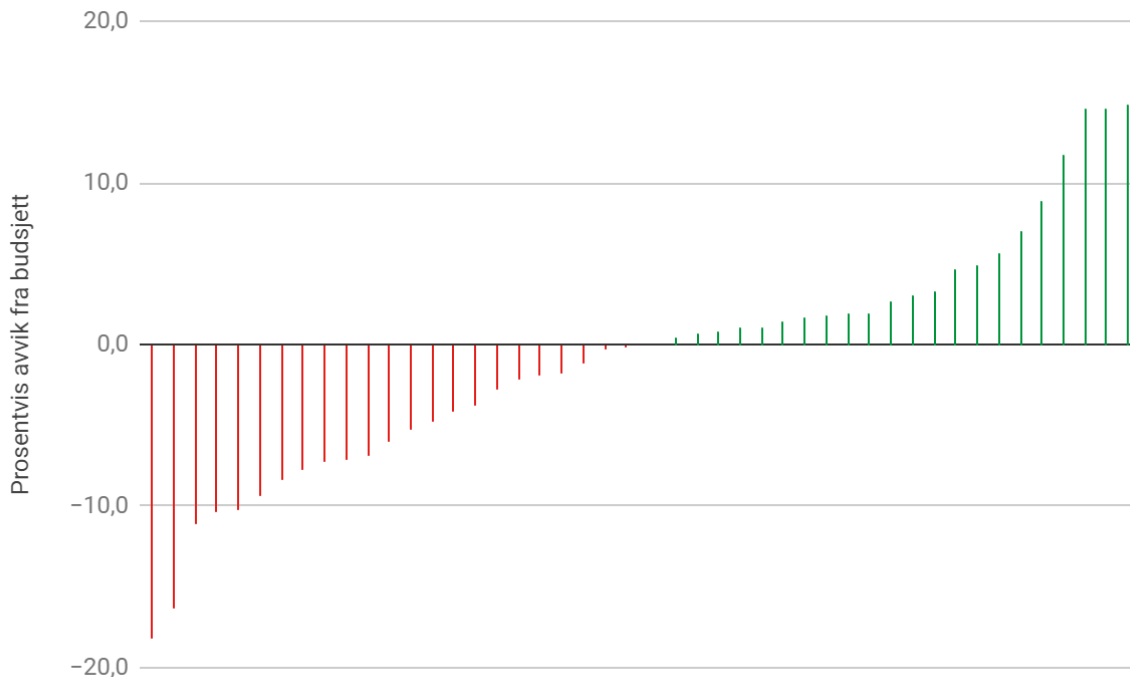
Figur 12-4-1 viser budsjett og regnskap for helse- og omsorgstjenester i perioden 2020-2022, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2023, og Kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for helse- og omsorgstjenester i 2024. Figur 12-4-2 viser enhetenes merforbruk eller mindreforbruk for perioden 2020-2022.

Per august forventer Kommunedirektøren et merforbruk på til sammen 115 millioner kroner innenfor helse- og omsorgstjenester i 2023. Merforbruket kommer i hovedsak fra brukerstyrt personlig assistanse (30 millioner kroner) og helse- og velferdssenter (50 millioner kroner). Innenfor tjenester til hjemmeboende er det et samlet merforbruk på ca. 35 millioner.

Figur 12-4-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av kompensasjoner ifm koronapandemien, regnskap 2023 er en prognose.

Figur 12-4-2 Budsjettavvik for enhetene innenfor området i 2022

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 12-4-1 viser relevante nøkkeltall for et utvalg av ASSS-kommunene. Tallene viser at andelen eldre over 80 år som mottar hjemmetjenester i Trondheim lå 2 prosent under snittet i ASSS i 2022. Dekningsgraden for institusjonsplass eller bolig med heldøgns bemanning lå 25 prosent over snittet, samtidig som utgifter per institusjonsplass lå 10 prosent under snittet i ASSS, lavest av alle kommunene. Dette kan indikere at Trondheim har friskere pasienter på institusjonsplasser enn ASSS for øvrig.

Tabell 12-4-1 Utvalgte nøkkeltall for helse- og omsorgstjenester i kommunene

	Trondheim 2021	Trondheim 2022	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS
Prioritet						
Andel av kommunens samlede nettoutgifter til omsorgstjenester (prosent)	30,3	30,3	24,6	34,0	29,3	29,5
Netto driftsutgifter hjemmetjenesten 67+ år per innbygger 67+ år (tusen kroner)	19,0	19,0	21,1	20,4	18,8	19,7
Brutto driftsutgifter per plass i institusjon (tusen kroner)	1 288	1 376	1 660	1 377	1 401	1 535
Dekningsgrader						
Andel innbyggere over 80 år som er beboer på sykehjem eller heldøgns bolig (prosent)	18,0	17,8	14,4	14,9	14,7	14,2
Andel innbyggere over 80 år som mottar hjemmetjenester (prosent)	26,3	24,3	25,0	25,2	23,8	24,9

Kvalitet						
Andel årsverk i omsorgstjenesten m/ helseutdanning (prosent)	81,6	78,6	71,4	80,7	64,7	76,3
Andel innbyggere 67-79 år med dagaktivitetstilbud (prosent)	1,07	1,33	0,89	0,71	0,90	0,81
Andre nøkkeltall						
Ressursbruk pleie og omsorg i forhold til beregnet utgiftsbehov*	0,922	0,923	1,004	1,022	0,997	1

Driftsbudsjett

Forslag til driftsbudsjett for 2024-2027

Tabell 12-4-2 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området Helse- og omsorgstjenester i perioden 2024-2027. Tabellen viser forslag til endring sammenlignet med opprinnelig vedtatt budsjett 2023.

Tabell 12-4-2 Budsjettamme og rammeendring helse- og omsorgstjenester. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	3 117,0	3 117,0	3 117,0	3 117,0
Pris- og lønnskompensasjon	106,9	106,9	106,9	106,9
Tekniske justeringer	-13,8	-13,8	-13,8	-13,8
Korrigert budsjett	3 210,1	3 210,1	3 210,1	3 210,1
Befolkningsvekst	82,6	167,0	259,3	345,1
Annen rammeendring	67,7	23,1	22,9	24,1
Forslag til netto driftsramme	3 360,4	3 400,2	3 492,3	3 579,3
Rammeendring	150,3	190,1	282,2	369,2

Tabell 12-4-3 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan Helse- og omsorgstjenester skal tilpasse seg nye driftsrammer og iverksette strategien for området.

Tabell 12-4-3 Tiltak i helse- og omsorgstjenester. Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Befolkningsutvikling - tjenester til hjemmeboende	40,1	63,1	93,3	119,7
	02. Nye plasser i sykehjem og heldøgns omsorg	6,0	15,5	23,1	23,1
	03. Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA)	57,5	65,0	66,5	66,5
Endringer i tjenestetilbudet	04. BPA - ny prismodell og justering av ressursbruk	-15,0	-20,0	-20,0	-20,0
	05. Eldreplan - styrking av tjenester til hjemmeboende	20,4	53,6	100,7	153,3
	06. Eldreplan - Trondheim rehabiliteringssenter	5,0	5,0	5,0	5,0

	07. Eldreplan - Helse- og velferdssenter og helsehus	22,9	23,0	28,0	35,0
	08. Program for bærekraftige helse- og velferdstjenester	0,0	7,0	10,0	10,0
	09. Gevinstrealisering Helseplattformen og bærekraftsprogrammet	0,0	-42,0	-45,0	-45,0
	10. Legetjenester	15,3	20,3	20,3	20,3
	11. Helse- og velferdskontor	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
	12. Forvaltning og drift av nasjonale e-helseløsninger	1,7	3,5	4,5	5,5
	13. Prosjekt AI-lab helse	0,3	0,0	-0,3	-0,3
Effektiviserings-tiltak	14. Kjøp av varer og tjenester	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
Sluttsum		150,3	190,1	282,2	369,2

1. Befolkningsutvikling - tjenester til hjemmeboende

For å opprettholde dagens standard på tjenester til hjemmeboende må budsjettet økes med 40,1 millioner kroner i 2024, og videre opp til 119,7 millioner kroner i 2027.

Økningen i 2024 skal først og fremst dekke allerede vedtatte, men ikke finansierte tiltak. Helse og omsorg har i tillegg økte utgifter, blant annet til uniformer og til drift av legebil på legevakta.

Det er lagt inn en budsjettøkning til legetjenestene på legevakta på kveld og natt, fordi pågangen på tjenestene øker. Videre styrkes fastlegetjenestene i tråd med en økende eldre befolkning og for å ivareta studenter.

For hjemmetjenestene er primærkontaktrollen styrket for å sikre godt pårørendesamarbeid og oppfølging av den enkelte pasient. For å utvikle mer bærekraftige tjenester er det nødvendig å øke bruken av velferdsteknologiske løsninger, som medisindispensere, forskjellige sensorer, digitalt tilsyn og digital hjemmeoppfølging.

Under tiltaket befolkningsutvikling er det lagt inn tiltak for å redusere antall utskrivningsklare pasienter. Flere tiltak er iverksatt, og disse kan gi besparelse i kostnadene til utskrivningsklare pasienter. Flere faktorer vi ikke har kontroll på kan likevel påvirke situasjonen i negativ retning, som sesongvariasjoner i smittsomme sykdommer, lavere dødelighet i sykehjem og økt press på akuttinnleggelser i sykehus.

Tiltak 1 må sees i sammenheng med tiltak 5, 6, 9 og 10.

2. Nye plasser i sykehjem og heldøgns omsorg

Antall plasser i sykehjem og heldøgns omsorg vil øke med 74 plasser i planperioden. Dette tilsvarer en økning i driftskostnadene på 23,1 millioner kroner fra 2027. Tabell 12-4-4 i kapittelet "Forslag til investeringsbudsjett" viser planlagt endring i antall plasser og demografisk behov .

Fra 2017 til 2023 er antall ordinære langtidsplasser i sykehjem økt fra 1172 plasser til 1208 plasser. Vi har i tillegg 329 korttidsplasser (rehabilitering, avlastning, ØHD (øyeblikkelig hjelp døgn), etterbehandling, forsterket skjermet enhet, psykiatri og rus).

Det settes av driftsmidler til 32 nye plasser i omsorgsboliger i 2024, som øker til 74 plasser i 2026.

Når Kongens gate 72 avvikles i 2024 får kommunen 38 færre heldøgns omsorgsboliger. Økningen i antall eldre blir større enn økningen i antall plasser. Det betyr at dekningsgraden reduseres, i tråd med kommunens strategier om at eldre skal bo hjemme lengst mulig.

Tiltak 2 må sees i sammenheng med tiltak 1 og 5.

3. Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)

Antallet BPA-brukere har økt, utover demografisk vekst, over mange år. De siste to årene har gjennomsnittlig antall timer per uke per bruker økt, og det er den viktigste årsaken til kostnadsveksten. Fra 2020 til 2023 har utgiftene til BPA- brukere over 18 år økt med 92 millioner kroner til 245 millioner kroner i 2023. Dette tilsvarer en vekst på 60 prosent. Bare det siste året har utgiftene økt med 47 millioner kroner.

Til tross for at området ble tilført 32 millioner kroner ekstra i 2023, har BPA-ordningen fortsatt et større merforbruk. For å fullfinansiere kostnadene kommunen har per i dag, må budsjettet styrkes med ytterligere 57,5 millioner kroner for å være i balanse fra 2024. Det forventes en ytterligere økning på 7,5 millioner kroner per år i 2024 og 2025. Fra 2026 og ut planperioden er budsjettet planlagt økt kun etter forventet demografisk vekst.

Tiltak 3 må sees i sammenheng med tiltak 4 og 5.

4. BPA ny prismodell og justering av ressursbruk

Kommunedirektøren legger til grunn i dette budsjettforslaget at Kommunedirektørens innstilling til ny konsesjonsavtale blir vedtatt (jamfør formannskapssak 246/23). Det vil gi kommunen en total besparelse på 15 millioner kroner per år.

Kommunedirektøren foreslår å gå gjennom vedtak og tildelingspraksis for å vurdere og eventuelt justere omfanget av tjenesten for den enkelte bruker. Dette kan bety innsparinger på 5 millioner kroner fra 2025.

Tiltak 4 må sees i sammenheng med tiltak 3 og 5.

5. Eldreplan - styrking av tjenester til hjemmeboende

Kommunedirektøren foreslår å styrke tjenester til hjemmeboende med 18,3 millioner kroner i 2024. Dette øker til 152 millioner kroner i 2027. Tiltaket gir en styrking av

- aktivitetstilbud til hjemmeboende
- avlastningstilbud og andre former for pårørendestøtte
- trygghetspatrolje inkludert natttjenester
- forebyggende tiltak
- velferdsteknologiske løsninger og e-lås

For å sikre bærekraftige helse- og omsorgstjenester i fremtiden må de hjemmebaserte tjenestene styrkes. Alle tiltakene er i tråd med Eldreplanens satsingsområder og den nasjonale satsingen “Bo trygt hjemme”. Tiltakene skal bidra til at eldre kan bo trygt hjemme lengst mulig med individuell tilpasning av tjenester ut fra behov. Vi må opprettholde et forebyggende perspektiv dersom vi skal klare å utsette behovet for kommunale tjenester.

Vi skal videreutvikle “helsestasjon for eldre” som et lavterskeltilbud. Det settes av midler til å videreutvikle avlastningsoppholdene for hjemmeboende. For å bruke ressursene på en mer kostnadseffektiv måte, vil Trygghetspatruljen gradvis overta oppdrag på natt til pasienter i bo- og aktivitetstilbud og psykisk helse og rus.

Vi må innføre velferdsteknologiske løsninger for flere pasienter og pårørende. Digitale tilsyn kan i noen tilfeller erstatte menneskelige ressurser til pasientens fordel. Dette gjelder særlig på natt, da fysiske besøk ofte fører til at pasienter våkner og blir urolige av at noen låser seg inn.

Det er besluttet å innføre e-lås som nøkkelsystem for hjemmeboende, det vil øke sikkerheten og redusere tidsbruken. Tiltak 5 må sees i sammenheng med tiltakene 1, 6, 9 og 10.

6. Eldreplan - Trondheim rehabiliteringssenter

Trondheim rehabiliteringssenter åpnet i september 2023. For å styrke rehabiliteringstilbudet er bemanningen økt med til sammen 8 millioner, hvorav 5 millioner kroner til helårsdrift i 2024.

Senteret skal være en nyskapende læringsarena og knutepunkt for rehabiliteringstjenester i Trondheim. Det skal utvikle gode pasientforløp, kunnskap og forskning sammen med universitetet og spesialisthelsetjenesten.

Tiltak 6 må sees i sammenheng med tiltak 1, 5, 7, 9 og 10.

7. Eldreplan - Helse- og velferdssenter og helsehus

Grunnbemanningen i helse- og velferdssenter og helsehus økes med 22,9 millioner kroner fra 2024 til 35 millioner kroner i planperioden.

Flere helse- og velferdssenter og helsehus har i 2023 et kostnadsnivå ut over budsjett. Tilpasning til tildelte rammer får konsekvenser for tjenestetilbud og aktiviteter, blant annet innføring av serviceverter i helgene.

Primærkontaktrollen styrkes med 9,3 millioner kroner i 2024 og øker til 18,6 millioner kroner i planperioden. Primærkontakten har en viktig rolle i samarbeidet med pasient og pårørende, i tillegg til å sikre oppfølging av den enkelte pasient. Brukerundersøkelsen for helse- og velferdssenter viser en liten nedgang på de fleste tema, selv om totalskåren er relativt høy. Kommunens ombud pekte også på forbedringsområder.

80 - 90 prosent av alle pasienter i sykehjem har demenssykdom. Av disse får 75 prosent psykiatriske symptomer som tilleggsutfordring en eller flere ganger i løpet av sykdomsforløpet. Det er helt nødvendig å gi opplæring til ansatte som kan bli utsatt for

vold og trusler i jobben. Det settes av 7 millioner kroner i 2024 til systematisk arbeid med å forebygge vold og trusler, deretter 6 millioner kroner i planperioden.

Kommunedirektøren har lagt til grunn at ny budsjettmodell blir vedtatt og innført fra andre halvår 2024 (jamfør sak 173/23). Det legges inn midler for å styrke enhetene som vil få mer gjennom ny budsjettmodell. Det skal skje uten at enheter som ikke blir styrket i ny budsjettmodell må redusere driften i 2024.

Produksjonskjøkkenet styrkes med ekstra bemanning for å imøtekomme behov for å tilberede dietter og mat med tilpasset konsistens, og økte renholdstjenester som følge av større arealer.

Vi ser ikke behov for å inngå videre avtaler med Selli rehabiliteringssenter eller Betania Malvik etter åpningen av Trondheim rehabiliteringssenter. Pasientforløp i helsehusene effektiviseres, og vi har iverksatt tiltak for å rehabilitere flere pasienter i eget hjem.

Tiltak 7 må sees i sammenheng med tiltak 1 og 6.

8. Program for bærekraftige helse- og velferdstjenester

Kommunedirektøren foreslår å holde budsjettet uendret på 20 millioner kroner i 2024. Det er iverksatt flere viktige prosjekt i regi av Program for bærekraftige helse- og velferdstjenester. Målet er gode og trygge helse- og velferdsordninger på kort og lang sikt - i samsvar med Trondheimpløftet. Gevinstrealisering fra bærekraftsprogrammet og Helseplattformen skal finansiere omstilling videre utover i planperioden.

Tiltak 8 må sees i sammenheng med tiltak 2, 5, 9, 11 og 13.

9. Gevinstrealisering Helseplattformen og bærekraftsprogrammet

For Helseplattformen og Program for bærekraftige helse- og velferdstjenester er det til sammen beregnet gevinstuttak på 42 millioner kroner fra 2025 som øker til 45 millioner kroner i 2026. Gevinstberegninger er estimerer basert på forutsetninger som vi ikke har full kontroll over, og de vil derfor alltid være noe usikre med hensyn til når og hvordan de realiseres.

Tiltak 9 må sees i sammenheng med tiltak 8.

10. Legetjenester

Kommunedirektøren foreslår å øke budsjettet til legetjenester med 15,3 millioner kroner i 2024, som øker til 20,3 millioner kroner i 2025. Dette kommer i tillegg til styrkingen av legetjenestene nevnt i tiltak 1 - Befolkningsutvikling.

I 2024 fullfinansieres basistilskudd til fastleger med 8,3 millioner kroner. 7 millioner kroner dekker et etterslep på prisjustering fra 2021 og demografisk utvikling.

Fra 2025 og ut perioden er det foreslått et rekrutteringstiltak på 5 millioner kroner. Dette skal dekke kurs for fastlegene.

11. Helse- og velferdskontor

I Handlings- og økonomiplan 2023-2026 ble det vedtatt et innsparingstiltak på 3 millioner kroner i 2023, som økte til 6 millioner kroner i 2024 for helse- og velferdskontorene.

Helse- og velferdskontorene (HVK) må tildele og koordinere tjenester for et sterkt voksende antall eldre og innbyggere med sammensatte behov med mindre ressurser. HVK har fått økt arbeidsmengde gjennom endrede retningslinjer for boligtildeling. Ny boligsosial lov som trådte i kraft 1.7.23 innebærer i tillegg flere oppgaver til HVK både gjennom forvaltningsarbeid og tettere oppfølging av innbyggere som trenger hjelp til å skaffe seg og beholde bolig.

Innføring av Helseplattformen har også medført en del ekstraarbeid ved helse- og velferdskontorene. Det vil ta noe tid å få fullgode løsninger. Helse- og velferdskontorene har en sentral rolle i å redusere antall utskrivningsklare pasienter som har behov for kommunale tilbud. Kommunen har som mål at vi ikke skal ha utskrivningsklare pasienter, men kommunen overfører i dag et høyt beløp for dette til St. Olavs hospital. I sum setter dette HVK i en presset situasjon.

Innsparingen er planlagt finansiert ved å forenkle og effektivisere oppgave- og arbeidsfordeling. Det er et mål at endringene skjer i samsvar med intensjonene i tillitsreformen. Noen av midlene som i dag går til St. Olavs hospital for utskrivningsklare kan omdisponeres til å styrke sektorens tillitsbaserte forvaltningsordning.

12. Forvaltning og drift av nasjonale e-helseløsninger

Fra 2022 ble kommunene forpliktet til å bruke og betale for kostnadene til forvaltning og drift av helsenet. Dette inkluderer grunndata og helseID, kjernejournal, e-resept og helsenorge.no.

Kostnadene har økt, og Kommunedirektøren foreslår å legge inn 2,5 millioner kroner fra 2024 for å finansiere kostnader til drift og forvaltning.

13. Prosjekt AI-lab helse

I Handlings- og økonomiplan 2023-2026 ble det vedtatt å bruke 1 million kroner over en treårs periode til et AI-prosjekt på NTNU. Prosjektet blir videreført i 2024, i tråd med vedtatt handlings- og økonomiplan.

14. Kjøp av varer og tjenester

I tråd med Handlings- og økonomiplan 2023-2026, budsjett 2023, reduseres innkjøp av varer og tjenester med 0,9 millioner kroner i 2024 og ut planperioden.

Investeringsbudsjett

Status og utfordringer

Trondheim vil oppleve en stor vekst i antall eldre fremover. Alderssammensetningen i befolkningen vil også endre seg. Alle aldersgrupper vokser, men det er størst vekst i aldersgruppen over 67 år. Selv om kommunen skal redusere dekningsgraden, er det behov for flere sykehjemsplasser.

[Plan for helsebygg](#) beskriver både behovet for nye helsebygg og rehabiliteringsbehovet for kommunens helse- og velferdssentre. Over 20 prosent av Trondheim kommunes institusjonsplasser tilfredsstiller ikke dagens krav og forventninger til standard.

Planlagt utbygging av heldøgns plasser

Tabell 12-4-4 viser planlagt vekst i antall plasser for heldøgns omsorg i økonomiplanperioden og antall plasser som er nødvendig for å opprettholde dagens dekningsgrad. Den planlagte veksten må sees i sammenheng med strategien om å øke hjemmebaserte tjenester.

Tabell 12-4-4 Planlagt endring i antall plasser og demografisk behov

	2024	2025	2026	2027	Sum
Planlagt vekst	-6	60	94	0	148
Videreføre dagens dekningsgrad	69	72	81	75	296
Avvik planlagt - demografi	-75	-12	13	-75	-148
Akkumulert avvik	-75	-87	-74	-148	

Trondheim rehabiliteringssenter åpnet i august 2023 og er nå i full drift. I 2024 vil tilbudet om heldøgns omsorg i Kongens gate 72 avsluttes. Reåpning av 10 plasser ved avdeling 3A på Øya helsehus ble framskyndet til september 2023 for raskere å styrke kapasiteten for utredning av videre omsorgsbehov for utskrivningsklare pasienter fra St. Olavs hospital, og for å avvikle E.C. Dahls som planlagt. Disse plassene er derfor ikke med i tallene for 2024. I september 2025 åpner det nye Dragvoll helse- og velferdssenter med 96 plasser. Samtidig starter oppgraderingen av Søbstad helsehus. For å ivareta pasientene blir det etablert interimskykehjem ved Charlottenlund.

Investeringer i perioden 2024-2027

Tabell 12-4-5 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området Helse- og omsorgstjenester i perioden 2024-2027.

Tabell 12-4-5 Investeringer i området Helse og omsorgstjenester i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Trondheim rehabiliteringssenter	543,2	511,7	31,5	27,2	4,3	0,0	0,0
02. Produksjonskjøkkenet	105,2	103,0	2,2	2,2	0,0	0,0	0,0
03. Dragvoll HVS	650,0	145,5	504,5	325,0	171,5	8,0	0,0
04. Heimdal HVS	600,0	7,0	593,0	8,0	40,0	203,0	262,0
05. Søbstad helsehus	590,0	0,5	589,5	6,5	30,0	225,0	278,0
06. Ilevollen HVS - rehabilitering	100,0	0,0	100,0	0,0	0,0	2,0	10,0
07. Kystad HVS - utvidelse	220,0	0,0	220,0	0,0	0,0	2,0	10,0
08. Nytt helse- og velferdssenter 2030	690,0	0,0	690,0	0,0	5,0	5,0	40,0
09. Mindre investeringer HV	0,0	0,0	0,0	30,0	30,0	30,0	30,0

10. Seniorhus	60,0	0,0	60,0	0,0	2,0	50,0	8,0
11. Klæbu HVS	266,9	263,5	3,4	3,4	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	3825,3	1031,2	2794,1	402,3	282,8	525,0	638,0

Tabell 12-4-6 Finansiering for investeringsprosjektene i området Helse- og omsorgstjenester i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	335,3	234,0	182,0	525,0
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	1,7	41,7	6,7
Mva.-kompensasjon	67,1	47,1	87,5	106,3
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	213,8	0,0
Sluttsum	402,3	282,8	525,0	638,0

1. Trondheim rehabiliteringssenter

Trondheim rehabiliteringssenter åpnet august 2023 i tråd med strategiene i Eldreplanen. Investeringsbeslutningen ble vedtatt av bystyret i [sak 40/21 Nidarvoll rehabiliteringssenter - investeringsbeslutning](#), med en tilleggsbevilgning i [sak 41/22](#). Trondheim kommune er innvilget 152 millioner kroner i investeringstilskudd fra Husbanken.

Midlene for 2024 og 2025 er for å supplere utstyr og til slutføring av kontrakt med entreprenøren.

2. Produksjonskjøkkenet

Produksjonskjøkkenet er utvidet og ombygd og skal være ferdig senhøsten 2023. Dette vil ivareta behovet for økt produksjon av næringsrik og god mat til kommunens institusjoner og hjemmeboende minimum frem til 2035.

Ombyggingen fører til at produksjonskjøkkenet kan produsere mer og vil få bedre systemer for dietter og konsistenstilpasset mat. Det vil bedre de fysiske arbeidsforholdene for ansatte med spesialtilpasset utforming og automatisert utstyr.

Investeringsbeslutningen ble vedtatt av bystyret i [sak 133/22 Utvidelse og ombygging av produksjonskjøkkenet - investeringsbeslutning](#).

Midlene for 2024 er til ferdigstilling av utomhus, og eventuelt suppleringer av utstyr.

3. Dragvoll helse- og velferdssenter

Det planlegges en større utvidelse av Dragvoll helse- og velferdssenter med 96 sykehjemsplasser. Nytt senter skal stå ferdig høsten 2025. Utvidelsen av Dragvoll helse- og velferdssenter vil erstatte sykehjemsplasser som ikke lengre tilfredsstillt krav til bygnings- og driftsmessig standard. Det er beboere ved Charlottenlund og Bromstad HVS som flyttes til Dragvoll HVS.

Plassene på Charlottenlund helse- og velferdssenter frigjøres ved å bygge et nytt sykehjem på Dragvoll. Charlottenlund helse- og velferdssenter vil deretter bli benyttet som et interimsykehjem, jmfør [Plan for helsebygg](#).

Investeringsbeslutningen ble vedtatt av bystyret i [sak 132/23 Dragvoll helse- og velferdssenter - investeringsbeslutning](#). Trondheim kommune er innvilget 213 millioner kroner i investeringstilskudd fra Husbanken.

4. Heimdal helse- og velferdssenter

Det er behov for et nytt helse- og velferdssenter fordi antall eldre øker sterkt. Dette er planlagt ferdig i 2027/2028.

Tomten er under regulering, og planen er at helse- og velferdssenteret blir samlokalisert med et bydelsbiblioteket og en sone for hjemmetjenesten.

Det er ønskelig med samlokalisering på den kommunale tomten. Det kan gi sambruksverdi for tilbudene, og redusere de samlede kostnadene ved nye bygg.

5. Søbstad helsehus

Søbstad helsehus bærer sterkt preg av mer enn 40 års drift og har behov for omfattende rehabilitering. Dette gjelder både beboerrom, fellesareal og tjenestearial i hver etasje. Planløsningene er ikke tilpasset dagens krav til standard, verken for beboere eller ansatte. Det foreligger et avvik på det fysiske miljøet fra Statsforvalteren, som vi ikke får lukket før nytt bygg er på plass.

En mulighetsstudie er behandlet i formannskapet i [sak 285/18 Søbstad helsehus - mulighetsstudie](#). Det ble vedtatt at Kommunedirektøren jobber videre med alternativet å rive og bygge nytt på Saupstad. Vi planlegger Søbstad som et fremtidig avlastnings- og pårørendesenter.

I byggeperioden vil de fleste beboere og ansatte ved Søbstad være ved interimsykehjemmet på Charlottenlund, og noen ved Bromstad HVS.

6. Ilevollen helse- og velferdssenter

Bystyret besluttet i [Plan for helsebygg](#) at Ilevollen helsehus skal rehabiliteres etter at nye Søbstad helsehus står ferdig.

Det ble i 2018 gjennomført en studie som så på muligheten for å bygge om første og andre etasje til sykehjemsplasser i tråd med dagens krav og forventninger. Studien viser at det er mulig å oppgradere Ilevollen helse- og velferdssenter til et godt fungerende sykehjem. Etter ombyggingen vil bygget kunne få 48-50 beboerrom.

I byggeperioden vil beboere og ansatte ved Ilevollen være på interimsykehjemmet på Charlottenlund. Planen er at beboere og ansatte ved Kystad helse- og velferdssenter kan være på interimsykehjemmet samtidig.

7. Kystad helse- og velferdssenter

Bystyret besluttet i [Plan for helsebygg](#) at utvidelse av Kystad helse- og velferdssenter skal prioriteres og sikres fremdrift.

En mulighetsstudie for en større utvidelse ble lagt fram for formannskapet i [sak 66/20 Tomteutredning Kystad helse- og velferdssenter](#). Kystad helse- og velferdssenter har i dag 24 sykehjemsplasser. Vi har sett på muligheten for en større ombygging, slik at anlegget enten får 40 eller 60 sykehjemsplasser.

I byggeperioden vil beboere og ansatte ved Kystad være på interimpsykehjemmet på Charlottenlund.

8. Nytt helse- og velferdssenter

Det er behov for flere nye helse- og velferdssenter fordi antall eldre øker. Enda et nytt HVS er planlagt ferdig i 2030. Planen er å starte i 2025, og det vil da bli avklart beliggenhet og omfang av prosjektet.

9. Mindre investeringer

Innenfor rammen av mindre investeringer gjennomføres tiltak som funksjonsforbedringer/ ombygginger og utskiftning av inventar og utstyr.

Ved flere av institusjonene er det behov for ombygginger for å bedre funksjonaliteten. Dette gjelder tjenesteareal, medisinerom, fellesareal og uteareal. Det er et stort og kontinuerlig behov for å skifte ut forflytningsutstyr, medisinsk teknisk utstyr, møbler og annet inventar på grunn av slitasje. Av erfaring må institusjonsmøbler skiftes ut med en syklus på ca. ti år, og forflytningsutstyr må skiftes noe oftere.

Denne posten skal også dekke investeringer i kontorarbeidsplasser, slik som for eksempel i hjemmetjenesten og ergo- og fysioterapitjenesten. I tillegg skal den dekke investeringer ved voksenopplæringscenteret, legevakta og ulike aktivitetssentre.

10. Seniorhus

Seniorhus vil være forbeholdt eldre som ikke kan bo i eget hjem og som trenger et botilbud som er utformet for personer med redusert funksjonsnivå. Utvikling av konseptet seniorhus vil være en del av prosjekt *“Trygt og riktig nivå på bo- og tjenestetilbud”*.

Kommunedirektøren ser på ulike plasseringer, også om et seniorhus kan være en alternativ bruk av Jarleveien. Seniorhuset bør også ses i sammenheng med ønsket om en pilot med studenthybler sammen med heldøgns omsorgsplasser.

Interimpsykehjem

I byggeperioder på sykehjem som er i drift, vil driften bli flyttet til et midlertidig sykehjem i byggeperioden. Charlottenlund helse- og velferdssenter vil bli et interimpsykehjem fra og med 2025, når Dragvoll helse- og velferdssenter står ferdig. Planlagte rehabiliteringsprosjekter må tilpasses i tid og omfang slik at kapasiteten utnyttes best mulig.

Søbstad helsehus, Ilevollen og Kystad helse- og velferdssenter er de første prosjektene som vil ta i bruk Charlottenlund interimpsykehjem.

12.5. Flyktninger og innvandrere

Om området

Bosetting av flyktninger er en viktig internasjonal, nasjonal og lokal oppgave. Dessverre fortsetter krigen i Ukraina med mange lidelser og flere titalls personer på flukt. Slik situasjonen er i dag, vil det fortsatt være stort behov for bosetting av flyktninger også i 2024.

255 barn på mottaksskoler

517 bosatte flyktninger, hvorav
23 enslige mindreårige

696 deltakere i
introduksjonsprogram

1220 personer med tilbud fra
Flyktninghelseteamet

102 enslig mindreårige
flyktninger med oppfølging

922 elever med tilbud om norsk
og samfunnsfagopplæring

212 elever på grunnskole

12 047 tolke- og
oversettelsesoppdrag

Mens staten har ansvaret for nasjonal innvandringspolitikk og opphold, har kommunene ansvar for å bosette, kvalifisere og integrere flyktninger i lokalsamfunnet. Bystyret vedtar årlig, etter anmodning fra staten, ved Integrerings- og mangfoldsdirektoratet IMDi, hvor mange flyktninger som skal bosettes i kommunen.

Den enkelte innvandrers forutsetninger og motivasjon er viktig i en integreringsprosess. Kommunens ansvar er å legge til rette for individuelle og helhetlige kvalifiseringsløp som bidrar til å nå den enkeltes mål.

Kommunen har ansvar for bosetting og kvalifisering av flyktninger og deres familiegjenforente. Rask og bærekraftig overgang fra kvalifisering til ordinært arbeid med økonomisk selvstendighet og deltakelse i samfunnslivet er de viktigste oppgavene for kommunens flyktningtjenester. Kommunen skal ha en helhetlig kvalifisering med vekt på helse, barn og familie.

Flere kommunale enheter har særskilt ansvar for bosetting, opplæring og kvalifisering av nyankomne flyktninger:

- Flyktningenheten (tidligere Kvalifiseringsssenter for innvandrere INN), herunder Flyktninghelseteamet og Flerkulturelt informasjon- og dialogssenter (Dialogsenteret)
- Trondheim voksenopplæringsssenter TROVO
- Tolketjenesten
- Barne- og familietjenesten Omsorgsenheten
- Helse og velferds kontor Lerkendal v/Flyktningebosetting
- Øya barnehage
- Skolene: Bispehaugen, Ila, Kattem, Huseby ungdomsskole, Huseby barneskole og Rosenborg

Kommunens utgifter til å bosette flyktninger finansieres av et statlig integreringstilskudd. Dette blir utdypet nærmere under økonomisk status.

Bosetting 2023

Kommunen har forpliktet seg til å bosette 790 flyktninger i 2023. 36 av disse er enslige mindreårige. Per medio september 2023 er det bosatt 493 flyktninger, 24 er enslige mindreårige. Med fortsatt god tilgang på private boliger, etablering av nye bofellesskap for enslige mindreårige vil kommunens vedtak om å bosette 790 flyktninger trolig bli innfridd.

Bosetting 2024

Kommunen vil trolig motta anmodningsbrev for bosetting i 2024 i løpet av november. Kommunedirektøren foreslår etter vurdering og råd fra fagmiljøet å bosette like mange i 2024 som i 2023, det vil si inntil 790 flyktninger, av disse 30 enslige mindreårige. Det er imidlertid visse forutsetninger som må være oppfylt for å kunne bosette et stort antall flyktninger for tredje år på rad.

Forutsetninger for å kunne bosette et stort antall flyktninger i 2024

- Bolig

Hovedstrategien for bosetting av flyktninger de siste to årene har vært å bruke det private boligmarkedet. Denne strategien har vist seg å fungere godt og blir videreført i 2024.

- Jevn bosetting

Det er viktig at IMDi presenterer aktuelle flyktninger for bosetting i kommunen jevnt gjennom hele året og i takt med kommunens plan for bosetting. Manglende saker fra IMDi vil føre til forsinkelser i bosettingsarbeidet.

- Dekning av kommunens ekstraordinære utgifter ved bosetting av flyktninger med nedsatt funksjonsevne

Integrerings- og mangfoldsdirektoratets IMDi strenge saksbehandling og dokumentasjonskrav ved kommunens søknader om særskilt tilskudd for flyktninger med nedsatt funksjonsevne er blitt svært krevende. Dette er blitt tatt opp med IMDi ved gjentatte anledninger. Vi erfarer likevel at rigid praksis opprettholdes. Som en konsekvens bør kommunen vurdere å bosette langt færre flyktninger med nedsatt funksjonsevne.

- Introduksjonsprogram

[Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid \(integreringsloven\)](#) er den sentrale loven for nyankomne flyktninger. Den regulerer blant annet opplæring i norsk og kvalifisering til arbeid og utdanning. Flyktningenheten, Trondheim voksenopplæringscenter med bistand fra NAV er sentrale enheter for å gjennomføre introduksjonsprogrammet. Resultatene ved avslutning i programmet har ligget på cirka 50 prosent. Dette må forbedres ved nye tiltak.

- Helseutfordringer - videreføring av Helse- og mestringstilbudet i regi av Flyktinghelseteamet

Kommunen bosetter forholdsvis mange flykninger med helseutfordringer. En del deltakere trenger mer tid til kvalifisering enn det som er definert i integreringsloven. Helse- og mestringstilbudet settes i ordinær drift fra 2024. Det finansieres fra statlig integreringstilskudd.

Enslige mindreårige flykninger

Status 2023

Per september 2023 er det bosatt 23 enslige mindreårige, der 16 var uten følgeperson og 7 med følgeperson. Trondheim kommune vil oppnå målet om å bosette 36 enslige mindreårige i 2023. Majoriteten av de bosatte enslige mindreårige så langt er fra Ukraina.

De yngste barna kommunen blir bedt om å bosette er 12- 13 år. De bør i utgangspunktet bosettes i fosterhjem, men det statlige barnevernet Bufetat lykkes ikke med å rekruttere tilstrekkelig antall fosterhjem. De blir i stedet bosatt i tilpassede bofellesskap med heldøgns bemanning.

Behov 2024

Barne- og familietjenesten, BFT og omsorgsenheten driver i dag fire bofellesskap for enslige mindreårige hvor nye barn flytter inn etter hvert som det blir ledige plasser. For å kunne bosette flere enslige mindreårige i 2024 trengs flere nye plasser i bo - og omsorgstiltak. Ved fortsatt høyt bosettingsbehov vil det være behov for å styrke de andre avdelingene ved BFT Omsorgsenheten. I tillegg må vi vurdere å legge ut flere plasser i bofellesskap på anbud til private/ideelle organisasjoner.

Innkvarteringstilbud til ukrainske flykninger

Utlendingsdirektoratet UDI Midt-Norge og Trøndelag politidistrikt har fra 25.08.2023 etablert et midlertidig innkvarteringstilbud for ukrainske flykninger ved Jarlen pensjonat i Trondheim. Kommunedirektøren redegjorde for denne etableringen i sak [022/23](#). Kommunen har foreløpig lite erfaring med tilbudet og omfanget av helsetjenestene som det vil utløse. Kommunedirektøren vil vurdere behovet for ressurser og justere de berørte tjenester ved behov.

Driftsbudsjett

Kommunen mottar ulike tilskudd fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Disse bidrar til å dekke utgifter ved bosetting og integrering av flykninger. Som inntekter regnes her integreringstilskudd og tilskudd for enslige mindreårige flykninger.

Hoveddelen av de statlige tilskuddene er integreringstilskudd kommunen får per bosatt flyktning. Tilskuddet dekker utgiftene til bosetting og integrering av flykninger i bosettingsåret og de fire påfølgende årene. I statsbudsjettet er foreslått sats for 2024 på 781 300 kroner per bosatt person, fordelt over fem år.

Forutsatt et bosettingsnivå i 2024 på linje med 2023 vil flyktingeinntektene for 2024 utgjøre om lag 520 millioner kroner. Dette er en økning på 124 millioner kroner sammenlignet med opprinnelig vedtatt budsjett for 2023. Økningen har sammenheng med

økt bosetting de siste årene, de fleste fra Ukraina. Fordi det er usikkerhet rundt antall bosatte både i 2023, 2024 og årene etter, er det imidlertid stor usikkerhet knyttet til inntektene. Etter at IMDi kommer med sin anmodning om bosettingstall for 2024 i løpet av november måned vil Kommunedirektøren legge fram en sak til bystyret.

Tabell 12-5-1 nedenfor viser Kommunedirektørens forslag til endring i netto driftsramme for området flyktninger og innvandrere i perioden 2024-2027. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2023 per 31.12.2022.

Kommunedirektøren forutsetter at kommunens utgifter ved nybosetting finansieres av flyktningeinntektene. I og med at det er stor usikkerhet rundt antall bosettinger, både i 2023 og i 2024, foreslår Kommunedirektøren å avvente med å fordele økt utgiftsbudsjett for 2024 til tjenesteområdene. Inntil videre legges beregnet økning på 114 millioner kroner ufordelt på området for flyktninger og innvandrere, jamfør tabell 12-5-2 under. Kommunedirektøren vil komme tilbake til fordeling til tjenesteområdene i egen sak til bystyret.

Tabell 12-5-1 Budsjettamme og rammeendringer Flyktninger og innvandrere. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	199,6	199,6	199,6	199,6
Pris- og lønnskompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Tekniske justeringer	0,0	0,0	0,0	0,0
Korrigert budsjett	199,7	199,7	199,7	199,7
Befolkningsvekst	0,0	0,0	0,0	0,0
Annen rammeendring	114,0	114,0	114,0	114,0
Forslag til netto driftsramme	313,7	313,7	313,7	313,7
Rammeendring	114,0	114,0	114,0	114,0

Tabell 12-5-2 Tiltak Flyktninger og innvandrere. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Endringer i tjenestetilbudet	01. Økt bosetting, økte inntekter	114,0	114,0	114,0	114,0
Sluttsum		114,0	114,0	114,0	114,0

1. Økt bosetting, økte inntekter

Det er foreløpig beregnet en inntektsøkning på 124 millioner kroner sammenlignet med opprinnelig vedtatt budsjett for 2023. 10 millioner kroner av dette benyttes til kapitalutgifter.

Inntil videre legges beregnet utgiftsøkning på 114 millioner kroner ufordelt på området for flyktninger og innvandrere, jamfør tabell 12-5-2 over. Kommunedirektøren vil komme tilbake til fordeling til tjenesteområdene i egen sak til bystyret.

13. Byutvikling

Innledning

Den fysiske utviklingen av byen er avgjørende for å nå klima- og miljømålene våre. Kommunens nye arealplan (KPA) vil være et viktig verktøy for å utvikle byen i tråd med klimamålene fram mot 2030. Samtidig opplever vi press på budsjettene våre på grunn av høy prisstigning og økte kostnader til klimatilpasning. Det utfordrer handlingsrommet vårt for hvor raskt vi kan nå klimamålene, og vår mulighet til å vedlikeholde infrastruktur og offentlige bygninger godt nok.

Mål

Aktuelle delmål fra Trondheimsløftet

- 1.1: Trondheim er en klimanøytral by
- 1.2: Vi bruker ressursene våre smartere i Trondheim
- 1.3: Alle i Trondheim har tilgang på et grønt og attraktivt bymiljø
- 2.1: Trondheims innbyggere har god livskvalitet
- 2.3: Trondheim har et mangfold av bomiljø og møteplasser der alle føler seg velkomne
- 3.4: Trondheim realiserer potensialet som ligger i digitalisering og teknologi for å møte utfordringer i framtida

Utfordringer og strategier for måloppnåelse

Byutvikling sine forpliktelser inn mot Trondheimsløftet er spesielt knyttet til hovedmål én; ta ansvar for et grønnere og mer sirkulært samfunn. Gjennom vårt arbeid med byplanlegging, og som byggherre for offentlige bygg, veganlegg, parker og grøntanlegg har vi stor påvirkningskraft på klimamål, klimatilpasning og arealbruk. I dette ligger også et potensial for grønn omstilling av nye løsninger og tjenesteutvikling i samarbeid med byens nærings- og kunnskapsmiljøer (hovedmål tre).

I tillegg legger driftsenhetene i Byutvikling et viktig grunnlag for at byens innbyggere kan leve et aktivt og trygt liv. Fysisk utforming og drift av byen året rundt har stor betydning for folkehelsen, jfr. hovedmål to; en mangfoldig by med et sterkt fellesskap. Tilgang til åpne møteplasser inne og ute gir folk trivsel og tilhørighet i nærmiljøet sitt. Uansett hvor vi er i livsløpet, og uavhengig av funksjonsevne, er det et mål at alle skal kunne delta i samfunnet på lik linje. Universell utforming av offentlige bygg og utearealer er en viktig forutsetning for dette. Ikke bare i nye anlegg, men også for eksisterende.

Utfordringene våre er i hovedsak knyttet til om vi evner å opprettholde utviklingstakten på klimaomstillingen, samt å ta godt nok vare på eksisterende bygg og infrastruktur innenfor en stadig presset budsjetttramme. Det er utfordrende å ivareta kommunens verdier gjennom vedlikehold av formålsbygg, kommunale vegger, grøntområder og teknisk infrastruktur for vann og avløp. For lav ressursbruk på disse områdene vil over tid redusere kvaliteten på offentlige bygg og byrom. Dette er viktige møteplasser i hverdagen for barn, unge, familier og eldre, både for rekreasjon, som en offentlig tjeneste og til bruk for frivillig kulturutøvelse og samvær.

Område byutvikling har følgende periodemål:

Realisere en bærekraftig by og et godt sted å leve

Kommunens arealplan som skal sluttbehandles i 2024 er et viktig redskap for å realisere en bærekraftig by og et godt sted å leve. Planforslaget inneholder flere bestemmelser som skal sikre at vi er en attraktiv by med god bokvalitet. Kravene til parkering, klimagassberegninger og blågrønne overflater strammes til.

Dette skal vi gjøre:

- utvikle byen gjennom føringene i ny arealplan (KPA) som skal vedtas i 2024
- trappe opp innsatsen på Møllenberg gjennom ny områdesatsing
- være tett på oppfølging av de store byutviklingsprosjektene på Nyhavna, bycampus, Tempe/ Sorgenfri og Sluppen
- ferdigstille områdeplan for Tempe
- utvikle den kommunale boligporteføljen med flere boliger for barnefamilier (ombygging av små boenheter til større familieleiligheter)

Pådriver for klimavennlige bygg og anlegg

Trondheim kommune jobber for å skape helhetlige løsninger som kombinerer kvalitetskrav med positiv effekt på miljøet, både inne og ute. Dette omfatter også transportbehov for varer og personell, arealbruk, anleggsprosess, materialvalg, energibruk, levetid, drifts- og vedlikeholdskostnader. Vi skal realisere bygg og anlegg med god arkitektur og høy kvalitet. God funksjonalitet og estetikk gir gode steder å virke og være i.

Dette skal vi gjøre:

- videreføre pilotprosjektet (Blussuvoll skole) for testing og oppgradering til smarte bygg i samarbeid med næringsliv og FOU miljø
- øke andel utslippsfrie anleggsplasser
- bruke anskaffelsesmakten vår for å redusere eget klimafotavtrykk og påvirke leverandører
- trappe opp arbeidet med gjenbruk, ombruk og bedre utnyttelse av ressurser
- skifte ut og oppgradere til en mer klimavennlig maskinpark og drifts/vedlikeholdsutstyr

Bered grunnen for god folkehelse i befolkningen

Fysisk utforming og drift av byen har stor betydning for at folk i alle aldre skal kunne leve trygge liv der de bor. Gangavstand til nødvendige tjenester og lett tilgang til grøntområder med møteplasser, er viktig for folkehelse og trivsel. Kommunen må som aldersvennlig by sikre at slike goder er best mulig tilgjengelig for alle, selv når drift- og vedlikeholdsbudsjettene er presset.

Dette skal vi gjøre:

- oppgradere og utvikle arealer for lek og opphold, følge opp byrom i sentrum og rehabilitering/oppgradering av eksisterende parker
- gi bedre tilgang til aktivitet og rekreasjon ved vannet, i nye grøntområder og offentlige rom
- øke andel offentlig areal som er universell utformet og tilgjengelig for alle innbyggere - uavhengig av alder og funksjon
- øke trygghetsfølelse med belysningstiltak i friområder og parker

Ta vare på verdiene i kommunens bygg og infrastruktur

Trondheim kommune eier store verdier i form av bygninger og infrastruktur (veier, gatelys, grøntanlegg etc). Innenfor dagens budsjetttrammer er det ikke mulig å drive et verdibevarende vedlikehold, verken på bygninger, veger eller grøntanlegg. Dette skaper et økende vedlikeholdsetterslep, og vil over tid forringe formålsbyggene og vegnettet vårt.

Dette skal vi gjøre:

- prioritere vedlikehold så langt det er mulig innenfor de gitte budsjetttrammer
- oppgradere fortau og boliggater så langt det er mulig innenfor de gitte budsjetttrammer
- fornye gatelysnettet for å sikre trafiksikkerhet og trygghetsfølelse langs utvalgte gangveier og veger

13.1. Plan- og bygningstjenester

Plan- og bygningstjenestene skal tilrettelegge byutviklingen slik at Trondheim blir en bærekraftig by hvor det er lett å leve miljøvennlig. Vi behandler offentlige og private reguleringsplaner og byggesaker i tråd med plan- og bygningsloven og lager egne planer, veiledere og strategier for byutviklingen. Vi forvalter kart- og eiendomsdata og legger til rette for effektiv bruk av disse. Vi lager befolkningsframskrivinger og holder oversikt over boligbygging, deponikapasitet, ledige næringsareal og skolekapasitet. I tillegg gir vi også faglige råd om arkitektur, bygningsvern, kulturminnevern og kulturmiljø.

Kommuneplanens nye arealdel vil være et viktig virkemiddel for god byutvikling, sammen med den nye arkitekturstrategien, og vi regner med at det blir en del arbeid med den også i 2024. Andre viktige saker vi kommer til å jobbe med i 2024 er detaljreguleringsplanene i Nyhavna-området, byggesakene og de siste planene i Campusområdet, Møllenbergprosjektet, områdeplanen for Tempe, Kjøpmannsgata, Midtbyen og planene som Miljøpakken fremmer. Vi skal også jobbe med oppdatering av eldre planer og et boligprogram som skal gi større oversikt for politisk nivå.

Plan- og bygningstjenestene vil bruke ressursene smartere, med nye, åpnere og enklere måter å jobbe på. Det betyr utbedring av rutiner og maler, system og søknadsprosesser. Slik kan vi bedre involvere innbyggerne og legge til rette for medvirkning og kunnskapsinnhenting.

Om området

3 enheter

161 årsverk

1900 byggesaker per år

30 reguleringsplaner per år

250 oppmålingsforretninger per år

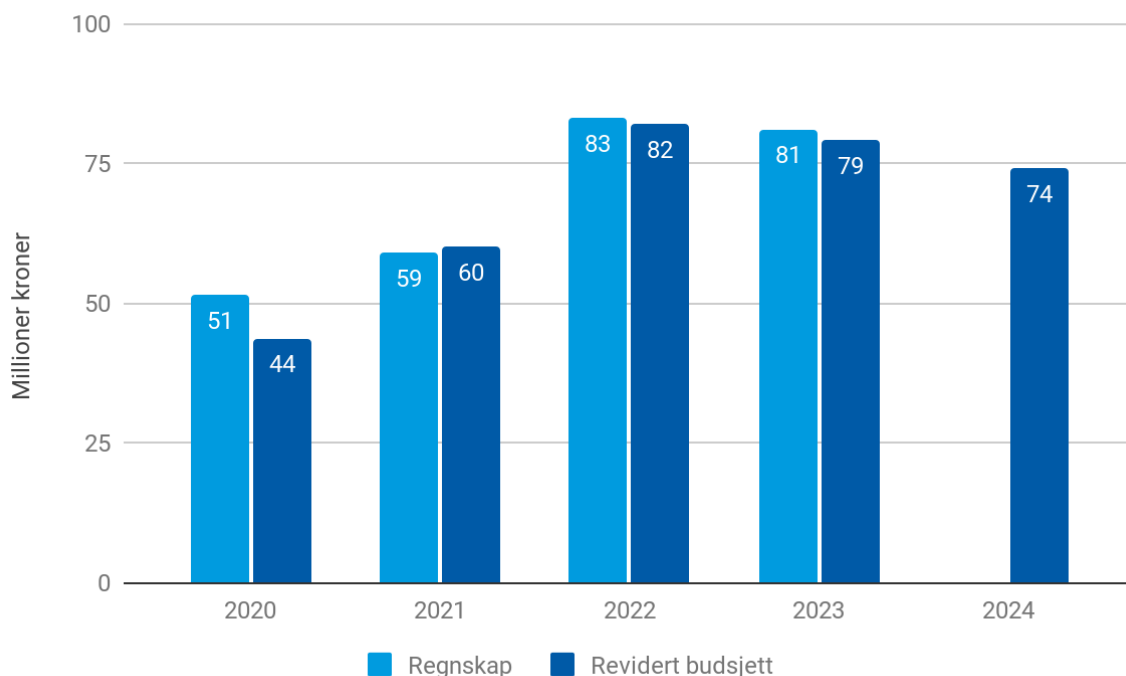
Lenker til relevant informasjon

- [Kommunal planstrategi](#)
- [Kommuneplanens samfunnsdel](#) og [arealdel](#)
- [Kommunedelplan Sluppen](#)
- [FramtidsTrondheim \(samleside for strategiske planer\)](#)
- [Byromsstrategi: Byrom i sentrum](#)
- [Nasjonal geodatastrategi](#)
- [Bycampus](#)

Økonomisk status

Plan- og bygningstjenestene hadde i 2020 et merforbruk relatert til kommunens byggesaksbehandling. I perioden 2021 til 2022 var det balanse. For 2023 forventes det merforbruk på anslagsvis 2 millioner kroner knyttet til klagebehandling av byggesaker.

Figur 13-1-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner.

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 13-1-1 Nøkkeltall Plan- og bygningstjenester.

Indikator	2021	2022				
	Trondheim	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS
Netto driftsutgifter til plantjenester	204	220	377	352	311	318
Netto driftsutgifter til karttjenester	56	56	59	97	160	85

Tall fra KOSTRA viser at Trondheim kommune benytter mindre av sine kommunale midler på plan- og karttjenester enn snittet av ASSS-kommunene. Denne sammenhengen har vært stabil over mange år.

Driftsbudsjett

Tabell 13-1-2 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området Plan- og bygningstjenester i perioden 2024-2027. Tabellen viser forslag til endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2023 per 31.12.2022.

Tabell 13-1-2 Budsjettamme og rammeendring, Plan- og bygningstjenester. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	78,9	78,9	78,9	78,9
Pris- og lønnskompensasjon	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Tekniske justeringer	1,0	1,0	1,0	1,0
Korrigert budsjett	79,1	79,1	79,1	79,1
Befolkningsvekst	0,4	0,8	1,2	1,5
Annen rammeendring	-5,9	-6,3	-6,7	-6,7
Forslag til netto driftsramme	73,6	73,6	73,6	73,9
Rammeendring	-5,5	-5,5	-5,5	-5,2

Tabell 13-1-3 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer og viser endring i rammen per tiltak fra 2023.

Tabell 13-1-3 Tiltak i Plan- og bygningstjenester. Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Endringer i tjenestetilbudet	01. Møllenbergprosjektet	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
	02. It utvikling	0,6	0,6	0,6	0,9
	03. Nullutslippsbydeler	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Annet	04. Omtaksering eiendomsskatt	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
Sluttsum		-5,5	-5,5	-5,5	-5,2

1. Møllenbergprosjektet

I tråd med vedtatt handlings- og økonomiplan reduseres rammen til prosjektet med 0,5 millioner kroner fra og med 2024. I statsbudsjettet for 2024 er det lagt inn mulighet for kommunen å inngå en 5-årig avtale med staten opp mot områdesatsing Den årlige rammen er 5 millioner kroner. Inngår vi en slik avtale vil det bedre våre muligheter til å få til et godt bomiljø og variert beboersammensetning på Møllenberg.

2. IT-utvikling byutvikling

Kommunedirektøren foreslår at det settes av 0,6 millioner kroner til IT-utvikling. Midlene foreslås dels brukt på å oppgradere og tilpasse fagprogramvare innenfor byutvikling, dels på å øke kompetanse på ny informasjonsteknologi for å sikre at felles data og løsninger tilrettelegges på en mest mulig fremtidsrettet måte.

3. Nullutslippsbydeler

I bystyresak [140/19 Erklær nødsituasjon - klimamålene må skjerpes](#) ble det vedtatt at byutviklingsstrategien må vise hvordan klimagassutslipp kan kuttes selv om byen vokser, og at Sluppen, Campus, Granåsen og Nyhavna skal utvikles til å bli nullutslippsområder. Det ble i budsjettet for 2021 satt av 0,6 millioner kroner til dette prosjektet. Prosjektet er forutsatt ferdigstilt i 2023, så midlene trekkes ut i tråd med vedtatt handlings- og økonomiplan.

4. Omtaksering eiendomsskatt

Prosjekt omtaksering eiendomsskatt er forutsatt avsluttet i 2023, så rammen til området reduseres med 5 millioner kroner som følge av dette. Dette er i tråd med gjeldende handlings- og økonomiplan.

13.2. Tekniske tjenester

Tekniske tjenester forvalter, videreutvikler og drifter Trondheim kommunes parker, byrom, de bynære grøntområdene, vann- og avløpsanlegg, samt kommunale gater og veger. Vår oppgave er å legge til rette for rekreasjon, god tilgjengelighet og trygt drikkevann for alle byens innbyggere. Vi har ansvar for å forvalte og videreutvikle kommunal avfallshåndtering og er kommunens kompetansemiljø innenfor geoteknikk.

Byrom, parker og grøntanlegg er viktige områder for rekreasjon og friluftsliv. Naturopplevelser har stor betydning for både fysisk og psykisk helse. En oppgradering og utvikling av lekeplasser og parker i og utenfor sentrum, for å gi befolkningen tilgang til rekreasjonsareal av god kvalitet og med tilbud for ulike brukergrupper, er viktige tiltak for å fremme rekreasjon og friluftsliv.

En av de største utfordringene innenfor tekniske tjenester er vegnettets tilstandsnivå. Dagens vedlikeholdsnivå er ikke tilstrekkelig til å bevare standarden og verdien av vegkapitalen reduseres.

Tekniske tjenester er inne i en storstilt grønn omstilling og det stilles krav om utslippsfrie anlegg. Maskiner, kjøretøy og utstyr byttes ut med mer miljøvennlige alternativer basert på elektrisk kraft eller biogass. En viktig del av det grønne skiftet innebærer gjenbruk og bedre utnyttelse av ressurser. I kommende periode vil arbeidet med gjenbruk av for eksempel gjerder, lekeapparat, kantstein og benker intensiveres. En satsing på nødvendig bærekraftig vedlikehold vil kunne gå på bekostning av driftsstandarden.

Om området

3 enheter

508 årsverk

835 km vei og sykkelveier

1000 mål park

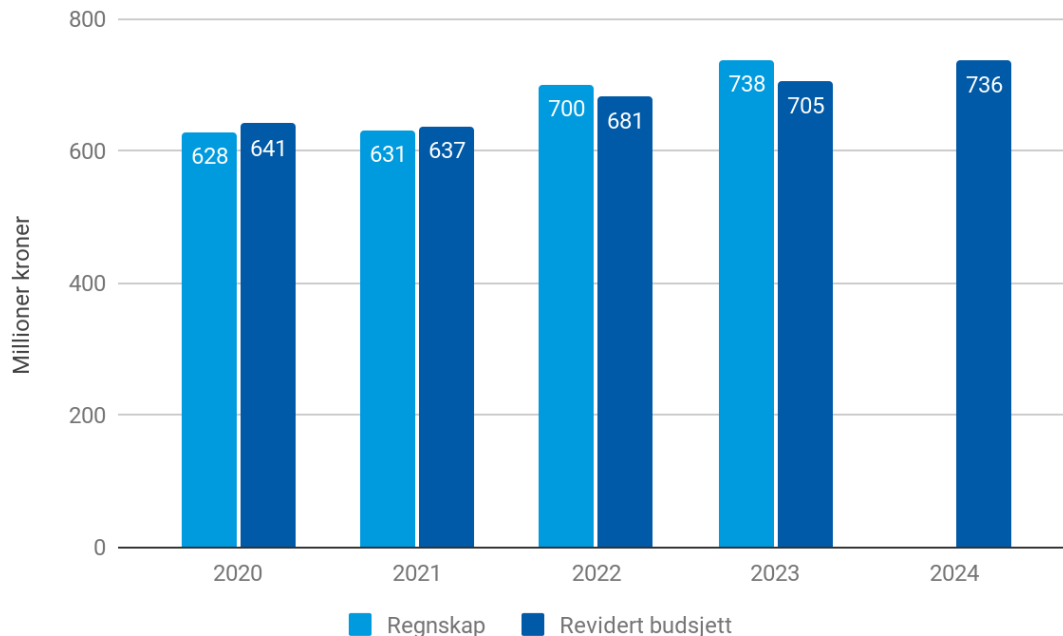
10 000 bytrær

Lenker til relevant informasjon

- [Plan for friluftsliv og grønne områder](#)
- [Hovedplan veg 2018-2022](#)

Økonomisk status

Figur 13-2-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

Regnskapet for 2020 og 2021 viser et mindreforbruk for tekniske tjenester, men det skyldes regnskapstekniske forhold knyttet til koronaoverføringer. Både vinterdriften og Analysesenteret gikk med merforbruk de to årene. I 2022 viser resultatet et merforbruk på 19 millioner kroner, noe som hovedsakelig skyldes en teknisk endring av pensjonsføringene knyttet til selvkostområdene. Prognosene for 2023 er et merforbruk på 33 millioner kroner. Merforbruket skyldes at selvkostområdene avfall, renovasjon og feiing forventer negative selvkostfond i 2023. Bykassen vil bli tilbakeført beløpet med renter når områdene igjen får overskudd.

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 13-2-1 Nøkkeltall tekniske tjenester.

Indikator	2021	2022				
	Trondheim	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS
Brutto driftsutgifter til rekreasjon i tettsteder per 1000 innbygger. Tall i kroner.	367	416	673	429	955	489
Brutto utgifter til asfaltering per meter veg. Tall i kroner.	134	138	216	68	112	108
Brutto driftsutgifter til vegrenhold per meter veg. Tall i kroner.	39	29	70	35	15	31
Brutto driftsutgifter til vinterdrift per meter veg. Tall i kroner.	148	157	193	62	35	102

Trondheim kommune bruker en del mindre enn ASSS-snippet på parker, grøntområder og byrom per innbygger. Stavanger og Oslo bruker betydelig mer enn Trondheim på dette området.

Innenfor ASSS-samferdsel blir kvaliteten på tallene stadig bedre, men det er fremdeles noen kvalitetsutfordringer med vegregistrene og ulik standardbruk kommunene i mellom.

Asfaltering inkluderer både vedlikehold og investering. Tallene viser at på asfaltering ligger vi godt under kostnadsnivået til Oslo, og noe over snippet til de tolv ASSS-kommunene vi sammenligner oss med.

Renhold av veg inkluderer å feie kommunale veger, tømme søppel, fjerne grafitti og redusere støv i luften. Tallene viser at på vegrenhold ligger vi godt under kostnadsnivået til Oslo, og om lag på snippet til de tolv ASSS-kommunene vi sammenligner oss med.

Tallene viser at på asfaltering ligger vi godt under kostnadsnivået til Oslo, og noe over snippet til de tolv ASSS-kommunene vi sammenligner oss med.

På vinterdrift ligger Trondheim fremdeles i det øvre sjiktet når det gjelder kostnader, men etter at tallmaterialet har blitt bedre, har ikke Trondheim lenger den høyeste kostnaden. Det er flere kommuner som er på om lag samme nivå. Geografi og klima er avgjørende, og med beliggenheten til Trondheim midt i Norge er det naturlig at vi ligger høyt på vinterdrift.

Driftsbudsjett

Måltall vedlikeholdsbehov asfalterte gater

I forbindelse med den politiske behandlingen av bystyresak [41/23](#), økonomiske handlingsregler, ble det vedtatt at det i framtidige handlings- og økonomiplaner skal legges inn måltall for vedlikeholdsbehov infrastruktur. Kommunedirektøren har utviklet en oversikt over dette for asfaltert veg.

Tabell 13-2-2 Budsjetttramme og rammeendring tekniske tjenester. Tall i millioner kroner og 2024 priser

	Gjenanskaffelsesverdi	Snitt budsjettnivå siste 10 år	Budsjett 2024	Verdibevarende nivå
Fast vegdekke	1 270 000	44 000	41 000	91 000

I tabellen finner man anslag for gjenanskaffelsesverdien for kommunens asfalterte veger, gjennomsnittlig budsjettnivå siste 10 år, anslag for budsjett 2024 samt et estimat for hvor høyt budsjettet måtte ha vært for å opprettholde dagens tilstandsnivå. Logikken bak disse tallene er det nærmere redegjort for i formannsskapsak [60/23](#).

Sammenlignet med tallene i formannsskapsak [60/23](#) er avviket mellom hva som trengs for å opprettholde dagens standard og hva som er gitt i budsjettet det samme. Det skjer til tross for at i budsjett 2023 ble asfaltrammen økt med 10 millioner kroner. Utfordringen er at hele denne økningen har gått med til å dekke inn den betydelige prisstigningen området har opplevd de siste årene. I forbindelse med andre økonomirapport 2023 foreslår Kommunedirektøren at asfaltområdet bevilges 10 millioner kroner som deldekning for den ekstraordinære prisstigningen i 2023, men dette gjelder bare for 2023 og ikke for 2024 og

utover i økonomiplanperioden. Kommunedirektøren har i sitt forslag til handlings- og økonomiplan satt av 80 millioner til å dekke ekstraordinær prisstigning og foreslått at dette skal fordeles i forbindelse med første økonomirapport 2024. Tildeles asfaltområdet 10 millioner kroner fra denne bevilgningen vil avviket mellom budsjettnivå og hva som er verdibevarende nivå reduseres i tråd med hva det var lagt opp til i budsjettet for 2023.

Driftsbudsjett

I forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 må Kommunedirektøren gjøre noen prioriteringer. Kommunedirektøren har prioritert å opprettholde dagens asfalteringsnivå, som medfører at det foreslås å bruke mindre på enkelte driftsområder.

Kommunedirektøren innstiller i sitt forslag på en økning til Trøndelag brann- og redningstjeneste som er lavere enn det selskapet sier de må ha for å oppfylle vedtatt brannordning. Kommunedirektøren vil gå i dialog med selskapet for å søke å løse dette.

Tabellen nedenfor viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området Tekniske tjenester i perioden 2024-2027. Tabellen viser forslag til endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2023 per 31.12.2022.

Tabell 13-2-3 Budsjettamme og rammeendring tekniske tjenester. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	687,5	687,5	687,5	687,5
Pris- og lønnskompensasjon	27,1	27,1	27,1	27,1
Tekniske justeringer	11,6	11,6	11,6	11,6
Korrigert budsjett	726,3	726,3	726,3	726,3
Befolkningsvekst	0,1	0,1	0,2	0,3
Arealkompensasjon	1,9	3,8	5,7	7,6
Annen rammeendring	7,6	4,8	1,2	1,2
Forslag til netto driftsramme	735,8	734,9	733,3	735,3
Rammeendring	9,6	8,6	7,1	9,0

Tabellen nedenfor viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer og viser endring i rammen per tiltak fra 2023.

Tabell 13-2-4 Tiltak i tekniske tjenester. Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Anleggskompensasjon nye veganlegg	1,0	0,7	1,0	2,0
	02. Anleggskompensasjon nye grøntanlegg	0,9	0,6	0,8	1,7
	03. Økte utgifter Trøndelag brann- og redningstjeneste	5,5	6,5	7,3	7,3
	04. Økte eiendomsavgifter Heggstadmoen	3,6	4,7	1,6	1,4

Endringer i tjenestetilbudet	05. It utvikling byutvikling	0,2	0,0	0,2	0,4
	06. Opphør drift Trampe	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
	07. Økning reasfaltering	0,0	1,8	1,8	1,8
	08. Redusert kjøp av varer og tjenester	-0,7	-0,8	-0,7	-0,7
	09 Redusert utplanting av sommerblomster	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Annet	10. SMELT	0,0	-2,0	-2,0	-2,0
	11. Opphør prosjekt HVO diesel	0,0	-2,0	-2,0	-2,0
Sluttsum		9,6	8,6	7,1	9,0

1 og 2. Økte driftsmidler til nye vegger, parker, møteplasser og byrom

Drift av kommunens nye veier, parker og byrom fører til økte driftsutgifter. Kommunedirektøren foreslår at tjenesteområdet får 1,9 millioner kroner som kompensasjon for de økte driftsutgiftene nye anlegg medfører i 2024. I forbindelse med den politiske behandlingen av handlings- og økonomiplan 2023-2026 ble det vedtatt å redusere anleggskompensasjonen til tekniske tjenester med om lag 50 prosent fra og med 2025. Denne reduksjonen vil innebære en reduksjon av dagens reasfalteringsnivå, samt redusert drift av byens grøntområder.

3. Økte utgifter Trøndelag brann- og redningstjenester brannstasjoner

I løpet av 2023 vil nye brannstasjoner i Oppdal og Rennebu stå ferdig. Trondheim kommune må dekke 85,8 prosent av kapitalutgiftene byggingen av de nye stasjonene medfører, om lag 5 millioner kroner. Utover i perioden er det foreslått noen mindre endringer som skal brukes til å dekke kommunens forpliktelser opp mot antall forebyggende årsverk samt endret demografisammensetning i eierkommunene. Kommunedirektørens forslag er lavere enn Trøndelag brann- og redningstjenester mener de trenger for å oppfylle dagens brannordning.

4. Eiendomsavgifter Heggstadmoen

Det er ved en gjennomgang av sigevannsforholdene på Heggstadmoen avdekket at kommunen som grunneier ikke har blitt fakturert for sigevannet fra anlegget. Dette vil medføre at kommunen må betale høyere eiendomsgebyrer enn tidligere.

5. IT-utvikling byutvikling

Tjenesteområdet mottar noe midler som kompensasjon for befolkningsveksten i kommunen. Midlene er planlagt brukt på å øke kommunens og byutviklingsområdet sin kompetanse på ny IT-teknologi for å sikre at felles data og løsninger tilrettelegges på en mest mulig fremtidsrettet måte. Midlene brukes også til oppgradert og tilpasset fagprogramvare innenfor byutviklingsområdet.

6. Opphør drift Trampe

Kommunedirektøren innstiller på å slutte å drifte sykkelheisen Trampe fra og med 2024-sesongen. Trampe har liten transportmessig verdi og i valget mellom

vedlikeholdskutt og drift av Trampe, velger kommunaldirektøren å foreslå å legge ned Trampe.

7. Økning reasfaltering

I vedtatt handlings- og økonomiplan for 2023-2027 er det en økning i reasfalteringsnivået på 1,8 millioner kroner fra og med 2025. Kommunedirektøren har valgt å opprettholde økningen for å motvirke effekten redusert anleggskompensasjon medfører.

8. Redusert kjøp av varer og tjenester

I vedtatt handlings- og økonomiplan er det besluttet at innkjøp, konsulentkjøp og innleie skal reduseres med 0,7 millioner kroner.

9. Redusert utplanting av sommerblomster

Kommunedirektøren foreslår å redusere antall utsatte blomsterfat og blomsterkasser i 2024. Tiltaket er forutsatt å spare inn 0,5 millioner kroner.

10. Avslutning av SMELT-prosjektet

I formannskapssak [304/20](#) ble det redegjort for Innovasjonsprosjektet for håndtering av forurenset brøytesnø (SMELT). Prosjektet avsluttes i 2025 og avsatte midler til prosjektet kan benyttes til andre vegformål.

11. Avslutning av prosjektet HVO-diesel

HVO-diesel er et biobasert drivstoff som fremstilles av fornybare råvarer og som dermed er mer miljøvennlig enn vanlig diesel. Innføring av HVO-diesel medfører en anslått merutgift på anslagsvis 2,0 millioner kroner. Tiltaket fases ut i 2024/2025, da kommunen har som ambisjon å være utslippsfri i 2028 ved å bruke el/ biogass/elektrisk.

Investeringsbudsjett

Byrom, parker og grøntanlegg

Kommunedelplan for friluftsliv og grønne områder (PFG), jf. sak [126/23](#) i bystyret, ligger til grunn for de prioriterte investeringene i perioden. Investeringsplanen og budsjettet for byrom, parker og grøntanlegg skal underbygge planens visjon om at Trondheim skal være en grønn by med varierte, tilgjengelige og attraktive områder for rekreasjon og friluftsliv.

Forskning viser at naturområder har betydning for fysisk og psykisk helse. For at Trondheim skal være en god kommune å bo i, er det vesentlig å ta vare på og utvikle tilstrekkelig med grønne områder av god kvalitet til rekreasjon, friluftsliv og fysisk aktivitet.

Tabell 13-2-5 Investeringer i byrom, parker og grøntanlegg i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Torvet	369,0	360,0	9,0	3,0	1,0	0,0	0,0
02. Bakklandstorget	15,0	5,1	9,9	9,9	0,0	0,0	0,0
03. Lekeplasser, gjennomføring av plan for friluftsliv og grønne områder	0,0	0,0	0,0	18,0	10,4	10,4	10,4

04. Byrom	0,0	0,0	0,0	3,9	5,1	5,1	5,1
05. Parker, gjennomføring av plan for friluftsliv og grønne områder	0,0	0,0	0,0	0,5	2,2	4,6	4,6
06. Belysning	0,0	0,0	0,0	0,9	0,9	0,9	0,9
07. Strandveiparken	23,4	15,8	7,6	5,1	2,5	0,0	0,0
Sluttsum	407,4	380,9	26,5	41,3	22,1	21,0	21,0

Tabell 13-2-6 Finansiering for investeringsprosjektene for byrom, parker og grøntanlegg i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	34,4	18,4	17,5	17,5
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	6,9	3,7	3,5	3,5
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	41,3	22,1	21,0	21,0

1. Torvet

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 4 millioner til oppfølging av Torvet ut garantitiden, 2024 og 2025.

2. Bakklandstorget

Bakklandstorget og dagens parkeringsplass skal oppgraderes til park, jf. formannskapsak [129/20](#). Prosjektet er forsinket på grunn av samkjøring med gateprosjektet til Miljøpakken, og Kommunedirektøren foreslår å bevilge 9,9 millioner kroner i planperioden.

3. Lekeplasser, gjennomføring av plan for friluftsliv og grønne områder (PFG)

I kommende investeringsperiode står kommunen foran en omfattende oppgradering og utvikling av arealer for lek og opphold. Kartlegging av dagens situasjon viser at mange av dagens offentlige lekeområder ikke svarer til kommunens mål, om at det samlede tilbudet av lekearealer i Trondheim skal oppleves variert, attraktivt og tilgjengelig. Det er et stort behov for oppgradering og utvikling, og for å øke antall attraktive leke- og aktivitetsområder i henhold til mål i PFG, strategi for lek og aktivitet ([PS 126/23](#)) og handlingsplan for offentlige lekearealer i Trondheim kommune. Kommunedirektøren foreslår at det settes av totalt 49,2 millioner kroner til formålet i planperioden.

4. Byrom

For å følge opp planlagte tiltak i [byromsstrategien](#) Byrom i sentrum, foreslår Kommunedirektøren at det totalt settes av 19,2 millioner kroner i planperioden. Det er igangsatt en rekke mindre tiltak for å forbedre sentrale byrom sin bruksverdi. Midlene prioriteres etter politisk vedtak, jf. sak [164/16](#), blant annet med fokus på barn.

5. Parker, gjennomføring av plan for friluftsliv og grønne områder (PFG)

Planen (PFG) viser stor underdekning av parker utenfor sentrum, og generelt et stort behov for rehabilitering og oppgradering av eksisterende parker. Fortetting og økt befolkningstetthet gjør at parkene blir stadig viktigere som offentlige rekreasjonsområder. For å møte økt bruk og slitasje må parkene fylles med relevant innhold av høy kvalitet, og være tilrettelagt for ulike brukergrupper. I budsjettet for parker inngår også erverv av grunn og fornyelse av gate- og parktrær som har vært forsømt over lengre tid. Kommunedirektøren foreslår å sette av 11,9 millioner kroner i planperioden til parker.

6. Belysning

Flere friområder og parker vurderes for belysningstiltak for å øke trygghetsfølelsen, gi bedre universell utforming og for å utvide brukssesongen. Kommunedirektøren foreslår å sette av totalt 3,6 millioner kroner til belysningstiltak i planperioden.

7. Strandveiparken

For at det planlagte tiltaket med å oppgradere og videreutvikle Strandveiparken skal gå som planlagt, foreslår Kommunedirektøren at det avsettes 7,6 millioner kroner i planperioden.

Veg

Hovedplan veg, vedtatt i bystyret 4. oktober 2018, bystyresak [101/18](#), er førende for prioriteringer innenfor drift, vedlikehold og investeringer på det kommunale vegnettet. Det er gjort omfattende kartlegging av tilstand på vegnettet, og for å sikre verdiene i den kommunale infrastrukturen er det nødvendig med oppgradering av hele vegoverbygningen på en rekke veger.

Tabell 13-2-7 Investeringer i veg i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Utvikling og fornyelse av gatelysnettet	0,0	0,0	0,0	16,7	16,7	16,7	16,7
02. Oppgradering av veginfrastruktur og bolig-gater	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	9,0	9,0
03. Mindre investering veg	0,0	0,0	0,0	9,6	6,6	6,6	6,6
04. Martin Barstads veg	20,0	-1,0	21,0	14,2	6,8	0,0	0,0
05. Sikkerhetskrav fra netteier	43,0	40,0	3,0	1,5	1,5	0,0	0,0
06. Riddervolds gate	3,0	0,5	2,5	2,5	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	66,0	39,5	26,5	44,5	31,8	32,3	32,3

Tabell 13-2-8 Finansiering for investeringsprosjektene for veg i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	37,1	26,5	26,9	26,9
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	7,4	5,3	5,4	5,4
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	44,5	31,8	32,3	32,3

1. Utvikling og fornyelse av gatelysnettet

Det er av stor betydning for trafikksikkerheten og trygghetsfølelsen at gangveier og veger har god belysning. Som beskrevet i sak [63/23](#) er det et stort behov for å oppgradere kabler som forsyner gatelysnettet med strøm, og skifte ut lysstolper med omfattende rustskader. Kommunedirektøren foreslår at det settes av totalt 66,8 millioner kroner i planperioden.

2. Oppgradering av veginfrastruktur og boliggater

Mange av fortauene i kommunen har et så nedslitt dekke at det er behov for full oppgradering. Budsjettposten vil også brukes til asfaltering av grusveier etter prioriteringsliste vedtatt i formannskapet, sak [103/18](#). Kommunedirektøren foreslår å sette av totalt 18,2 millioner kroner til oppgradering av veginfrastruktur og boliggater i planperioden.

3. Mindre investering veg

Mindre investering veg omfatter ivaretagelse av krav til universell utforming og oppretting av mangler på vegnettet. Dette omfatter tiltak for funksjonshemmede og mindre trafikksikkerhetstiltak. Kommunedirektøren foreslår at det settes av totalt 29,4 millioner kroner i planperioden.

4. Martin Barstads veg

Prosjektet gjelder asfaltering av grusveier og planlegges utført i 2024 og 2025, se sak [111/23](#). Kommunedirektøren foreslår at det settes av totalt 21 millioner kroner i planperioden.

5. Sikkerhetskrav fra netteier

Tensio stiller krav om at alle veilysskap skal flyttes ut av nettstasjonene. Arbeidene var planlagt ferdigstilt i 2023, men det har både vært mer kostnadskrevenende og tatt lengre tid, spesielt for de skapene som betjener både kommunalt og fylkeskommunalt gatelys. Som beskrevet i sak [63/23](#) foreslår Kommunedirektøren at det settes av totalt 3 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

6. Riddervolds gate

Riddervolds gate skal bygges om slik at det er mulig med parkering langs gata, jfr. sak [41/23](#) i formannskapet. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 2,5 millioner i planperioden.

Maskiner og utstyr

Trondheim bydrift har maskiner og utstyr som er nødvendig for drift og vedlikehold av byen med en samlet verdi på flere hundre millioner kroner. For å skifte ut og oppgradere maskin- og utstyrsparke, eller gjøre den mer klimavennlig, er det nødvendig å foreta investeringer.

Tabell 13-2-9 Investeringer i maskiner og utstyr i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Energieffektivt maskinkjøp	0,0	0,0	0,0	9,0	9,0	9,0	9,0
02. Maskiner Trondheim bydrift	0,0	0,0	0,0	4,7	4,7	4,7	4,7
Sluttsum	0,0	0,0	0,0	13,7	13,7	13,7	13,7

Tabell 13-2-10 Finansiering for investeringsprosjektene for maskiner og utstyr i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	11,4	11,4	11,4	11,4
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	2,3	2,3	2,3	2,3
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	13,7	13,7	13,7	13,7

1. Energieffektivt maskinkjøp

I forbindelse med mål om innfasing av klimanøytral kjøretøypark for tyngre kjøretøy, og at alle nye innkjøp av lette kjøretøy skal være nullutslippskjøretøy, foreslår kommunaldirektøren at det settes av 36,0 millioner kroner i planperioden for å nå denne målsettingen.

2. Maskiner og utstyr Trondheim bydrift

Maskiner og utstyr til Trondheim bydrift brukes til drift og vedlikehold av ulike oppgaver i hele byen. Til utskiftning av utstyr og maskiner foreslår kommunaldirektøren at det i planperioden settes av 18,8 millioner kroner.

13.3. Eiendomstjenester

Eiendomstjenester forvalter alt areal og all bygningsmasse som Trondheim kommune eier. Trondheim kommune er en av byens største grunneiere og blant landsdelens største eiendomsforvaltere. Bygningsmassen består av skoler, barnehager, helse- og velferdssenter, kultur- og idrettsbygg, administrasjonsbygg, samt kommunale utleieboliger. Vår oppgave er å bygge, vedlikeholde og drifte varige, gode funksjonelle bygg og anlegg.

Vi skal fortsette å levere smarte og innovative eiendomstjenester. Dette skal gjøres gjennom god styring, overvåking, bruk av ny teknologi og etablering av kostnadseffektive løsninger. Smart-bygg prosjektet ved Blussuvoll skole er testarena for oppgradering av kommunens eksisterende bygg. Det vil si tiltak som reduserer energiforbruk og/eller klimagassutslipp. I det grønne skiftet skal vi vise vei ved å gjenbruke byggematerialer i våre byggeprosjekter.

En satsing på nødvendig bærekraftig vedlikehold vil kunne gå noe på bekostning av redusert service og kvalitet på renholds- og vaktmestertjenester.

Trondheim by vokser. Befolkningsveksten skaper behov for nye areal til formålsbygg, både i tett - og mindre tettbygde deler av byen. Vi skal sørge for at tilstrekkelig tomteareal er tilgjengelig for utbygging til kommunale formål, på rett sted. Effektiv arealbruk gjennom samlokalisering av kommunal virksomhet, og sambruk av areal, er avgjørende i den videre utviklingen. Revidert plan for areal til offentlige tjenester er derfor koblet tett opp mot ny arealplan (KPA). Vi bidrar til ønsket byutvikling gjennom samarbeid med andre eiendomsaktører og grunneiere.

Om området

1 enhet

621 årsverk

1 360 000 m² eide og leide bygg

60 000 dekar ubebygde grunn

3650 kommunale utleieboliger

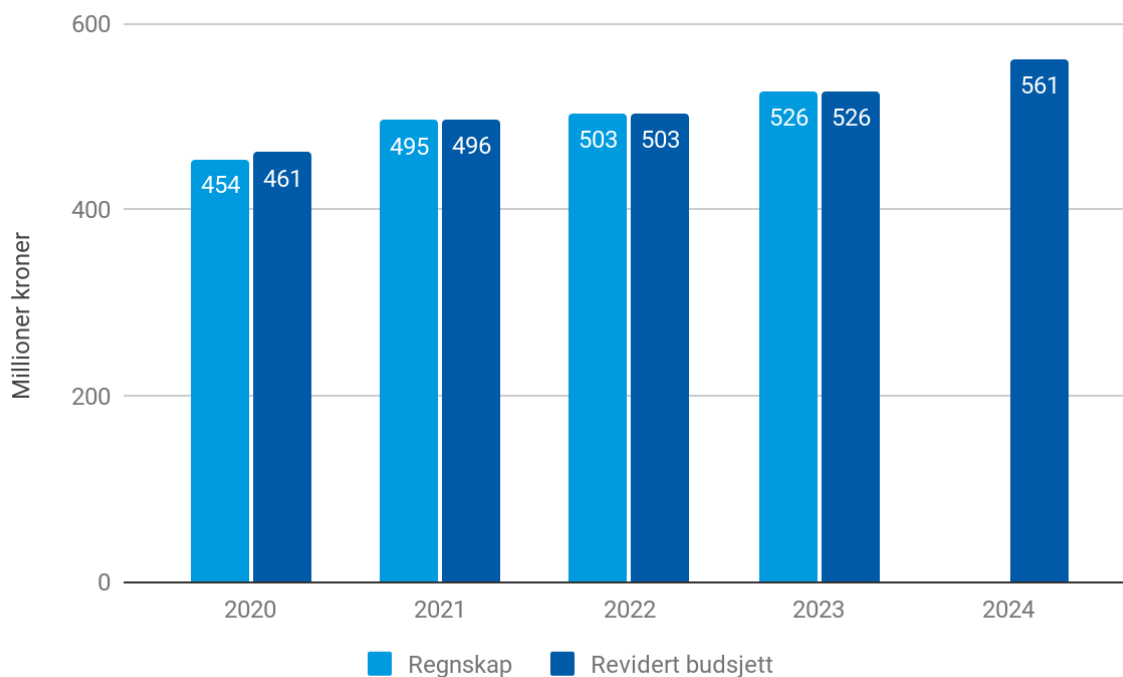
Lenker til relevant informasjon

- [Miljøstrategi for bygg](#)
- [Temaplan for klimatilpasning](#)
- [Utgiftsdekkende husleiemodell](#)

Økonomisk status

I perioden 2020 til 2022 har det vært samsvar mellom regnskap og budsjett totalt innenfor eiendomstjenester. Også i 2023 forventes det balanse.

Figur 13-3-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 13-3-1 Nøkkeltall eiendomstjenester.

Indikator	2021	2022				
	Trondheim	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS
Nøkkeltall eiendomstjenester:						
Netto driftsutgifter til eiendomsforvaltning i prosent av samlede driftsutgifter	9,0	8,4	10,0	10,9	10,0	10,0
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	180	130	519	135	164	236
Utgifter til driftsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	535	531	1004	1140	769	842
Samlet energiforbruk for kommunal eiendomsforvaltning kWh per kvadratmeter	134	111	149	144	124	142
Ressursbruk:						
Korr. brutto driftsutgifter eiendomsforvaltning per barn i kommunale barnehager	26 239	25 479	39 573	31 671	27 252	31 473
Korr. brutto driftsutgifter eiendomsforvaltning per elev i kommunal grunnskole	19 833	19 485	38 233	29 249	20 486	27 779

Korr. brutto driftsutgifter eiendomsforvaltning per beboer i institusjoner	180 712	163 677	249 046	154 436	145 531	176 492
--	---------	---------	---------	---------	---------	---------

Trondheim disponerte 8,4 prosent av kommunens samlede netto driftsutgifter til eiendomsforvaltning i 2022. Det er lavere enn gjennomsnittet i ASSS-kommunene. Det har vært en nedgang i kroner per kvadratmeter til driftsaktiviteter og energiutgifter sammenlignet med 2021.

I flere år har Trondheim lagt stor vekt på energieffektive tiltak, noe som har resultert i en reduksjon i energiforbruket og et, i ASSS sammenheng, lavt energiforbruk. Deler av nedgangen mellom 2022 og 2021 skyldes at kommunene i 2022 fikk refusjon fordi det var innbetalt for mye i 2021.

Vedlikehold i kroner per kvadratmeter ligger under ASSS-snippet i 2022. Nedgangen fra kroner 180 i 2021 til 130 kroner per kvadratmeter i 2022 skyldes en regnskapsteknisk korrigerings i 2021. Ressursbruk institusjonsbygg ligger over snippet, mens ressursbruk skole- og barnehagebygg ligger under gjennomsnittet av ASSS-kommunene.

Driftsbudsjett

Tilstand kommunenes bygningsmasse

I forbindelse med den politiske behandlingen av bystyresak [41/23](#) om revidering av økonomiske handlingsregler ble det vedtatt at det i framtidige handlings- og økonomiplaner skal legges inn måltall for vedlikeholdsbehov.

Kommunens eiendomsforvaltning angir tilstand på kommunens eiendommer etter Norsk standard (NS 3424). Tilstandsgraden uttrykkes på en skala fra 0-3, hvor 0 er meget bra og 3 er meget dårlig.

Vektet tilstandsgrad for Trondheim kommunes formålsbygg er 1,42, hvor 72 prosent av kommunens formålsbygg har en god tilstandsgrad som ligger mellom 0 og 1 . Det er variasjoner mellom de ulike byggkategoriene. 87 prosent av kommunens pleie/omsorgsbygg og 65 prosent av kommunens grunnskolebygg har en meget bra/god tilstandsgrad. Sammenlignet med ASSS nettverket er standarden på kommunens pleie/omsorgsbygg litt bedre enn ASSS- snippet mens grunnskolebyggene er litt dårligere enn snippet.

Det er krevende å utvikle gode måltall for optimalt vedlikeholds nivå. Kommunedirektøren vil i 2024 legge fram en sak hvor det redegjøres for problemstillingen.

Driftsbudsjett

Kommunedirektøren har i sitt budsjettforslag prioritert bevaring av kommunens bygningskapital. Kommunedirektøren har valgt å legge tilbake reduksjonen i anleggskompensasjon som lå inne i handlings- og økonomiplan 2023-2026 og har i sin rammetilpasning søkt å skjerme reduksjon av byggvedlikehold.

I forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 har Kommunedirektøren foreslått å finansiere kostnadene flyttingen til nytt administrasjonsbygg medfører.

Tabellen nedenfor viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området plan og bygningstjenester i perioden 2024-2027. Tabellen viser forslag til endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2023 per 31.12.2022.

Tabell 13-3-2 Budsjetteramme og rammeendring eiendomstjenester . Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	507,8	507,8	507,8	507,8
Pris- og lønnskompensasjon	21,8	21,8	21,8	21,8
Tekniske justeringer	12,3	12,3	12,3	12,3
Korrigert budsjett	541,9	541,9	541,9	541,9
Befolkningsvekst	0,2	0,4	0,6	0,8
Arealkompensasjon	19,0	32,0	38,8	40,4
Annen rammeendring	-0,5	-3,7	4,5	27,5
Forslag til netto driftsramme	560,6	570,6	585,8	610,6
Rammeendring	18,7	28,7	43,9	68,7

Følgende tabell viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer og viser endring i rammen per tiltak fra 2023.

Tabell 13-3-3 Tiltak i eiendomstjenester. Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Arealkompensasjon formålsbygg	19,0	32,0	38,8	40,4
	02. Økte husleieutgifter administrasjonsbygg	7,6	4,8	13,3	36,3
Endringer i tjenestetilbudet	03. Miljøtiltak i bydelene	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
	04. Reduksjon av FDV utgifter	-1,6	-1,7	-1,7	-1,7
	05. Redusert renhold	-1,5	-1,6	-1,8	-1,8
	06. IT utvikling byutvikling	0,2	0,2	0,3	0,5
Sluttsum		18,7	28,7	43,9	68,7

1. Arealkompensasjon nye formålsbygg

Nye formålsbygg medfører økte forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsutgifter (FDV). Kommunedirektøren foreslår at området tilføres 19 millioner kroner i 2024 for å kompensere for de økte FDV-utgiftene de nye byggene medfører. Nidarvoll og Sunnland skole, Risvollan barnehage, Nidarvoll rehabiliteringssenter og arenabygget på Granåsen utgjør de største endringene. I vedtatt handlings- og økonomiplan 2023-2026 ble det vedtatt å redusere anleggskompensasjonen betydelig. Kommunedirektøren mener en slik reduksjon ikke er realiserbar uten å kutte vedlikeholds nivået betydelig, og har for å bevare kommunens realkapital valgt å prioritere vedlikehold.

2. Økte husleieutgifter administrasjonsbygg

Kommunedirektøren foreslår i sitt budsjettforslag at det settes av midler til dekning av husleie for kommunens nye administrasjonslokaler fra og med 2025, som vedtatt i formannskapssak [220/22](#). Økningen handler først og fremst om ny kontrakt. Den forrige husleiekontrakten er fra 2005. Prisnivået generelt for kontorlokaler har gått opp, og kommunen vil få nye og tilpassede lokaler med dagens standard.

3. Miljøtiltak i bydelene

I tråd med vedtatt økonomi- og handlingsplan trekkes engangsbevilgning på 5 millioner kroner til miljøtiltak i bydelene ut av rammen.

4. Redusert forvaltning- drift- og vedlikeholdsutgifter (FDV utgifter)

For å tilpasse aktiviteten til budsjetttrammen foreslår Kommunedirektøren å redusere FDV-rammen med 1,6 millioner kroner i 2024, økende til 1,7 millioner kroner utover i perioden. Kommunedirektøren vil søke å skjerme kommunens formålsbygg for reduksjon. Reduksjonen vil føre til lavere drifts- og vedlikeholdstjenester av kommunens administrasjons- og kulturbygg. Et aktuelt innsparingsforslag er å ikke erstatte lekeapparat som ikke godkjennes gjennom tilsyn.

5. Redusert renhold

Kommunedirektøren foreslår en reduksjon i renholdet på 1,5 millioner kroner i 2024, økende til 1,6 millioner kroner i 2025 og økende til 1,8 millioner kroner i resten av perioden. Innsparing fordeles jevnt i alle kommunens bygninger. Et aktuelt innsparingsforslag er redusert vindusvask.

6. IT-utvikling byutvikling

Kommunedirektøren foreslår at det settes av 0,2 millioner kroner i 2024, økende til 0,5 millioner kroner mot slutten av planperioden, til IT-utvikling. Midlene er planlagt brukt til å øke kommunens og byutviklingsområdet sin kompetanse på ny informasjonsteknologi for å sikre at felles data og løsninger tilrettelegges på en mest mulig fremtidsrettet måte. Midlene brukes også til oppgradert og tilpasset fagprogramvare innenfor byutviklingsområdet.

Investeringsbudsjett

Befolkningsveksten gjør at det er behov for nye areal til formålsbygg på ulike steder i kommunen.

Kommunen må til enhver tid sørge for at det finnes tilstrekkelig areal for å yte kommunale tjenester. Gjennom vedtatt plan for areal til offentlige tjenester, jfr. sak [197/22](#), synliggjør Kommunedirektøren hvor i byen det vil være behov for bygg til kommunal tjenesteproduksjon frem til 2060. Den reviderte planen er koblet tett opp mot arbeidet med ny kommuneplans arealdel (KPA).

I en storby som Trondheim er det behov for gode næringsarealer. Trondheim kommune etterstreber å utnytte kommunalt areal også til næringsformål. Som en stor grunneier har også kommunen flere prosjekter som videreutvikler arealer til bolig og næring, primært for videresalg.

Administrasjons- og driftsbygg

Investeringsområdet ivaretar kommunens investeringsbehov i administrasjons- og driftsbygg.

Kontrakten for dagens administrasjonsbygg går ut ved utgangen av 2024. Det vises til sak [220/22](#) i formannskapet hvor det ble vedtatt at de nye administrasjonslokalene fortsatt skal være på Trondheim Torg. De ansatte flytter til ulike midlertidige lokaler årsskiftet 2023/2024 i påvente av ferdigstillelse av oppgradering innen utgangen av 2026.

Tabellene nedenfor viser Kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor område administrasjonsbygg og byrom i perioden 2024-2027, samt forslag til finansiering av investeringene. Se bystyrets sak [58/23](#).

Tabell 13-3-4 Investeringer i administrasjons- og driftsbygg perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Nytt administrasjonsbygg	120,0	17,5	102,5	25,3	12,9	64,3	0,0
Sluttsum	120,0	17,5	102,5	25,3	12,9	64,3	0,0

Tabell 13-3-5 Finansiering for investeringsprosjektene for administrasjons- og driftsbygg i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	21,1	10,8	53,6	0,0
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	4,2	2,2	10,7	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	25,3	12,9	64,3	0,0

1. Nytt administrasjonsbygg

Investeringskostnadene som er skissert gjelder i hovedsak leietakertilpasninger og sikkerhetstiltak samt anskaffelser av blant annet møbler og IKT-utstyr til nye lokaler. Se nærmere utredning i sak [58/23](#).

Ubebygde bolig- og næringsareal

Kommunedirektøren utvikler egen eiendom alene og i samarbeid med andre til eget bruk eller for salg. I tillegg er kommunen byggherre for prosjekter som gjennomføres ved bruk av anleggsbidragsmodellen. Kommunedirektøren må i alle prosjekter vurdere grad av involvering.

Tabellene nedenfor viser Kommunedirektørens forslag til investeringer med tilhørende finansiering innenfor område ubebygd bolig- og næringsareal i perioden 2024-2027:

Tabell 13-3-6 Investeringer i ubebygd bolig og næringsareal i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
1. Anleggsbidragsmodellen	0,0	0,0	0,0	80,0	80,0	80,0	80,0
2. Leangen senterområde	70,0	18,7	51,3	3,0	3,0	2,0	43,3
3. Falkenborgvegen - infrastrukturkostnader	30,0	0,2	29,8	29,8	0,0	0,0	0,0
4. Lade - Leangen	103,0	99,7	3,3	0,2	0,2	0,2	0,2
5. Tiller Øst III	138,0	135,0	3,0	0,2	0,2	2,6	0,0
6. Mindre investeringer Eiendomsutvikling bolig og næring	0,0	0,0	0,0	10,0	10,0	10,0	10,0
7. Østmarka og Ringve	14,0	9,0	5,0	3,0	2,0	0,0	0,0
Sluttsum	355,0	262,6	92,4	126,2	95,4	94,8	133,5

Tabell 13-3-7 Finansiering for investeringsprosjektene for ubebygd bolig i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	30,1	-16,9	12,3	44,1
Mva.-kompensasjon	12,6	7,5	7,0	13,9
Refusjoner	83,5	104,8	75,5	75,5
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	126,2	95,4	94,8	133,5

1. Anleggsbidragsmodellen

Til bygging av framtidige offentlige anlegg etter anleggsbidragsmodellen foreslår Kommunedirektøren å legge til grunn et behov på 80 millioner kroner per år i perioden. Dette er anlegg som finansieres av private utbyggere, og beløpsstørrelsen avhenger av utbyggingstakten. Prinsipp og logikk bak anleggsbidragsmodellen er nærmere omtalt i bystyrets sak [89/10](#) og formannskapssak [138/17](#).

2. Leangen senterområde

Sak om lokk over Leangen stasjonsområde ble behandlet av formannskapet 21.06.2016 i sak [148/16](#). Vedtaket sier at nye prosjekter i området ikke skal forhindre fremtidig etablering av lokk. Planarbeid ble igangsatt i 2020 og er komplekst. Planarbeidet skal

avklare om tomta er egnet for offentlige formål og gi grunnlag for vedtak om løsning for tverrforbindelsen på tvers av jernbanesporet.

3. Falkenborgvegen - infrastrukturkostnader

Prosjektet gjelder Trondheim kommune sin forpliktete andel av infrastrukturkostnader innenfor Leangen sentrum øst. Kostnadene forutsetter vedtatt reguleringsplan og finansieringsavtale om infrastrukturtiltak mellom grunneierne. Det er forventet politisk behandling av reguleringsplanen og finansieringsavtalen i 2024.

4. Lade-Leangen

Det gjenstår noen bolig- og næringsprosjekter som er forutsatt slutført i løpet av økonomiplanperioden, og der det gjenstår mindre sluttbevilgninger. Kommunedirektøren foreslår 0,8 millioner kroner til arbeidet i økonomiplanperioden.

5. Tiller Øst III

Området omfatter alle hovedanlegg for infrastruktur. Kostnadene forutsettes dekket inn av utbyggerne og skal innbetales når hvert delprosjekt igangsettes. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 3,0 millioner kroner til gjenstående garantiarbeider og oppfølging i økonomiplanperioden.

6. Mindre investeringer eiendomsutvikling bolig og næring

Denne posten skal ivareta utvikling av mindre areal, samt mindre erverv for å kunne oppfylle kommunens krav til offentlige arealer.

7. Østmarka og Ringve

Trondheim kommune eier et stort sammenhengende område i området Østmarka og Ringve. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 5,0 millioner kroner i planperioden til å ferdigstille reguleringen av dette området.

Formålstomter

Revidert plan for areal til offentlige tjenester ble behandlet i bystyret i sak [197/22](#), og indikerer et stort behov for areal til offentlige formål i fremtiden. Det er viktig for Trondheim kommune å være rustet for fremtidens behov.

Tabellene nedenfor viser Kommunedirektørens forslag til investeringer med tilhørende finansiering innenfor område formålstomter - kjøp og utvikling av areal til formålsbygg i perioden 2024-2027:

Tabell 13-3-8 Investeringer i formålstomt i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
1. Formålstomter - kjøp av areal	0,0	0,0	0,0	210,0	210,0	150,0	100,0
2. Lillebyområdet	179,0	148,1	30,9	2,6	9,1	4,4	14,8
Sluttsum	179,0	148,1	30,9	212,6	219,1	154,4	114,8

Tabell 13-3-9 Finansiering for investeringsprosjektene for formålstomt i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	162,6	169,1	114,4	74,8
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	50,0	50,0	40,0	40,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	212,6	219,1	154,4	114,8

1. Formålstomter - kjøp av areal

I økonomiplanperioden er det behov for store areal til formålsbygg. I handlings- og økonomiplan for 2024-27 er det lagt inn de forpliktelser til erverv av offentlig areal som kommunen har i vedtatte reguleringsplaner. Det er en forventning om at regulert areal må innløses innen en tiårsperiode fra vedtatt reguleringsplan.

2. Lillebyområdet

Kostnadsoverslag på totalt 179 millioner kroner inkluderer kjøp av tomteareal i 2014 for 124 millioner. For å dekke denne tomte sin andel av felles infrastruktur innenfor områdeplanen for Lilleby er det beregnet en kostnad på totalt 55 millioner kroner. Disse kostnadene forfaller etter hvert som anleggene bygges.

Finansieringsavtalen for Lilleby-området ble vedtatt i saksnr [31/18](#), og det er utarbeidet en gjennomføringsplan for tiltakene. Forventet kostnadspådrag for kommunen er synliggjort i forslaget til handlings- og økonomiplan.

Grunneieransvar

Trondheim kommune er en stor grunneier i Trondheim og har et grunneieransvar mange steder i kommunen. Kommunedirektøren har samlet disse oppgavene i en egen investeringskategori for å synliggjøre bedre hvilket ansvar som påligger kommunen som grunneier.

Tabellene nedenfor viser Kommunedirektørens forslag til investeringer med tilhørende finansiering innenfor område grunneieransvar i perioden 2024-2027:

Tabell 13-3-10 Investeringer i grunneieransvar perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Heggstadmoen etterdrift - investeringstiltak	65,4	0,0	65,4	13,1	24,9	17,7	9,7
02. Killingdal - renseanlegg	50,0	0,0	50,0	0,0	2,0	20,0	28,0

03. Solemsbekken	9,0	0,0	9,0	5,3	3,7	0,0	0,0
04. Rassikring - mindre investeringer	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5
Sluttsum	124,4	0,0	124,4	18,9	31,1	38,2	38,2

Tabell 13-3-11 Finansiering for investeringsprosjektene for formålstomt i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	15,8	25,9	31,8	31,8
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	3,2	5,2	6,4	6,4
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	18,9	31,1	38,2	38,2

1. Heggstadmoen etterdrift - investeringstiltak

Etterdrift av deponiet avdekker stadig nødvendige utbedringsbehov. Mange av disse behovene kommer som følge av pågående setninger i deponiet som utfordrer sikkerheten for ytre miljø og trygg etterbruk. Vannstrømmen til deponiet er for stor, noe som reduserer stabiliteten og gir et større forurensningspotensial, i tillegg til større driftskostnader. Tiltak for å redusere vanntilstrømmingen prioriteres i årene fremover, i tråd med [krav til etterdrift](#). Som en del av dette er Kommunedirektøren i dialog med Statsforvalteren om fysiske avslutningstiltak sør på deponiet, som er uten topptetting og overvannshåndtering. Avslutningstiltakene tilpasses dagens områderegulering (behandling, mellomlagring og lagring av avfall). Tiltakene tilpasses også leietakeres behov for nødvendig infrastruktur for å kunne drifte i tråd med gjeldende regelverk for avfallsbransjen (blant annet håndtere forurenset avrenning). Investeringstiltak vil finansieres delvis av selvkost renovasjon (40 %), og delvis fra bykassen (60 %), se bystyrets sak [146/14](#), og synliggjøres derfor også i investeringskategori for renovasjon. Kommunedirektøren ser på muligheter for å innhente delfinansiering gjennom bidrag fra eksterne aktører.

Kommunedirektøren foreslår at det settes av 65,4 millioner kroner til dette arbeidet i planperioden.

2. Killingdal - renseanlegg

Det er i flere år sett på ulike løsninger for å kunne stoppe forurensning fra de nedlagte Killingdal gruver. Se bystyrets sak [84/23](#) der kostnader og kostnadsfordeling for utredningsfasen er vedtatt. Trondheim kommune samarbeider med BaneNor og Trøndelag Fylkeskommune, som er de øvrige grunneierne på det området som er forurenset av virksomheten fra Killingdal Gruver, om å finne en permanent løsning, samt

finansiering av denne. Som deleier i selskapet som forårsaket forurensingen, forventes det at staten tar sin del av det økonomiske ansvaret for opprydningen. Det er usikkert hvilken fremtidig løsning som vil bli anbefalt, men det er viktig å synliggjøre at dette uansett vil medføre investeringskostnader i fremtiden. En oppstart av prosjektet er lagt inn fra og med 2025.

3. Solemsbekken

Solemsbekken ligger i Klæbu. Bekken og utvalgte sidedaler planlegges sikret fordi områdene med hensyn på kvikkleireskred er klassifisert med faregrad høy og skadekonsekvens alvorlig. NVE betaler 80 % av kostnadene for tiltaket og Trondheim kommune betaler 20 % for distriktsandelen. Foreløpige estimater viser at kommunen sine kostnader til prosjektet blir på rundt 9 millioner kroner. Se vedtak i sak [44/23](#).

4. Rassikring - mindre investeringer

For å ivareta kommunens ansvar som grunneier foreslår Kommunedirektøren at det i økonomiplanperioden avsettes 0,5 millioner kroner hvert år. Bevilgningen vil bli brukt til å forebygge ras til sikring av eksisterende bebyggelse og til eventuell opprydding etter ras.

Eiendomsinvesteringer

Kommunen eier formålsbygg til en verdi av 28,5 milliarder kroner og boliger til en verdi av 6,2 milliarder kroner. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 263,8 millioner kroner i eiendomsinvesteringer i kommende planperiode for å sikre at eiendommene oppfyller dagens krav til tekniske løsninger, lov- og forskrifter.

Tabellene nedenfor viser Kommunedirektørens forslag til investeringer med tilhørende finansiering innenfor område eiendomsinvesteringer i perioden 2024-2027:

Tabell 13-3-12 Eiendomsinvesteringer i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overlag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Lov og forskriftskrav- formålsbygg	0,0	0,0	0,0	17,3	17,3	17,3	19,0
02. Oppgraderinger tekniske anlegg- formålsbygg	0,0	0,0	0,0	9,0	9,0	9,0	9,0
03. Produksjons- og transportutstyr	0,0	0,0	0,0	1,3	1,3	1,3	1,3
04. Svartlamoen Boligstiftelse, Tak og grunnmur	20,0	0,5	19,5	19,5	0,0	0,0	0,0
05. Klima og enøk-tiltak bygg	0,0	0,0	0,0	25,0	20,0	20,0	20,0
06. Oppgradering til smarte bygg	0,0	0,0	0,0	5,0	5,0	5,0	5,0
07. Strøm og fjernvarme - samtidigheidsreducerende tiltak	0,0	0,0	0,0	9,7	5,0	5,0	5,0
08. Oppgradering av verneverdige bygg	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
09. Klimatilpasninger bygg	0,0	0,0	0,0	5,0	5,0	5,0	5,0
10. Reduserte byggekostnader	0,0	0,0	0,0	0,0	-35,0	-35,0	0,0
11. Garderobeanlegg Valøya	50,0	1,5	48,5	48,5	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	70,0	2,0	68,0	141,3	28,6	28,6	65,3

Tabell 13-3-13 Finansiering for investeringsprosjektene for eiendomsinvesteringer i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	117,8	18,0	18,0	54,4
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	23,6	10,6	10,6	10,9
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	141,3	28,6	28,6	65,3

1. Lov- og forskriftskrav - formålsbygg

Rammen skal dekke bygningsmessige tiltak som er nødvendige for at skoleanlegg, barnehagebygg, helse- og velferdssentre, idrettshaller, serveringshytter i marka, administrasjons- og kulturbygg skal tilfredsstille gjeldende lov- og forskriftskrav. Dette gjelder først og fremst branntekniske oppgraderinger, universell utforming og heis.

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 17,3 millioner kroner til dette formålet i 2024.

2. Oppgraderinger tekniske anlegg - formålsbygg

Tekniske anlegg og utstyr har begrenset levetid. Når levetiden er over, er det normalt et stort oppgraderingsbehov. Tekniske anlegg med kortere levetid enn selve bygget må oppgraderes i forbindelse med utskifting. Dette gjelder blant annet elektriske anlegg, adgangskontroll, brannalarmanlegg, innbruddsalarm, heiser. Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 9 millioner kroner per år til prosjektet i kommende fireårsperiode.

3. Produksjons- og transportutstyr

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 1,3 millioner kroner per år til innkjøp av store driftsmaskiner og andre større anskaffelser.

4. Svartlamoen boligstiftelse, tak og grunnmur

Bystyret vedtok i sak 0238/22 Husleiekontrakt mellom utleier Trondheim kommune og leietaker Svartlamoen boligstiftelse, som gir en annen ansvarsfordeling mellom utleier og leietaker. Det ble bevilget 20 millioner til oppgradering av tak og grunnmur i de rødgrønnes budsjettforslag i 2022. Kostnadene fordeles over 2 år, fordelt på 0,5 millioner i 2023 og 19,5 millioner i 2024.

5. Klima- og enøktiltak bygg

Klima- og enøktiltaksmidlene skal brukes på tiltak som reduserer klimagassutslipp og/eller energiforbruk i eksisterende bygninger. Midlene kan også brukes på pilotprosjekter for å teste ulike energi- og klimatiltak. Lønnsomme tiltak videreføres. Kommunedirektøren foreslår en bevilgning på 25 millioner kroner i 2024 og 20 millioner kroner for hvert av årene i resten av planperioden til dette formålet.

6. Oppgradering til smarte bygg

Blussuvoll skole er etablert som et pilotbygg hvor kommunen vil prøve ut ulike løsninger i samarbeid med NTNU og flere forskningsmiljøer. Her vil skolen kunne bruke en del av teknologien i undervisningen, og vil kunne melde inn feil og mangler. Målet er at det som fungerer best på denne pilotbygningen prioriteres ved normal utskifting og vedlikehold på andre eksisterende bygninger ved behov. Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 5 millioner kroner per år til prosjektet i kommende fireårsperiode.

7. Strøm og fjernvarme - tiltak som reduserer samtidig energibruk

Økt etterspørsel etter strøm og varme, særlig på grunn av økende bruk av elektriske biler, vil medføre påvirkning på prisene gjennom ulike tidspunkt på døgnet. Med vår omfattende bygningsmasse har kommunen en unik mulighet til å påvirke denne situasjonen, slik at det samlede behovet for strøm og varme i perioder med høy etterspørsel blir mer balansert. Dette kan oppnås ved å innføre tiltak for tidsjustering, for eksempel styringssystemer som regulerer bruken av ulike enheter på forskjellige tidspunkter. Det kan også være installering av individuelle batterier på bygninger for å lagre strøm under perioder med lav etterspørsel, og anvendelse av akkumulatortanker for å levere varme under perioder med økt behov. Slike investeringer vil ikke bare bidra til å redusere kommunens kostnader for strøm og varme i perioder med høye priser, men også fremme energieffektivitet og bærekraftige praksiser. Kommunedirektøren anbefaler derfor en bevilgning på 9,7 millioner kroner i 2024, etterfulgt av 5 millioner kroner årlig for resten av planperioden til dette formålet.

8. Oppgradering verneverdige bygg

Trondheim kommune eier mange bygg som har ulik grad av vern. Det er i den senere tid gjort en omklassifisering av verneverdige bygninger. Det har ført til at flere av våre bygninger har fått en ny og strengere verneklasse. Flere av bygningene har behov for vedlikehold. Kommunedirektøren har skilt ut 1 million kroner per år fra budsjettet for *lov- og forskriftskrav formålsbygg* i kommende fireårsperiode til å oppgradere disse bygningene for at verneklassen skal ivaretas.

9. Klimatilpasninger bygg

Bystyret vedtok 03.02.2022 en temaplan for klimatilpasning ([sak 2/22](#)).

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 5 millioner årlig i kommende fireårsperiode til klimatilpasninger på bygg. Bygninger som skal ha hovedvedlikehold neste år vil kartlegges i forhold til hvilke tiltak som trengs for å begrense skadene av et eventuelt ekstremvær. Tiltak utføres sammen med hovedvedlikehold.

10. Reduserte byggekostnader

Trondheim kommune skal ha en målsetting om å redusere byggekostnadene med 10 % på sikt uten at klima- og miljøkrav skal reduseres. Det skal jobbes med å utnytte volumet på det vi bygger på en bedre måte, gjøre smarte valg av bæresystemer, fasader, materialvalg og energi- og ventilasjonssystemer for å holde kostnadene nede. Det legges opp til en reduksjon i investeringsbudsjettet for utvalgte prosjekter, 35 millioner kroner i 2025 og 35 millioner kroner i 2026. Kommunedirektøren vil komme tilbake til hvordan dette skal utformes og innarbeides i fremtidige investeringsprosjekter og hva dette vil innebære av konsekvenser og utfordringer.

11. Garderobeanlegg Valøya

I handlings- og økonomiplan for 2023-26 ble det bevilget 50 millioner kroner til nytt garderobeanlegg på Valøya. Det nye garderobeanlegget ferdigstilles i løpet av 2024. Kommunedirektøren foreslår at 48,5 millioner kroner til nytt garderobeanlegg på Valøya videreføres til 2024.

Bolig

Trondheim kommune har behov for flere tilrettelagte boliger i årene fremover. Dette skaper konsekvenser og utfordringer for boligøkonomien.

Endrede retningslinjer for tildeling av kommunale boliger vil på sikt medføre behov for betydelig flere familieboliger enn det vi har i porteføljen i dag. Det er derfor igangsatt flere ombyggingsprosjekter der mindre boenheter vi allerede har i porteføljen, bygges om til større familieboliger. Dette arbeidet tar tid og videreføres i 2024 og 2025. Det er i tillegg behov for å kjøpe familieboliger i markedet.

Det er også stor usikkerhet knyttet til tilskuddene fra Husbanken til kjøp av utleieboliger. Dette medfører at en større andel av investeringene må finansieres med låneopptak, noe som gir høyere kapitalutgifter i den lukkede boligøkonomien. Det er fortsatt behov for å selge boliger i perioden for å finansiere nye anskaffelser og for å redusere tomgangstapet.

Tabellene nedenfor viser Kommunedirektørens forslag til investeringer med tilhørende finansiering innenfor område bolig i perioden 2024-2027:

Tabell 13-3-14 Investeringer i bolig i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Ordinære utleieboliger	300,0	0,0	300,0	100,0	75,0	75,0	50,0
02. Lov- og forskriftskrav bolig	0,0	0,0	0,0	10,9	10,9	10,9	11,0
03. Mindre investeringer - utleieboliger	100,0	50,0	50,0	25,0	25,0	0,0	0,0
Sluttsum	400,0	50,0	350,0	135,9	110,9	85,9	61,0

Tabell 13-3-15 Finansiering for investeringsprosjektene for bolig i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	50,0	0,0	0,0	0,0
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	-14,1	10,9	-14,1	11,0
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	100,0	100,0	100,0	50,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	135,9	110,9	85,9	61,0

1. Ordinære utleieboliger

Det vil i perioden være behov for å anskaffe flere familieboliger for å kunne bosette større barnefamilier. Kommunedirektøren har satt av 300 millioner kroner i perioden til anskaffelse av både familieboliger og såkalte klyngeboliger som er organisert under BOA. Investeringene finansieres ved salg av boliger for 350 millioner kroner. Salget inkluderer både salg til leietaker og salg av andre boliger i porteføljen som er vurdert uegnet eller uhensiktsmessig. Boligene som kjøpes har generelt en høyere pris enn boligene som selges. Kjøp og salg av boliger vil i perioden derfor gi en netto reduksjon av boliger i boligporteføljen, men en økning i de boligtypene det er mest behov for.

2. Lov- og forskriftskrav bolig

Rammen skal dekke bygningsmessige tiltak som er nødvendige for at boligbyggene skal tilfredsstillende gjeldende lov- og forskriftskrav. Dette gjelder først og fremst branntekniske oppgraderinger. Kommunedirektøren foreslår at dagens årlige budsjett videreføres i hele perioden.

3. Mindre investeringer - utleieboliger

Det er behov for ombygging av eksisterende bygningsmasse. Dette gjelder særlig ombygging av små boenheter til større familieleiligheter i bygg hvor dette er mulig og ønskelig. Denne prosessen er i gang, men vil fortsette i 2024 og 2025.

13.4. Vann, avløp, renovasjon, feiing og slam (VARFS)

Samfunnsmålene for Trondheim mot 2032 ligger til grunn for all virksomhet innenfor området. Samfunnsmål 1 omhandler Trondheims ansvar for et grønnere og mer sirkulært samfunn. Det jobbes aktivt for å redusere utslipp, både i forbindelse med anleggsvirksomheten og i driften av våre anlegg. Eksempler på dette er krav om elektriske anleggsmaskiner og redusert transport ved økt ombruk av masser, og tilrettelegging for økt energigjenvinning ved å produsere strøm fra biogass ved Høvringen avløpsrensaneanlegg. Det legges til rette for at ressursene brukes smartere, som for eksempel at masser og materialer gjenbrukes i anleggsprosjekter og at matavfall kildesorteres og brukes til produksjon av jordforbedringsmiddel.

Kontinuerlig arbeid med våre vann- og avløpsanlegg har over tid hatt en positiv effekt på miljøet i sjø og vassdrag. Vannkvaliteten ved utfarts- og badeplasser i kommunen er god, og en kan trygt bade og bruke disse områdene .

Vann, avløp, renovasjon, feiing og slam (VARFS) er inne i en grønn omstilling og det stilles krav om utslippsfrie anlegg. Maskiner, kjøretøy og utstyr byttes ut med mer miljøvennlige alternativer basert på elektrisk kraft eller biogass. En viktig del av det grønne skiftet innebærer gjenbruk og bedre utnyttelse av ressurser. I kommende periode vil arbeidet med gjenbruk intensiveres.

Å øke mengden avfall som går til ombruk og materialgjenvinning, er fortsatt en prioritert oppgave innenfor renovasjonsfeltet. Det stilles stadig strengere krav til kommunene om å kildesortere flere avfallstyper. Dette krever at renovasjonsløsningene legges om og at det finnes nye behandlingsløsninger for avfallet som sorteres ut.

Økt rentenivå, nye krav innenfor renovasjon og avløp samt investeringsnivå i vedtatt hovedplan for vann medfører en økning i gebyrene som vil være høyere enn forventet lønns- og prisstigning fremover. Gebyrøkningen rammer innbyggerne i Trondheim kommune direkte, og det blir derfor viktig å ha fokus på å holde kostnadsnivået nede fremover. Kommunedirektøren vil parallelt med budsjettforslaget legge fram egen sak om de mest sentrale selvkostområdene.

Om området

2400 kilometer vann- og avløpsledninger

88 prosent av husholdningene har vannmåler

292 kilo husholdningsavfall per innbygger

Lenker til relevant informasjon

- [Avfallsplan for Trondheim kommune 2018-2030](#)
- [Kommunedelplan vann i Trondheim 2022-2033](#)

Tjenestene knyttet til VARFS er fullt ut finansiert gjennom kommunale gebyrer og bruk av tidligere års opparbeidede fondsmidler. Midlene kan kun brukes til VARFS-formål.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over årsverk og budsjett tilknyttet VARFS-områdene.

Tabell 13-4-1 Oversikt over årsverk og budsjett for selvkostområdene innenfor teknisk sektor. Alle budsjettall er oppført i millioner kroner.

Område	Budsjetter drift 2024	Budsjett kapitalutgifter 2024	Sum budsjetterte utgifter	Budsjettert brutto investerings nivå 2024	Kommunale årsverk 2023	Årsverk i direkte tilknyttede selskaper 2023
Vann	171	178	349	311	54	
Avløp	166	219	385	387	86	
Renovasjon	348	8	357	23	4	146
Feiing	17	1	18	0	0,3	15
Slam	6	0	6		4	

I sum har selvkostområdene et brutto driftsbudsjett på 710 millioner kroner og et investeringsbudsjett på 720 millioner kroner. Det er om lag 148 årsverk som arbeider innenfor områdene, og 165 årsverk i direkte tilknyttede selskaper. Kapitalutgiftene utgjør i overkant halvparten av utgiftene innenfor områdene vann og avløp.

Vann og avløp

Tjenesteområdet vann og avløp (VA) omfatter vannforsyning og avløpshåndtering for byens innbyggere og virksomheter. Området omfatter også det kommunale overvannssystemet. Drikkevannsforskriften stiller krav til mengde og kvalitet på drikkevannet. Ifølge [forskrift om brannforebyggende tiltak og tilsyn](#) skal kommunen sørge for at den kommunale vannforsyningen fram til tomtegrense i tettbygd strøk er tilstrekkelig til å dekke brannvesenets behov for slokkevann.

Kommunens plikter innen avløpsområdet fremkommer av forurensningsloven og underliggende forskrifter. Kommunen jobber systematisk for å levere god tjenestekvalitet og god effektivitet gjennom å ta vare på og videreutvikle eksisterende VA-infrastruktur, og tilpasse infrastrukturen til et mer krevende klima. Tabellen nedenfor viser beregning av kvalitetsindeks for kommuner med vurderingsområder for vann. Skala er 0-4, der 4 er beste karakter.

Tabell 13-4-2 Resultat på benchmark vann 2022 for Trondheim, Oslo, Bergen og Stavanger kommune

Kommune	Personer tilknyttet tjenesten	Hygienisk betryggende drikkevann	Bruksmessig vannkvalitet	Leveringsstabilitet	Alternativ forsyning	Ledningsnettets funksjon	Vektet kvalitetsindeks
Trondheim	219 879	God	God	God	Dårlig	Mangelfull	3,2
Oslo	713 000	God	God	God	Dårlig	Mangelfull	3,2
Bergen	274 461	God	God	Mangelfull	God	Mangelfull	3,3
Stavanger	146 072	God	God	God	God	Mangelfull	3,6

Trondheim kommune har høyeste score på alle kriterier med unntak av alternativ forsyning og ledningsnettets funksjon. Lav score her skyldes utfordringer med hoppekreps i reservevannskilden Benna. Det er installert nytt rensetrinn, som så langt ser ut til å fjerne problemet, men det må på sikt etableres større renskapasitet for å kunne rense tilstrekkelige mengder. En noe høy lekkasjeandel på 28 prosent trekker ned under kriteriet ledningsnettets funksjon. Det arbeides systematisk for å redusere lekkasjer fra vannledningsnettets. Sammenlignet med andre kommuner er vanntapet ganske lavt.

Tabell 13-4-3 Resultat på benchmark avløp 2022 for Trondheim, Oslo, Bergen og Stavanger kommune

Kommune	Personer tilknyttet tjenesten	Overholdelse gjeldende renskrav	Tilknytning til godkjent utslipp	Kvalitet og bruk av alam	Overløpsutslipp fra avløpsnettets	Ledningsnettets funksjon	Vektet kvalitetsindeks
Trondheim	205 316	God	God	God	God	Mangelfull	3,6
Oslo	705 406	God	God	God	God	God	4,0
Bergen	265 514	Dårlig	Dårlig	God	God	Mangelfull	1,6
Stavanger	139 445	God	God	God	God	Mangelfull	3,6

På avløpsområdet oppnår kommunen høyeste score på alle kriterier, med unntak av ledningsnettets funksjon. Hendelser med tilbakeslag av avløpsvann i bygg etter kraftig nedbør trekker ned på dette kriteriet. Det jobbes systematisk med overgang fra felles avløpssystem til separering av spillvann- og overvannsledninger, noe som vil redusere problemet. Økende nedbør, som følge av forventede klimaendringer, vil gi økte utfordringer på dette området. Det er nødvendig å prioritere dette i den kommende perioden. Kommunen har gode resultater på overholdelse av gjeldende renskrav. Skjerpede krav gjør at våre rensanlegg må oppgraderes, og arbeidet med å forberede dette må starte i denne planperioden.

Renovasjon

Trondheim kommune har ansvaret for husholdningsavfall, og kommunen har valgt å gjennomføre lovpålagte oppgaver i egen regi. Dette med unntak av matavfall som er tildelt til Trondheim Renholdsverk (TRV) via enerett, vedtatt i bystyresak [55/23](#). Ansvaret for

innsamling, mottak og behandling av husholdningsavfall er tildelt TRV. En egen avtale regulerer ansvarsfordelingen mellom Trondheim kommune og TRV.

Selvkostområdet omfatter også delvis etterdrift av avfallsdeponier. Trondheim kommune er ansvarlig for forvaltning og oppfølging av etterdriften av nedlagte kommunale deponier.

Benchmark-målinger på renovasjonsfeltet gjennomføres annethvert år. Det ble sist gjennomført i 2022 og nye data vil presenteres i neste års handlings- og økonomiplan.

Feiing

Feie- og tilsynsgebyret er et gebyr for å kunne holde og drifte tjenester som oppfyller brannlovgivningen. Trondheim kommune sin lokale forskrift, vedtatt i bystyresak [101/20](#), sørger for at kommunen får dekket sine kostnader etter selvkostprinsippet ved gjennomføring av lovbestemte feie- og tilsynstjenester.

I henhold til § 2 (2) gir forskriften “bystyret hjemmel til å fastsette gebyr for feiing og tilsyn med fyringsanlegg som gjennomføres av Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS (TBRT) i henhold til forskrift om brannforebygging 17.”

Fra 1.1.2023 utfører feieravdelingen feiing og tilsyn basert på risiko, og gebyrmodellen ble endret i [bystyresak 255/22](#). Gebyret er differensiert alt etter hvor ofte det skal utføres henholdsvis feiing og tilsyn. Den enkelte husstand har således et incentiv til å gjøre noe med fyringsanlegget eller bruksmønster for å kunne havne i en lavere risikoklasse, og dermed redusere sitt gebyr.

Slam

I tjenesteområdet slam inngår tømning av og tilsyn med private avløpsanlegg. Kommunens plikter på området fremkommer av forurensningsforskriften samt lokal forskrift om tilsyn.

Sammenligning med andre kommuner

I nedenstående tabell presenteres noen sentrale KOSTRA-tall for VAR-området og ASSS samarbeidet.

Tabell 13-4-4 Nøkkeltall VARFS.

Indikator	2021	2022				
	Trondheim	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS
Andel fornyet kommunalt spillvannsnett, gjennomsnitt for siste tre år(%)	1,06	0,6	1,53	0,92	1,01	0,98
Antall kloakkstopper i avløpsledninger og kummer per kilometer ledning	0,03	0,03	0,04	0,07	0,15	0,07
Vektet kvalitetsindeks avløp	4	3,6	-	1,6	3,6	3,3
Andel fornyet kommunalt vannnett, gjennomsnitt for siste tre år(%)	1,07	0,75	0,94	0,87	0,66	0,61
Estimert vannlekkasje per meter ledning (kubikk/meter/år)	7,1	6,7	18,6	9,3	3,1	8,8

Vektet kvalitetsindeks vann	3,6	3,2	-	3,3	3,6	2,7
Andel avfall levert til materialgjenvinning inklusiv biologisk behandling	30,5	33,3	42	25,4	45,9	44,6
Mengde husholdningsavfall (kilo)	305	293	279	323	352	52,2

Kostratallene indikerer at Trondheim kommune sin vann- og avløpstjeneste drives godt.

Avløpsområdet har en score som er over snittet for storkommunene, mens vann ligger noe under. Innenfor vannområdet er årsaken til det litt dårlige resultatet på kvalitetsindeksen utfordringer med reservevannforsyningen fra Benna, og lav takt på fornyelse av ledningsnett i 2022. Kommunedirektøren regner med at i 2023 vil kommunens score innenfor vannområdet bli bedre.

Kommunen er noe dårligere enn ASSS-snittet når det gjelder materialgjenvinning av avfall. Andelen avfall som leveres til materialgjenvinning vil øke i 2023 og 2024, når matavfall blir egen avfallstype. Når ettersorteringsanlegg for restavfall (SESAM) er på plass, forventes det at andelen avfall levert til materialgjenvinning vil øke ytterligere.

Driftsbudsjett

I tabellen nedenfor er Kommunedirektørens foreslåtte gebyrændringer innenfor VARFS-området i perioden 2024-2027:

Tabell 13-4-5 Kommunedirektørens forslag til gebyrændringer for selvkostområdene innenfor teknisk sektor

	2024	2025	2026	2027
Avløpsgebyr	13,5%	6,0%	6,0%	5,0%
Vanngebyr	7,0%	7,0%	7,0%	8,0%
Renovasjonsgebyr	48,0%	3,0%	0,0%	0,0%
Slamgebyr	4,3%	4,0%	4,0%	4,0%
Feiegebyr	50,0%	10,0%	5,0%	5,0%

Renovasjon

Renovasjonsområdet har over flere år hatt et positivt selvkostfond og en flat gebyrutvikling, nedadgående dersom det tas hensyn til inflasjon. Gebyrinntektene de siste årene har vært lavere enn kostnadsnivået. Målet har vært å bygge ned selvkostfondet i tråd med reglene i selvkostforskriften.

I 2023 ble selvkostfondet tømt, og det er derfor behov for å sette opp renovasjonsgebyret i 2024 slik at gebyrinntekten igjen dekker de faktiske kostnadene ved tjenesten. En framskyndet innsamling av matavfall, i forhold til budsjett og lavere salgsinntekter enn budsjettet, medfører at selvkostfondet for renovasjon vil bli på om lag minus 33 millioner kroner ved årsslutt 2023. For å dekke inn det negative selvkostfondet, samt dekke inn kostnadsøkninger, foreslår Kommunedirektøren at renovasjonsgebyret øker med 48 prosent i 2024.

For renovasjonsområdet er det planlagt flere tiltak i årene fremover som vil medføre en ytterligere økning i gebyret. Disse tiltakene er skissert i [Avfallsplan for Trondheim kommune](#), vedtatt 29. august 2019. Spesielt gir innsamling av matavfall og glass- og metallemballasjeavfall en større økning i driftskostnadene allerede fra 2023. Dette er vedtatt i bystyresak [236/22](#).

I tillegg stilles det nye forskriftskrav til kommunene som fører til at det må gjøres endringer i eksisterende renovasjonsordning. Noen av disse kravene medfører større omlegginger. Samtidig viser det seg at gjennomføring av tiltak beskrevet i planen er vesentlig mer kostnadskreven enn antatt, noe som medfører ytterligere gebyrøkninger om de realiseres. Kommunedirektøren vil gå gjennom tiltakene i [Avfallsplan for Trondheim kommune](#) i løpet av våren 2024, og legge frem en politisk sak om veien videre for enkelte av tiltakene, blant annet ambisjonsnivå for ombruk.

Kommunedirektøren har oppsummert sitt endringsforslag i handlings- og økonomiplan 2024-27 i tabellen under:

Tabell 13-4-6 Tiltak og utgiftsnivå innen renovasjon i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner løpende priser og endringstall sammenlignet med 2023

Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
1. Innsamling av matavfall og glass- og metall	20,9	15,7	17,1	14,2
2. Økt bemanning tilpasset dagens virksomhet	9,2	9,2	9,2	9,2
3. Økt forbrenningsavgift	4,7	7,3	10,3	14,0
4. Tekstilavfall		3,0	3,1	3,2
5. Økte kapitalkostnader TRV	5,1	7,7	7,7	7,7
6. Økte kapitalkostnader TK	1,0	4,0	7,6	10,2
7. Økte kostnader etterdrift Heggstadmoen, TK	2,0	2,0	2,0	2,0
8. Pris- og lønnsvekst inkl etterslep og effektiviseringkrav	20,4	30,1	35,1	36,3
Sum kostnadsendringer	63,3	79,0	92,1	96,8

1. Innsamling av matavfall og utsortering av glass og metall

Utsortering av matavfall er tatt inn i [avfallsforskriftens kapittel 10a](#), og det er krav om at kommunene har en løsning for innsamling av dette fra 1.1.2023. Det foreligger et forslag fra Miljødirektoratet om at kommunene må innføre en henteordning for glass- og metallemballasjeavfall fra 1. juni 2024. Innsamling av matavfall ble vedtatt i bystyret i [sak 236/22](#). I samme sak ble det også vedtatt henteordning for glass- og metallemballasjeavfall for husstander med småbeholdere. Dette er ikke vedtatt for husstander med andre avfallsløsninger.

Kostnadene for implementering og drift av innsamlingen er lagt inn i økonomiplanperioden. I slutten av planperioden, når implementeringen er ferdig, vil kostnadene gå noe ned.

2. Økt bemanning tilpasset dagens virksomhet

Aktiviteten har økt betraktelig i TRV de siste årene, og det har vært et etterslep i

ansettelser. I 2023 har selskapet et merforbruk knyttet til høyt vikarbruk. Det er budsjettert med faste ansettelser for å få ned kostbar vikarbruk og ha en bemanning tilpasset dagens virksomhet.

3. Økt forbrenningsavgift

Forbrenningsavgiften er forventet å øke med 109 kr/tonn hvert år. Avgiften vedtas i statsbudsjettet. Økningen er estimert til 4,7 millioner kroner for 2024, men det er usikkert hvordan dette vil slå inn i budsjettene videre i planperioden. Per september 2023, har det ikke kommet noen økning siden 2022. Kommunedirektøren vil komme tilbake til dette i kommende handlings- og økonomiplaner.

4. Tekstilavfall

Det foreligger et forslag fra Miljødirektoratet om at kommunene skal innføre separat kildesortering av tekstilavfall fra 1.1.2025, jfr. [nytt forslag til avfallsforskrift](#). Forslaget legger opp til at kommunene selv kan velge innsamlingsløsning, for eksempel bringeordning til returpunkt eller henteordning. Forslaget er en innarbeidelse av EU-direktiv og forventes vedtatt. Kommunen har ikke valgt innsamlingsløsning enda, i handlings- og økonomiplanen er det budsjettert for en henteordning.

5. Økte kapitalkostnader Trondheim renholdsverk

I forbindelse med innsamling av matavfall og utsortering av glass- og metallemballasje er det gjort innkjøp av flere biler. Sammen med økte rentekostnader, gir dette en økning i finans- og kapitalkostnader for TRV.

6. Økte kapitalkostnader Trondheim kommune

I Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan innenfor investeringsområde Grunneieransvar er det foreslått investeringer på Heggstadmoen for avslutning av område 4, samt bedre håndtering av sigevann. Selvkostområdet bærer 40 % av investeringskostnadene. Se for øvrig tekst under investeringsområde Grunneieransvar. Økte investeringer gir økte kapitalkostnader for selvkostområdet.

Ved innføring av utsortering av matavfall er det behov for å bygge om eksisterende oppsamlingsløsninger for avfall. Dette gjelder nedgravde containere og avfallssug, noe som gir behov for økte investeringer og medfører at kapitalutgiftene øker.

7. Økte kostnader Heggstadmoen etterdrift

Fra 1.1.23 belastes Trondheim kommune for vannavgift for sigevannet fra Heggstadmoen deponi. Det er foreslått investeringstiltak som på sikt vil begrense sigevannet gjennom området, men dette vil ta noe tid å gjennomføre og det vil derfor gi økte kostnader for selvkostområdet inntil tiltakene er gjennomført.

8. Pris- og lønnsvekst inkludert etterslep og effektiviseringskrav

Tilskuddet til TRV ble holdt uendret fra 2021 til 2022, med unntak av ekstra bevilgning til oppstart utsortering av matavfall, se formannskapssak [99/22](#). Dette har vært en periode med høy prisvekst, slik at en stor del av behovet for endret tilskudd fra 2023 skyldes pris- og lønnsvekst i selskapets ordinære drift. Det er i tillegg på lik linje med andre selvkostområdene lagt inn et effektiviseringskrav.

Feiing

Tabell 13-4-7 Tiltak og utgiftsnivå innen feiing i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner løpende priser og endringstall sammenlignet med 2023

Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Effektivisering	0,0	-0,1	-0,1	-0,2
Pris- og lønnsvekst	0,8	1,2	1,7	2,2
Sum kostnadsendringer	0,8	1,1	1,5	2,0

I bystyresak [198/22](#) "Nytt gebyrregulativ for feiing og tilsyn" la Kommunedirektøren frem en ny modell for beregning av feie- og tilsynsgebyr. I saken ble det gjort en foreløpig simulering av fremtidig feie- og tilsynsgebyr, som ble vedtatt i bystyresak [255/22](#). I ettertid har det blitt oppdaget en regnefeil i beregningen av de nye gebyrsatsene for feiing og tilsyn. I tillegg har flere husstander enn forutsatt gått ned i risikoklasse, og dermed fått et lavere feie- og tilsynsgebyr. Regnefeilen, samt vridning mot lavere risikoklasse, medfører at gebyrinntektene vil bli for lave i 2023 til å dekke inn kostnadene til området. Det var i tillegg budsjettert med bruk av 0,5 millioner kroner i fond i 2023. Det samlede avviket, og bruk av fond, medfører at selvkostfondet anslagsvis vil være på minus 1,3 millioner kroner ved utgangen av 2023. Gebyrsatsene innenfor feiing og tilsyn må økes med 50 prosent i 2024 for å dekke kostnadene for selvkostområdet, samt kompensere for lønns- og prisveksten. Se formannskapssak [196/23](#), Orienteringssak- økning i feie- og tilsynsgebyr for ytterligere informasjon om dette.

Slam

Gebyrene innenfor området foreslås økt i takt med den generelle lønns- og prisstigningen, 4,3 prosent.

Vann og avløp

Kostnadene til vann- og avløpsområdet er kapitalkostnader som følge av investeringer og kostnader for å drifte vann- og avløpsnett. Kostnadene dekkes inn via inntekter fra årsgebyret brukerne betaler og gebyr for å koble seg på vann og avløpsnett. De lange linjene for gebyrutviklingen er basert på de investeringene og driftskostnadene som er beskrevet i Kommunedelplan Vann i Trondheim 2022-2031, bystyresak [172/22](#).

Kommunedirektøren foreslår å øke vann- og avløpsgebyrene i perioden 2024-2027 som vist i tabellen nedenfor. Avløpsgebyret må økes en del utover ordinær kostnadsvekst i 2024 for å få samsvar mellom kostnader og inntekter, og for å dekke inn et negativt selvkostfond på anslagsvis 3 millioner kroner som vil bli opparbeidet i 2023. Hovedårsaken til det negative selvkostfondet er at renten ble høyere enn forutsatt.

Lavere investeringstakt enn budsjettert innenfor vann og avløp de siste årene har medført at kommunen ikke har investert i tråd med vedtatt ambisjonsnivå i kommunedelplanen. Avviket skyldes utfordrende markedsforhold, både når det gjelder rekruttering og varekjøp. Kommunedirektøren har iverksatt tiltak for å søke å øke investeringstakten slik at man kommer opp på vedtatt nivå i kommunedelplanen.

Den budsjetterte renten har økt fra 3,5 prosent til 4,4 prosent, noe som medfører en kostnadsøkning på om lag 42 millioner kroner per år.

Hovedutfordringene er fortsatt reduksjon av vannlekkasjer og å unngå forurensningsutslipp fra avløpssystemet. I tillegg må det foretas klimatilpasninger i avløpssystemet som flommer den siste tiden har vist, overvann og avløpsvann må separeres.

Tabell 13-4-8 Tiltak og utgiftsnivå vann i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner løpende priser og endringstall sammenlignet med 2023

Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
1. Sikkerhet og beredskap	1,5	1,5	1,5	1,5
2. Krav i arbeidsmiljøloven	2,0	-2,0	-2,0	-2,0
3. Lekkasjekontroll	2,3	2,3	0,8	0,8
4. Private avløpsanlegg Benna	0	-25	-23	-23
5. Pris- og lønnsvekst	10,2	16,4	23,9	31,8
6. Effektivisering	-1,0	-1,2	-1,0	-1,0
7. Økte kapitalutgifter	15,1	31,6	48,3	67,9
Sum kostnadsendringer	30,1	23,6	48,5	76,0

1. Sikkerhet og beredskap

På bakgrunn av den økte trusselsituasjonen i Europa, må det brukes mer midler til å investere i kompetanse og systemer i vann og avløp for å oppdage og håndtere uønskede situasjoner/hendelser.

2. Krav i arbeidsmiljøloven

Det skal utføres tiltak på eksisterende bygningsmasse i lokalene ved Valøya for å forbedre arbeidsmiljøet til et akseptabelt nivå for de ansatte.

3. Lekkasjekontroll

Trondheim kommune har som mål at lekkasje av drikkevann skal være under 20 prosent innen år 2028. For å oppnå dette kreves det både en økning i bemanning og at det blir tatt i bruk nye metoder for å samle og analysere data.

4. Private avløpsanlegg Benna

Kommunedirektøren arbeider kontinuerlig med å sikre drikkevannskvaliteten og redusere risikoen for forurensning av drikkevannskildene. I nedslagsfeltet til drikkevannskilden Benna medfører det blant annet at avløpsanlegg for boligeiendommer oppgraderes. Det er nærmere redegjort for dette behovet i formannskaps sak 58/22. Prosjektet er under utførelse, og forventes å bli ferdigstilt i løpet av 2024.

5. Pris- og lønnsvekst

Pris- og lønnsvekst på varer og tjenester har hatt en utvikling som er langt over det som ligger inne i budsjettene på vann, noe som medfører en økning utover generell pris- og lønnsvekst.

6. Effektivisering

Det er lagt inn et årlig krav på at driften skal effektiviseres med 0,7 prosent.

7. Økte kapitalkostnader

Et økende investeringsnivå sammen med et stigende rentenivå medfører økte rente- og avdragsutgifter i perioden.

Tabell 13-4-9 Tiltak avløp i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner løpende priser og endringstall sammenlignet med 2023

Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
1. Økt bemanning	0,8	-0,8	-0,8	-0,8
2. Pris- og lønnsvekst	14,5	20,0	25,7	31,6
3. Effektivisering	-1,1	-1,1	-1,2	-1,2
4. Økte kapitalutgifter	14	31,1	48,5	64,6
Sum kostnadsendringer	28,2	49,2	72,2	94,2

1. Økt bemanning

Som en sluttoppfølgning av en omorganiseringsprosess og som engangsbevilgning er det behov for styrke personalsiden i 2024 innenfor avløp med 0,8 millioner kroner.

2. Pris- og lønnsvekst

Pris- og lønnsvekst på varer og tjenester har hatt en utvikling som er langt over det som ligger inne i budsjettene på avløp. Det siste året er det blant annet blitt inngått en ny kontrakt for håndtering av slam som gir en årlig kostnadsøkning på 6,1 millioner kroner.

3. Effektivisering

Det er lagt inn et årlig krav på at driften skal effektiviseres med 0,7 prosent.

4. Økte kapitalkostnader

Et økende investeringsnivå sammen med et stigende rentenivå medfører økte rente- og avdragsutgifter i perioden.

Investeringsbudsjett

Vann

Kommunedelplan [Vann i Trondheim 2022-2033](#) er grunnlaget for den overordnede og langsiktige styringen av vann- og avløpsvirksomheten, og øvrig arbeid med vannmiljø i Trondheim. Investeringene som gjennomføres innenfor området er nødvendig for å oppfylle pålagte lover og forskrifter, oppnå tilstrekkelig sikkerhet i vannforsyningen og sikre en bærekraftig forvaltning av infrastrukturen.

Nedenstående tabeller viser Kommunedirektørens forslag til investeringer og tilhørende finansiering innenfor området vann for perioden 2024-2027:

Tabell 13-4-10 Investeringer i vann i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Ledningsfornyelse	0,0	0,0	0,0	28,0	43,0	74,0	74,0
02. Større ledningsanlegg	0,0	0,0	0,0	38,0	82,0	103,0	290,0
03. Pumpestasjoner og høydebassenger	0,0	0,0	0,0	35,0	68,0	98,0	48,0
04. Vannbehandling og kilder	0,0	0,0	0,0	36,0	11,0	11,0	12,0
05. Dammer	0,0	0,0	0,0	27,0	15,0	15,0	15,0
06. Kyvannet-Gløttrenna	37,0	14,0	23,0	19,0	4,0	0,0	0,0
07. Nedre Charlottenlund	43,0	6,0	37,0	13,0	18,0	6,0	0,0
08. Innherredsveien	40,0	20,0	20,0	16,0	4,0	0,0	0,0
09. Fredlybekken	53,0	32,0	21,0	19,0	2,0	0,0	0,0
10. Fjernavleste vannmålere	116,0	19,0	97,0	23,0	23,0	23,0	28,0
11. Elv-kryssinger	106,0	6,0	100,0	48,0	40,0	12,0	0,0
12. Breidablikkveien	20,0	5,0	15,0	9,0	6,0	0,0	0,0
Sluttsum	415,0	102,0	313,0	311,0	316,0	342,0	467,0

Tabell 13-4-11 Finansiering for investeringsprosjektene for vann i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	301,0	306,0	332,0	457,0
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	10,0	10,0	10,0	10,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	311,0	316,0	342,0	467,0

1. Ledningsfornyelse

Fornyelse av ledningsnett er en vedvarende aktivitet. Investeringene er nødvendige for å redusere vanntapet fram til forbruker, hindre forfall og opprettholde god vannkvalitet og leveringssikkerhet. Årlig investeringsbehov er basert på analyser av levetid. Tiltakene gjennomføres både ved gravefrie løsninger og ved konvensjonell oppgraving og utskifting.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 219 millioner kroner til fornyelsesprosjekter i planperioden.

2. Større ledningsanlegg

Større ledningsanlegg omfatter etablering av kommunal vannforsyning til nye områder, noe som bidrar til forsterkning av sikkerheten i vannforsyningen.

Det er behov for forsterket øst-vest forbindelse i vannforsyningen, mellom vannkildene Jonsvatnet og Benna, for å sikre stabil forsyning ved hendelser på vannforsyningsnettet. Det er igangsatt prosjektering for å forberede utbygging senere i perioden. Tilknytning av områder som ikke har kommunal vannforsyning, og fornyelse av ledninger med lekkasjer, vil også prioriteres i perioden.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 513 millioner kroner til prosjekter i planperioden.

3. Pumpestasjoner og høydebassenger

Budsjettet er knyttet til bygging og oppgradering av pumpestasjoner og høydebassenger i vannforsyningssystemet.

Som en del av forsterkning av øst-vest forbindelsen må overføringskapasiteten mellom Benna og Kolstad økes ved etablering av pumpestasjon og høydebasseng. Tidligere forekomster av sykdomsutbrudd i lokalsamfunn etter forurensing fra høydebasseng har ført til større oppmerksomhet rundt tilsyn og oppfølging av denne typen anlegg. Høydebasseng Steinan, Høgåsen og Reppesåsen planlegges sikret og oppgradert mot slutten av planperioden. Videre er det behov for oppgradering og rehabilitering av Kuhaugen, Huseby og Torshaug høydebassenger.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 249 millioner kroner til pumpestasjoner og høydebassenger i planperioden.

4. Vannbehandling og kilder

Det må gjøres tiltak mot dyreplankton i vannforsyningen fra Benna, jf. formannskapssak [48/22](#). Ny renseløsning er under etablering og vil prøves ut i mindre skala. Utbygging for full kapasitet vil kreve utvidelse av bygningsmassen og etablering av lokalt høydebasseng. Tiltaket forventes utført mot slutten av planperioden. Høyt kalkinnhold i vannet fra grunnvannskilden ved Klæbu vannverk medfører behov for avherdingsanlegg.

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 70 millioner kroner til tiltak i planperioden.

5. Dammer

Trondheim kommune forvalter 19 dammer som tidligere inngikk i vannforsyningssystemet. For å tilfredsstillere krav i damforskriften må dammene reklassifiseres og damkonstruksjonene må oppgraderes. Arbeidet skjer kontinuerlig etter krav i damsikkerhetsforskriften og fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 72 millioner kroner i planperioden for å tilfredsstillere krav satt i damsikkerhetsforskriften.

6. Kyvannet-Gløttrenna

Prosjektet gjelder fornyelse av vannledninger i området Kyvannet-Gløttrenna for å redusere lekkasjer på vannettet, jamfør bystyresak [135/22](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 23 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

7. Nedre Charlottenlund

Prosjektet gjelder fornyelse av vannledninger i området Nedre Charlottenlund for å redusere lekkasjer på vannettet, jamfør bystyresak [60/22](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 37 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

8. Innherredsveien

Prosjektet gjelder bygging av nytt ledningsnett i Innherredsveien, jamfør bystyresak [60/23](#).

Kommunedirektøren foreslår at det settes av 20 millioner til prosjektet i planperioden.

9. Fredlybekken

Prosjektet gjelder utskifting av eksisterende vannledninger på strekningen Nardosenteret til Nidelva ved Sluppen, jamfør bystyresak [134/13](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 21 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

10. Fjernavleste vannmålere

Prosjektet gjelder innføring av fjernavleste vannmålere, jamfør bystyresak [173/22](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 97 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

11. Elv-kryssinger

Prosjektet gjelder fornyelse av to overføringsledninger for drikkevann, jamfør bystyresak [21/23](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 100 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

12. Breidablikkveien

Prosjektet gjelder fornyelse av vannledninger langs Breidablikkveien, jamfør bystyresak [8/23](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 15 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

Avløp

Kommunedelplan [Vann i Trondheim 2022-2033](#) er grunnlaget for den overordnede og langsiktige styringen av vann- og avløpsvirksomheten, og øvrig arbeid med vannmiljø i Trondheim. Investeringene som gjennomføres innenfor området er nødvendig for å

oppfylle pålagte lover og forskrifter, oppnå tilstrekkelig sikkerhet i vannforsyningen og sikre en bærekraftig forvaltning av infrastrukturen.

Tabell 13-4-12 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området avløp for perioden 2024-2027.

Tabell 13-4-13 viser Kommunedirektørens forslag til finansiering av investeringene.

Tabell 13-4-12 Investeringer i avløp i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Ledningsfornyelse	0,0	0,0	0,0	69,0	171,0	235,0	256,0
02. Nye ledningsanlegg og hovedstammer	0,0	0,0	0,0	0,0	26,0	57,0	68,0
03. Pumpestasjoner og overløp	0,0	0,0	0,0	25,0	25,0	25,0	26,0
04. Renseanlegg	0,0	0,0	0,0	39,0	22,0	23,0	23,0
05. Innherredsveien	60,0	29,0	31,0	23,0	7,0	1,0	0,0
06. Fredlybekken	282,0	210,0	72,0	63,0	9,0	0,0	0,0
07. Fossumdalen, etappe 5-6	84,0	10,0	74,0	55,0	19,0	0,0	0,0
08. Bergsbakken, etappe 2	98,0	13,0	85,0	40,0	30,0	15,0	0,0
09. Kyvannet-Gløttrenna, avløp	56,0	18,0	38,0	29,0	9,0	0,0	0,0
10. Nedre Charlottenlund, avløp	65,0	9,0	56,0	18,0	28,0	9,0	0,0
11. Fjernavleste vannmålere, avløp	50,0	8,0	42,0	10,0	10,0	10,0	12,0
12. Breidablikkveien, avløp	30,0	7,0	23,0	16,0	8,0	0,0	0,0
Sluttsum	725,0	304,0	421,0	387,0	364,0	375,0	385,0

Tabell 13-4-13 Finansiering for investeringsprosjektene for avløp i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	377,0	354,0	365,0	375,0
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	10,0	10,0	10,0	10,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	387,0	364,0	375,0	385,0

1. Ledningsfornyelse

For å tilpasse ledningsnett til et endret klima med økende nedbør, er det behov for økt innsats på separering av overvann og spillvann for å hindre uønskede hendelser på avløpsnett. Utskifting av eldre ledninger med dårlig kvalitet og lav kapasitet, er også prioritert. Omfanget er basert på analyser av levetid modellering av kapasitet. Mange av prosjektene koordineres med miljøpakkens prosjekter, og aktiviteten her påvirker også investeringsbehovet.

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 731 millioner kroner til fornyelse og separering i planperioden.

2. Nye ledningsanlegg og hovedstammer

Budsjettet er knyttet til etablering av kommunalt avløpsnett til nye områder. Dette gjelder tilknytning av områder som ikke er tilknyttet kommunalt avløpsnett, blant annet i gamle Klæbu kommune. Ny overføringsledning fra Klæbu til Høvringen renseanlegg gir mulighet for tilknytning av flere områder langs denne strekningen

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 151 millioner kroner til prosjekter i planperioden.

3. Pumpestasjoner og overløp

Budsjettet er knyttet til nybygging og oppgradering av pumpestasjoner og avløpsnett.

Det er identifisert behov for oppgradering av 15 overløp på avløpsnett. Stasjonene oppfyller ikke krav til arbeidsmiljø for driftspersonell, og har behov for mer moderne utforming og instrumentering for driftsovervåking og styring. Videre er det planlagt oppgradering av Sjøskogbekken avløpspumpestasjon, som betjener store deler av Ranheimsområdet.

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 101 millioner kroner i planperioden.

4. Renseanlegg

Renseanleggene har behov for løpende oppgraderinger for å opprettholde funksjon og rasjonell drift. Dette innebærer utskifting av utstyr og oppgradering av anleggsdeler.

Kommunedirektøren foreslår at det settes av 107 millioner kroner i planperioden.

5. Innherredsveien

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 31 millioner kroner til bygging av nytt ledningsnett i Innherredsveien, jfr. bystyresak [60/23](#), i planperioden.

6. Fredlybekken

Prosjektet omhandler separering av kloakk og overvann på strekningen Nardosenteret til Nidelva ved Sluppen, jfr. bystyresak [134/13](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 72 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

7. Fossumdalen, etappe 5-6

Prosjektet Fossumdalen etappe 5-6 omhandler etablering av ny overvannsledning til Nidelva, samtidig som det etableres ny overføring til avløpstunnelen mot Høvringen renseanlegg, jfr. bystyresak [112/23](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 74 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

8. Bergsbakken, etappe 2

Prosjektet omhandler ny overvannsledning fra Lillegårdsbakken til Nidelva for å sikre godt vannmiljø og effektiv avløpshåndtering, jfr. bystyresak [61/23](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 85 millioner til prosjektet i planperioden.

9. Kyvannet-Gløttrenna, avløp

Prosjektet gjelder separering av spillvann og overvann i området Kyvannet-Gløttrenna, jfr. bystyresak [135/22](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 38 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

10. Nedre Charlottenlund, avløp

Prosjektet gjelder ombygging av deler av Charlottenlund avløpssone for å føre spillvann og overvann i separate ledninger, jfr. bystyresak [60/22](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 56 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

11. Fjernavleste vannmålere, avløp

Prosjektet gjelder innføring av fjernavleste vannmålere, jfr. bystyresak [173/22](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 42 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

12. Breidablikkveien, avløp

Prosjektet gjelder fornyelse av avløpsledninger langs Breidablikkveien, jfr. bystyresak [8/23](#).

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 23 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

Renovasjon

Utbygging av infrastruktur knyttet til håndtering av husholdningsavfall foretas i hovedsak av utbyggere. Kommunen overtar i ettertid anleggene. Investeringer på området gjelder oppgraderinger av eksisterende avfallsanlegg og behov knyttet til overgang til 3-beholdersystem.

Tabellene nedenfor viser Kommunedirektørens forslag til investeringer og finansiering innenfor området renovasjon for perioden 2024-2027:

Tabell 13-4-14 Investeringer i renovasjon i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Avfallsanlegg, mindre investeringer	0,0	0,0	0,0	3,0	3,0	3,0	3,0
02. Endring fra 2- til 3-beholdersystem	65,2	4,0	61,2	12,4	12,7	13,1	13,5
03. Heggstadmoen etterdrift - investeringstiltak	35,5	0,0	35,5	7,1	13,5	9,6	5,3
Sluttsum	100,7	4,0	96,7	22,5	29,2	25,7	21,8

Tabell 13-4-15 Finansiering for investeringsprosjektene for renovasjon i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	22,5	29,2	25,7	21,8
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	22,5	29,2	25,7	21,8

1. Avfallsanlegg, mindre investeringer

I handlingsplan for oppsamling av husholdningsavfall, jfr. [bystyresak 84/10](#), er det vedtatt at nedgravde løsninger for oppsamling av avfall skal være normal løsning for alle utbyggingsområder med mer enn ti husstander.

For utvikling og rehabilitering av avfallsanleggene foreslår Kommunedirektøren å bevilge 3 millioner kroner per år, totalt 12 millioner kroner i planperioden.

2. Endring fra 2- til 3-beholdersystem

I bystyresak [84/20](#) ble det vedtatt 3-beholdersystem. Dette vil medføre økt investeringsbehov i eksisterende infrastruktur for avfall. Dette gjelder spesielt for områder hvor det er etablert avfallssug, men også for en del områder med nedgravde containere.

Kommunedirektøren foreslår å sette av 51,7 millioner kroner ut økonomiplanperioden.

3. Heggstadmoen etterdrift - investeringstiltak

Kommunedirektøren viser til beskrivelse av prosjektet under investeringsområde Grunneieransvar. Prosjektkostnaden er fordelt over investeringskategoriene Renovasjon og Grunneieransvar, ref. bystyresak [146/14](#).

Kommunedirektøren foreslår at det for investeringskateori Renovasjon settes av 35,5 millioner kroner til dette arbeidet i planperioden.

14. Kultur og idrett

Direktørområdet Kultur og idrett består av de tre tjenesteområdene Kunst og kultur, Kirke og gravlunder og Idrett og friluftsliv. Et fellestrekk for områdene er at mye aktivitet skjer i regi av eksterne parter. Det betyr at kommunen har en viktig rolle som tilrettelegger innen området, i tillegg til å være en betydningsfull bidragsyter.

Utfordringer

Innledning

Trondheim er en by i vekst. Det er grunn til å tro at innbyggerne forventer at kommunens tjenestetilbud - også innen kultur og idrett - holder tritt med befolkningsutviklingen. Dette byr på utfordringer for området, som i mindre grad enn kommunenes øvrige virksomhet er lovregulert. En erkjennelse av områdets betydning for folkehelse, sosial bærekraft, byutvikling og attraktivitet for byen, er derfor viktig.

Kommunen har vedtatt planer som innebærer et løft for tjenesteområdene Kunst og kultur og Idrett og friluftsliv. Forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 bærer likevel preg av at vi går strammere tider i møte, og kultur- og idrettsområdet må også bidra til å tilpasse kommunens samlede aktivitetsnivå til en ny hverdag.

Utfordringer - Kunst og kultur

Sammen med [Trondheimsløftet](#) er [Kommunedelplan for kunst og kultur - Folket, kunsten og byen mot 2030](#) det overordnede og styrende planverket for tjenesteområdet. Bystyret vedtok et fireårig [handlingsprogram](#) til kunst- og kulturplanen 30. september 2020 (sak [133/20](#)). Dette har varighet ut 2023. Storparten (86 prosent) av de til sammen 110 tiltakene i handlingsprogrammet er gjennomført eller igangsatt i perioden 2020-2023. Arbeidet med de resterende tiltakene vil fortsette.

Kommunedirektøren håper å kunne legge fram forslag til handlingsprogram for perioden 2024-2027 i løpet av vinteren 2023/2024, der blant annet kommunedelplanens ambisjoner for arenautvikling gis spesiell oppmerksomhet.

[Bibliotekplan for Trondheim kommune 2023-2032](#) ble vedtatt av bystyret 30. mars 2023 (sak [42/23](#)). Planen viser blant annet at Trondheim kommunes bruk av midler til bibliotek ligger vesentlig under snittet for ASSS-kommunene. Dette er også omtalt i tidligere handlings- og økonomiplaner. Dette går spesielt ut over bemanningen. Planen gir også retning for framtidig bibliotekstruktur i Trondheim, der permanent drift av forsøksbiblioteket på Buran og flytting av Heimdal bibliotek har høyest prioritet.

Trondheim kommune har, i samarbeid med Museene i Sør-Trøndelag (MiST) og Trøndelag fylkeskommune, utredet muligheten for å realisere et nytt museum for kunst og form i Trondheim. Konseptvalgutredningen (KVU) som ble bestilt i sak [74/22](#) ble behandlet av bystyret 31. august 2023 (sak [125/23](#)). Bystyret ba da om ytterligere utredninger før KVU-en kan sendes til kvalitetssikring (KS1). Kostnader ved videre utredninger er foreløpig usikkert. Stipulert kostnad til et nytt museum er 2,5 milliarder kroner, fordelt på stat, fylke og kommune. Kommunedirektøren forventer at staten tar et hovedansvar for investeringen. Gitt en fordelingsnøkkel på 60/40 mellom stat og region, anslås Trondheim kommunes andel til 500 millioner kroner.

Drift

Kommunedirektøren har beregnet at driftskostnader ved å gjennomføre oppgaveendringer, aktuelle politiske vedtak og andre satsinger innen kunst og kultur, inkludert oppfølging av tiltak i [handlingsprogram til kunst- og kulturplanen](#), vil utgjøre cirka 14 millioner i 2024, økende til cirka 25 millioner i 2027. Dette gjelder prosjekter og tiltak som

- gradvis økt bemanning i bibliotekene opp mot gjennomsnitt for ASSS-kommunene; to millioner kroner per år i en 7-årsperiode; b-sak [42/23](#)
- utvidelse av *Ute for ungdom* (tidligere *Team som tåler*); 1,3 millioner kroner, økende til 2,3 millioner kroner i 2027
- drift av nye arenaer; 0,6 millioner kroner

- økt honorar til støttekontakter; seks millioner kroner
- husleietilskudd til AKKS; 0,4 millioner kroner

med flere.

En rekke av byens kunst- og kulturaktører får sine tilskudd fra kommunen vedtatt som egen post i kommunens årlige budsjetter. Søknadene fra disse inngår som en del av budsjettarbeidet på tjenesteområdet. Kommunedirektøren vurderer søknadene jevnt over som godt begrunnet og gjennomarbeidet. Samlet for 2024 er det søkt om økt tilskudd på 16 millioner kroner fra 70 ulike aktører. Dette er en økning på 15,6 prosent. Kommunedirektøren foreslår å legge inn kompensasjon for lønns- og prisvekst, og å justere etter fordelingsnøkler for de dette gjelder. Innenfor foreslått ramme for tjenesteområdet er det ikke rom for å legge inn nye søkere på egen post i 2024.

Bystyret ba i sak [13/23](#); *Verbale forslag, Trondheim kommunes budsjett for 2023* om at Kommunedirektøren i handlings- og økonomiplan 2024-2027 vurderer om Musikalfabrikken skal foreslås lagt inn på egen post i budsjettet. Musikalfabrikken er en av flere private opplæringsaktører innen kulturlivet i Trondheim. De har søkt om å komme på egen post fra 2024, etter å ha mottatt prosjekttilskudd fra tilskuddsordningen *Aktiviteter for barn og unge* i flere år. Trondheim kommunes satsing på undervisning i kulturfag til barn og unge gjøres hovedsakelig gjennom Trondheim kommunale kulturskole. Kommunedirektøren anbefaler ikke å åpne for at private aktører som tilbyr undervisning innen kulturfag, kan motta støtte fra egen post i budsjettet. Det anbefales derfor at Musikalfabrikken fortsetter å søke om prosjektstøtte gjennom kommunens tilskuddsordninger for fritidskulturlivet. Med virkning fra 2023 er søknadsprosedyren for Musikalfabrikken forenklet ved at de sender inn en samlet søknad for alle sine aktiviteter året gjennom.

Dersom bystyret likevel ønsker å åpne opp for at denne typen aktører gis drifts- og aktivitetstilskudd fra egen post i budsjettet, anbefaler Kommunedirektøren at dette gjøres på grunnlag av en helhetlig vurdering der alle kjente slike aktører vurderes samlet. Dette er også viktig med tanke på likebehandling.

Aktører som ikke er på egen post kan fremdeles søke om tilskudd til sine aktiviteter fra de ordinære tilskuddsordningene på kunst- og kulturområdet.

Det vises til *kapittel 4 Kjøp fra andre, overføringer og tilskudd* for detaljert oversikt over Kommunedirektørens forslag til tilskudd innen kunst og kultur for 2024.

Investering

Innen kunst- og kulturområdet etterspørres flere og bedre arenaer til øving, produksjon og framføring. Dette gjelder både det frivillige og det profesjonelle feltet. I tillegg er det stort behov for utvidet kapasitet og oppgradering av arenaer for kommunens egen tjenesteproduksjon på området. Prosjektene som omtales her gjelder nye planlagte prosjekter og igangsatte prosjekter med ny beregning av kostnadsramme, og er forankret i planverk for området (i hovedsak [Handlingsprogram til kunst og kulturplanen](#) og [Bibliotekplan for Trondheim kommune 2023-2032](#)). Oversikt over forslag til investeringer i perioden for tjenesteområdet Kunst og kultur finnes i kapittel 14.1.2.

Fritidsklubber

Plan for areal for offentlige tjenester (bystyresak [197/22](#)) legger til grunn at det skal være en fritidsklubb per 20 000 innbyggere. Som del av Handlingsprogram til kunst- og kulturplanen vedtok bystyret at arealer til fritidsklubb og til egenorganisert aktivitet for ungdom i alle bydeler skal sikres. Kommunedirektøren planlegger å legge fram sak høsten 2023 om fritidsklubber i alle bydeler.

Frostaveien 2 - kulturarena

I handlings- og økonomiplan 2023-2026 er det inntil videre satt av 18 millioner kroner til arbeidet med å tilpasse bygget til kulturaktivitet (jamfør f-sak [165/22](#)). Buran bibliotek og Gregus kunstnerverksteder har vært i midlertidige lokaler i bygget siden høsten 2022. En mulighetsstudie, gjennomført av Pir II AS, viser hvordan lokalene permanent kan legges til rette for profesjonelle og frivillige kunst- og kulturaktører (inkludert de nevnte). Pir 2 har beregnet samlet kostnad for arbeidet til cirka 50 millioner kroner. Kommunedirektøren legger høsten 2023 fram sak om forslag til veien videre.

Heimdal bibliotek

I tråd med [Handlingsprogram til kunst og kulturplanen](#) og [Bibliotekplan for Trondheim kommune](#) er Kommunedirektøren i gang med å undersøke muligheten for nye lokaler til Heimdal bibliotek. Dagens lokaler er lite egnet og har dårlig beliggenhet. Flytting av biblioteket ses nå i sammenheng med nytt helse- og velferdssenter som planlegges ved Ringvålveien 11 på Heimdal, og inngår i det samlede reguleringsarbeidet for helse- og velferdssenteret.

Brutto investeringskostnad for bibliotekdelen av prosjektet er anslått til i underkant av 40 millioner kroner. Dagens husleie i private lokaler er til sammen i underkant av en million kroner. Dette vil kunne finansiere et lån på om lag 13 millioner kroner av investeringskostnaden.

Reguleringsplanen er ventet å bli behandlet i løpet av første kvartal 2024. Kommunedirektøren vil høsten 2023 legge fram en retningsvalgssak om ny lokalisering for Heimdal bibliotek.

Sorteringsanlegg og ombygging i hovedbiblioteket

I tråd med [Bibliotekplan](#) for Trondheim kommune og [handlingsprogram](#) til kunst- og kulturplanen har Kommunedirektøren ambisjon om å gjøre mindre bygningsmessige og tekniske endringer i hovedbiblioteket, som nærmer seg 40 år. Dette innebærer blant annet utskifting av sorteringsanlegget. Som følge av utskifting av anlegget vil det bli frigjort areal som da må bygges om og legges til rette for publikumsrettet virksomhet. Samlet kostnad er anslått til 13,9 millioner kroner.

Akustikktiltak i kommunale lokaler

Kommunedirektøren gjennomfører akustikktiltak ved enkelte skoler i 2023. Dette for blant annet å redusere risikoen for at barn, unge og voksne i det frivillige musikklivet pådrar seg permanente hørselsskader som følge av ugunstige akustiske forhold i lokalene de øver i.

På grunnlag av en kartlegging gjennomført av Trøndelag musikkråd har Kommunedirektøren laget en femårsplan for akustiske utbedringer i de aktuelle lokalene. Kostnad for realisering av planen er beregnet til cirka 18 millioner kroner til sammen i økonomiplanperioden.

Seminarplassen Klæbu

Formannskapet ga i sak [280/22](#); *Orientering om status for rehabiliteringsprosjektet Seminarplassen* tilslutning til at bevilget ramme på 30 millioner kroner prioriteres til arbeidene på hovedbygget - Seminarplassen 1. Dersom også Seminarplassen 2 (Gamle festsal) skal rehabiliteres, viser nye beregninger at de samlede kostnadene vil komme på om lag 42 millioner kroner i tillegg.

Utfordringer - Kirke og gravlunder

I tråd med vedtatt [handlingsprogram 2020-2023](#) til [Kommunedelplan for kunst og kultur 2019-2030](#) ønsker Kommunedirektøren å se på hvordan man kan gjøre en bedre nytte av kirkebyggene som en ressurs i de ulike lokalsamfunnene. Det er stor etterspørsel etter lokaler som kan benyttes til kulturformål, øvelser, møter og andre samfunnstjenlige formål. Dette kommer i tillegg til tradisjonelle kirkeformål.

Med byens vekst og demografiske utvikling er hovedutfordringen for tjenesteområdet å kunne etablere tilstrekkelig med gravplasser i framtida. Dette gjelder spesielt sør i Trondheim. Generelt press på areal gjør det utfordrende å finne egnet areal for nye og utvidede gravplasser, samt å kunne tilby alle innbyggere gravplass nær bostedet.

En vesentlig økning i fremtidige pensjonskostnader er den største utfordringen på driftssiden for Kirkelig fellesråd i Trondheim, et område der også Trondheim kommune ser en økning. Fra 2024 er det beregnet en økning på 14,4 millioner kroner i forhold til opprinnelig budsjett for 2023.

I budsjettsøknad for 2024 søker Kirkelig fellesråd også om økt tilskudd til ulike typer stillinger knyttet til frivillighet, barne- og ungdomsarbeid, undervisning, HMS og energistyring. I tillegg kommer økt bemanning ved krematorium som følge av økt antall kremasjoner.

Kommunedirektøren finner ikke rom til å foreslå investeringstilskudd til de nye planlagte investeringsprosjektene *ny Charlottenlund kirke* og etablering av *livssynsåpent seremonirom*, kostnadsberegnet til henholdsvis 138 millioner kroner og 90 millioner kroner.

Utfordringer - Idrett og friluftsliv

Drift

Plan for idrett og fysisk aktivitet 2015-2020 (bystyresak [50/15](#)) og [Kommunedelplan for friluftsliv og grønne områder](#) (bystyresak [126/23](#)) er viktige styringsverktøy innenfor forvaltningen av idretts- og friluftslivsområdet. Kommunedirektøren følger opp planene i nært samarbeid med aktører både internt i kommunen og eksternt, hvor blant annet [Idrettsrådet i Trondheim](#) har en sentral rolle.

[Folkehelseloven](#) gir kommunene et stort ansvar for å fremme folkehelse. I et forebyggende perspektiv representerer idrett og friluftsliv folkehelse i praksis. Når virkemidler settes inn tidlig i livsløpet, vil folkehelsen, livskvaliteten og trivselen bedres. Enhet for idrett og friluftsliv har derfor et særlig fokus på å tilrettelegge for barn og unge.

Dersom kommunen skal imøtekomme alle oppgaveendringer, politiske vedtak og andre satsinger innen Idrett og friluftsliv, har Kommunedirektøren beregnet et samlet økt driftsbehov på sju millioner kroner i planperioden. Dette gjelder i hovedsak prosjekter og tiltak knyttet til Granåsen; koordinering og planlegging knyttet til VM på ski, snøproduksjon og oppgraderte nettverkløsninger ved sentrale idrettsanlegg. Det er også behov for å få etablert et rutegående båtsamband til Munkholmen.

I tillegg kommer driftskonsekvenser ved etablering av nye og oppgraderte anlegg, beregnet til 4,3 millioner kroner i 2024, jamfør tabell 14-3-3 *Tiltak i Idrett og friluftsliv*.

Rutegående båtsamband til Munkholmen

Formannskapet ba i sak [55/23](#); *Rutegående transport til Munkholmen* Kommunedirektøren om å innarbeide kostnader for kontrakt for rutetilbud til Munkholmen fra sesongen 2024, samt kostnader for et klimanøytralt rutetilbud fra 2027. En kontrakt vil primært bidra til å redusere risiko for eventuell bortfall av dagens persontransport, og å øke kvaliteten på tjenesten som tilbys. Kostnader ved kontrakten blir anslått til cirka 2,5 millioner kroner per år, økende til fire millioner kroner fra 2027. Kommunedirektøren har ikke funnet rom til å prioritere dette tiltaket i forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027.

Tilskudd fra Trondheim kommune knyttet til godkjente spillemidler

Trondheim kommune har en ordning der idrettslagene kan søke kommunen om tilskudd på inntil 10 prosent av godkjente spillemidler, jamfør formannskapets vedtak i sak [157/13](#).

I [f-sak 98/23](#) bevilget formannskapet to millioner kroner til en økning av tilskudd fra kommunen fra 10 til inntil 20 prosent av godkjente statlige spillemidler i 2023 og 2024. I forslaget til handlings- og økonomiplan 2024-2027 har ikke Kommunedirektøren funnet rom for å videreføre denne økningen til 20 prosent for årene etter 2024.

Investering

Toaletter i friluftsområdene

Det er et stort behov for å bygge ut bedre toaletter i kommunens friluftsområder; spesielt ved markaportaler og badeplasser. Disse tiltakene er så store at de er krevende å løse innenfor den ordinære investeringsporteføljen på friluftslivsområdet. Estimert kostnad er cirka 60 millioner kroner fordelt på ti prioriterte toalettbygg.

Lade idrettspark - utbygging

Det er et merbehov på om lag 40 millioner kroner (justert for prisstigning fram til 2024) for utbyggingsprosjektet på Lade idrettspark, sist omtalt i f-sak [98/23](#). Avviket skyldes blant annet at det opprinnelig var satt av for knapp ramme til å håndtere usikkerhet i prosjektkostnadene, og at kommunaltekniske anlegg ble dyrere enn budsjettet. Det jobbes med å redusere kostnadene på prosjektet, men Kommunedirektøren vurderer det som lite sannsynlig å få til omfattende besparelser. Lade idrettspark har vært en

byggeplass i svært mange år, og med den store bruken tatt i betraktning (inkludert fotballcupen Scandia Cup), er det behov for å slutføre byggeprosjektet. Kommunedirektøren har imidlertid ikke funnet rom til å prioritere midler til siste del av utbyggingen i forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027.

Idrettshall planlagt av SK Freidig - rekkefølgekrav Eberg idrettspark

I gjeldende [handlings- og økonomiplan](#) er det avsatt investeringstilskudd til idrettshall på Eberg, planlagt bygget av SK Freidig. Formannskapet ba i [sak 206/23](#); *Økonomiske konsekvenser som følge av rekkefølgekrav og reguleringsbestemmelser i planforslaget for Eberg idrettspark* om at Kommunedirektøren kommer tilbake til økonomiske prioriteringer for utbygging i kommende handlings- og økonomiplaner. I forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 har ikke Kommunedirektøren funnet rom til å prioritere midler til rekkefølgekrav ved utbygging av Eberg idrettspark

Garderobebygg i Dalgård idrettsanlegg

Formannskapet ba i sak [373/20](#) Kommunedirektøren om å komme tilbake med sak om garderobebygg og garderobekapasiteten på Dalgård.

I en rapport fra Arbeidsmiljøenheten, der lokalene er gjennomgått, konkluderes det med at lokalene og fasiliteter for ansatte ved Trondheim bydrifts avdeling for idrett, park og skog (IPS), ikke er i tråd med arbeidsplassforskriften. Byggets tilstand er tidligere beskrevet for formannskapet i sak [243/17](#). Byåsen IL har i flere år vært leietaker av deler av bygget, som i likhet med resten av bygget er nedslitt. Som del av [f-sak 98/23](#) satte formannskapet av en million kroner i 2023 til et skisseprosjekt for nytt driftsbygg for Trondheim Bydrifts avdeling for idrett, park og skog i Dalgård idrettspark. Skisseprosjektet pågår høsten 2023 og skal være slutført til årsskiftet. Kommunedirektøren vil komme tilbake med et forslag om videre løsning og kostnadsestimater.

Mål og indikatorer for tjenesteområdet kunst og kultur

Aktuelle delmål kommuneplanens samfunnsdel (Trondheimsløftet)

- Delmål 1.2: Vi bruker ressursene våre smartere
- Delmål 1.3: Alle i Trondheim har tilgang på et grønt og attraktivt bymiljø
- Delmål 2.1: Trondheims innbyggere har god livskvalitet
- Delmål 2.2: Trondheims innbyggere har tilgang til meningsfylt arbeid og utdanning, eller annen verdiskapende aktivitet i sine liv
- Delmål 2.3: I Trondheim har vi et mangfold av bomiljø og møteplasser der alle føler seg velkomne
- Delmål 3.1: Trondheim har et attraktivt næringsliv og kunnskapsmiljø
- Delmål 3.2: Trondheim kommune har målrettede og bærekraftige tjenester med god kvalitet
- Delmål 3.5: De ulike samfunnsaktørene i Trondheim tar et felles ansvar for å utvikle det samfunnet vi ønsker å leve i

Periodemål og indikatorer

Periodemål 1

Trondheim har gode vilkår for produksjon og formidling av kunst og kultur

Indikatorer

- Indikator 1: Antall produksjonslokaler for kulturfeltet (ambisjon: økning).
- Indikator 2: Antall lokaler for formidling av kunst og kultur (ambisjon: økning).
- Indikator 3: Antall profesjonelle kunstnere i Trondheim (ambisjon: økning).

Periodemål 2

Kommunens kulturtilbud imøtekommer innbyggernes behov gjennom hele livet

Indikatorer

- Indikator 1: Antall kommunale fritidsklubber for barn og unge (ambisjon: 1 fritidsklubb per 20 000 innbyggere innen 2027).
- Indikator 2: Antall innbyggere som deltar på tilrettelagte tiltak (ambisjon: Alle med behov har tilbud om støttekontakt eller tilrettelagt aktivitet).
- Indikator 3: Antall besøk og utlån fra byens bibliotek (ambisjon: økes med henholdsvis 5 prosent og 2 prosent fra 2019-2027).
- Indikator 4: Antall kulturtilbud til seniorer er økt i takt med økning i antall eldre innbyggere (ambisjon: Økes i takt med antall eldre).

Periodemål 3: Kunst og kultur er drivkraft i by- og samfunnsutviklingen i Trondheim

- Indikator 1: Trondheim kommune har prosjekter som synliggjør byens historie fram mot 2030 (ambisjon: stabilt/økende).
- Indikator 2: Kunst- og kulturområdet tar en tydelig posisjon i prosjekter som arbeider med å tilrettelegge for gode levekår for byens innbyggere (ambisjon: stabilt/økende).

Mål og indikatorer for tjenesteområdet kirke og gravlunder

Aktuelle delmål kommuneplanens samfunnsdel (Trondheimsloftet)

- Delmål 2.1: Trondheims innbyggere har god livskvalitet
- Delmål 2.3: I Trondheim har vi et mangfold av bomiljø og møteplasser der alle føler seg velkomne
- Delmål 2.4: Trondheim har sosialt bærekraftige bydeler der alle samarbeider om gode lokalsamfunn

De ulike samfunnsaktørene i Trondheim tar et felles ansvar for å utvikle det samfunnet vi ønsker å leve i

Periodemål og indikatorer

Periodemål 1

Trondheim framstår tydelig som kirkehovedstad

- Indikator: Antall pilegrimer som besøker Nidaros pilegrimsgård (ambisjon: økning)

Periodemål 2

Innbyggerne opplever trygghet i sin religiøse tilknytning

Indikatorer

Indikator 1: Trondheim kommune støtter Kirkelig dialogsentre (ambisjon: opprettholdes)

Indikator 2: Antall arenaer for livssynsåpne seremonier (ambisjon: økende)

Periodemål 3

Kirkebygg er en viktig arena i lokalsamfunnet

Indikator: Antall kirkebygg som benyttes til formål utover kirkelige handlinger (ambisjon: økende)

Periodemål 4

Tilgangen til gravplasser er tilstrekkelig

Indikatorer

Indikator 1: Det er til enhver tid avsatt 3 prosent gravplasskapasitet i kommunen (ambisjon: opprettholdes)

Indikator 2: Antall minnelunder (ambisjon: økende)

Mål og indikatorer for tjenesteområdet Idrett og friluftsliv**Aktuelle delmål kommuneplanens samfunnsdel (Trondheimsløftet)**

Delmål 1.3: Alle i Trondheim har tilgang på et grønt og attraktivt bymiljø

Delmål 2.1: Trondheims innbyggere har god livskvalitet

Delmål 2.5: I Trondheim har vi aktivt deltakende og representative beslutningsprosesser

Delmål 3.5: De ulike samfunnsaktørene i Trondheim tar et felles ansvar for å utvikle det samfunnet vi ønsker å leve i

Periodemål og indikatorer**Periodemål 1**

Trondheim er en attraktiv by for store idrettsarrangement

Indikatorer

Indikator 1: Antall regionale og/eller landsdekkende/internasjonale idrettsarrangement (ambisjon: øker)

Indikator 2: Antall store breddearrangement (ambisjon: øker)

Periodemål 2

I Trondheim er idrett tilrettelagt for alle

Indikatorer

Indikator 1: Antall anleggspoeng for idrettsanlegg per innbygger i Trondheim (ambisjon: lik snitt i landet)

Indikator 2: Aktivitetsandel i idretten (ambisjon: 45 prosent)

Indikator 3: Areal avsatt til regulerte idrettsanlegg (ambisjon: øker)

Periodemål 3

Trondheim er en grønn by med med variert natur og lett tilgjengelige og attraktive uteområder for lek, rekreasjon og friluftsliv

- Indikator 1: Areal avsatt til friområder (ambisjon: øker)
- Indikator 2: Antall friluftslivsanlegg, nærmiljøanlegg og aktivitetsparker oppgradert eller etablert (ambisjon: øker)
- Indikator 3: Byggegrense Nidelvkorridoren (ambisjon: opprettholdes)
- Indikator 4: Byggegrense Markagrensa (ambisjon: opprettholdes)

Strategier og prioriteringer

Trondheim kommune har vedtatt overordnede planer som gir retning for arbeidet og peker ut hovedsatsingsområder for planperioden. Sammen og hver for seg inneholder planene ambisjoner om et løft for Trondheim som attraktiv by (kulturby, idrettsby, kirkehovedstad og pilegrimsby).

En rekke av strategiene i [Trondheimpløftet](#) - kommuneplanens samfunnsdel - har direkte sammenheng med målsetninger innen kultur- og idrettsområdet. Noen eksempler på dette er:

- Sikre gode tilgjengelige friområder som innbyr til et aktivt hverdagsliv i alle bydeler
- Legge til rette for et rikt kunst- og kulturliv (strategi under delmål 2.1).
- Planlegge for arealtilgang og næringsvirksomhet i lokalsamfunnet slik at flere lokale møteplasser blir etablert (strategi under delmål 2.4).
- Styrke Trondheims posisjon som kunst-, kultur-, idretts-, arrangements- og matby, ved blant annet å legge til rette for samarbeid innen kunnskapsutvikling, produksjon og formidling (strategi under delmål 3.1).

Samarbeid på tvers av ulike fag- og direktørområder internt i kommunen og med eksterne aktører, er avgjørende for at mål og ambisjoner i de vedtatte planene skal kunne innfris. Mye er allerede gjort. Like fullt er det en ambisjon å styrke det tverrfaglige samarbeidet, ikke minst mot de to store områdene helse og velferd og oppvekst og utdanning.

Selv om tjenestene på direktørområdet ikke er lovpålagte (bibliotek og støttekontaktjenester er to unntak), er de fleste enige om at kunst, kultur, idrett og den generelle frivilligheten også har en viktig forebyggende helseeffekt, fysisk og psykisk. For Trondheim kommune er det derfor viktig å legge til rette for aktivitet.

Kunst og kultur

Det samlede ambisjonsnivået overstiger mulighetsrommet Kommunedirektøren har for finansiering, både på drifts- og investeringssiden. På driftssiden må Kommunedirektøren prioritere de viktigste tiltakene innenfor en tilnærmet nullvekstramme. Dette gjøres med utgangspunkt i overordnede føringer i [Kommunedelplan for kunst og kultur](#), tiltak i [Handlingsprogram for kunst og kultur](#), samt nyere politiske vedtak.

Kommunedirektøren foreslår å legge inn finansiering til videreføring av søndagsåpent hovedbibliotek i vinterhalvåret i forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 (jamfør f-sak [26/23](#), samt en ny 100 prosent stillingsressurs ved Trondheim folkebibliotek. Utover

dette har Kommunedirektøren ikke funnet rom til å prioritere økt bemanning i bibliotekene, slik det er bedt om i bystyrets vedtak i sak om bibliotekplan og i [Handlingsprogram til kunst og kulturplanen](#).

For å holde aktiviteten innenfor rammen har Kommunedirektøren også foreslått noe reduksjon på enkelte områder. Dette gjelder i hovedsak rammene for enkelte av tilskuddene/tilskuddsordningene for kunst- og kulturaktører. Det vises til kapittel [14.1.1; Driftsbudsjett](#) for en nærmere omtale av de foreslåtte endringene på tjenestområdet.

På investeringssiden viderefører Kommunedirektøren de igangsatte tiltakene innenfor rammene vedtatt i handlings- og økonomiplan 2023-2026. Det er ikke funnet rom til å prioritere nye tiltak eller til å justere kostnadsrammene for igangsatte tiltak.

Kommunedirektøren vil høsten 2023 legge fram saker om Frostaveien 2 (status og veien videre), om flytting av Heimdal bibliotek og om akustikktiltak i skoler og andre kommunale bygg som benyttes av fritidskulturlivet.

Kirke og gravlunder

Med byens vekst og demografiske utvikling er hovedprioriteringen innen kirke og gravlunder å kunne etablere tilstrekkelig med gravplasser i framtida. Det jobbes med å finne egnet areal for nye og utvidede gravplasser. Kommunedirektøren ser imidlertid at prinsippet med å kunne tilby alle innbyggere gravplass nær bostedet, vil bli utfordret framover.

Kirkelig fellesråd søker Trondheim kommune om investeringstilskudd til rehabilitering av kirker, tilrettelegging for universell utforming, bygging/rehabilitering av orgler, rehabilitering av inventar (kulturhistorisk) og enøktiltak. Kirkelig fellesråd søker også om investeringstilskudd til utbygging av nye og rehabilitering av eksisterende gravplasser, tilrettelegging for universell utforming, miljøstabilisering av plastgraver, innkjøp av maskiner til gravplassene og rehabilitering av Domkirkegården. Kommunedirektøren foreslår i hovedsak å imøtekomme fellesrådets søknad på disse områdene.

På driftssiden foreslår Kommunedirektøren å prioritere følgende to forhold: Kompensere for økte driftskostnader på nye og utvidede gravplasser og øke tilskuddet til Kirkelig fellesråd i Trondheim for å delfinansiere framtidige økte pensjonskostnader.

Idrett og friluftsliv

Ferdigstillelsen av utbyggingen i Granåsen idrettspark - inkludert fotballhall - er en klar prioritering for området. Det er viktig å oppfylle de forpliktelsene som Trondheim har tatt på seg i forbindelse med ski-VM i 2025. Minst like viktig er det å fullføre byggingen og oppgraderingen av Granåsen til et robust og nøkternt anlegg for hverdagsidretten i byen og regionen.

Trondheim kommune har i flere år utredet plassering av et nytt bydelsbasseng. Vedtak om plassering av nytt basseng på Moholt ble gjort i [bystyret i mai 2019](#). Mulighetsstudie for anlegget ble ferdigstilt våren 2023. Moholt bydelsbasseng vil bli et viktig flerbruksanlegg for svømmeopplæring, folkehelse og idretten, og vil forbedre bassengkapasiteten i

kommunen betydelig. Det foreslås midler til anlegget i perioden til reguleringsplan, prosjektering og bygging.

Kommunedirektøren foreslår også å prioritere oppstart av arbeidet med ny ishall, og setter av midler til dette i andre halvdel av planperioden.

14.1. Kunst og kultur

Hovedtrekkene innen kunst- og kulturområdet i Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027, er knyttet til mål og strategier i [Trondheimsløftet](#) og i [Kommunedelplan for kunst og kultur 2019-2030 \(Folket, kunsten og byen\)](#). Samtidig må Kommunedirektøren også ta grep for å tilpasse driften til rammen.

Om området

2 enheter

119 707 besøk i fritidsklubber
årlig

160 årsverk

911 317 besøk i Trondheim
folkebibliotek

119 organisasjoner med drift- og
aktivitetstilskudd i
kulturbudsjettet

Kunst- og kulturområdet omfatter ramme for finansiering av kommunens tilskudd til byens kulturinstitusjoner, andre kulturorganisasjoner og kunst- og kulturprosjekter, både innen det profesjonelle kunst- og kulturfeltet og fritidskulturlivet. Tilskudd til disse vedtas hvert år ved bystyrets behandling av budsjett/handlings- og økonomiplan.

Tjenesteområdet omfatter også Kommunedirektørens plan- og strategiarbeid innen Kunst og kultur, samt tilskuddsordninger, stipend og priser som tildeles etter egen vurdering av Kommunedirektøren. I 2023 er det fordelt til sammen omtrent 126 millioner kroner i slike tilskudd og overføringer. For en detaljert oversikt over Kommunedirektørens forslag til tilskudd fra kunst- og kulturområdet i 2024, viser vi til kapittel 4. *Kjøp fra andre, overføringer og tilskudd.*

Rammen for tjenesteområdet finansierer også driften av kommunens egne enheter på området; Kulturenheten og Trondheim folkebibliotek.

Kulturenheten

Kulturenheten består av ti avdelinger som tilbyr aktiviteter og arrangement for ulike målgrupper. Enheten tilrettelegger også for deltakelse i kultur- og fritidsaktiviteter for den enkelte. Samarbeid med kulturinstitusjoner, kulturarbeidere og -utøvere, lag og organisasjoner står også sentralt. Enheten tilrettelegger for frivilligheten gjennom tilskuddsmidler (om lag tolv millioner kroner i 2023), lokaler, rådgivning og kompetanse.

Kulturenheten samarbeider tett med andre kommunale områder og enheter om helhetlige tjenester for barn, unge og eldre, i tråd med blant annet oppvekststrategien SteinSaksPapir og kommunens eldreplan.

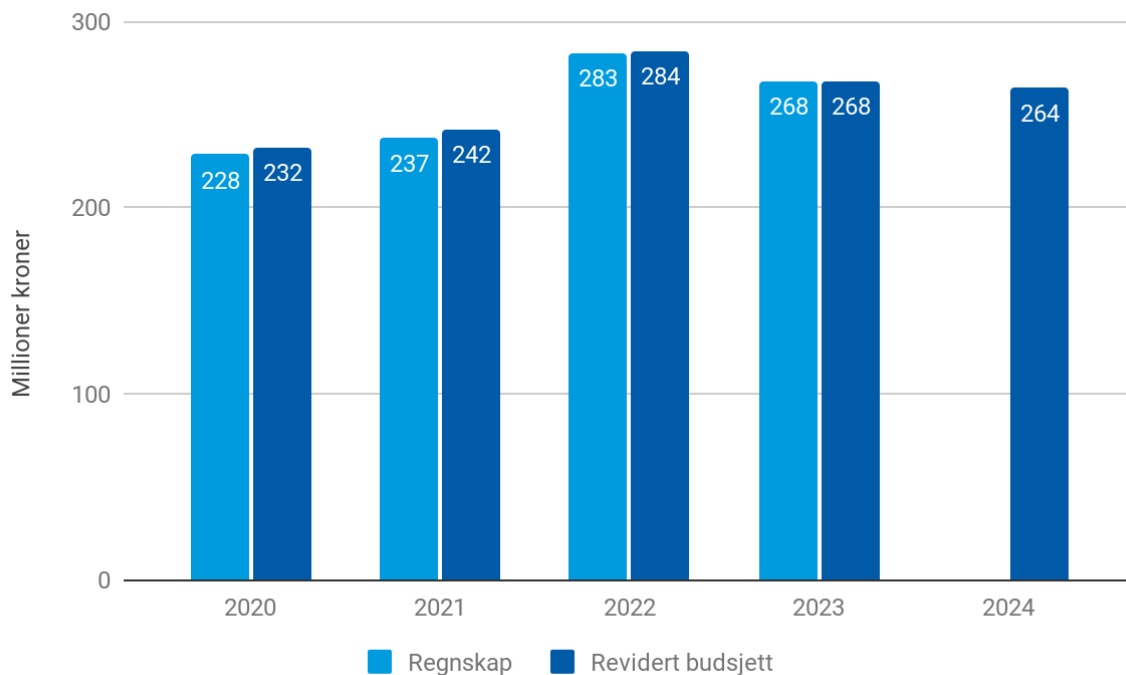
Trondheim folkebibliotek

Trondheim folkebibliotek består av hovedbiblioteket og sju bydelsbibliotek som er lokalisert på Ranheim, Byåsen, Heimdal, Saupstad, Moholt, Klæbu, Risvollan og Buran. I tillegg leverer biblioteket tjenester til Trondheim fengsel og Byåsen videregående skole, og er involvert i samskappingsarenaen *Bøker og bylab* på Elgeseter.

Trondheim folkebibliotek er den kulturinstitusjonen i Trondheim som brukes av flest mennesker. Der møtes folk på tvers av alder, kjønn, utdanning, levekår og etnisitet. Folkebiblioteket er en viktig bidragsyter til folkeopplysning, dannelse og livslang læring, og bidrar til å sikre at Trondheim er en by med kunnskapsrike, lesende, nysgjerrige og engasjerte innbyggere.

Økonomisk status

Figur 14-1-1 Budsjet og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

Økningen i budsjettene fra 2020 til 2022 skyldes økninger i ulike kulturtilskudd, generell styrking til kultur og økte årsverk ved Kulturenheten samt overtakelse av drift av Hornemannsgården. I tillegg ble det bevilget diverse engangsmidler, slik som koronamidler til kulturaktivitet, engangstilskudd til Rosendal, brannsikring i Bispegata 2, Skur 53 med flere. Reduksjonen i budsjettet fra 2022 til 2023 og 2024 skyldes at engangsmidler ble tatt ut igjen. Kommunedirektøren foreslår en netto driftsramme for Kunst og kultur på 264 millioner kroner i 2024.

Prognosen for tjenesteområdet for 2023 er at området går i balanse.

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 14-1-1 viser indikatorer for Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk innen kulturområdet. Hensikten med tabellen er å få fram likheter og forskjeller mellom Trondheim og ASSS-kommunene. De ulike kategoriene er omtalt på [nettsidene](#) til ASSS-nettverket. Kommunene har i ulik grad vært påvirket av koronapandemien de foregående årene, og det er usikkert hvordan dette har påvirket utgiftene til kultur.

Tabell 14-1-1 Nøkkeltall Kunst og kultur, ASSS 2022

	Trondheim 2021	Trondheim 2022	Oslo 2022	Bergen 2022	Stavanger 2022	ASSS gjennomsnitt 2022
<i>Prioritet</i>						
Netto driftsutgifter til kultursektoren *)	2713	2917	4467	3259	4449	3618
Netto driftsutgifter til folkebibliotek	209	240	438	295	344	347
Netto driftsutgifter til akt.tilbud barn og unge pr innb	284	341	817	212	379	458
Netto driftsutgifter til museer	69	43	396	153	224	196
Netto driftsutgifter til kunstformidling	420	541	431	480	591	393
Netto driftsutgifter til andre kulturaktiviteter	82	112	302	263	570	316
Netto driftsutgifter til kommunale kulturbygg	192	172	550	376	322	392

*Netto driftsutgifter for kultursektoren omfatter også Kostra-funksjonene Idrett og tilskudd til andre idrettsanlegg, og kommunale idrettsbygg og -anlegg.

Trondheim ligger lavt på samlet ressursbruk på kultursektoren. Avviket mellom Trondheim og gjennomsnittet for ASSS-kommunene på 701 kroner per innbygger, utgjør om lag 149 millioner kroner. Kommunene som har høyere utgifter enn Trondheim er kommuner som også har høyere inntekter enn Trondheim, med unntak av Kristiansand.

Trondheim kommune ligger nest lavest av alle storbyene i bruk av ressurser til bibliotek, mens Trondheim er blant kommunene med høyest besøk på bibliotek og høyest utlån per innbygger.

13.1.1. Driftsbudsjett

[Kommunedelplan for kunst og kultur](#) har en ambisjon om en økning av driftsrammen for Kunst og kultur med 0,5 prosentpoeng av samlet driftsramme for kommunen fram mot 2030. Dette tilsvarer en rammeøkning på om lag fem millioner kroner (i 2019-kroner) årlig i perioden.

I 2023 ble driftsrammen til Kunst og kultur styrket med to millioner kroner til tilskudd til kunst- og kulturaktører, og med 2,5 millioner kroner til drift av nytt bydelsbibliotek Østbyen. Arbeidet vil fortsette for at det langsiktige målet skal kunne innfris, og de fireårige [handlingsprogrammene](#) som følger opp kommunedelplanen vil være viktige verktøy i den forbindelse.

Forslag til driftsbudsjett for 2024-2027

Tabell 14-1-2 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for tjenesteområdet Kunst og kultur i perioden 2024-2027. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2023 per 31.12.2022. Tabell 14-1-3 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

Tabell 14-1-2 Budsjettamme og rammeendring Kunst og kultur . Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	257,0	257,0	257,0	257,0
Pris- og lønnskompensasjon	9,5	9,5	9,5	9,5
Tekniske justeringer	1,6	1,6	1,6	1,6
Korrigert budsjett	268,1	268,1	268,1	268,1
Befolkningsvekst	1,0	1,8	2,3	3,0
Annen rammeendring	-4,9	-5,1	-5,1	-5,1
Forslag til netto driftsramme	264,1	264,7	265,2	265,9
Rammeendring	-3,9	-3,3	-2,8	-2,1

Tabell 14-1-3 Tiltak i kunst og kultur. Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Europeisk frivillighetshovedstad	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
	02. KVU, kunstmuseum	-2,3	-2,3	-2,3	-2,3
	03. Frivillighetsmillionen	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
	04. Vitensenteret	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
	05. Innkjøp bydelsbibliotek	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
	06. Søndagsåpent bibliotek	0,3	0,3	0,3	0,3
Endringer i tjenestetilbudet	07. Ute for ungdom	0,3	0,5	0,5	0,5
	08. Tilskudd til Jazzfest	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
	09. Bibliotek Østbyen, drift	2,0	2,0	2,0	2,0
	10. Lokalt kulturråd	0,4	0,8	1,0	1,0
	11. Økt bemanning biblioteket	0,8	0,8	0,8	0,8
	12. Tilskudd til kunst- og kulturtiltak profesjonelle (inkl. strakstiltak)	-0,4	-0,4	-0,3	0,0
	13. Tilskudd til fritidskulturlivet (inkl. strakstiltak)	-0,4	-0,4	-0,2	0,2
Sluttsum		-3,9	-3,3	-2,8	-2,1

1. Europeisk frivillighetshovedstad

I 2023 ble det som en engangsbevilgning bevilget 1,3 millioner kroner i forbindelse med at Trondheim hadde status som [Europeisk frivillighetshovedstad](#), og dette tas ut igjen fra 2024.

2. KVU kunstmuseum

I 2023 ble det bevilget 2,3 millioner kroner til konseptvalgutredning (KVU), kunstmuseum, og dette tas ut igjen fra 2024. Kommunedirektøren vil høsten 2023 legge fram sak med forslag til oppfølging av vedtak i bystyresak [125/23](#); *Konseptvalgutredning for nytt museum for kunst og design*. Kostnader ved videre utredninger er foreløpig usikkert.

3. Frivillighetsmillionen

I forbindelse med at Trondheim fikk status som Europeisk frivillighetshovedstad i 2023, ble det ved behandling av budsjett 2023 vedtatt å styrke den kommunale tilskuddsordningen "Frivillighetsmillionen kultur" med en million kroner, hvilket var en dobling av ramme for ordningen. Dette tas ut igjen fra 2024.

4. Vitensenteret

I 2023 ble det bevilget 1,5 millioner kroner til forprosjekt for utredning av potensialet ved å flytte Vitensenteret til nye lokaler på Nyhavna. Dette tas ut igjen fra 2024.

5. Innkjøp bydelsbibliotek

I 2023 ble det bevilget 0,5 millioner kroner ekstra til innkjøp i bydelsbibliotekene, og dette tas ut igjen fra 2024.

6. Søndagsåpent bibliotek

I sak [26/23](#); *Søndagsåpent ved Trondheim folkebibliotek - hovedbiblioteket* ba formannskapet om at det prioriteres ressurser til å holde hovedbiblioteket søndagsåpent i vinterhalvåret. I 2023 ble det lagt inn midler til å holde søndagsåpent høsten 2023, og Kommunedirektøren foreslår å legge inn 0,3 millioner kroner i helårsvirkning til søndagsåpent hovedbibliotek fra 2024.

7. Ute for ungdom

Ute for ungdom (tidligere "Team som tåler") er et av de vedtatte tiltakene fra f-sak [272/21](#); *Langsiktig tiltaksplan for å styrke innsatsen og bistå sårbare barn og unge ut av pandemien*. Prosjektet, som er et tverrfaglig tiltak mellom kultur, skole og BFT, mottok skjønnsmidler fra Statsforvalteren i perioden 2020-2022. Prosjektet har bidratt til økt samarbeid mellom sektorer, mulighet for tidlig innsats og helhetlig oppfølging av barn og unge. Satsingen videreføres, og i tråd med gjeldende handlings- og økonomiplan foreslås rammen økt ytterligere med 0,3 millioner kroner i 2024 og med 0,5 millioner kroner fra 2025.

08. Jazzfest

For 2022 og 2023 ble det vedtatt en økning på 0,3 millioner kroner til Trondheim Jazzfestival til prosjektet JOYN-IN. Gjennom prosjektet har festivalen jobbet med publikumsutvikling, spesielt rettet mot barn og unge. Tilskuddsøkningen tas ut igjen fra 2024.

9. Bibliotek Østbyen, drift

Drift av bydelsbiblioteket er beregnet med utgangspunkt i fire årsverk, innkjøp av medier, energi og annen drift. Det ble vedtatt å legge inn 2,5 millioner kroner som halvårseffekt i 2023, med ytterligere økning på 2 millioner kroner fra 2024, opp til helårseffekt på 4,5 millioner kroner.

10. Lokalt kulturråd, etablering og drift

I tråd med formannskapetets vedtak i sak [160/23](#): *Framdriftsplan - lokalt råd for kultur* har Kommunedirektøren initiert opprettelsen av et interimsstyre som skal jobbe fram mot et stiftelsesmøte for et lokalt råd for kultur, utarbeide forslag til mandat og identifisere sentrale oppgaver for rådet. Det ble vedtatt lagt inn 0,3 millioner kroner (oppstart) til lokalt kulturråd i 2023, som øker til 1,3 million kroner fra 2026.

11. Økt bemanning biblioteket

Bystyret ba i sak [42/23](#); *Bibliotekplan for Trondheim kommune* om at Kommunedirektøren prioriterer styrket bemanning ved bibliotekene i Trondheim i kommende budsjett. Styrket grunnbemanning for bydelsbibliotekene opp mot landsgjennomsnitt utgjør i snitt en økning med 1,95 årsverk per bydelsbibliotek. Kommunedirektøren foreslår en økning på 0,8 millioner kroner fra 2024; tilsvarende ett årsverk.

12. Tilskudd til kunst- og kulturtiltak profesjonelle (inkl. strakstiltak)

Som et ledd i å tilpasse driften til rammen, foreslår Kommunedirektøren å redusere rammen for tilskuddsposten *Tilskudd til kunst og kulturtiltak, profesjonelle* (omfatter også ordningen *Strakstiltak kunst og kultur, profesjonelle*) med 0,4 millioner kroner fra 2024.

13. Tilskudd til fritidskulturlivet (inkl strakstiltak)

Som et ledd i å tilpasse driften til rammen, foreslår Kommunedirektøren å redusere rammen til tilskuddspostene *Tilskudd til fritidskulturlivet* og *Strakstiltak fritidskulturlivet* med til sammen 0,4 millioner kroner fra 2024.

13.1.2. Investeringsbudsjett

For å følge opp politiske vedtak og prosjekter som er i gang, foreslår Kommunedirektøren bevilgninger til Seminarplassen og Øvre Baklandet 52 samt bevilgning til Frostaveien 2 for å etablere bydelsbibliotek og annen kulturaktivitet. Kommunedirektøren foreslår også bevilgning til diverse mindre nødvendige investeringer innen kultur. Det gjelder blant annet bevilgning til fysiske strakstiltak, tilrettelegging og utbedringer på ulike kulturarenaer.

Tabell 14-1-4 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området Kunst og kultur i perioden 2024-2027. Tabell 14-1-5 viser samlet finansiering av investeringsprosjektene for Kunst og kultur i perioden 2024-2027.

Tabell 14-1-4 Investeringer i kunst og kultur i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Kunstnerisk utsmykking	0,0	0,0	0,0	23,3	10,6	12,1	12,1
02. Mindre investeringer kultur	0,0	0,0	0,0	3,9	3,9	3,9	3,9
03. Seminarplassen Klæbu	31,6	20,0	11,6	11,6	0,0	0,0	0,0
04. Øvre Bakklandet 52	21,6	19,5	2,1	2,1	0,0	0,0	0,0
05. Frostaveien 2 - tilrettelegging for kulturtiltak	19,2	1,5	17,7	17,7	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	72,4	41,0	31,4	58,6	14,5	16,0	16,0

Tabell 14-1-5 Finansiering for investeringsprosjektene for kunst og kultur i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	52,7	13,9	15,4	15,4
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	5,9	0,7	0,7	0,7
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	58,6	14,5	16,0	16,0

01. Kunstnerisk utsmykking

Bevilgningene til formålet utgjør om lag 1,25 prosent av de årlige kommunale investeringene, unntatt følgende type investeringer som i 2007 ble tatt ut fra beregningsgrunnlaget for utsmykkingsordningen:

- Investeringer knyttet til endringer av eksisterende bygningsmasse som følge av lovendringer/lovpålegg som for eksempel ENØK-tiltak, brannsikring, miljøtiltak.
- Investeringer knyttet til vannbåren varme
- Innkjøp av inventar og utstyr når dette ikke inngår i rehabiliteringer/nybygg
- IT-investeringer
- Investeringer knyttet til tomtekjøp og erverv
- Investeringer i biler, maskiner, transportmidler, produksjonsutstyr og lignende
- Investeringer i midlertidige paviljonger
- Mindre investeringer (uspesifisert) på områdene

Det etableres kunst i forbindelse med alle nye og rehabiliterte kommunale formålsbygg. I økende grad knyttes kunst også til større byutviklingsprosjekt i uterom. Kunst brukes

særlig aktivt i områdeløftsatsingene. Oppdrag i kunstordningen er en viktig inntektskilde for kunstnere som får oppdrag, enten i form av utsmykninger og innkjøp, eller som kunstfaglige prosjektledere.

Som følge av forsinkelser i større planlagte utbygginger hvor det er avsatt midler til kunst, er det flyttet 13,4 millioner kroner til kunst i offentlige rom fra 2023 til 2024.

02. Mindre investeringer kultur

Kommunedirektøren foreslår å fortsatt bevilge 3,9 millioner kroner årlig til diverse mindre investeringer innen kultur. Mindre investeringer gjelder blant annet midler til fysiske strakstiltak og tilrettelegging på ulike kulturarenaer. Det er et kontinuerlig behov for utskifting av utstyr og bygningsmessige tilpasninger av enhetenes forskjellige lokaler, blant annet som følge av brannverntekniske krav. Stenging av arenaer kan være alternativ om krav ikke etterkommes.

03. Seminarplassen Klæbu

Fra de rødgrønnes vedtak for HØP 2021-2024: Seminarplassen har vært sentral i utviklingen av lærerutdanningen i Norge og var Klæbus tusenårssted. Bygningene er dessverre preget av dårlig vedlikehold over tid. De rødgrønne partiene ønsker at bygningene skal settes i stand og at Seminarplassen videreutvikles som en attraktiv arena for innbyggerne i Klæbu og resten av Trondheim. De rødgrønne setter av inntil 24 millioner i investeringsmidler til å sikre og videreutvikle stedet.

Som følge av at merverdiavgift opprinnelig ikke var lagt inn, ble kostnadsrammen vedtatt økt. Både arbeidet med rehabiliteringen og utarbeiding av bærekraftig driftsmodell for Seminarplassen er godt i gang.

Nye kalkyler viser at for å kunne fullføre prosjektet, som også inkluderer rehabilitering av Seminarplassen 2 (Gamle festsal), mangler det 42 millioner kroner. Vedtatt ramme går med til rehabilitering av hovedbygget, Seminarplassen 1.

04. Øvre Bakklandet 52

Bygningen skal rehabiliteres for å kunne benyttes til kulturformål, blant annet som et møtested for samiske organisasjoner, men også for andre interessenter i nærområdet. Prosjektet har blitt forsinket på grunn av nødvendige vurderinger med hensyn til at huset ligger nær en kvikkleiresone.

Vedtak i f-sak [93/23](#); *Ny orientering om status for prosjektet rehabilitering av Øvre Bakklandet 52* ga oppjustering av kostnadsrammen for prosjektet fra 15 til 21,5 millioner kroner for å gjennomføre rehabilitering av Øvre Bakklandet 52. Økningen av budsjettet var nødvendig for universell utforming som krever at inngangspartiet flyttes til nordsiden av huset. Prosjektet er derfor pålagt å gjøre tilpasninger i Gåsaparken, noe som medfører økte utgifter utover opprinnelig kostnadsramme.

Prosjektet har vært lagt ut på anbud. Mottatt tilbud overskrider betydelig rammen for prosjektet. Kommunedirektøren vil vurdere å legge fram en sak i løpet av høsten 2023 om veien videre i arbeidet med Øvre Bakklandet 52.

05. Frostaveien 2 - tilrettelegging for kulturbruk

Det vises til f-sak [165/22](#); Frostaveien 2; *Lokaler til bydelsbibliotek og annen kunst- og kulturvirksomhet*. Frostaveien 2 (tidligere Buran sykehjem) eies av Trondheim kommune. Lokalene utgjør til sammen cirka 2 200 kvadratmeter fordelt over to etasjer, og er nå overdratt til kulturformål. Det er inntil videre etablert midlertidig bydelsbibliotek i deler av første etasje, samt at kunstnerfellesskapet som tidligere holdt til i Gregus gate 7, har flyttet inn i deler av 2. etasje.

Pir 2 AS har på vegne av Kommunedirektøren gjennomført et mulighetsstudie som viser hvordan framtidig bruk og fordeling av lokalene mellom ulike aktører kan skje. Det er også lagt inn kostnadsberegning for realisering av forslaget i mulighetsstudiet. Permanent framtidig aktivitet kan være bydelsbibliotek, atelierplasser for kunstnere, enkelte av kulturskolens disipliner, lokaler til Sjraffen, arealer til bruk for nærmiljøet med mer. Bruken av bygget sees også i sammenheng med det pågående områdeløftet.

Kostnader ved istandsetting av 1. og 2. etasje til formålet er beregnet til cirka 50 millioner kroner. I gjeldende handlings- og økonomiplan er det lagt inn 19,2 millioner kroner til prosjektet, og Kommunedirektøren har ikke funnet rom til å øke kostnadsrammen i forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027. Kommunedirektøren vil i løpet av høsten 2023 legge fram sak om veien videre i arbeidet med Frostaveien 2.

14.2. Kirke og gravlunder

Trondheim kommune gir tilskudd til Den norske kirke og deres forvaltning av gravplasser. Trondheim kommune ligger noe over gjennomsnittlig ressursbruk i forhold til ASSS-kommunene, når det gjelder drift av Den norske kirke og drift av gravlunder.

For å dekke behovet for gravplasser med tanke på byens framtidige vekst og demografiske utvikling, foreslår Kommunedirektøren å legge inn investeringsmidler til nye og utvidede gravplasser. Det omfatter også midler til erverv av grunn.

Om området

133 637 medlemmer (62,8 prosent av innbyggerne) i Den norske kirke

21 222 medlemmer (10 prosent av innbyggerne) i tros- og livsynssamfunn utenfor Den norske kirke

16 sokn

Trondheim kommunes kirke- og livssynspolitik ble vedtatt av bystyret 15. juni 2017 i bystyresak [100/17](#). Trondheim kommune skal gi Kirkelig fellesråd økonomiske rammer i gravferdsforvaltningen som gjør det mulig å:

- dekke behovet for gravplasser i framtiden med byens vekst og demografiske utvikling
- i størst mulig grad tilby alle innbyggere gravplass nær bostedet
- gjøre gravplassene tilgjengelig for alle, uavhengig av tro og livssyn
- gi gravplassene parkmessig kvalitet og universell utforming

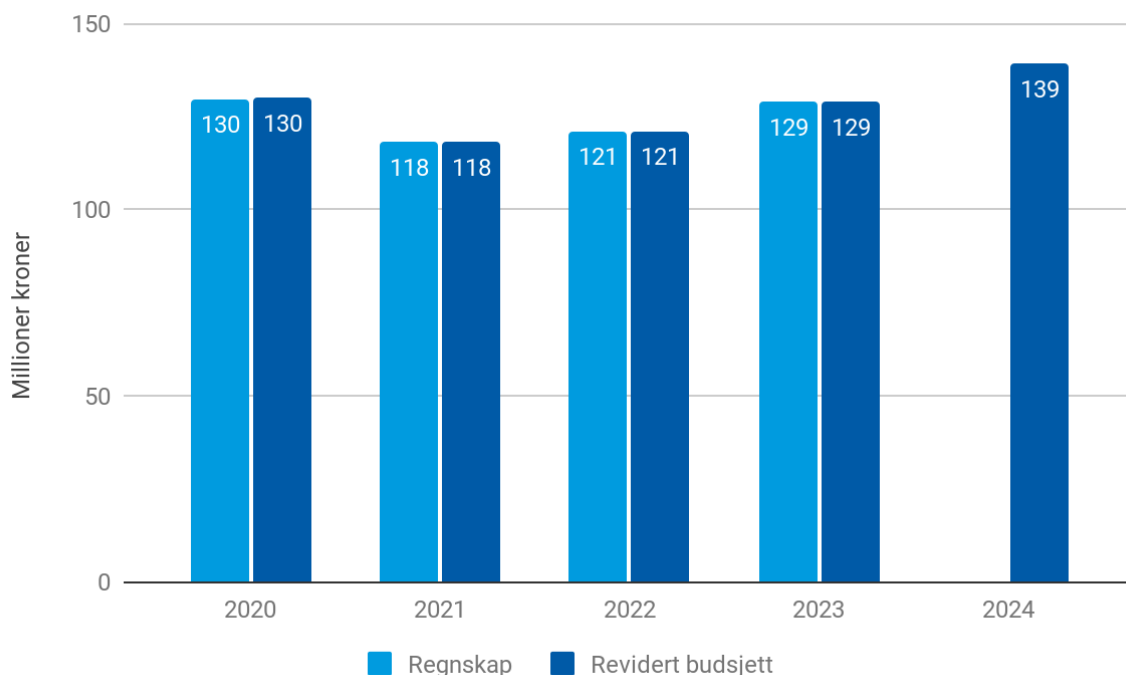
Det kommunale finansieringsansvaret for Den norske kirke lokalt følger av [Lov om tros- og livssynssamfunn](#) (trossamfunnsloven). Kommunen gir tilskudd til Den norske kirkes virksomhet lokalt. Dette gjelder tilskudd til bygging, vedlikehold og drift av kirkebygg og gravlunder. Tilskuddet skal sikre at kirkebyggene holdes i forsvarlig stand, slik at de kan benyttes til kirkelige handlinger. Tilskuddet skal også sikre at soknet har tilfredsstillende bemanning ved kirkelige handlinger. Kommunens tilskudd gis etter en vurdering av mottatt søknad fra Kirkelig fellesråd. I søknaden skal også tilskudd til kirkelig undervisning, diakoni og kirkemusikk inngå.

Trondheim kommune samarbeider med Den norske kirke om oppgaver som er viktige for å videreutvikle Trondheim til et nasjonalt kirkelig og religiøst tyngdepunkt. I dette ligger det at Trondheim skal:

- være et fast møtested for kirkemøtet
- være en viktig nasjonal og internasjonal arena for religionsdialog
- styrke framstillingen av Trondheim som kirkehovedstad
- styrke Nidaros domkirke som pilegrimsmål
- sikre Pilegrimsgården som pilegrimsmottak og overnattingssted

Økonomisk status

Figur 14-2-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

Reduksjonen i budsjett og regnskap fra 2020 til 2021 skyldes at staten fra 1.1.2021 overtok ansvaret for den kommunale delen av tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke. Driftsrammen til tjenesteområdet Kirke og gravlunder ble derfor redusert med 12,7 millioner kroner. Kommunedirektøren foreslår en netto driftsramme for kirke og gravlunder på 139 millioner kroner i 2024.

Prognosen for tjenesteområdet for 2023 er at området går i balanse.

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 14-2-1 viser indikatorer for Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk innen området kirke og gravlunder. Hensikten med tabellen er å få fram likheter og forskjeller mellom Trondheim og ASSS-kommunene. De ulike kategoriene er omtalt på [nettsidene](#) til ASSS-nettverket.

Tabell 14-2-1 Nøkkeltall Den norske kirke og gravlunder, ASSS 2022.

	Trondheim 2021	Trondheim 2022	Oslo 2022	Bergen 2022	Stavanger 2022	ASSS gj.snitt 2022
Prioritet						
Netto driftsutgifter til Den norske kirke	417	419	259	448	557	398
Netto driftsutgifter til kirkegårder, gravlunder og krematorier	153	154	137	192	262	147
Dekningsgrader						
Medlem av Den norske kirke i prosent av antall innbyggere	63,9	62,8	42,5	62,2	58,3	53,9

Tabellen viser indikatorer på kommunenes ressursbruk for drift av kirker og gravlunder. Kostra-tallene for 2022 viser at Trondheim kommune ligger noe over gjennomsnittet for ASSS-kommunene i ressursbruk til Den norske kirke per innbygger. Tilskuddet til drift av byens kirkegårder, gravlunder og krematorier i 2022 ligger også noe over gjennomsnittet i ASSS-kommunene, men under Bergen og Stavanger. Medlemmer av Den norske kirke i prosent av antall innbyggere, viser en reduksjon fra 2021 til 2022 i Trondheim kommune; noe som også er en gjennomgående trend i de andre ASSS-kommunene.

Driftsbudsjett

Tabell 14-2-2 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området kirke og gravlunder i perioden 2024-2027. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2023 per 31.12.2022. Tabell 14-2-3 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

Tabell 14-2-2 Budsjetttramme og rammeendring kirke og gravlunder. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	128,4	128,4	128,4	128,4
Pris- og lønnskompensasjon	5,0	5,0	5,0	5,0
Tekniske justeringer	0,3	0,3	0,3	0,3
Korrigert budsjett	133,7	133,7	133,7	133,7
Befolkningsvekst	0,5	0,9	1,4	1,7
Arealkompensasjon	0,0	0,4	0,4	0,8

Annen rammeendring	4,7	4,6	4,6	4,6
Forslag til netto driftsramme	138,9	139,6	140,1	140,8
Rammeendring	5,2	5,9	6,4	7,1

Tabell 14-2-3 Tiltak i kirke og gravlunder. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Drift av gravplasser	0	0,4	0,4	0,8
	02. Økte pensjonsutgifter	5,5	5,5	5,5	5,5
Endringer i tjenestetilbudet	03. Økt tilskudd til Den norske kirke, barn og unge	0,0	0,1	0,6	0,9
Effektiviseringstiltak	04. Effektivisering	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1
Sluttsum		5,2	5,9	6,4	7,1

1. Drift av nye og utvidede gravplasser

Kommunedirektøren foreslår å legge inn en økning på 0,4 millioner kroner fra 2025 til drift av ferdigstilte gravplasser og andre utbygginger/utvidelser som ventes ferdigstilt i planperioden. Dette økes til 0,8 millioner kroner i 2027. Økningen gjelder arealutvidelse på Tiller, Ranheim, Byneset og Leinstrand kirkegårder.

2. Økte pensjonsutgifter

Kirkelig fellesråd i Trondheim (KFiT) har redegjort for økte framtidige pensjonskostnader. Dette henger sammen med høyere lønnsoppgjør og prisstigning, som igjen påvirker avsetningskravet fra TKP. Fra 2024 slår kostnadene til reguleringspremie inn for fullt i KFiTs regnskaper; foreløpig beregnet til 14,4 millioner kroner høyere enn det som er avsatt i budsjettet til KFiT.

Kommunedirektøren foreslår å øke tilskuddet til KFiT med 5,5 millioner kroner fra 2024, og vil ha dialog med kirkevergen om hvilke tiltak som ellers iverksettes for å håndtere situasjonen.

3. Økt tilskudd til Den norske kirke, arbeid med barn og unge

Kommunedirektøren foreslår å legge inn økt tilskudd til Den norske kirke på 0,1 million kroner i 2025; økende til 0,9 millioner kroner i 2027. Økningen skal gå til arbeid med barn og unge, noe som ønskes prioritert og er omtalt i søknaden fra Kirkelig fellesråd i Trondheim.

4. Effektivisering

For å tilpasse driften til rammen foreslår Kommunedirektøren å legge inn en effektivisering på området på 0,3 millioner kroner i 2024.

Investeringsbudsjett

Kommunedirektøren foreslår bevilgning til nye og utvidede gravplasser og til erverv av ny grunn i tråd med demografisk vekst. Kommunedirektøren foreslår også bevilgning til rehabilitering av kirker, inventar/orgler og enøk/energistyling i kirkebygg.

Kommunedirektøren har ikke foreslått bevilgninger til investeringsprosjektene ny Charlottenlund kirke og Charlottenlund seremonibyg (livssynsåpent seremonirom) i fireårsperioden.

Tabell 14-2-4 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området kirke og gravlunder i perioden 2024-2027. Tabell 14-2-5 viser samlet finansiering av investeringsprosjektene for kirker og gravlunder i perioden 2024-2027.

Tabell 14-2-4 Investeringer i kirker og gravlunder i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Kirkebygg	108,3	0,0	108,3	31,1	26,7	28,0	22,5
02. Gravplasser	211,2	0,0	211,2	40,0	55,5	64,5	51,2
03. Mindre erverv av grunn mm	0,0	0,0	0,0	7,2	3,2	3,2	3,2
04. Charlottenlund gravlund, fortau	24,9	21,2	3,7	3,7	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	344,4	21,2	323,2	82,0	85,4	95,7	76,9

Tabell 14-2-5 Finansiering for investeringsprosjektene for kirker og gravlunder i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	81,4	85,4	95,7	76,9
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	0,6	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	82,0	85,4	95,7	76,9

1. Kirkebygg

Kirkelig fellesråd søker Trondheim kommune om investeringstilskudd til rehabilitering av kirker, tilrettelegging for universell utforming, bygging/rehabilitering av orgler, rehabilitering av inventar (kulturhistorisk) og enøktiltak for totalt 113,5 millioner kroner (eksklusive merverdiavgift) i planperioden 2024-2027. Dette fordeles med 31,1 millioner kroner i 2024, 26,7 millioner kroner i 2025, 31 millioner kroner i 2026 og 24,5 millioner kroner i 2027. Søknad om tilskudd til ny Charlottenlund kirke kommer i tillegg, jamfør egen omtale nedenfor.

Søknaden om investeringsmidler er basert på prosjekter foreslått i tidligere langtidsbudsjett, sist for perioden 2023-2026. Ved budsjettering tas det utgangspunkt i å sikre finansiering for pågående og kontraherte prosjekter, dernest funn i tilstandsanalyse, egnethet og øvrige kartlagte behov og prioriteringer. Kirkevergens kartlegging av inventar og status for orgelparken, er også viktige grunnlag for prioriteringene.

Kirkebyggene vil erfaringsmessig ha et årlig samlet vedlikeholdsbehov på 15-20 millioner kroner, for ikke å opparbeide for stort etterslep. I dette anslaget er eventuelle nybygg og ekstra store utvidelser og rehabiliteringer ikke medtatt.

Kommunedirektøren foreslår i hovedsak å imøtekomme fellesrådets søknad ved å legge inn 108,3 millioner kroner i perioden. Det foreslås lagt inn til sammen fem millioner kroner mindre i årene 2026 og 2027 enn det er søkt om. Endringer i framdrift vil kunne påvirke det enkelte års resultat i forhold til budsjett.

Charlottenlund kirke

Detaljregulering av Yrkeskolevegen 18 ble vedtatt av bystyret i sak [18/23](#).

Reguleringsplanen omfatter kirkebygg, barnehage og helse- og velferdssenter, samt boliger på Charlottenlund.

Kirkelig fellesråd søker også om 138 millioner kroner til å bygge ny Charlottenlund kirke. Søknadsbeløpet fordeler seg med åtte millioner kroner i 2024, 50 millioner kroner i 2025, 60 millioner kroner i 2026 og 20 millioner kroner i 2027. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å imøtekomme søknaden om bevilgning til ny kirke på Charlottenlund.

2. Gravplasser

Kirkelig fellesråd søker om totalt 262,2 millioner kroner i planperioden til utbygging av nye og rehabilitering av eksisterende gravplasser, tilrettelegging for universell utforming, miljøstabilisering av plastgraver, innkjøp av maskiner til gravplassene og rehabilitering av Domkirkegården. Søknadsbeløpet fordeles med 51 millioner kroner i 2024, 65,5 millioner kroner i 2025, 75 millioner kroner i 2026 og 70,7 millioner kroner i 2027.

Søknad om tilskudd til livssynsåpent seremonirom på Charlottenlund kommer i tillegg. Kostnad er anslått til 90 millioner kroner, fordelt med tre millioner kroner i 2024, 60 millioner kroner i 2025, 25 millioner kroner i 2026 og to millioner kroner i 2027.

Søknad om investeringsmidler tar utgangspunkt i gjeldende plan og i å sikre finansiering for pågående prosjekter og prosjekter hvor det er inngått kontrakt. Planen er justert for oppdatering av kostnadsestimater, forskyvninger i framdrift, nye innmeldte behov, tilstandsanalyser, samt behov som følge av forventet befolkningsutvikling og demografiske forhold på lengre sikt. En plan- og byggeprosess kan ta nærmere ti år.

Det er fortsatt press på kirkegårdsareal for Heimdal menighet. Avslag for utbygging på Kattem/Ust medfører behov for snarlig etablering av nytt gravplassareal. Det jobbes med dette i samarbeid med fellesrådet. I tillegg må andre prosjekter forskutteres, blant annet Tiller ny utvidelse, Bratsberg og Klæbu. For Klæbu gjenstår endelig avklaring av tilgang til området, da dette opprinnelig er Opplysningsvesenets fonds eiendom.

Andre prosjekter i økonomiplanperioden er blant annet å videreføre prosjektet med gjenbruk av kistegraver, rehabilitering av Domkirkegården, utvidelse av Byneset kirkegård, utvidelse/oppgradering av driftsgårder og minnelunder.

Grunnet vekst i antall kremasjoner de senere år og hittil i 2023, er den totale kapasiteten i ferd med å bli sprengt og kremasjonsovnene er belastet mer enn forventet. Ovnene må derfor rehabiliteres og ombygges.

Kommunedirektøren foreslår å imøtekomme fellesrådets søknad med til sammen 211,2 millioner kroner i perioden. Endringer i framdrift vil kunne påvirke det enkelte års resultat i forhold til budsjett. Som følge av forsinkelser i framdrift på en del prosjekter de siste årene, har fellesrådet opparbeidet fondsmidler som må benyttes til å finansiere deler av økt behov for investeringer i planperioden.

Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å imøtekomme søknaden om 90 millioner kroner til livssynsåpent seremonibygge på Charlottenlund.

3. Mindre erverv av grunn med mer

Kommunedirektøren foreslår å sette av til sammen 16,8 millioner kroner årlig i årene 2024-2027 til forberedelser, diverse grunnundersøkelser, planarbeid og gjennomføring av mindre grunnerverv.

4. Charlottenlund gravlund - fortau

Forsinkelser i prosjektet medfører at kostnadene forskyves noe, og det er behov for å bevilge 3,7 millioner kroner i 2023.

14.3. Idrett og friluftsliv

Plan for idrett og fysisk aktivitet 2015-2020 (bystyresak [50/15](#)) og [Kommunedelplan for friluftsliv og grønne områder](#) (bystyresak [126/23](#)) er viktige styringsverktøy innenfor forvaltningen av idretts- og friluftslivsområdet. Kommunedirektøren følger opp planene i nært samarbeid med aktører både internt i kommunen og eksternt, hvor blant annet [Idrettsrådet i Trondheim](#) har en sentral rolle.

Om området

1 enhet

80 000 innbyggere i organisert idrett

11 årsverk

700 kilometer turveger og turstier

300 kilometer preparerte skiløyper

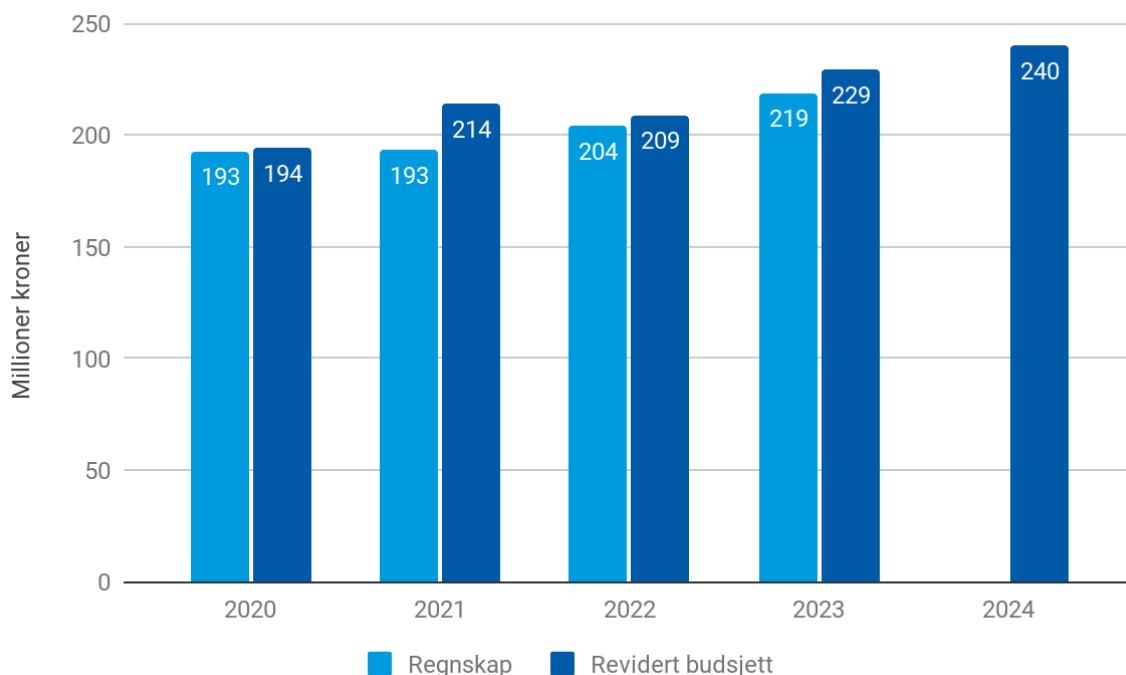
Tjenesteområdet omfatter:

- Planlegging og etablering av nye anlegg for idrett, friluftsliv og egenorganisert fysisk aktivitet.
- Forvaltning og drift av kommunale idrettsanlegg.
- Forvaltning og drift av byens friluftsområder i marka og i nærområdene: skiløyper, turveier og turdrag, badeplasser og Munkholmen.
- Forvaltning og drift av nærmiljøanlegg.
- Tilskudd til frivilligheten innen idrett, friluftsliv og nærmiljøanlegg og aktivitet.

[Enhet for idrett og friluftsliv](#) er sentral i kommunens forvaltning, strategiske planlegging og anleggsutvikling. Enheten samarbeider tett med Trondheim bydrifts avdeling for [idrett](#), [park og skog](#), som drifter kommunens idretts- og friluftslivsanlegg.

Økonomisk status

Figur 14-3-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

Endringene i budsjettet mellom år har blant annet sammenheng med investeringstilskudd/leie til idrettslag som bygger egne flerbrukshaller. Midler til større *engangstiltak* slik som tilskudd til ishall på Klett, ekstra kommunale midler til spillemiddelberettigede anlegg (fotballhall Trygg/Lade og Vassfjellet vinterpark) påvirker også budsjettet mellom år. Kommunedirektøren foreslår en netto driftsramme for Idrett og friluftsliv på 240 millioner kroner i 2024.

Prognosen for idrett og friluftsliv er et mindreforbruk på ti millioner kroner. 12,6 millioner kroner av tilskuddet til ishall på Klett vil bli forskjøvet, og arbeidet med reguleringsplan av Sluppenbølgen, antatt 0,9 millioner kroner, vil skje i 2024. Det antas at om lag tre-fem millioner kroner i utgifter til provisorier til prøve-VM på ski vil påløpe i slutten av 2023.

Sammenligning med andre kommuner

Tabell 14-3-1 viser indikatorer for sammenligning av ressursbruken mellom Trondheim og ASSS-kommunene innen idrettsområdet. Hensikten med tabellen er å få fram likheter og forskjeller mellom Trondheim og ASSS-kommunene. De ulike kategoriene er omtalt på [nettsidene](#) til ASSS-nettverket.

Tabell 14-3-1 Nøkkeltall Idrett og idrettsbygg, ASSS 2022

	Trondheim 2021	Trondheim 2022	Oslo 2022	Bergen 2022	Stavanger 2022	ASSS gj.snitt 2022
<i>Prioritet</i>						
Netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg per innbygger	556	505	1 162	989	1 145	966
Netto driftsutgifter idrett per innbygger	574	609	211	262	495	292
SUM	1 130	1 114	1 373	1 251	1 640	1 258

Trondheim kommune eier en lavere andel av totalt antall idrettsanlegg i kommunen enn gjennomsnittet for de øvrige ASSS-kommunene. Dette er en årsak til at Trondheim kommune har lavere ressursbruk på kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg per innbygger enn gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Trondheim ligger over gjennomsnittet i ressursbruk per innbygger til idrett. Hovedårsaken er at Trondheim har flere private idrettsanlegg enn gjennomsnittet for ASSS-kommunene, og kommunen bruker da relativt mer ressurser på anleggs- og driftstilskudd til idrettslagene. Tallene for netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg/-anlegg og til idrett per innbygger bør derfor sees i sammenheng. Tallene for 2022 viser at Trondheim kommune i sum i ressursbruk til idrett og drift av kommunale idrettsbygg/-anlegg ligger noe under gjennomsnittet for de øvrige ASSS-kommunene.

Driftsbudsjett

I forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 må Kommunedirektøren gjøre noen prioriteringer, slik at de viktigste forholdene ivaretas. Dette blir gjort på grunnlag av tidligere politiske vedtak og de overordnede periodemålene for området, men også andre forhold kan spille inn.

Kommunedirektøren foreslår å videreføre investeringstilskuddet til en ny idrettshall. Kommunedirektøren foreslår også å videreføre tilskuddsordningen i 2024 til idrettslag med kunstgressbaner uten plastholdig løst fyllmateriale. Videre foreslås det å øke midlene

til snøproduksjonen i Granåsen for å sikre forholdene til VM på ski i 2025, og å legge inn driftsmidler til oppgraderte nettverkløsninger i Granåsen.

Forslag til driftsbudsjett for 2024-2027

Tabell 14-3-2 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for tjenesteområdet Idrett og friluftsliv i perioden 2024-2027. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett for 2023 per 31.12.2022. Tabell 14-3-3 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

Tabell 14-3-2 Budsjettamme og rammeendring Idrett og friluftsliv. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	220,5	220,5	220,5	220,5
Pris- og lønnskompensasjon	6,5	6,5	6,5	6,5
Tekniske justeringer	0,9	0,9	0,9	0,9
Korrigert budsjett	227,9	227,9	227,9	227,9
Befolkningsvekst	0,1	0,0	-0,4	-0,4
Arealkompensasjon	4,3	4,3	4,3	4,3
Annen rammeendring	7,6	-2,2	-39,4	-39,4
Forslag til netto driftsramme	239,8	230,0	192,4	192,4
Rammeendring	11,9	2,1	-35,5	-35,5

Tabell 14-3-3 Tiltak i idrett og friluftsliv. Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Driftsmidler til turveger/-stier, løyper og andre friluftslivstiltak	1,2	1,2	1,2	1,2
	02. Driftsmidler til nye og oppgraderte idrettsanlegg	2,8	2,8	2,8	2,8
	03. Driftsmidler til nærmiljøanlegg	0,3	0,3	0,3	0,3
	04. Nye utelys i Leangen idrettspark, besparelse	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Endringer i tjenestetilbudet	05. Investeringstilskudd privat hall	19,5	0,0	0,0	0,0
	06. Leie/kap.tilskudd privat hall	0,0	2,1	2,1	2,1
	07. Tilskudd til kunstgress gummigranulat	0,0	-3,0	-3,0	-3,0
	08. Kjøp av halltid private haller	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
	09. Tilskudd til ishall Klett	-13,3	-13,3	-13,3	-13,3
	10. Driftstilskudd til ishall Leinstrand	0,5	1,0	1,0	1,0
	11. Håndball-VM 2025	-1,0	0,0	-1,0	-1,0
	12. Ski-VM, Hosting Contract	15,0	36,2	0,0	0,0
	13. NM-veka	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
	14. Fotballhall Trygg Lade 10 %	-4,3	-4,3	-4,3	-4,3

	15. Vassfjellet vinterpark, 10 %	-7,8	-7,8	-7,8	-7,8
	16. Spillemidler	-0,5	-10,0	-10,0	-10,0
	17. Tilskudd til økte kostnader idrettslag	0,0	-1,5	-1,5	-1,5
	18. Snøproduksjon Granåsen	1,5	1,5	1,5	0,0
	19. Drift av ny nettverksløsning for idrettsnett, Granåsen	1,0	1,7	1,7	1,7
	20. Harmonisere hallavtaler med idrettslag til vedtatt mal	-0,6	-1,4	-1,4	-1,4
	21. Kjøp av utstyr i idrettshaller	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2
	22. Endret nivå, standard drift av idretts-og friluftslivsbygg	0,0	-1,0	-1,4	0,0
Sluttsum		11,9	2,1	-35,5	-35,5

1. Driftsmidler til turveier/-stier, løyper og andre friluftstiltak

Kommunedirektøren foreslår å øke rammen for drift av nye og oppgraderte skiløyper, lysløyper, turveier/-stier og badeplasser. Økt behov fra 2024 er beregnet til 1,2 millioner kroner. Dette omfatter blant annet drift av nytt offentlig toalett ved Rotvollfjæra, nye snarveier etablert i 2023, økt standard på Ladestien fra Korsvika til Østmarkneset, drift av nye badebrygger, og drift av ny turvei og skiløype mellom Granåsen og Rønningen.

2. Driftsmidler til nye idrettsanlegg

Kommunedirektøren foreslår å øke driftsmidler til nye og oppgraderte idrettsanlegg med 2,8 millioner kroner fra 2023. Dette omfatter i hovedsak økte driftsutgifter for nye og oppgraderte anlegg i Granåsen.

3. Driftsmidler til nye nærmiljøanlegg og aktivitetsparker

Kommunedirektøren foreslår å øke driftsmidler til nye nærmiljøanlegg og aktivitetsparker med 0,3 millioner kroner fra 2024, der Uståsen aktivitetspark og Reppe aktivitetspark ferdigstilles.

4. Nye utelys i Leangen idrettspark, besparelse

Nye utelys i Leangen idrettspark forventes å medføre en innsparing på om lag 0,1 million kroner årlig som foreslås lagt inn fra 2024.

5. Investeringsstilskudd til nye private haller

Kommunedirektøren foreslår å legge inn investeringsstilskudd på 19,5 millioner kroner i 2024 til å bygge en ny idrettshall i regi av idrettslag; i tråd med vedtak i formannskapssak [139/21](#). Reguleringsplanen for idretts- og skoleområdet på Eberg ble sendt på høring våren 2023, med høringsfrist i september. Reguleringsplanen forventes til sluttbehandling i bystyret i løpet av våren 2024.

6. Leie og kapitaltilskudd til nye private haller

Bystyret vedtok i sak [153/16](#) maler for finansierings- og driftsavtaler. Disse er grunnlag for avtaler som skal inngås mellom kommunen og idrettslag når bygging av idrettshall skjer i regi av lagene.

Kommunedirektøren foreslår å legge inn midler til kapitaltilskudd og leie til en ny hall fra 2025, jamfør punkt 5 over.

7. Tilskudd til kunstgressbaner uten plastholdig løst fyllmateriale

I sak [19/22](#) vedtok bystyret at Kommunedirektøren i kommende handlings- og økonomiplaner skal vurdere en økonomisk støtteordning til idrettslag som skal bygge nye og rehabilitere eksisterende kunstgressbaner. Formannskapet vedtok retningslinjer for ordningen i sak [199/22](#); *Innretning av tilskuddsordning - 5 millioner kroner avsatt til kunstgress uten innfyll*. Ordningen skal være med på å bistå idrettslagene i håndtering av granulater i tråd med ny vedtatt forskrift, og overgang til mer miljøvennlige kunstgressflater. Kommunedirektøren foreslår å videreføre tre millioner kroner til tiltaket også i 2024.

8. Kjøp av halltid i fylkeskommunale og private idrettshaller

Kommunens hallkapasitet har økt de senere årene. Det har skjedd gjennom realisering av flere idrettshaller sammen med idretten, og ved at Trøndelag fylkeskommune har vedtatt gratis utleie av fylkeskommunale lokaler til aktiviteter for barn og unge under 19 år (sak [48/22](#)). Kommunedirektøren foreslår en gradvis reduksjon i rammen for kjøp av tid i fylkeskommunale og private haller. Kjøp av halltid foreslås redusert med 0,5 millioner kroner fra 2024.

9. Tilskudd til ishall på Klett

Det er totalt bevilget 14,8 millioner kroner i investeringstilskudd/regulering til ishall på Klett i regi av Leinstrand IL. Av dette ble 1,5 millioner kroner benyttet til reguleringsarbeid i 2022. I 2023 ble det bevilget 13,3 millioner kroner i tilskudd til ishall på Klett, og dette tas ut igjen fra 2024.

10. Driftstilskudd ishall, Leinstrand IL

Når etablering av ishall i regi av Leinstrand IL er nærmere avklart, vil Kommunedirektøren legge fram en driftsavtale for laget, i tråd med bystyrets vedtak i sak [234/20](#).

Kommunedirektøren foreslår å legge inn 0,5 millioner kroner i driftstilskudd til Leinstrand ILs ishall, som delårsvirkning i 2024.

11. Håndball-VM 2023 og 2025

Trondheim skal være vertsby for deler av håndball-VM for kvinner i 2023 og håndball-VM for menn i 2025. Trondheim kommune må bidra med midler til markedsføring av arrangementene, "fanzone" (samlingspunkt for supportere), aktiviteter for barn og unge, pynting av byen, utgifter til brøyting og strøing, utkjøp av parkeringsplasser, offisiell middag med mer. Basert på erfaringstall fra håndball-EM for menn i januar 2020, er det bevilget en million kroner til håndball-VM for kvinner i 2023. Kommunedirektøren foreslår å legge inn samme sum i 2025 til håndball-VM for menn.

12. Ski-VM 2025, Hosting Contract

I tråd med vertskapsbyavtalen [Hosting contract](#), som er inngått mellom Trondheim kommune og Norges skiforbund om VM på ski i 2025, har kommunen ansvaret “for å bygge og stille til disposisjon et anlegg (permanente anlegg og provisoriske løsninger) godkjent av FIS og som tilfredsstillende alle de krav som følger av FIS’ tekniske manualer, Hosting Contract med vedlegg, og eventuelle vilkår som senere vil bli stilt av FIS med hjemmel i Hosting Contract”.

Kommunedirektøren foreslår å legge inn 51,2 millioner kroner til kommunens forpliktelser her; fordelt på 15 millioner kroner i 2024 og 36,2 millioner kroner i 2025.

13. NM-veka 2023

I 2023 ble det bevilget 1,5 millioner kroner til NM-veka, og dette tas ut igjen fra 2024.

14. Fotballhall Trygg Lade, ti prosent

Som et ledd i å gi ti prosent av spillemiddelgodkjente kostnader til bygging av nye anlegg, ble det i 2023 bevilget 4,3 millioner kroner i tilskudd til fotballhall (som del av kombihall i regi av SK Trygg/Lade). Dette tas ut igjen fra 2024.

15. Vassfjellet vinterpark, ti prosent

Som et ledd i å gi ti prosent av spillemiddelgodkjente kostnader til bygging av nye anlegg, ble det i 2023 bevilget 7,8 millioner kroner i tilskudd til Vassfjellet vinterpark, fase 2. Dette tas ut igjen fra 2024

16. Spillemidler

For å bidra til at flere mindre anlegg blir realisert i regi av idrettslagene, vedtok bystyret ti millioner kroner ekstra i tilskudd til fordeling både i 2023 og 2024. Kommunedirektøren foreslår å redusere dette med 0,5 millioner kroner i 2024, og midlene tas ut igjen fra 2025.

17. Tilskudd idrett, økte kostnader

Bystyret vedtok å bevilge 1,5 millioner både i 2023 og 2024 for å kompensere særskilt økte kostnader for idretten. Dette tas ut igjen fra 2025.

18. Snøproduksjon i Granåsen

Trondheim er vertsby for flere internasjonale renn i perioden: WC hopp (Raw Air) og kombinert mars 2024, verdenscup i kombinert 15.-17. mars 2024, VM på ski februar/mars 2025, verdenscup langrenn desember 2025, junior-VM ski 2026 og verdenscup langrenn 2027. For å sikre at konkurransene kan gjennomføres med tilfredsstillende snøforhold, er det behov for økt produksjon av kunstsne og lagring av denne. Arbeidet må starte opp allerede i 2023. Bystyret bevilget 1,5 millioner kroner i økt ramme til formålet i første økonomirapport 2023 (sak [76/23](#)), og Kommunedirektøren foreslår å videreføre økt produksjon/økt ramme med 1,5 millioner kroner til og med 2026.

19. Drift av ny nettverkløsning for idrettsnett i Granåsen

Ny IT-infrastruktur må etableres og testes i god tid før VM på ski i 2025. Det er potensielt mange kilder til feil som må testes og lukes bort for å få en plettfri gjennomføring. Dette må skje i sammenheng med forberedelser til en “generalprøve”. Under VM i 2025 vil “alles”

øyne være rettet mot Trondheim. Eventuelle utfordringer med teknisk infrastruktur vil gi store omdømmemessige skadevirkninger for arrangørene, Trondheim kommune og leverandør av teknisk infrastruktur. Infrastrukturen vil være grunnmuren for arrangementets gjennomføring. Beløpene her gjelder Granåsen, men det er også behov for tilsvarende oppgradering av nettverket ved andre arenaer som Stadion på Øya, Leangen ishall og Lade idrettsarena.

Etableringen i Granåsen skjer i slutten av 2023, og driftskostnader vil påløpe fra 2024. Kostnadene gjelder drift av nettverk/system, lisens og support. Kommunedirektøren foreslår å legge inn en million kroner i 2024, økende til 1,7 millioner kroner fra 2025.

20. Harmonisere hallavtaler med idrettslag til vedtatt mal

Kommunedirektøren har startet arbeidet med å reforhandle avtaler med idrettslag om bygging av idrettshaller. Dette gjelder avtaler som ble inngått før 2014 og som ble inngått før felles avtalemål ble vedtatt, jamfør sak [153/16](#); *Avtaler mellom Trondheim kommune og idrettslag ved bygging av idrettshall i regi av idrettslag*. Ved å harmonisere disse avtalene med de fem avtalene som er inngått i henhold til ny avtalemål, vil Kommunedirektøren kunne omdisponere midler til andre nødvendige utgifter innen området. Kommunedirektøren foreslår å legge inn en delårseffekt på 0,6 millioner kroner i 2024, økende til 1,4 millioner kroner i helårseffekt fra 2025.

21. Kjøp av utstyr i idrettshaller

Som et ledd i å tilpasse aktiviteten til rammen, foreslår Kommunedirektøren en reduksjon i kjøp av utstyr til kommunale og private idrettshaller på 0,3 millioner kroner fra 2024.

22. Endret nivå/standard drift av idretts- og friluftslivsanlegg

For å tilpasse driften til rammen, foreslår Kommunedirektøren en reduksjon innen drift av idretts- og friluftslivsanlegg på 1 million kroner i 2025, økende til 1,4 millioner kroner i 2026.

Reduksjonen vil kunne få konsekvenser for driften av kommunens idrettsanlegg, løyper og turdrag. Idretts- og friluftslivsområdet ser hele tida på arbeidsutførelse, omdisponeringer og bemanning innenfor driftsområdet, og vurderer også muligheter for ytterligere innsats av frivilligheten.

Investeringsbudsjett

I forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027 har Kommunedirektøren prioritert ferdigstilling av [Granåsen idrettspark](#) gjennom å følge opp byggingen av fotballhall, jamfør bystyresak [63/23](#); *Granåsen fotballhall - investeringsbeslutning*.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge midler til bydelsbasseng øst og til ishall på Tiller, og vil komme tilbake til egne saker om disse prosjektene.

I investeringsbudsjettet for 2024 på 232 millioner kroner foreslår Kommunedirektøren at det avsettes 207 millioner kroner til idrettsformål, 21 millioner kroner til friluftstiltak og fire millioner kroner til nærmiljøanlegg.

Tabell 14-3-4 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området Idrett og friluftsliv i perioden 2024-2027. Tabell 14-3-5 viser samlet finansiering av investeringsprosjektene for Idrett og friluftsliv i perioden 2024-2027.

Tabell 14-3-4 Investeringer i idrett og friluftsliv i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Investering i friluftsliv og grønne områder (PFG)	40,0	0,0	40,0	10,0	10,0	10,0	10,0
02. Tursti langs Nidelva til Klæbu	45,1	8,3	36,8	4,3	15,2	17,3	0,0
03. Nærmiljøanlegg	14,8	0,0	14,8	3,7	3,7	3,7	3,7
04. Mindre investeringer idrett	10,8	0,0	10,8	2,7	2,7	2,7	2,7
05. Bydelsbasseng Øst	600,0	0,5	599,5	4,5	10,0	85,0	500,0
06. Ishall Tiller	600,0	0,0	600,0	0,0	0,0	40,0	196,0
07. Oppgradering av lysløyper	10,2	7,6	2,6	2,6	0,0	0,0	0,0
08. Skistua Markaportal - nytt servicebygg	5,3	2,7	2,6	2,6	0,0	0,0	0,0
09. Vassfjell-løypa	1,8	0,1	1,7	1,7	0,0	0,0	0,0
10. Granåsen fotballhall	323,8	155,0	168,8	168,8	0,0	0,0	0,0
11. Granåsen: Overordnet planlegging (utvikling, prosjektering, prosjektledelse)	55,0	52,0	3,0	3,0	0,0	0,0	0,0
12. Granåsen: Rekkefølgekrav Smistadveien/områdeplan	175,3	154,3	21,0	21,0	0,0	0,0	0,0
13. Granåsen aktivitetspark	10,0	3,3	6,7	6,7	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	1892,1	383,8	1508,3	231,6	41,6	158,7	712,4

Tabell 14-3-5 Finansiering for investeringsprosjektene for idrett og friluftsliv i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	193,5	34,7	111,8	558,7
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	38,1	6,9	26,5	118,7
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	20,5	35,0
Sluttsum	231,6	41,6	158,7	712,4

1. Investeringer friluftsliv og grønne områder (PFG)

Investeringsposten gjelder oppfølging av tiltak i [Kommunedelplan for friluftsliv og grønne områder](#), der det er vedtatt at friluftslivsområdet i tråd med planen skal:

- Etablere et sammenhengende nett av turveier og skiløyper
- Etablere markaportaler til sentrale friluftslivsområder i kommunen
- Oppgradere eksisterende badeplasser og etablere nye

Oppfølging av tiltak er i tråd med vedtak i bystyresak [126/23](#); *Kommunedelplan for friluftsliv og grønne områder*, f-sak [243/20](#); *Investeringer innenfor friluftslivsområdet 2020 - vedtatte prosjekter og prioriteringer framover* og f-sak [184/20](#); *Plan for å øke kvaliteten på badeplassene i Trondheim*.

Kommunedirektøren foreslår å legge inn ti millioner kroner hvert av årene i planperioden til gjennomføring av tiltak for friluftslivet.

2. Tursti langs Nidelva til Klæbu

Nidelvstien har blitt behandlet i en rekke saker i politiske fora, sist i bygningsrådets sak [150/23](#); *Turstitrasé fra Øvre Leirfossen til Hyttfossen, detaljregulering, offentlig ettersyn*, der forslaget til reguleringsplan ble sendt på høring og til offentlig ettersyn.

Det er fortsatt usikkerhet knyttet til kostnadene fram til reguleringsplanarbeidet har avklart de formelle rammene for prosjektet. Eksempelvis vil vedtatt plan bety bygging av to eller tre brukryssinger som ikke er finansiert i handlings- og økonomiplanen. Kommunedirektørens vurdering er at prosjektet kan gjennomføres på en slik måte at strekningene med brukryssinger kan bygges i sammenheng med overordna prioritering av ulike delstrekninger, og at gjennomføringen av disse vil utgjøre en vesentlig kvalitetsheving av friluftslivstilbudet i kommunen, selv om hele Nidelvstien ikke er bygd ferdig.

Prosjektet var tidligere kostnadsberegnet til, og finansiert med, 51 millioner kroner. I handlings- og økonomiplan for 2021-2024 ble rammen redusert med ti millioner kroner. Nåværende kostnadsramme med prisjustering er derfor 45,1 millioner kroner. Noe av dette er allerede benyttet til planlegging og utarbeidelse av reguleringsplanen. Resterende midler i planperioden, 36,8 millioner kroner, fordeles på årene 2024-2026.

3. Nærmiljøanlegg

Det er et vedvarende behov for etablering av nye nærmiljøanlegg for egenorganisert fysisk aktivitet. Nærmiljøanlegg og videre oppfølgingspunkter er nærmere omtalt i bystyresak [126/23](#); [Kommunedelplan for friluftsliv og grønne områder](#).

Kommunedirektøren foreslår å videreføre ordningen med midler til nærmiljøanlegg; jamfør Kommunedirektørens orientering i f-sak [24/23](#); *Bruk av nærmiljømidler 2022 og planlagt bruk 2023*.

Det foreslås å legge inn 3,7 millioner kroner for hvert av årene i planperioden.

4. Mindre investeringer idrett

Innenfor idrett- og friluftslivsområdet er det behov for en årlig budsjettpost for å håndtere

mindre og eventuelt uforutsette utfordringer/må-prosjekter i løpet av året. Kommunedirektøren foreslår å videreføre bevilgningen på 2,7 millioner kroner årlig til mindre investeringer.

5. Bydelsbasseng Øst

Formannskapet bevilget 435 000 kroner til programmering/plan og funksjonsprogram for bydelsbasseng øst på Moholt, som del av vedtaket i sak [45/21](#); *Utredningsmidler 2021* .

Mulighetsstudiet er gjennomført og viser byggbarheten av ulike romprogram. Studiet så også på mulighet for sambruk av tomta sammen med Studentsamskipnaden i Trondheim. Kommunedirektørens vurdering er at kostnadsanslagene i mulighetsstudiet er beheftet med stor usikkerhet, og at det byggbare konseptet må detaljeres og utredes mer i detalj i skisseprosjekt og når formell usikkerhet er mer avklart i reguleringsplanarbeidet. Kommunedirektøren har derfor lagt inn bassengkostnader på 600 millioner kroner for “middels”-konseptet i forslag til handlings- og økonomiplan 2024-2027. Mulighetsstudiet skal i tråd med kommunens økonomireglement, behandles politisk som en sak om retningsvalg for prosjektet.

Investeringstakten som det legges opp til i forslaget til handlings- og økonomiplan fordrer reguleringsplanarbeid i 2023 og 2024, med oppstart av forprosjekt eller samspillskontrakt i 2025 og bygging i 2026 og 2027.

Til reguleringsarbeidet beregnes det benyttet 0,5 millioner kroner i 2023 og 4,5 millioner kroner i 2024. I årene 2025-2027 foreslås det lagt inn 595 millioner kroner til forprosjektet og byggingen, med utgangspunkt i nåværende grove kostnadsestimater.

6. Ny ishall

Formannskapet vedtok i sak [304/22](#); *Tiller ishall - konseptvalg* at det skulle reguleres for et areal til ishall tilsvarende alternativ 2 i konseptutredningen. I sak [53/23](#); *Byarena for ishockey i Trondheim - drøfting av videre framdrift* vedtok formannskapet blant annet følgende (vedtakspunkt nr 4):

Publikumsarena bygges integrert i anlegget på Tiller i fase 1. Det forutsetter at fotavtrykket til bygningsmasse på tomtearealet som reguleres til is- og idrettsflater tilsvarer alternativ 2 i Tiller idrettspark-saken. Den ene ishallflata omgjøres til en publikumsarena med VIP og tribunefasiliteter, og den andre isflata blir en rein treningsflate.

Kommunedirektøren vil i løpet av høsten 2023 legge fram en ny sak om videre retningsvalg som oppfølging av formannskapets vedtak i sak 53/23.

Planforslaget til reguleringsplan for Tiller idrettspark og skisseprosjektet for ishall er ferdigstilt fra forslagsstiller 1. september og oversendt til plan- og bygningsmyndigheten.

Kommunedirektøren foreslår å legge inn 40 millioner kroner i 2026 for å starte opp arbeidet med ny ishall. I årene 2027-2028 foreslås det lagt inn 560 millioner kroner (grovt estimat) til byggingen.

7. Oppgradering av lysløyper

Oppgradering av lys var i hovedsak ferdig til vintersesongen 2023. Resterende midler benyttes til å bistå de idrettslagene som har behov for større oppgraderinger av sitt løypenettet, slik at lysløypene fungerer som tiltenkt. Flere av løypene er smale, og med stadig større prepareringsutstyr er det behov for tiltak som anses som for store for et idrettslag å utføre på dugnad. Arbeidet slutføres i 2024.

8. Skistua markaportal - nytt servicebygg

Ved behandling av sak om første økonomirapport 2020 (sak [109/20](#)) vedtok bystyret å bevilge fem millioner kroner til Skistua markaportal - nytt servicebygg. Oppstart av prosjektet har avvartet vedtaket om kommunalt vann- og avløpsanlegg (VA) opp til Skistua. I påvente av det kommunale prosjektet har Forsvarsbygg gitt en midlertidig tillatelse til å koble seg på deres VA-anlegg. Kommunedirektøren går nå i gang med anbudsprosessen for toalettbygget, med forventet byggestart våren 2024. Endelige kostnader for arbeidene vil bli klarlagt når prosjektet har vært ute på anbud.

9. Vassfjell-løypa

Komplett reguleringsplanforslag for Vassfjellløypa på strekningen Skjøla-Vassfjellet er under sluttbehandling hos Byplankontoret. Det pågår dialog med aktuelle grunneiere for å optimalisere reguleringsplanen. Planen forventes til sluttvedtak i løpet av vinteren 2023/2024. Behov for noe midler er påregnet i 2024. Inntil videre er prosjektets byggefase stilt i bero, og kommunedirektøren har derfor ikke foreslått å legge inn særlige midler til byggefasen i denne økonomiplanen. Prosjektets totale kostnad er beregnet til 13,7 millioner kroner. Kommunedirektøren vil vurdere å se prosjektet i sammenheng med porteføljen til *investeringer friluftsliv og grønne områder*, og vil komme tilbake til dette i fremtidige handlings- og økonomiplaner.

Granåsen idrettspark

[Granåsen idrettspark](#) videreutvikles som et helårs hverdagsanlegg tilrettelagt for trening og konkurranser, barn og unge, paraidrett og store konserter. Anlegget skal utvikles som et moderne idrettsanlegg rustet til store arrangementer som World Cup og VM på ski, med særlig vekt på nordiske grener og skiskyting.

10. Granåsen fotballhall

Det vises til bystyresak [63/23](#); *Granåsen fotballhall - investeringsbeslutning*, der det er vedtatt en investeringsramme på til sammen 310 millioner kroner: 300 millioner kroner til fotballhall og ti millioner kroner til oppfyllelse av rekkefølgekrav. Oppjustert for høyere prisstigning foreslås rammen til 323,8 millioner kroner der de siste 168,8 millioner kroner foreslås lagt inn i 2024.

11. Granåsen: Overordnet løpende planlegging (utvikling, prosjektering, prosjektledelse, reguleringer)

Planlegging av utbyggingen i Granåsen pågår. I 2019 ble byggingen av Granåsen øst (rulleskiløype) og ny Smistad skibru ferdig. I 2020 ble Granåsen helse- og arenabygg slutført. Flere delprosjekt (fase A, B og C) med kommunalteknisk infrastruktur er også gjennomført i perioden 2019-2023. I 2023 ble det mest omfattende delprosjektet i utbyggingen av Granåsen idrettspark slutført, fase 2 inkludert hoppanlegget.

Trondheim er tildelt VM på ski i 2025. Dette har medført fortsatt behov for midler tilknyttet planlegging, utvikling og prosjektering av anlegget. I handlings- og økonomiplan for 2020-2023 ble det avsatt til sammen 11,6 millioner kroner for å kunne fortsette planleggingen av utbyggingen. Det er også behov for midler i 2024 og videre for oppfølging og styring av prosjektene på overordnet nivå og nødvendig koordinering og samhandling fram til og med VM på ski i 2025. Det er avgjørende for å lykkes med utbyggingen at utredningsarbeid og aktiv styring skjer tidlig nok til å sikre god og helhetlig gjennomføring av delprosjektene. Det foreslås satt av tre millioner kroner i 2024.

12. Rekkefølgekrav Smistadveien/områdeplan

Rekkefølgekrav i Granåsen er behandlet i flere politiske saker tidligere, blant annet som del av f-sak [233/20](#); *Granåsen utbyggingsfase 3 - konsept for regulering av Granåsen idrettsby og omfang av kommunalteknisk infrastruktur*.

Redusert omfang og oppdatert kostnadsanslag for kommunalteknisk infrastruktur er omtalt i [sak 19/22](#); *Detaljregulering av Granåsen Idrettsanlegg del 2, r20190041, offentlig ettersyn*. I henhold til bystyresak [63/23](#); *Granåsen fotballhall - investeringsbeslutning*, er ti millioner kroner i rekkefølgekrav fotballhall flyttet fra prosjekt rekkefølgekrav over til fotballhallprosjektet. Det vises også til bystyresak [177/22](#); *Detaljregulering av Granåsen Idrettsanlegg del 2, r20190041, sluttbehandling*.

Total kostnadsramme foreslås økt med elleve millioner kroner til 175,3 millioner kroner, inkludert prisstigning og økt omfang av rekkefølgekrav i vedtatt plan. 21 millioner kroner foreslås lagt inn i 2024, som er siste året i prosjektet.

Finansiering av kommunalteknisk infrastruktur knyttet til Kongsvegen (rundkjøring, bussholdeplass, turveg) søkes nå med 53 millioner kroner fra Miljøpakken, og inngår i arbeidet med deres økonomiplan for kommende år. Tiltakene i Kongsvegen vil bidra til tryggere trafikkforhold for alle trafikantgrupper, særlig for fotgjengere og syklistene, og vil bidra til bedre framkommelighet for kollektivtransport. Under forutsetning av at utførelse av vegtiltak i Kongsvegen fullfinansieres av Miljøpakken, vil dette bidra til at totalprognosen for hele investeringsporteføljen i Granåsen holdes innenfor vedtatte kostnadsrammer.

13. Granåsen aktivitetspark

Ti millioner kroner er satt av til utbygging og etablering av skileik i Granåsen. Aktivitetsparken planlegges etablert i sammenheng med eksisterende rekruttanlegg i Granåsen og de nye langrennsløypene i Litjåsen. Parken vil da binde sammen idrettsanlegget og marka. Etablering av en slik park her vil også kunne dra nytte av snøproduksjonsanlegget som er etablert rundt Litjåsen, med snø også tidlig i vintersesongen. Arbeidet sluttføres i 2024.

15. Næring, miljø og samferdsel

Det grønne skiftet skjer nå, og å lykkes med dette er hovedoppgaven til næring, miljø og samferdsel.

Ekstremvær fører allerede til store skader på infrastruktur og bygninger. Hvis vi ikke gjennomfører klimatilpasningstiltak vil klimaendringene fortsette å gi store skadepkostnader for samfunnet og naturen.

Trondheim har alle forutsetninger for å lede an i arbeidet med det grønne skiftet. Vår fremste styrke er vårt sterke forsknings- og kunnskapsmiljø, og vårt fremoverlente næringsliv. Det skal være motoren for grønn omstilling i eksisterende næringsliv, det skal sikre vekst blant innovative småbedrifter, og det skal gjøre byen så attraktiv at større selskaper ønsker å etablere forsknings- og utviklingsavdelinger og hovedkontor her. Trondheim og Trondheimsregionen har alle forutsetninger for å utvikle seg til et sterkt

senter for grønn næring og industri. Vi står midt i store omstillinger og skal nå løfte næringsperspektivet slik at omstillinger bidrar til å styrke Trondheims konkurransekraft.

Trondheim kommune har et stort ansvar. Vi skal gjøre en viktig jobb med å legge til rette for utvikling av næringsliv og innovasjon, gjøre persontransport og logistikk grønnere og bærekraftig, og vi skal tilrettelegge for sirkulære løsninger for å ta ansvar for lokale og internasjonale klimamål.

Mål

Aktuelle delmål kommuneplanens samfunnsdel (Trondheimsløftet)

Delmål 1.1: Trondheim er en klimanøytral by

Delmål 1.2: Vi bruker ressursene våre smartere i Trondheim

Delmål 1.4: Det er lett å leve miljøvennlig i Trondheim

Delmål 1.5: Naturen i Trondheim er livskraftig og robust

Delmål 3.1: Trondheim har et attraktivt næringsmiljø og et internasjonalt ledende kunnskapsmiljø som samarbeider godt

Delmål 3.3: Samfunnsaktørene i Trondheim tar et felles ansvar for å utvikle det samfunnet vi ønsker å leve i

Delmål 3.5: Trondheim er ledende på sirkulær- og delingsøkonomi, som bidrar til god livskvalitet innenfor planetens tåleevne

Utfordringer og strategier for måloppnåelse

I arbeidet med å nå målene i Trondheimsløftet ligger det utfordringer og potensial som området vil fokusere på i perioden.

Øke bærekraftig verdiskaping og internasjonal konkurransevne

Skal Trondheim bli et kraftsentrum for en bedre verden, må kommunen være modig, og gi tilstrekkelige rammer og forutsigbarhet, så næringsdrivende både ønsker og tør å satse. På den måten vil den grønne omstillingen vi står overfor, gi muligheter for at vi kan utvikle nye løsninger og teknologi som etterspørres i resten av verden. Det kan vi få til gjennom en aktiv dialog med næringsliv og kunnskaps- og innovasjonsmiljøer. Vi skal ta en større og tydeligere rolle i arbeidet med næringsutvikling og bærekraftig verdiskaping, både lokalt og som landsdelshovedstad.

Dette skal vi gjøre:

- Trondheim kommune skal bruke innkjøpsmakten aktivt for å fremme innovasjon og grønn omstilling.
- Kommunen involverer og mobiliserer bysamfunnet til å gjøre gode, miljøsmarte valg.

- Kunnskapsutvikling og samarbeid skal sikre god ressursutnyttelse. For å lykkes med elektrifisering av samfunnet er det nødvendig med kunnskap og systemer for å ivareta samtidig bruk av energi (effektbehov og effektflexibilitet) i all utbygging.
- Vi skal utvikle og posisjonere kunnskaps- og teknologibyen Trondheim, med vekt på hav, helse, energi, digitalisering og grønn omstilling.
- Kommunen skal gjennom krav og rammebetingelser understøtte grønn konkurransekraft i næringslivet.
- Kommunen skal bidra i samarbeid som styrker kunnskaps- og innovasjonsmiljøene.
- Vi skal sikre gode og forutsigbare rammebetingelser slik at eksisterende næringsliv kan utvikle og omstille seg, at innovative små bedrifter kan vokse, og at større selskaper ønsker å etablere virksomhet i Trondheim og omegn.
- Trondheim kommune skal arbeide langsiktig for å stimulere til næringsetablering, innovasjon og bærekraftig omstilling.
- Vi skal styrke vår funksjon som tilrettelegger og samarbeidspartner for lokalt næringsliv.
- Vi skal ha evne til å reagere raskt og utnytte positive muligheter i næringslivet - med andre ord ha beredskap for flaks.
- Trondheim skal utvikle, tilrettelegge og posisjonere Trondheim som opplevelses- og arrangementsby.

Knappe arealressurser og naturkrise

Høyt forbruk av varer og energi bidrar til økt arealbruk og økte klimagassutslipp. Arealbruk er den viktigste årsaken til tap av naturmangfold i Norge, og i verden. Kommunen har et stort ansvar for å tilrettelegge for sirkulære løsninger - både som forbruker, byggherre og tilrettelegger for næringslivet.

Naturen i Trondheim er under stort press. Nedbygging av natur og dyrka mark, samt utfylling i gruntvannsområder, har gjort at vi er i ferd med å miste rødlistede arter som tidligere var vanlige i Trondheim, samt at flere arter kommer på rødlisten.

Dette skal vi gjøre:

- Hensynet til naturmangfold skal være en hovedpremiss i arealforvaltningen gjennom bevaring og aktiv restaurering.
- Klimatilpasning skal bidra til utvikling av klimavennlige og attraktive byområder, som også reduserer de negative effektene klimaendringer har på naturmangfoldet.

Å forhindre at tilgang på grønn energi blir en flaskehals

For å nå lokale og FNs klimamål, må fossil energi i stor grad fases ut. Allerede nå elektrifiseres mye i samfunnet vårt på relativt kort tid, spesielt innen transport, bygg- og anleggssektoren og annen industri. Det er utfordrende for eksisterende energiinfrastruktur.

Elektrifiseringen, og behovet for å distribuere lokalt produsert energi til der behovet er, setter eksisterende energiinfrastruktur under stort press. Enkelte steder er det vanskelig å distribuere energi inn og ut av områder. I slike flaskehalsområder kan kapasitetsproblemer

forsinke det grønne skiftet, eller planene for bruken av området. Med tanke på byens vekst, må vi i større grad klare å se arealbruk og infrastruktur for samferdsel og energi, i sammenheng.

Den fossile energien må fases ut til fordel for grønn, fornybar energi også i Trondheim kommune. Selv om behovet er stort, og mulighetene for produksjon på lokalt nivå er betydelig, er nasjonalt lovverk (plan- og bygningsloven og energiloven) per i dag en hindring for kommunens mulighet til å skalere opp velprøvde løsninger. I tillegg hindrer det innovasjon på feltet, og muligheten til å tilrettelegge for en helhetlig areal- og energiplanlegging.

Dette skal vi gjøre:

- Vi skal påvirke nasjonale myndigheter slik at lovverket gir større lokalt handlingsrom for effektive tiltak .

Det må bli enklest å velge miljøvennlig transport

For å nå kommunens samferdselsmål må antallet innbyggere som går, sykler eller reiser kollektivt, øke kraftig. Det er lett å leve uten bil hvis man har et mangfold av andre transporttilbud. Satsingen på å tilrettelegge for de som går, sykler eller reiser kollektivt utfyller og styrker hverandre. Lykkes vi med dette vil næringstransport og andre grupper som trenger bil, få bedre forhold. De viktigste utfordringene er å få flere til å reise kollektivt også utenom rushtiden, koble sammen sykkelveiene og øke kvaliteten og standarden for gående.

Vi er avhengig av samspill med andre myndigheter for å sikre nødvendige investeringer og tilstrekkelige endringer.

Framover skal næringstransporten og bussene gå over til nullutslippsteknologi. Da trenger vi ny infrastruktur for å kunne tilrettelegge for grønn næringstransport. Ny tilgang på ladeinfrastruktur som samtidig gjør buss- og næringstransporten effektiv, blir utfordrende.

Dette skal vi gjøre:

- Kommunen skal arbeide for viktige tiltak i Nasjonal transportplan.
- Tiltakene i Miljøpakken skal styrke effektiv grønn transport for personer og næringsliv.

Om området

5 enheter

150 årsverk

5,3 mrd kroner i anskaffelser i kommunen

400 rammeavtaler i kommunen

670 teknologiselskaper i Trondheim

12 342 ansatte i teknologiselskaper

29 plass på Innovation Scoreboard blant 240 regioner i Europa, best i Norge

91% tilfredshet med studiebyen

Driftsbudsjett

Enhet for næring og samfunnsutvikling er opprettet for å styrke og tydeliggjøre næringsarbeidet i Trondheim kommune. Enheten skal jobbe for en bærekraftig omstilling av næringslivet - en omstilling som skal sikre vekst i eksisterende næringsliv, innovative bedrifter og gjøre byen attraktiv slik at flere selskaper ønsker å etablere seg her. Sentrale satsingsområder i perioden vil være teknologihovedstaden, grønn konkurransekraft, attraktiv storby og næringsvennlig kommune.

Tabell 15-1-1 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området Næring, miljø og samferdsel i perioden 2024-2027. Tabellen viser forslag til endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2023 per 31.12.2022.

Tabell 15-1-1 Budsjetttramme og rammeendring Næring, miljø og samferdsel. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	1,1	1,1	1,1	1,1
Pris- og lønnskompensasjon	-3,3	-3,3	-3,3	-3,3
Tekniske justeringer	1,0	1,0	1,0	1,0
Korrigert budsjett	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
Befolkningsvekst	0,7	1,3	1,9	2,4
Annen rammeendring	-11,5	-11,6	-11,6	-11,6
Forslag til netto driftsramme	-11,9	-11,4	-10,8	-10,3
Rammeendring	-10,8	-10,3	-9,7	-9,2

Tabell 15-1-2 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer og viser endring i rammen per tiltak fra 2024.

Tabell 15-1-2 Tiltak i Næring, miljø og samferdsel. Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. European Region of Gastronomy	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Endringer i tjenestetilbudet	02. Påvirkningsarbeid og profilering	0,1	0,3	0,4	0,5
	03. Økt innsats miljørettet helsevern	0,6	1,1	1,6	2,0
	04. Reduksjon klimamidler	-8,0	-8,2	-8,2	-8,2
	05. Redusert utgiftsnivå parkeringen	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
	06. Styrking av næringsfunksjonen	0,7	0,7	0,7	0,7
Endringer i gebyrer/brukerbetaling	07. Økte inntekter parkeringen	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5
Annet	08. Omdisponering av tilskuddsmidler sykkelparkering	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
	09. Økt innsats overordnet samferdselsplanlegging	1,0	1,0	1,0	1,0
Sluttsum		-10,8	-10,3	-9,7	-9,2

1. European Region of Gastronomy

Trondheim og Trøndelag hadde status som European Region of Gastronomy i 2022. Prosjektet er avsluttet og midlene trekkes ut fra budsjettet.

2. Påvirkningsarbeid og profilering

Arbeidet med å profilere Trondheim og Trondheimsregionen som en attraktiv by for innbyggere, næringsliv, innovasjon og kunnskap, går igjen i flere av kommuneplanens mål og er høyt prioritert i området. For å øke attraktiviteten ytterligere foreslår Kommunedirektøren å øke innsatsen i økonomiplanperioden.

3. Økt innsats miljørettet helsevern

Kommunedirektøren foreslår å øke innsatsen innen miljørettet helsevern. Økende befolkning, stor utbyggingstakt tettere bebyggelse, og bebyggelse inn mot støyende infrastruktur, samt at mye av utbygging skjer i transformasjonsområder fra industri til areal med bla. boligformål gjør at mengde forvaltningsoppgaver innen forurensing og miljørettet helsevern har tiltatt sterkt de senere år uten tilstrekkelig økning i ressurser.

4. Reduksjon klimamidler

Bystyret vedtok i budsjettet for 2023 en engangsbevilgning på åtte millioner kroner til tiltak som reduserer klimagassutslipp. Denne satsingen er ikke videreført. For å tilpasse seg reduksjonen i rammer til området, har Kommunedirektøren funnet det nødvendig å redusere klimamidlene med ytterligere 0,3 millioner kroner i 2024 og 0,2 millioner kroner i 2025 og utover i perioden.

5. Redusert utgiftsnivå Trondheim parkering

Som en del av områdets rammetilpasning er driftsbudsjettet til Trondheim parkering foreslått redusert med 0,4 millioner kroner.

6. Økte inntekter Trondheim parkering

I forbindelse med andre økonomirapport estimerte Kommunedirektøren et overskudd på 4 millioner kroner på parkeringsdriften i 2023. Kommunedirektøren finner det sannsynlig at det vil bli tilsvarende merinntekt i 2024 og har forutsatt at det innenfor dagens inntektsstrømmer er mulig å øke inntjeningskravet til parkeringen med 3, 5 millioner kroner.

7. Styrking av næringsfunksjonen

Kommunedirektøren foreslår å øke satsingen på næring med 0,7 millioner kroner for å styrke det langsiktige arbeidet med å stimulere næringsetablering, innovasjon og grønn omstilling. Arbeidet skal følge opp bystyrets vedtatte satsinger i "Handlingsprogram for bærekraftig verdiskaping"

8. Reduksjon av tilskudd til sykkelparkering for sameier og borettslag

Tilskuddsordningen har vært utprøvd i tre år og det har vært lav interesse og få søkere. Kommunedirektøren foreslår å omdisponere midlene til tiltak med høyere måloppnåelse innen samferdsel.

9. Økt innsats overordnet samferdselsplanlegging

I formannskapssak 0114/23 bes Kommunedirektøren styrke den jernbanefaglige

kompetansen i kommunen for å kunne settes i stand til å ta en lederrolle i å koordinere arbeidet i og mellom jernbaneforumene og det overordnede Jernbaneforum Midt-Norge. Utsettelse av kapasitetsøkning på Trønderbanen og statens innstilling om å ta jernbanen ut av byvekstavtalen, viser at Trondheim kommune framover bør ta en enda tydeligere rolle i oppfølging av jernbaneinteressene i regionen, for å legge press på jernbanesektoren og bidra til at gjennomføring av tiltak i Trondheim og Trøndelag prioriteres høyere.

Kommunedirektøren foreslår med dette at kommunens kompetanse på jernbane, trikk og bybane løftes i den kommende perioden, og at innsatsen i påvirkningsarbeidet på større nasjonale samferdselsprosjekt økes.

Investeringsbudsjett

Miljøpakken

Miljøpakken finansierer Trondheim kommunes aktivitet i Miljøpakken-samarbeidet, med et mindre bidrag av kommunale midler. Miljøpakkens budsjett utarbeides på bakgrunn av føringer gitt i [byvekstavtalen](#) (mars 2019) og [tilleggsavtalen](#) (juni 2020). Partene i Miljøpakken (Trondheim kommune, Melhus kommune, Malvik kommune, Stjørdal kommune, fylkeskommunen og staten) konkretiserer tiltak for planlegging og gjennomføring i fireårsperioden ut i fra Miljøpakkens handlingsprogram. Budsjettet er et felles produkt for alle partene i Miljøpakken. Alle prosjektene skal være avklart og samordnet i fellesskap før de fremmes for politisk behandling. Handlingsplan og budsjett for 2024 vedtas i bystyret i Trondheim i desember 2023.

Tabell 15-1-3 Investeringer i Miljøpakken i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Miljøpakken	300,0	0,0	300,0	300,0	300,0	300,0	300,0
02. Sykkelparkering kommunale enheter	8,0	4,0	4,0	4,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	308,0	4,0	304,0	304,0	300,0	300,0	300,0

Tabell 15-1-4 Finansiering for investeringsprosjektene for Miljøpakken i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	24,4	13,3	13,3	13,3
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	50,7	50,0	50,0	50,0
Refusjoner	228,9	236,7	236,7	236,7
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	304,0	300,0	300,0	300,0

1. Miljøpakken

Tiltakene konkretiseres i Miljøpakkens årlige budsjett og handlingsprogram. Per i dag er de største pågående prosjektene ny sykkelbru mellom Saupstad og Rosten, samt en oppgradering av buss- og trikketrasé i Nordre Ilevollen. Trondheim kommune har gjennom Byvekstavtalen forpliktet seg til en egenandel som finansieres av bykassefinansierte lån. Denne andelen økte i 2024 for å lukke avvik mellom forpliktet beløp og det som er kostnadsført så langt i avtaleperioden.

2. Sykkelparkering kommunale enheter

Bystyret vedtok i sak 83/22 innføring av parkeringsavgift ved sentralt plasserte kommunale enheter. Det ble i samme sak vedtatt å finansiere etablering av sykkelparkering ved disse kommunale enhetene i kommende handlings- og økonomiplan. Kommunedirektøren bevilget 4 millioner i 2023 og foreslår ytterligere 4 millioner i 2024 til formålet.

Klimainvesteringer

Investeringsbudsjettet skal benyttes til ulike klimatiltak for å kunne nå de ulike målene for kommunen. Klima- og miljøenheten samarbeider med andre kommunale enheter om bruk av investeringsmidlene.

Tabell 15-1-5 Investeringer i klimainvesteringer i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Mindre investeringer klimatiltak	0,0	0,0	0,0	52,0	52,0	51,0	51,0
02. Utslippfrie bygg og anleggsplasser	0,0	0,0	0,0	40,0	40,0	35,0	35,0
Sluttsum	0,0	0,0	0,0	92,0	92,0	86,0	86,0

Tabell 15-1-6 Finansiering for investeringsprosjektene for klimainvesteringer i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	76,7	76,7	71,7	71,7
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	15,3	15,3	14,3	14,3
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	92,0	92,0	86,0	86,0

1. Mindre investeringer klimatiltak

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 52 millioner kroner årlig til investeringer i mindre klimatiltak. Dette er en videreføring av bystyrets vedtatte handlings- og økonomiplan

2023-2026. Det er etablert en egen prosess og kriterier for innmelding av klimatilak knyttet til bruken av disse midlene. Kriteriene ble vedtatt av bystyret i november 2021 ([sak PS 0161/21](#)). Midlene brukes til for eksempel raskere utskiftning av fossile kommunale kjøretøy (PS 298/20), ladeinfrastruktur, gjenbruk av materialer innenfor bygg- og anleggsprosjekter og etablering av solcelleanlegg på kommunale formålsbygg.

Etter en samlet vurdering så er en budsjettpott på 25 millioner kroner relatert til ENØK-tiltak overført fra budsjettet for klimainvesteringer over til eiendomsinvesteringer. Overføringen har ingen effekt på hvor mye midler kommunen bruker på ENØK.

2. Utslippsfrie bygg- og anleggsplasser

Kommunedirektøren har fulgt opp intensjonen i vedtak [PS 305/20](#) og foreslår å bevilge 150 millioner kroner over 4 år. Dette skal støtte opp under målsettingen om at alle kommunale bygg- og anleggsprosjekt skal være utslippsfrie innen 2025. Dette inkluderer bruk av battericontainere på byggeplass, som bidrar til både å kutte utslipp og til å etablere løsninger som vil komme hele markedet til gode.

Kommunedirektøren har lyktes med å få ekstern medfinansiering fra både Enova og Klimasats (Miljødirektoratet), noe som øker antall utslippsfrie prosjekt som kan gjennomføres. Strengere krav om utslippsfri teknologi vil på sikt medføre lavere merkostnader og et mer tilpasset marked. Dette åpner for flere utslippsfrie prosjekt mot slutten av perioden.

Trondheim parkering

For å kunne bedrive den kommunale parkeringsvirksomheten er det behov for å gjennomføre mindre investeringer.

Tabell 15-1-7 Investeringer i Trondheim parkering i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Transportmidler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	1,2
02. Håndterminaler/ kontrollverktøy/ betalingsløsninger	0,0	0,0	0,0	1,0	0,3	1,0	0,3
Sluttsum	0,0	0,0	0,0	1,0	0,3	2,4	1,5

Tabell 15-1-8 Finansiering for investeringsprosjektene for Trondheim parkering i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	1,0	0,3	2,4	1,5
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	1,0	0,3	2,4	1,5

1. Transportmidler

Trondheim parkering bytter ut sine kjøretøy med lange intervaller. Det neste som må byttes ut er en fossildrevet lastebil. Dette er planlagt i 2026. I tillegg vil det være nødvendig å bytte ut patruljebiler i en frekvens som opprettholder kvalitet og driftssikkerhet. For å spare miljøet prøver Trondheim parkering å beholde bilene i minst seks år. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 2,6 millioner kroner til formålet i økonomiplanperioden.

2. Håndterminaler/ kontrollverktøy/betalingsløsninger

I perioden foreslår Kommunedirektøren å bevilge 2,6 millioner kroner til oppgraderinger, videreutvikling og nye betalingsløsninger for avgiftsparkering.

16. Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen

Om området

4 enheter

28 årsverk

67 bystyreprerentanter

Folkevalgtes budsjett er et viktig virkemiddel for demokratisk styring av kommunen. Området omfatter bystyret og en rekke andre organer, for eksempel formannskap, komiteer og råd.

Bystyresekretariatet tilrettelegger for de politiske beslutningsprosessene, og gjennomfører

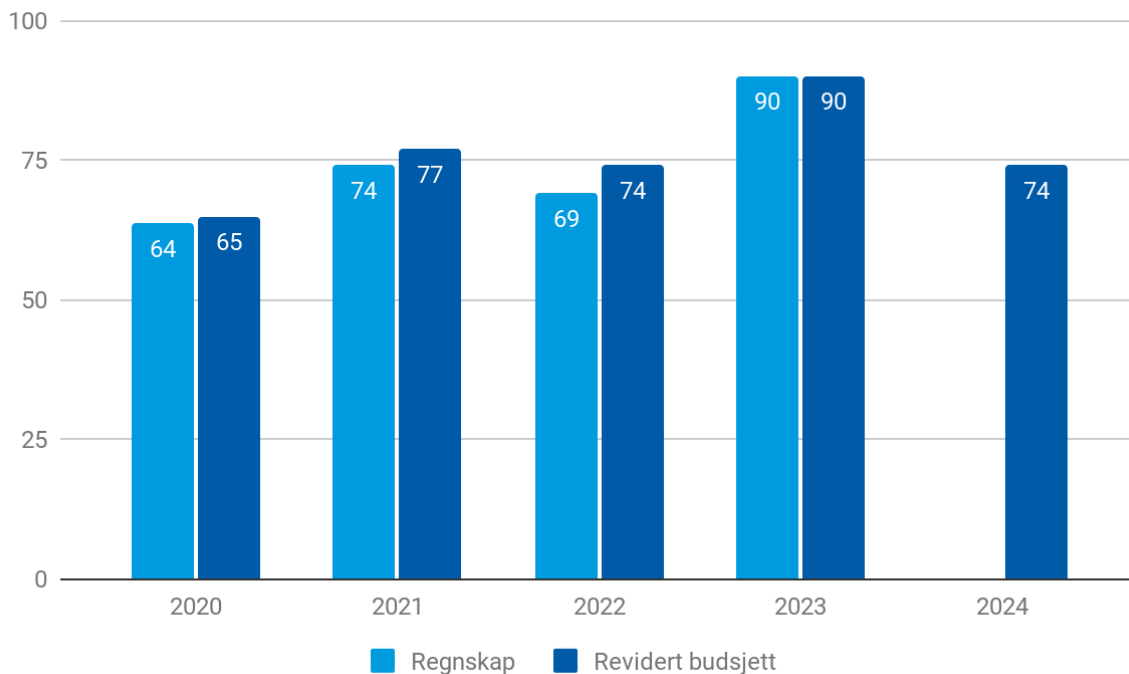
valg til kommunestyre, fylkesting og storting. Bystyresekretariatet tar også hånd om kommunens vertsskapsforpliktelser, og legger til rette for visler.

Kontrollutvalget og kommunerevisjonen har en uavhengig rolle og skal sikre at den kommunale virksomheten utføres i tråd med politiske vedtak og lover og regler. Kontrollutvalget og kommunerevisjonen fremmer eget budsjettforslag til bystyret.

Økonomisk status

Figur 16-1 viser budsjett og regnskap for Bystyresekretariatet i perioden 2020-2022, revidert budsjett og prognose på regnskap for 2023, samt Kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for Bystyresekretariatet i 2024.

Figur 16-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien.

Driftsbudsjett

Tabell 16-1 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området i perioden 2024-2027. Tabell 16-2 viser tiltakene i forhold til rammeendringen.

Tabell 16-1 Budsjettramme og rammeendring bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	79,2	79,2	79,2	79,2
Pris- og lønnskompensasjon	2,3	2,3	2,3	2,3
Tekniske justeringer	-9,0	-0,9	-10,0	0,1
Korrigert budsjett	72,5	80,6	71,5	81,6

Befolkningsvekst	0,0	0,0	0,0	0,0
Annen rammeendring	1,9	1,8	1,8	1,8
Forslag til netto driftsramme	74,4	82,4	73,3	83,4
Rammeendring	1,9	1,8	1,8	1,8

Tabell 16-2 Tiltak i bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen. Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Endringer i tjenestetilbudet	01. Økt budsjetttramme folkevalgte	2,0	2,0	2,0	2,0
Effektiviseringstiltak	02. Effektivisering	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2
Sluttsum		1,9	1,8	1,8	1,8

1. Økt budsjetttramme folkevalgte

Kommunedirektøren foreslår å øke budsjetttramma til folkevalgte med 2 millioner kroner som følge av økte driftskostnader.

2. Effektivisering

For å tilpasse rammene i kommende periode foreslår Kommunedirektøren en effektivisering med 0,3 millioner kroner i 2024, som øker til 0,4 millioner kroner i resten av perioden.

17. Strategisk ledelse, utviklings- og støttetjenester

Om området

8 områdedirektører

383 årsverk

6760 innsynssaker

1498 politiske saksfremlegg

Strategisk ledelse, utvikling og støttetjenester samles til ett direktørområde fra og med 01.01.2024. og består av det som tidligere var Kommunedirektøren, og Utvikling og støttetjenester. Strategisk ledelse omfatter i dag organisasjonsstab, finansstab og kulturstab. Stabene til helse- og velferd, oppvekst, byutvikling og næring er lagt til de respektive direktørområdene. I tillegg er de 11 enhetene under tidligere utviklings- og

støttetjenester lagt til i dette området. Arbeidsmiljøenheten, IT-tjenesten, Enhet for kommunikasjon, administrasjon og innbyggerkontakt, Personaltjenesten, Tolketjenesten, Kommunadvokaten, Trondheim byarkiv og Enhet for Sikkerhet og beredskap rapporterer til organisasjonsdirektøren, mens Regnskapstjenesten og Økonomitjenesten rapporterer til finansdirektøren.

Mye utviklingsarbeid drives i dag ved enhetene på dette området. Her nevner vi spesielt Personaltjenestens arbeid med mangfoldsrekruttering og IT-tjenestens satsinger på robotisering, automasjon og kunstig intelligens. Byarkivets rolle i å sikre tillit til demokratiet gjennom å bygge et større kompetansemiljø på innsyn må også nevnes. Et større prosjekt som har sett på gevinster ved å innføre sentral bemanningsplanlegging for kommunens turnustjenester er gjennomført med vesentlige bidrag fra ledere og ansatte i Økonomitjenesten.

Framover vil det være et betydelig utviklingsbehov i kommunal sektor, drevet fram av demografiske endringer, forventninger om bærekraft, økonomiske rammebetingelser og teknologiske muligheter. For Trondheim kommune er Trondheimpløftet den viktigste overordnede, strategiske og samordnende planen. Den gir retning og motivasjon for tjenesteinnovasjon og utvikling av nye, bærekraftige løsninger. Samtidig som vi skal jobbe målrettet med utviklingsarbeid, trenger vi også å bli enda flinkere til å gjennomføre dagens prioriterte oppgaver.

Som resultat av ORG22 er det i 2023 gjennomført strukturelle endringer for Kommunedirektørens stab og utviklings- og støttetjenester. Endringene er ønskelige, men sannsynligvis ikke tilstrekkelige. Som en konsekvens prioriterte Kommunedirektøren i 2023 et oppfølgende program; FOKUS. Programmet skal gjøre kommunen i stand til å gjennomføre politikk og strategier. Det skal skje ved å utvikle nye eller revidere arbeidsprosesser og rutiner slik at vi kan bruke kommunens ressurser bedre. Konkret skal programmet

- 1) Utarbeide et utviklingstilbud til alle kommunens ledere, kalt Lederløftet
- 2) Utvikle en kompetansestrategi for Trondheim kommune. Det igjen skal legge grunnlag for kompetanseplaner på områdene
- 3) Legge grunnlag for arbeidsprosesser som støtter realisering av kommunens planer og målsettinger. Her skal vi legge vekt på porteføljestyling og virksomhetsstyring.

God økonomistyring i enhetene er selve fundamentet for god økonomisk styring i kommunen. Vi oppnår god økonomistyring gjennom korrekt og oppdatert regnskapsførsel og gjennom gode prognoser og aktiv endringsledelse blant enhetslederne. Både Økonomitjenesten og Regnskapstjenesten er sentrale i dette arbeidet. De har også vært gode rollemodeller ved å ta i bruk robotisering av arbeidsprosesser og kunstig intelligens i sitt arbeid. Kommunedirektøren ønsker å styrke enhetsledernes kunnskap og kompetanse om økonomisk utvikling på egen enhet, og prosjektet Neste års prognose gjennomføres i perioden. I tillegg prioriterer vi arbeidet med å etablere bedre IT verktøy for å lage gode helsefremmende turnusplaner. Å utarbeide en fireårig handlings- og økonomiplan er svært ressurskrevende. Kommunedirektøren vil i perioden gjennomføre en prosess for å anskaffe software. Det vil forenkle dette arbeidet.

Kommunedirektøren har satt i gang et arbeid for å utvikle lederkompetansen i kommunen. Ledelse henger nøye sammen med god tjenestekvalitet og et helsefremmende arbeidsmiljø. Programmet er basert på kommunens ledelsesplattform, verdier, arbeidsgiverpolitikk og overordnede styringsdokumenter.

Utfordringer og strategier

Utfordringer

Digitalisering, informasjonssikkerhet og personvern

Digitalisering som virkemiddel er avgjørende for vår utvikling, men det er ikke uten problemstillinger. En tett kobling og gjensidig forståelse mellom virksomhetsområdene og teknologi, er nødvendig for å oppnå de effektene vi ønsker. Her må ulike fagområder jobbe tett over tid. Videre opplever vi et stadig mer krevende trusselbilde med konsekvenser for informasjonssikkerhet. Som offentlig aktør har vi mye informasjon som er av interesse for andre. Det er vårt ansvar å beskytte informasjonen slik at den ikke kommer på avveie. Mye av informasjonen omhandler våre innbyggere, og vi er forpliktet til å ivareta innbyggernes personvern (iht. GDPR). Kompleksiteten økes ytterligere når vi i løpet av planperioden vil realisere våre ambisjoner om å bli en mer datadrevet kommune.

Trondheimpløftet (kommuneplanens samfunnsdel vedtatt i bystyret 10. november 2022) og samarbeidet med NTNU understreker også ambisjonen om Trondheim kommune som en samskapende universitetskommune. Det innebærer økt forventning fra forskning og næringsliv om å dele data. Derfor må kommunen gå i front for å ha gode, sikre løsninger for datadeling. Det pågår flere arbeider for datadeling rundt omkring, også nasjonalt. Kommunen bør engasjere seg i de mest aktuelle arbeidene. Utviklingen må skje slik at det er mulig for tjenesteytere og tjenestemottakere å beherske de digitale tilbudene og føle seg trygge når de bruker dem.

I 2030 blir det flere eldre enn barn og unge i Norge, og det vil bli stadig vanskeligere å fylle arbeidsplasser og kompetansebehov. Ute i regionene merkes dette allerede når stillinger lyses ut. Digitalisering betyr å endre de grunnleggende måtene virksomhetene løser oppgavene på ved hjelp av teknologi. Det igjen innebærer at virksomhetene gjennomgår radikale endringer der målet er bedre brukeropplevelser og smartere og mer effektiv oppgaveløsning. Kommunene må samarbeide om å styrke sin teknologikompetanse, samt evne og vilje til å jobbe annerledes. Derfor handler det like mye om endringsledelse, kompetanse- og organisasjonsutvikling, forvaltningspolitikk og forvaltningsutvikling som teknologi.

Arbeidsmiljø og sykefravær

Sykefravær er et komplisert fagområde, og fraværet påvirkes av mange ulike faktorer.

Statens Arbeidsmiljøinstitutt (Stami) har konkludert med at 35 prosent av sykefraværet i Norge kan relateres til forhold på arbeidsplassen. Sykdom på grunn av forhold på arbeidsplassen er en belastning for den enkelte, og det betyr økte kostnader for kommunen og redusert tjenestekvalitet for innbyggerne.

Arbeidsmiljøarbeid skal være forebyggende, og for at det skal bli treffsikkert må det være kunnskapsbasert. Det må også planlegges og gjennomføres med godt samarbeid med tillitsvalgte og verneombud på hver arbeidsplass. Bystyret vedtok i 2019 sak om arbeidsmiljø og sykefravær, hvor tiltakene bygger på anerkjent forskning. Kommunen har system og strukturer som skal hjelpe enhetene i dette arbeidet. Den politiske saken er et godt underlag for å jobbe målrettet med tiltak som på sikt gir effekt. Prioritering av arbeidet og videreutvikling av systematisk støtte og ledelse på området er nødvendig for å få ønsket effekt.

Områdene helse og velferd og oppvekst og utdanning i Trondheim kommune har det høyeste sykefraværet. Det har sammenheng med høye emosjonelle krav. Framover målretter vi innsatsen for å redusere sykefraværet knyttet til høye emosjonelle krav.

Arbeidsgiverpolitikk og sikkerhet

Den arbeidsgiverpolitiske plattformen peker på viktigheten av å styrke ansattes mulighet til å være med og utvikle sin kommune og arbeidsplass. Faste, hele stillinger gir bedre mulighet til å ta ansvar og bidra. Det å delta i utviklingsarbeid på arbeidsplassen bidrar igjen til den enkeltes motivasjon og tilhørighet, og kan redusere turnover. Hele stillinger bidrar også til å mobilisere arbeidskraft vi trenger og til den enkeltes mulighet til å leve av egen inntekt. For noen er imidlertid deltid nødvendig på grunn av egen helse, og en heltidsstilling kan bidra til å skyve dem ut av arbeidslivet. Arbeidsforholdene som tilbys er vesentlige for at flest mulig skal klare å stå i en hel stilling over tid. Deltidsandelen er størst innenfor turnusbaserte yrker på enheter med tjenester hele døgnet, uka og året. For å møte fremtidens utfordringer med arbeidskraft er det nødvendig å utvikle nye arbeidsmåter og nye turnusordninger. I tillegg må vi jobbe videre med å tilrettelegge for at flere kan få jobb selv om de ikke har 100 prosent arbeidsevne. Sikkerhet og beredskap

Risikobildet er i endring, og bevisstheten om beredskap er høyere enn noen gang. To år med pandemi, pågående krigshandlinger i Ukraina med forsterket fokus på digital sikkerhet, forebyggende sikkerhet, atomberedskap og beredskap for å håndtere flyktningssituasjonen har økt forståelsen for hvor viktig beredskapsarbeid er.

Det er mange eiere og flere instanser som må samarbeide i en krise. Dette og styrende prinsipper kompliserer samfunnssikkerhetsarbeidet. Øvelser, formell og uformell kontakt er viktige punkter for å styrke samordning, samvirke og for å skape et felles språk. Noe kommunen lærte i pandemien, var behovet for god samordning på tvers av områder.

Kommunens kriseberedskap skal bygge på oppdaterte ROS- analyser og kriseplaner. Vi skal sikre kobling mellom kommunens overordnede helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyse og kommunens plan- og utredningsarbeid. Vi skal øve på kommunens beredskapsplanverk sammen med interne og eksterne samvirkeaktører og være en pådriver for økt samvirke internt, på tvers av kommuner, organisasjoner og etater eksternt. Samtidig skal vi bidra til å gjøre innbyggerne mer forberedt til å takle uønskede hendelser.

Kompetanseutvikling og øvelser skal stå sentralt i arbeidet med å håndtere kriser best mulig. Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap er ressurskrevende, og krav og

forventninger øker stadig. Gjennom det vi har erfart ser vi at det er behov å styrke arbeidet med sikkerhet og beredskap, organisatorisk og ressursmessig.

Internkontroll, åpenhet og kvalitet

Internkontrollarbeidet er en del av kommunens styring og ledelse. Målet med internkontrollen er å bidra til å levere gode tjenester, som er innenfor krav fastsatt i lover og forskrifter. Det skal også sikre at vedtatt politikk blir gjennomført og at ressursene brukes effektivt og riktig. Åpenhet i forvaltningen er viktig for at innbyggerne skal ha tillit til lokaldemokratiet.

Det fremgår av kommuneloven § 1-1 at kommunen skal yte tjenester og drive samfunnsutvikling til beste for innbyggerne. Kommuneloven skal legge til rette for at kommunene er effektive, tillitsskapende og bærekraftige. Kommunelovens regler om Kommunedirektørens internkontroll ble endret fra 1.1.2021. Tidligere var formuleringen at vi skal ha “betryggende kontroll” (jf. tidl. kommunelov § 23). Nå er beskrivelsen tydeligere (jf. ny kommunelov § 25-1).

Ved internkontroll etter denne paragrafen skal Kommunedirektøren

- utarbeide en beskrivelse av virksomhetens hovedoppgaver, mål og organisering
- ha nødvendige rutiner og prosedyrer
- avdekke og følge opp avvik og risiko for avvik
- dokumentere internkontrollen i den formen og det omfanget som er nødvendig
- evaluere og ved behov forbedre skriftlige prosedyrer og andre tiltak for internkontroll.

Bestemmelsen er omfattende og gjelder alle kommunens tjenesteområder. Vi ser derfor fortsatt behov for et økt fokus på internkontroll og kvalitetsarbeid både når det gjelder ressurser og organisering av arbeidet.

Mangel på arbeidskraft og økonomiske utfordringer

Mange enheter i Trondheim kommune opplever i dag at vi har utfordringer med å skaffe nok arbeidskraft med riktig kompetanse til utlyste stillinger. Dette er starten på en samfunnsutfordring som vil bli enda større i årene fremover. Flere eldre og færre i yrkesaktiv alder innebærer færre ansatte med rett kompetanse og mindre ressurser til å løse samfunnsoppdraget. Vi må jobbe langsiktig og bredt sammen med tillitsvalgte på flere områder for å møte denne utfordringen. Tiltak kan for eksempel være omdømmebygging, tettere samarbeid med utdanningsinstitusjonene og forebyggende arbeidsmiljøarbeid. Endring av arbeidsprosesser, digitalisering, seniortiltak, profesjonalisering av rekrutteringsprosessen, økt fokus på å utvikle og beholde medarbeiderne våre og lederutvikling er andre aktuelle tiltak. Det er også nødvendig å se på om vi kan flytte kompetanse og kapasitet mellom tjenesteområder i kommunen.

Mål og indikatorer

Utvikling og støttetjenester fokuserer særlig på følgende delmål i samfunnsplanen og bærekraftsmål

Aktuelle delmål kommuneplanens samfunnsdel (Trondheimsløftet)

- Delmål 1.2: Vi bruker ressursene våre smartere
- Delmål 2.5: I Trondheim har vi aktivt deltakende og representative beslutningsprosesser
- Delmål 3.1: Trondheim har et attraktivt næringsliv og kunnskapsmiljø
- Delmål 3.2: Trondheim kommune har målrettede og bærekraftige tjenester med god kvalitet
- Delmål 3.3: Trondheim har realisert potensialet som ligger i digitalisering og teknologi for å møte utfordringer i framtida
- Delmål 3.5: De ulike samfunnsaktørene i Trondheim tar et felles ansvar for å utvikle det samfunnet vi ønsker å leve i

Periodemål og indikatorer

Periodemål 1

Vi er en digital og innovativ kommune

Vi bruker teknologi og digitalisering som strategiske virkemidler for å utvikle kommunens tjenestetilbud til innbyggerne, og for å understøtte arbeidshverdagen til våre ansatte. Vi bidrar aktivt på relevante nasjonale arenaer, og tar et spesielt ansvar regionalt for at vi sammen jobber mot målet om “en digital offentlig sektor”. Vi skal ha et aktivt forhold til pålegg og anbefalinger om digitalisering i offentlig sektor.

Indikatorer

- Indikator 1: Bruk av nasjonale felleskomponenter /-løsninger
- Indikator 2: Automatisering eller robotisering av arbeidsprosesser
- Indikator 3: Innovasjoner som gir nye eller bedre arbeidsprosesser og tjenester.
- Indikator 4: Deltagelse i nasjonale eller regionale digitaliseringsprosjekter.

Periodemål 2

Vi er en attraktiv og mangfoldig arbeidsplass

Vårt samfunnsoppdrag er grunnlaget for at vi er en attraktiv arbeidsgiver. Vi har stor bredde i oppgavene, høye ambisjoner og et enormt potensial i våre dyktige ansatte. Et godt partssamarbeid er et ytterligere fortrinn når vi sammen skal utvikle oss for å møte fremtidens utfordringer.

Indikatorer

- Indikator 1: Ansattes arbeidsmiljø skal vurderes i alt drifts- og utviklingsarbeid
- Indikator 2: Arbeidsstokken gjenspeiler mangfoldet i befolkningen
- Indikator 3: Sykefraværet skal sektorvis ikke være høyere enn sammenlignbare kommuner
- Indikator 4: Kommunen er en foretrukken arbeidsplass innenfor våre fagområder

Periodemål 3

Vi er en åpen kommune som fremmer demokratiet

Over tid er et sunt og levedyktig demokrati avhengig av tillit. Vi legger til rette for tillit ved å praktisere åpenhet og ivareta innbyggernes rettsikkerhet. Vi bruker et klart og korrekt språk i vår kommunikasjon med innbyggerne og internt.

Indikatorer

- Indikator 1: Fulltekstpubliseringer (dokumenter/ enheter)
- Indikator 2: Sikre at innbyggerne får oppfylt sine rettigheter til riktig tid (rettssikkerhet)
- Indikator 3: Oppfylle allmennhetens rett til innsyn i kommunens forvaltning iht. grunnlov og offentleglova
- Indikator 4: Kvalitetssikring av saksfremlegg til politisk nivå og oppfølging av politiske vedtak

Periodemål 4**Vi har datadrevet virksomhetsstyring**

I årene som kommer møter vi nye samfunnsutfordringer. Vi blir flere eldre og færre i yrkesaktiv alder. Dette betyr færre ansatte med rett kompetanse og mindre ressurser til å løse samfunnsoppdraget. Samtidig forventer innbyggerne mer av oss. Hensikten med å bli mer datadrevet som organisasjon er at vi skal kunne ta bedre strategiske valg og prioriteringer basert på et solid og bredt datagrunnlag. Slik kan vi som organisasjon bli bedre rustet til å møte samfunnsutfordringene. I tillegg vil eierskap til egne data og tilgjengeliggjøring av data legge grunnlaget for videre innovasjon og utvikling i og utenfor Trondheim kommune. Slik skaper vi mer velferd for pengene.

Indikatorer

- Indikator 1: Bedre og mer riktig utnyttelse av ansatte og kompetanse
- Indikator 2: Det gjennomføres problem- og mulighetsanalyser
- Indikator 3: Tilgjengeliggjøring av data
- Indikator 4: Datastyring (Data governance)

Periodemål 5: Vi skaper verdi for virksomhetsområdene

Vi skal både gi premisser og bidra aktivt til at kvaliteten på tjenestene som leveres fra virksomhetsområdene blir stadig bedre. Samtidig skal de få frigjort tid til å fokusere på kjerneoppgavene sine. Vår fagkompetanse innenfor et bredt område skal oppleves som en viktig støtte, og som et trygt grunnlag for videre utvikling.

Indikatorer

- Indikator 1: Ledere og merkantile får hjelp når de trenger det
- Indikator 2: Informasjons- og opplæringstilbud til ledere og merkantile
- Indikator 3: Forbedring av arbeidsprosesser
- Indikator 4: Redusert administrativ ressursbruk

Strategier

Vi skal styrke partssamarbeidet med de ansattes organisasjoner. Som en foregangskommune i partssamarbeid skal vi videreutvikle partssamarbeidet for å sikre tjenesteutvikling, omstilling og videreutvikling av arbeidsmiljøet. Utvidet samarbeid med tillitsvalgte og vernetjenesten i å utvikle tjenestene vil styrke vår gjennomføringsevne.

Vi skal realisere arbeidsgiverpolitikken, i den forbindelse også lederstøtte og -utvikling. Vi skal bedre vilkårene for å utøve ledelse gjennom å tydeliggjøre ledernes ansvar og myndighet, og styrke støtten de har rundt seg. Vi skal også sette i gang tiltak som styrker ledelseskompetansen på alle nivå og som har sitt fundament i kommunens felles ledelsesplattform.

Vi skal redusere sykefraværet gjennom å dreie fra reparerende tiltak til forebyggende arbeidsmiljøarbeid. Å videreutvikle treffsikker HMS for yrker med høye emosjonelle krav vil være et viktig bidrag. Det vil også systematisk ledelse og andre støttedfunksjoner.

Trondheim kommune skal være en attraktiv arbeidsgiver. Det betyr blant annet at vi skal ha fokus på å rekruttere, utvikle og beholde dyktige og godt kvalifiserte medarbeidere. Vi skal lage målrettede rekrutterings- og kompetansetiltak. Vi skal sikre kompetanseutvikling som gir høy kvalitet på våre tjenester og et arbeidsmiljø som sørger for at den enkelte får brukt sine styrker.

Vi skal øke kommunens ledelses- og gjennomføringskraft og bidra til å sikre at Trondheim kommune leverer gode tjenester til innbyggere og næringsliv i takt med samfunnsutviklingen. Det skal skje gjennom å tydeliggjøre oppgaver og ansvar, mer effektive arbeidsprosesser og styrket innovasjonsevne. Vi skal også bruke kommunens ressurser bedre og styrke kommunens identitet som attraktiv arbeidsplass. Organisatoriske valg skal støtte opp under veivalg og perspektiver i Trondheimpløftet. Vi prioriterer lederutvikling, styrking av medarbeideres kompetanse, og bedre ressursbruk gjennom systematisk porteføljestyling og virksomhetsstyring. Det vil i perioden jobbes særlig med:

- Lederløftet, som er et utviklingstilbud til alle kommunens ledere
- Kompetansestrategi og handlingsplaner for kompetanseutvikling
- Utarbeide målbilder for digitalisering for å konkretisere hvordan organisasjonen skal bli mer datadrevet, målrette it-investeringer og øke graden av digitalisering på virksomhetsområdene
- Samordning, med vekt på arbeidsprosesser som styrker arbeidet for å realisere politiske vedtak, planer og målsettinger. I det ligger også å tilrettelegge prosesser for å innføre porteføljestyling og prosjekt-/programstøtte
- Virksomhetsstyring, som en overbygning over viktige prosesser som ledelse, planlegging, prosjekt- og porteføljestyling, beslutning og innovasjon, kvalitetsstyring og internkontroll, økonomi og anskaffelser, digitalisering og analyse

Det vil i perioden bli ferdigstilt en ny løsning for økonomistyring. Den vil hjelpe organisasjonen med økonomistyring i et 24-måneders perspektiv, i stedet for et 12-måneders perspektiv som i dag. I praksis vil ofte de strategiske valgene vi gjør på våren få størst konsekvenser for året etter. Vi er derfor avhengig av systemer som gjenspeiler denne langsiktigheten.

Bemanningsplanlegging for de omtrent 6000 ansatte som går i turnus er en svært tidkrevende og kompleks oppgave. Både faglige, ressursmessige, lovmessige, økonomiske, og menneskelige hensyn og sykefravær påvirker når en turnus skal lages. Det

er et komplekst og tidkrevende puslespill med mange løsninger. Dette er et område hvor vi ønsker å bli mer datadrevet og automatisert ved hjelp av kunstig intelligens. Gevinsten er økt omstillingsevne, høyere kvalitet, lavere kostnader og turnuser med potensial for å være helsefremmende for ansatte. Det er allerede etablert en løsning som beregner fremtidig sykefravær, som idag benyttes manuelt. Erfaringen fra dette tas med videre i arbeidet med en helhetlig bemanningsplanlegging basert på kunstig intelligens.

Vi skal skape en god sikkerhetskultur og økt beredskap. Verden er i stadig endring og trusselbildet er mer komplekst og sammensatt enn tidligere. I "Risiko 2023" peker Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) på hvordan virksomheter bør redusere sårbarheter for å gjøre trusselaktørenes jobb vanskeligere. "Risiko 2023" henvender seg til hele samfunnet, men spesielt til ledere og personell med sikkerhetsoppgaver. Det er viktig å se sikkerhetsarbeidet i en større sammenheng, og dette er spesielt viktig for virksomheter underlagt sikkerhetsloven. Både ledere og ansatte i kommunen har behov for mer kompetanse og bevissthet om trusselbildet og sikkerhetsarbeidet som gjøres. Vi skal ha:

- Forståelige og tilgjengelige styringsdokumenter
- God avviks- og hendelseshåndtering
- Sikkerhet som tema på ledelsesmøter og avdelingsmøter
- Kontroll og evaluering av sikkerhetsarbeidet.

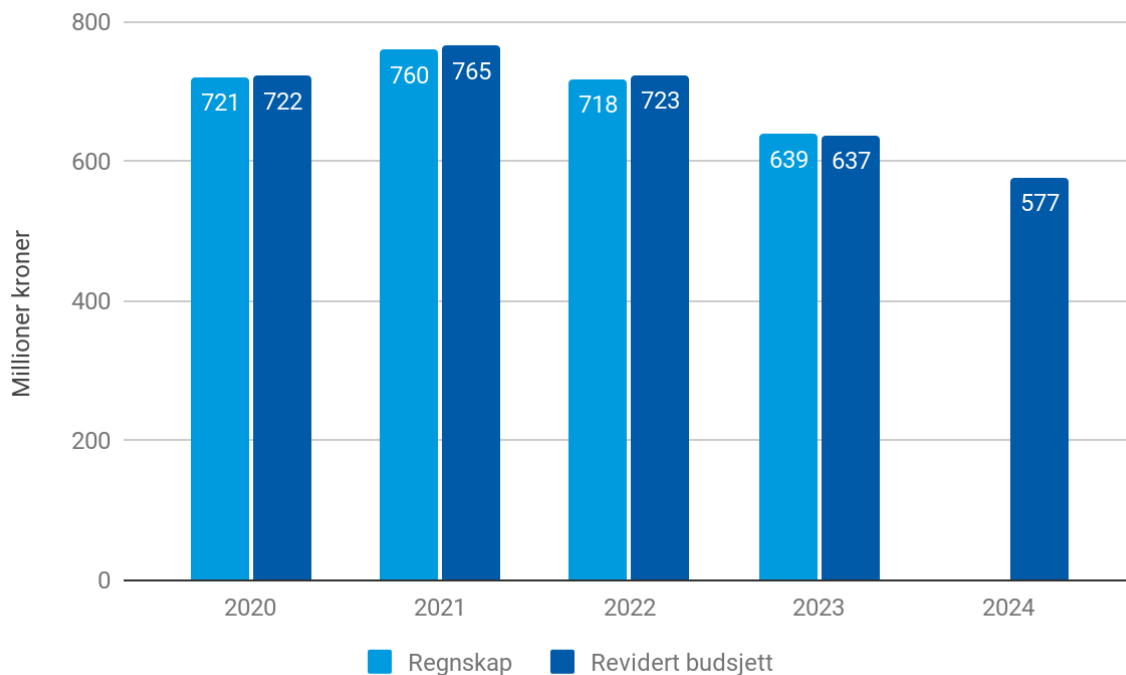
For å lykkes med å etablere kunstig intelligens som et viktig verktøy i Trondheim kommune, er det viktig at kommunen som organisasjon blir mer datadrevet enn i dag. Store mengder data som vi trenger for å kunne utvikle kunstig intelligens (KI), er i til dels "låst" i våre fagsystemer. Et viktig steg er å få eierskap til denne dataen selv, slik at potensialet innenfor KI kan utnyttes. Derfor henger videre utvikling av KI tett sammen med prosjektet Datadrevet Trondheim.

Økonomisk status

Strategisk ledelse, utviklings- og støttetjenester er et nytt tjenesteområde fra 2024 som består av tidligere Kommunedirektøren og Utvikling- og støttetjenester. I figurene nedenfor er de to tjenesteområdene slått sammen slik at man enklere kan følge utviklingen over tid. I 2024 er stabsressursene til helse- og velferd, oppvekst- og utdanning, byutvikling og næring flyttet til sine respektive direktørområder. Dette medfører at forslag til budsjett 2024 er lavere enn budsjett 2023.

Figur 17-1 viser budsjett og regnskap for Strategisk ledelse, utviklings- og støttetjenester i perioden 2020-2022, revidert budsjett og prognose på regnskap for 2023, samt Kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for Strategisk ledelse, utviklings- og støttetjenester i 2024. Figur 17-1 viser at området hadde mindreforbruk i forhold til budsjett i perioden 2020 til 2022. I 2023 forventes et mindre merforbruk.

Figur 17-1 Budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner. Perioden 2020-2022 er påvirket av koronapandemien. I perioden 2020-2022 er tjenesteområdene Kommunedirektøren og utvikling og støttetjenester slått sammen.

Driftsbudsjett

Tabell 17-1 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for strategisk ledelse, utvikling og støttetjenester i perioden 2024-2027. Som nevnt innledningsvis er stabene til helse- og velferd, oppvekst, byutvikling og næring flyttet til de aktuelle direktørområdene. I dette tjenesteområdet er stabene for organisasjon, finans, kultur og de ti enhetene i tidligere utvikling- og støttetjenester. Budsjettene fra de to tjenesteområdene er sammenslått i tabellene nedenfor. Tiltakene i tabell 17-2 er hovedsakelig en videreføring av tiltak i HØP 2023-2026.

Tabell 17-1 Budsjettamme og rammeendring strategisk ledelse, utvikling og støttetjenester. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett 2023	562,7	562,7	562,7	562,7
Pris- og lønnskompensasjon	11,6	11,6	11,6	11,6
Tekniske justeringer	2,6	2,6	2,6	2,6
Korrigert budsjett	576,9	576,9	576,9	576,9
Befolkningsvekst	0,0	0,0	0,0	0,0
Annen rammeendring	0,3	-4,3	-4,4	-4,4
Forslag til netto driftsramme	577,1	572,5	572,4	572,4
Rammeendring	0,3	-4,3	-4,4	-4,4

Tabell 17-2 Tiltak i strategisk ledelse, utvikling og støttetjenester . Tall i millioner kroner.

Type tiltak	Navn tiltak	2024	2025	2026	2027
Opprettholdelse av standard	01. Utredning nytt administrasjonslokale	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
	02. Windows lisenser - utvidelse av tidligere søknad	3,6	0,0	0,0	0,0
Endringer i tjenestetilbudet	03. Samfunnssikkerhet og kommunal beredskap	0,3	0,7	1,5	1,5
Effektiviseringstiltak	04. Reduksjon i aktivitet	-1,6	-3,0	-3,9	-3,9
Sluttsum		0,3	-4,3	-4,4	-4,4

1. Utredning nytt administrasjonslokale

I vedtatt handlings- og økonomiplan ligger det to millioner kroner i 2023 til jobben med å utrede nye kontorlokaler for administrasjonen. Denne jobben er i stor grad gjennomført, og det vil ikke være behov for disse midlene i kommende fireårsperiode.

2. Windows lisenser

Periodiske vedlikeholdskostnader for kommunens Windows Server lisenser og Windows Server CAL lisenser.

3. Samfunnssikkerhet og kommunal beredskap

Kommunen har en sentral rolle i arbeidet med samfunnssikkerhet. Kommunen skal utvikle trygge og robuste lokalsamfunn og har et grunnleggende ansvar for å beskytte befolkningen og bidra til å opprettholde kritiske samfunnsfunksjoner. Videre har også kommunen et omfattende ansvar for å forebygge og håndtere kriser, inkludert å stimulere relevante aktører til å iverksette forebyggende og skadebegrensende tiltak.

Kommunedirektøren foreslår å opprettholde opptrappingen av den nye enheten for sikkerhet og beredskap som ble vedtatt i HØP 2023-2026.

4. Reduksjon i aktivitet

For å tilpasse rammene i kommende periode foreslår Kommunedirektøren en reduksjon i aktivitetsnivået med 3,4 millioner kroner i 2024, som øker til 5,7 millioner kroner.

Investeringsbudsjett

IT

Investeringsmidler til IT-prosjekter i fireårsperioden er på 284,4 millioner kroner. Det er prosjekter innenfor alle kommunens virksomhetsområder, og på tvers av virksomhetsområdene.

Kommunedirektøren foreslår et kutt i budsjettet for utskifting av PC på 21 millioner over 4 år for å understøtte andre investeringsprosjekt på IT- siden, blant annet oppvekstadministrativt system, økonomisystemer og nytt intranett. Sentralt står styrking og modernisering av trådløs nettverksinfrastruktur og sikkerhet rundt denne.

Arbeidet med å etablere kommunen som datadreven organisasjon vil også fortsette, og arbeidet med å automatisere og robotisere merkantile og administrative prosesser videreføres.

Tabell 17-3 Investeringer i IT i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2024	2025	2026	2027
01. Automatisering/robotisering av administrative prosesser	6,0	3,0	3,0	1,5	1,5	0,0	0,0
02. Datadreven organisasjon	7,0	3,5	3,5	2,0	1,0	0,5	0,0
03. Fagsystemer og basissystemer	39,9	33,4	6,5	3,5	1,7	1,3	0,0
04. IT-støtte samspill	6,8	3,2	3,6	2,2	1,1	0,3	0,0
05. E-lås	0,0	0,0	0,0	3,5	0,0	0,0	0,0
06. Nettverk- og PC-infrastruktur	0,0	0,0	0,0	47,9	15,2	72,5	67,7
07. Trådløst nett HVS	36,0	11,0	25,0	11,0	11,0	3,0	0,0
08. Utbedring av kaskadekoblede lokasjoner	3,2	0,0	3,2	3,2	0,0	0,0	0,0
09. MinSide	5,0	0,0	5,0	1,3	1,3	1,3	1,3
10. Forbedring av meldingsfunksjonalitet i Vigilo	5,8	0,0	5,8	1,5	1,5	1,5	1,5
11. Forprosjekt ny ERP-løsning	3,0	0,0	3,0	1,5	1,5	0,0	0,0
12. Nytt Intranett	2,0	0,0	2,0	1,0	1,0	0,0	0,0
13. Post for utvikling og innovasjon	20,0	5,0	15,0	5,0	5,0	5,0	0,0
14. Nytt budsjettssystem	2,0	0,0	2,0	2,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	136,7	59,1	77,6	87,0	41,7	85,3	70,4

Tabell 17-4 Finansiering for investeringsprosjektene for IT i perioden 2024-2027. Tall i millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Bykassefinansierte lån	72,5	34,8	71,1	58,7
Egenkapital	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	14,5	7,0	14,2	11,7
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
Sluttsum	87,0	41,7	85,3	70,4

1. Automatisering og robotisering av administrative prosesser

Kommunedirektøren foreslår en bevilgning på 1,5 millioner kroner i 2024 og totalt 3,0 millioner i perioden for å automatisere og robotisere administrative prosesser.

2. Datadreven organisasjon

Arbeidet fortsetter med å legge til rette for at Trondheim kommune blir en moderne datadreven organisasjon. Hensikten er å understøtte tjenesteinnovasjon og organisasjonens evne til å respondere raskere på endringer i behov, og gi bedre styringsgrunnlag. Kommunedirektøren foreslår en bevilgning på 2,0 millioner kroner for 2024 og totalt 3,5 millioner for perioden.

3. Fagsystemer og basissystemer

Nødvendige oppgraderinger på ulike basisløsninger håndteres løpende. Kommunedirektøren foreslår en bevilgning på 3,5 millioner kroner for 2024 og totalt 6,5 millioner for perioden.

4. IT- støtte Samspill - tverretattlig støtte for samhandling rundt barnet

Kommunedirektøren foreslår at arbeidet med å etablere nødvendig IT-støtte for å sikre intern koordinering rundt barn med særskilte behov fortsetter. Dette er en oppfølging av tidligere føringer i HØP og oppfølging av en rekke revisjonsrapporter på BFT Østbyen.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 2,2 millioner i 2024 og 3,6 millioner kroner til prosjektet i fireårsperioden.

5. E-lås

Kommunedirektøren foreslår i perioden at hele budsjettet på 3,5 for velferdsteknologi 24-27 flyttes til 2024 og øremerkes prosjektet e-lås.

6. Nettverks- og pc-infrastruktur

Kommunedirektøren foreslår at nødvendig vedlikehold av trådløs nettverksinfrastruktur fortsetter. Utskiftingstempo av kommunalt ansatte sine pc-er og elev-pc-er foreslås opprettholdt med en syklus på fire og seks år, men kuttes med 21 millioner kroner over neste 4-års periode.

Kommunaldirektøren foreslår å bevilge 47,9 millioner kroner for 2024.

7. Trådløst nett helse- og velferdssenter

Prosjektet skal bygge ut dekning for WIFI- tale på helseinstitusjoner for å kunne utføre arbeidsoppgaver på en mobil flate (Rover- applikasjon i Helseplattformen, pasientvarsling, telefoni, sykepleierhåndbok). Tiltaket er nødvendig for å unngå at helsearbeidere må forholde seg til flere mobile apparater i arbeidshverdagen, og for å unngå vedlikehold av to parallelle infrastrukturløsninger.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 11 millioner i 2024, og totalt 25 millioner for perioden.

8. Utbedring av kaskadekoblede lokasjoner

Prosjektet gjør underliggende IKT infrastruktur mer robust mot feilsituasjoner slik at kritiske tjenester innenfor helse får økt tilgjengelighet og pålitelighet.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 3,2 millioner i 2024.

9. Min Side

For å understøtte Trondheim kommunes mål om at "Innbygger skal oppleve mestring i møte med kommunen gjennom tilrettelagte digitale tjenester" fortsetter arbeidet med å utvikle MinSide. Min Side er kommunens nettportal hvor innbygger skal finne informasjon om alle relasjoner og forhold mellom seg og Trondheim kommune.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 1,3 millioner for 2024 og totalt 5,0 millioner kroner for perioden.

10. Forbedring av meldingsfunksjonalitet i Vigilo

Vi skal forbedre meldingsfunksjonen mellom skole/barnehage og foresatte. Vi skal gi mulighet til å dele opp barnehager og SFO-er med kommunikasjonsgrupper (som settes opp), istedenfor dagens løsning der kommunikasjonen går til alle ansatte ved enheten.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 1,5 millioner i 2024 og totalt 5,8 millioner i perioden.

11. Forprosjekt ny ERP-løsning

I løpet av de neste årene må Trondheim kommune ut på anbud for å anskaffe ny ERP løsning for økonomi, regnskap og innkjøp. Dette fordi dagens ERP løsning etterhvert skal over på en skyløsning. Trondheim kommune kan ikke anskaffe denne løsningen uten en helhetlig anbudsrunde.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 1,5 millioner kroner for 2024 og totalt 3,0 millioner for perioden.

12. Nytt intranett

Dagens intranett har gått ut på dato. TK har ikke lenger avtale med leverandør. Løsningen blir ikke oppdatert og vedlikeholdt. Målet er å etablere et nytt og moderne intranett. Ny løsning vil tilfredsstillende nye krav til universell utforming, gjøre den interne kommunikasjonen og informasjonen bedre, og nå flere ved bruk av andre plattformer enn PC.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 1,0 millioner kroner for 2024 og 2,0 millioner totalt for perioden.

13. Post for utvikling og innovasjon

Midlene skal stimulere til raskere digital innovasjon på alle områder i Trondheim kommune.

Kommunedirektøren foreslår å videreføre bevilgningen på 5,0 millioner kroner i 2024 og totalt 15,0 millioner for perioden.

14. Nytt budsjettssystem

Prosjektet ønsker å få på plass et eget verktøy som kan benyttes til budsjetteringen i Trondheim kommune, og til å håndtere tekst og publisering av dette. Gevinsten for kommunen er mindre sårbarhet for feil, og mer effektive økonomiske prosesser.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 2,0 millioner totalt i 2024.

18. Kommunens eierinteresser

I dette kapitlet omtales aksjeselskap, kommunale foretak og interkommunale selskap der kommunen har vesentlige eierinteresser. I tillegg omtales ulike stiftelser og Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP).

Aksjeselskap, kommunale foretak og interkommunale selskap

Bystyret vedtok i mai 2022 kommunens eierskapsmelding (bystyresak [23/22 – Eierskapsmelding del 1- revidering](#)). Trondheim kommunes eierskapsmelding er et redskap for bystyret for utøvelse av en målrettet, forutsigbar og langsiktig eierskapspolitikk. Eierskapsmeldingen skal bidra til god politisk styring og kontroll, og gi rammene for hvordan kommunen skal utøve sitt eierskap.

Eierskapsmeldingen kommer i to deler. Del én gir prinsippene for Trondheim kommunes overordnede eierskapspolitikk, som omfatter alle selskap og foretak kommunen har

eierskap i. Prinsippene er lagt til grunn for utarbeidelsen av del to, som er selskapsespesifikke eierstrategier for selskap og foretak som kommunen har vesentlige eierinteresser i.

Kommunedirektøren utarbeider forslag til eierskapsmelding del to for hvert selskap, og foretak som blir behandlet i bystyret. Hensikten er å styrke oppfølgingen av forventninger og mål av det spesifikke eierskapet. Dette skaper et operativt anlagt dokument, slik at det har sammenheng med utøvelsen av eierskapet til hvert enkelt selskap.

Bystyret har siden 2017 vedtatt eierskapsmelding del to (selskapsespesifikke eierstrategier) for følgende selskaper:

- TRV Gruppen AS ([bystyresak 0086/17](#)), revidert i 2023 (bystyresak 105/23)
- Vistamar SL ([bystyresak 0085/17](#)), selskapet vedtatt nedlagt i 2020
- Trondheim Kino AS ([bystyresak 0193/17](#))
- Tempevegen 25 AS ([bystyresak 130/19](#))
- Leuthenhaven AS i februar 2020 ([bystyresak 42/20](#)),
- Olavshallen AS ([bystyresak 7/21](#))
- Trondheim Parkering AS i juni 2021 ([bystyresak 100/21](#))
- Trondheim Spektrum AS i april 2022 ([bystyresak 27/22](#)).
- Prima Holding AS, hvor Trondheim kommune eier 60 prosent og Trondheim Røde Kors 40 prosent, ble vedtatt i april 2022 ([bystyresak 82/22](#))
- Nyhavna utvikling AS, hvor Trondheim kommune eier 67 prosent og Trondheim Havn IKS 33 prosent, ble vedtatt i april 2023 (bystyresak 52/23)

TRV Gruppen AS (eierandel 100 prosent)

TRV Gruppen består av morselskapet TRV Gruppen AS, som er heleid av Trondheim kommune, og av datterselskapene Trondheim Renholdsverk AS og Retura TRV AS. Trondheim Renholdsverk AS utfører innsamling og håndtering av husholdningsavfall i Trondheim i egen regi, mens Retura TRV AS driver konkurranseutsatt virksomhet innenfor næringsavfall, noe som gir grunnlag for utbytte fra selskapet til Trondheim kommune.

Tabell 17-1-1 Nøkkeltall fra regnskap for TRV Gruppen AS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	448 681	471 426	552 104	593 796
Driftsresultat	10 230	31 761	29 082	31 293
Årsresultat	3 306	21 722	19 735	18 137
Utbytte	0	7 000	5 000	7 000

Krav til avkastning og utbytte fra TRV Gruppen AS

Kommunens krav til avkastning og utbytte stilles til TRV Gruppen AS (morselskap) som igjen mottar konsernbidrag fra Retura TRV AS. Datterselskapet Trondheim Renholdsverk AS ivaretar kommunens lovpålagte oppgave om håndtering av husholdningsavfall og er selvkostfinansiert. Som følge av at selskapet er selvkostfinansiert, kan ikke Trondheim Renholdsverk AS bidra til morselskapets krav til avkastning.

Utbyttet fra selskapet for regnskapsåret 2022 ble ved behandlingen av Trondheim kommunes budsjett for 2023, forventet til syv millioner kroner. Selskapets styre foreslo et utbytte på syv millioner kroner som ble vedtatt i generalforsamlingen for selskapet.

For planperioden 2024-2027 budsjetterer Kommunedirektøren med et årlig utbytte fra TRV konsernet på 7 millioner kroner. Trondheim kommune som eier har behov for en viss forutsigbarhet i utbytteneivået, og forventer et utbytteneivå som er minst 70 prosent av gjennomsnittlig årsresultat etter skatt de siste tre år.

Selskapet skal forholde seg til kommunens krav til avkastning og utbytte. Styret innstiller på utbytte til generalforsamling.

Tabell 17-1-2 Forslag til utbytte i perioden 2024-2027. Millioner kroner.

	2024	2025	2026	2027
Budsjettet utbytte fra TRV Gruppen AS	7	7	7	7

Trondheim Kino AS (eierandel 100 prosent)

Kommunens eierskap i Trondheim Kino AS sikrer innbyggerne et kvalitativt godt og bredt kinotilbud. Formålet til selskapet fremgår av vedtektene, fastsatt i ekstraordinær generalforsamling 13. november 2012:

Selskapets formål er å drive kinovirksomhet og annen virksomhet naturlig knyttet til dette. Trondheim Kino AS skal vise film innenfor alle filmsjangre valgt ut etter kvalitetskrav og de til enhver tid gjeldende konsesjonskrav under de best mulige visningsforhold, og på konkurransedyktige vilkår for flest mulig mennesker som ønsker å oppleve filmkunst.

Trondheim Kino AS har eierinteresser i datterselskap som driver med virksomhet tilknyttet kinodrift. I konsernet inngår Filmfest Trondheim AS (Kosmorama), Trondheim Kino Utvikling AS og Trondheim Kino Eiendom AS. Trondheim Kino AS har 100 prosent eierandel i disse tre. I tillegg har Trondheim Kino en eierandel på 45 prosent av kinokjeden KinoNor AS, som i et normalår har om lag 1,5 millioner besøkende i året.

Trondheim Kino AS viser film fra Prinsen kinosenter (åtte saler), Nova kinosenter (elleve saler), Kimen Kino på Stjørdal (tre saler) og Steinkjer Kino fra og med juni 2023. Lokalene til Prinsen kinosenter eies og leies av Trondheim Kino Eiendom AS, mens lokalene til Nova kinosenter eies og leies av Arbeidernes Økonomiske Fellesorganisasjon (AØF). Lokalene til Kimen Kino eies og leies av Kimen kulturhus, og Steinkjer Kino av Steinkjer kulturhus.

Tabell 17-2-1 Nøkkeltall fra konsernregnskap Trondheim Kino AS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	142 063	96 289	113 982	122 642
Driftsresultat	7 254	236	9 561	283
Årsresultat	13 127	4 363	9 776	4 595
Utbytte	0	0	0	0

Trondheim Kino AS kan vise til meget god soliditet med en egenkapitalandel på 81,5 prosent i morselskapet og 83 prosent i konsernet per 31. desember 2022. Styret mener dette er tilfredsstillende og forsvarlig med tanke på den risiko som virksomheten medfører.

Etter to meget utfordrende år ble 2022 et år hvor selskapets virksomhet etterhvert normaliserte seg. I 2022 hadde kinoen 569 000 besøkende, mot 392 000 besøkende i 2021. Selv om antallet besøkende økte mye fra 2021 til 2022, er det langt igjen til nivået før pandemien. Årsresultatet for selskapet var på 0,6 millioner kroner i 2022, mot seks millioner året før. For konsernet ble årsresultatet 4,6 millioner kroner i 2022, mot 9,8 millioner i 2021.

Utbytte fra datterselskapene er av betydning for å kunne ha en bærekraftig kinodrift. Alliansen med andre kinoer gjennom KinoNor AS, forventes å gi gevinst i form av reduserte kostnader grunnet stordriftsfordeler. Etter forslag fra Trondheim Kinos styre, vedtok generalforsamlingen i 2023 et utbytte på kroner 0 for 2022.

Krav til avkastning og utbytte fra Trondheim Kino AS

Bystyret vedtok 12. april 2018 eierstrategi for Trondheim Kino ([sak 193/17](#)). Eierstrategien beskriver kulturelle og finansielle forventninger og mål. Finansielle mål omfatter Trondheim kommune som eier sine forventninger til verdiutvikling, avkastningskrav og utbyttepolitikk. Eierens ønsker at selskapet gjennomfører en ekstern og uavhengig verdivurdering av Trondheim Kino AS sin markedsverdi hvert fjerde år. Verdiutviklingen av selskapet forventes å ha en utvikling noe bedre enn bransjen. Det ble gjennomført en verdivurdering av Trondheim Kino AS i 2023. Eierens krav til avkastning stilles til egenkapitalen i Trondheim Kino AS, der eieren forventer at avkastningskravet på verdijustert egenkapital ligger i intervallet 7-9 prosent etter skatt. Trondheim kommune som eier, har behov for en viss forutsigbarhet i utbytteneivået, og forventer et utbytteneivå som er minst 70 prosent av gjennomsnittlig årsresultat etter skatt siste tre år.

Kommunedirektøren har lagt inn forventninger til utbytte til kommunen som eier for perioden 2024-2027, dvs. for regnskapsårene 2023-2026.

Tabell 17-2-2 Forslag utbytte i perioden 2024-2027. Millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Budsjettert utbytte fra Trondheim kino AS	4	6	6	6

Trondheim Parkering AS (eierandel 100 prosent)

Bystyret vedtok i [sak 183/18](#) at den forretningsmessige virksomheten i Trondheim Parkering KF skulle skilles ut i et eget selskap med foretaksnavn Trondheim Parkering AS, 100 prosent eid av Trondheim kommune. Selskapet ble opprettet i 2018, med driftsstart 1. mai 2019.

Den forvaltningsmessige delen av parkeringsvirksomheten ble fra samme dato organisert som en kommunal enhet.

Tabell 17-3-1 Nøkkeltall fra konsernregnskap Trondheim Parkering AS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	72 981	96 283	99 409	120 146
Driftsresultat	22 850	12 803	12 619	15 159
Årsresultat	17 824	10 785	10 355	12 914
Utbytte	3 400	5 800	6 000	8 000

Krav til avkastning og utbytte fra Trondheim Parkering AS

Eierstrategi (Eierskapsmelding del 2) for Trondheim Parkering AS ble vedtatt av bystyret i møte 16.6.2021, sak 100/21. Nivå på utbytte er fastsatt i eierstrategien:

Trondheim kommune som eier har behov for en viss forutsigbarhet i utbyttensnivået, og forventer som hovedregel et utbyttensnivå fra konsernet som er minst 70 prosent av gjennomsnittlig årsresultat etter skatt siste tre år.

Forventningen om utbytte bygger på at eier forventer en avkastning på verdijustert egenkapital mellom 7-9 prosent.

For 2024 budsjetteres det med utbytte på åtte millioner kroner.

Tabell 17-3-2 Forslag utbytte i perioden 2024-2027. Millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Budsjettert utbytte fra Trondheim Parkering AS	8	8	8	8

Olavshallen AS (eierandel 100 prosent)

Olavshallen AS er et heleid kommunalt aksjeselskap opprettet i 1988. Selskapets formål er å fremme midtnorsk musikk- og kulturliv ved å eie, forvalte og leie ut sine eiendommer og lokaler primært til kulturelle formål, samt private og offentlige arrangement. Styret oppnevnes av formannskapet, som er generalforsamling i selskapet.

Olavshallen AS har hatt positivt årsresultat i årene 2017-2020. Regnskapet inkluderer ikke kapitalkostnader knyttet til bygg. Bygningene er bokført med én krone i balanseregnskapet til selskapet. Regnskapet for 2022 viser et underskudd på 5,4 millioner kroner. Årsresultatet er preget av redusert aktivitet som følge av begrensninger grunnet Covid 19-restriksjoner og endret publikumsadferd etter pandemien, samt økte avskrivninger og finanskostnader som følge av oppgraderingsprosjektet.

Tabell 17-4-1 Nøkkeltall fra regnskap Olavshallen AS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	43 991	33 308	29 372	47 988
Driftsresultat	356	2 836	-8 323	-3 136
Årsresultat	337	2 663	-8 257	-5 400
Utbytte	0	0	0	0

Selskapets egenkapitalandel har ligget på cirka 32 prosent i gjennomsnitt for perioden. Selskapets gjeld består av langsiktig gjeld (lån tatt opp i forbindelse med kjøp av aksjer i Kjøpesenteret Olavskvartalet AS), leverandørgjeld, offentlige avgifter og annen kortsiktig gjeld.

Trondheim kommune bevilget i sak PS [92/20](#); *Utvikling av Olavshallen og bygging av nytt konserthus i Trondheim* og sak PS [100/18](#); *Årsoppgjøret 2017*, til sammen 100 millioner kroner til vedlikeholdsetterslep og nødvendige investeringer i kulturdelen av bygget. Arbeidene omfattet av bevilgningen fra kommunen, ble ferdigstilt i 1. kvartal 2022. Trøndelag fylkeskommune har også bevilget ti millioner kroner til samme formål. I forslag til statsbudsjett for 2024 bevilges det 95 millioner kroner til oppgradering av Lille sal, nye podier for TSO, oppgraderinger av inngangspartiene ut mot Krabugata og Kjøpmannsgata, og oppgradering av heiser med mer.

Det har tidligere ikke vært ansett som realistisk at selskapet selv skulle kunne dekke kapitalkostnader knyttet til bygningsmassen. Etter bevilgningene i perioden 2018-2024 fra staten, Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune til bygningsmessige tiltak, forventer eier at framtidige kapitalkostnader dekkes av selskapet.

Eierstrategi for Olavshallen AS ble vedtatt av bystyret i sak [7/21](#).

Krav til avkastning og utbytte fra Olavshallen AS

Det stilles ikke krav til utbytte fra Olavshallen AS, men eier forutsetter at selskapet selv er i stand til å opprettholde høy standard på nødvendig teknisk utstyr og inventar, og at et nødvendig overskudd beholdes i selskapet for nødvendig vedlikehold og investeringer. Selskapet eier de seksjoner det disponerer i Olavskvartalet, og har ansvar for forsvarlig vedlikehold av disse samt av sin andel av sameiets vedlikeholds- og driftskostnader.

Kunsthall Trondheim AS (eierandel 63,3 prosent)

Trondheim kommune stiftet selskapet den 9. januar 2015 sammen med daværende Sør-Trøndelag fylkeskommune, som har en eierandel på 36,7 prosent. Eierne har inngått en aksjonæravtale, der selskapets formål skal være å etablere og drive kunsthall i Trondheim, og det som naturlig står i forbindelse med dette. Partene er enige om at selskapet skal ha et allmenntilgitt formål, at vedtektene inneholder bestemmelse om at det ikke skal utbetales utbytte, og at selskapets formue ved avvikling skal omdisponeres til kunstfaglige tiltak.

Kunsthall Trondheim er en frittstående aktør som produserer utstillinger og programmer med mål om å reflektere vårt globaliserte samfunn, problematisere normative kjønnsroller og seksuell identitet, og fremheve marginaliserte kunstneriske posisjoner og kunstnere som ennå ikke har stilt ut i Trøndelag. Fokus er på kunnskapsproduksjon gjennom tverrfaglig og kunstnerisk forskning, dialog med vitenskap og teknologi, bærekraft, helse og klima, ved å bidra med kunstneriske perspektiver på disse områdene.

Kunsthall Trondheim gjennomførte ni utstillinger i 2022 og hadde i løpet av året 14 947 besøkende.

Selskapets drift forutsettes primært finansiert ved tilskudd fra Trøndelag fylkeskommune,

Trondheim kommune og Kulturdepartementet. Sekundære inntektskilder er billett- og arrangementsrelaterte inntekter og inntekter generert gjennom samarbeidsprosjekter med private og offentlige organisasjoner. De siste årene er støtten fra privat sektor økt betydelig, fra tre prosent i 2019 til 33 prosent i 2022. Per 2022 var Kunsthallens egenkapital på 667 802 kroner.

Tabell 17-5-1 Nøkkeltall fra regnskap Kunsthall Trondheim AS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	7 852	9 204	12 781	11 732
Driftsresultat	-178	462	324	-564
Årsresultat	-235	360	244	-571

Underskuddet i 2022 skyldes flere faktorer: Regnskapsfører gjorde flere bokføringsfeil på inntektssiden. 2022 var preget av generell prisstigning som påvirket frakt, materialer og andre sentrale aspekter ved utstillingsproduksjon. Dessuten sluttet kunsthallens direktør i mai 2022, og ny direktør var ikke på plass før våren 2023.

Leuthenhaven AS (eierandel 100 prosent)

Leuthenhaven AS ble stiftet i 1982, og selskapet eier Erling Skakkens gate 40 på Leüthenhaven. Selskapets formål er å forvalte og utvikle eiendommen.

Trondheim kommune eier 100 prosent av aksjene. Kommunens eierandel ble utvidet fra 90 til 100 prosent gjennom kjøp av aksjer fra Rutebilstasjonen AS i 2015, jamfør vedtak i bystyret 18. juni 2015, sak 87/15.

Tabell 17-6-1 Nøkkeltall fra regnskap Leuthenhaven AS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	5 451	5 439	5 568	5 549
Driftsresultat	3 141	3 273	3 317	3 253
Årsresultat	2 407	2 542	2 608	2 644
Utbytte	2 000	2 000	2 000	2 100

For 2022 ble det utbetalt et utbytte fra Leuthenhaven AS på 2,1 million kroner.

Krav til avkastning og utbytte fra Leuthenhaven AS

Bystyret vedtok eierstrategi for Leuthenhaven AS i [bystyresak 42/20](#).

Forventet utbytt nivå er minst 80 prosent av gjennomsnittlig årsresultat etter skatt de siste tre år.

For planperioden 2024-2027 budsjetterer Kommunedirektøren med et årlig utbytte fra Leuthenhaven AS med 2,1 million kroner.

Tabell 17-6-2 Forslag utbytte i perioden 2024-2027. Millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Budsjettetert utbytte Leuthenhaven AS	2100	2100	2100	2100

Tempevegen 25 AS (eierandel 100 prosent)

I [bystyresak 50/18](#) Vurdering av behov for omorganisering av TRV konsernet ba bystyret styret i TRV Gruppen AS om å forberede vedtak i generalforsamlingen om fisjon, slik at eiendommen Tempeveien 25 skulle legges i eget aksjeselskap med Trondheim kommune som eier.

Som en følge av dette ble Tempevegen 25 AS stiftet den 23. oktober 2018. Selskapet ble fisjonert ut av TRV Gruppen AS med virkning fra 1. januar 2018.

Tabell 17-7-1 Nøkkeltall regnskap for Tempeveien 25 AS. Tall i 1000 kroner.

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	5 962	5 451	5 782	6 459
Driftsresultat	1 949	1 923	1 231	2 455
Årsresultat	1 448	1 463	943	1 924
Utbytte	750	1 000	1 000	1 000

Krav til avkastning og utbytte fra Tempeveien 25 AS

Bystyret vedtok eierstrategi for Tempevegen 25 AS i [bystyresak 130/19](#). Forventet utbyttенivå er minst 70 prosent av gjennomsnittlig årsresultat etter skatt de siste tre år for selskapet.

For 2022 ble det utbetalt et utbytte på én million kroner.

Med utgangspunkt i vedtatt eierstrategi budsjetterer Kommunedirektøren for planperioden 2024-2027 med et årlig utbytte fra Tempevegen 25 AS på én million kroner.

Tabell 17-7-2 Forslag utbytte i perioden 2024-2027. Millioner kroner

	2024	2025	2026	2027
Budsjettetert utbytte Tempevegen 25 AS	1000	1000	1000	1000

Trondheim Spektrum Eiendom AS (eierandel 100 prosent)

Trondheim Spektrum AS ble etablert som aksjeselskap i 1961, i forbindelse med at det skulle etableres en ny messe- og idrettshall i Trondheim. I henhold til vedtektene er selskapets formål "å oppføre og drive Trondheim Spektrum med tilhørende virksomhet, samt deltagelse i andre selskap med tilknytning til denne virksomheten".

Etter en omstrukturering av selskapet i 2019 er selskapet nå organisert som et konsern, med Trondheim Spektrum Eiendom AS som morselskap, og Trondheim Spektrum AS som heleid datterselskap. Sistnevnte er igjen 100 prosent eier av datterselskapet Trondheim

Catering AS. Siden mars 2020 er Trondheim kommune heleier av morselskapet Trondheim Spektrum Eiendom AS, og har gjennom det indirekte eierskap til datterselskapene. I det videre omtales derfor Trondheim Spektrum som konsern.

Omsetningen i Trondheim Spektrum er betydelig høyere etter ombygging og utvidelse. For å sikre fremtidig drift må omsetningen økes ytterligere, noe som det er lagt planer for innen kommersiell aktivitet i årene som kommer. Koronapandemien og påfølgende nedstengning for arrangement satte imidlertid alle utviklingsplaner på vent. I 2022 har aktiviteten igjen kommet i gang, men det vil ta tid å bringe aktiviteten opp til planlagt nivå. Det forventes at planene om mange og store arrangementer kan realiseres i tiden fremover.

Tabell 17-8-1 Nøkkeltall fra regnskap Trondheim Spektrum Eiendom AS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	32 670	37 212	40 129	47 201
Driftsresultat	-8 192	2 270	3 639	7 079
Årsresultat	-6 976	-13 629	-7 362	-10 356
Utbytte	0	0	0	0

Ikke krav til utbytte fra Trondheim Spektrum

Det er et grunnleggende prinsipp at statlig tilskudd i form av spillemidler ikke skal danne grunnlag for fortjenestebaserte eierformer. Derfor må følgende krav være oppfylt for å få tilskudd:

- Det skal ikke foretas økonomiske utdelinger (utbytte) til eierne
- Et eventuelt overskudd skal tilfalle anleggets drift
- Ved oppløsning/avvikling skal formuen tilfalle idrettslige formål

I henhold til selskapets vedtekter kan eier ikke ta utbytte fra selskapet.

Eierstrategi for Trondheim Spektrum ble vedtatt av bystyret i mai 2022, bystyresak [81/22](#).

Prima Holding Trondheim AS (eierandel 60 prosent)

Prima består av morselskapet Prima Holding Trondheim AS og datterselskapene Prima AS og Prima Arena AS. Trondheim kommune eier 60 prosent av aksjene i morselskapet, og Trondheim Røde Kors eier 40 prosent. Morselskapet er 100 prosent eier av de to datterselskapene.

Prima Holding Trondheim AS leverer administrative tjenester som ledelse, regnskap, lønn, IT, markedsføring og kvalitetssikring til datterselskapene i konsernet.

Prima AS ble stiftet i 1992 og er en av landets største arbeids- og inkluderingsbedrifter med de skjermede tiltakene Varig tilrettelagt arbeid og Arbeidsforberedende trening. På grunn av endrede rammevilkår og nye krav fra NAV, ble Prima AS fisjonert i 2018, og Prima Holding Trondheim AS ble opprettet. Prima AS er en godkjent tiltaksarrangør for NAV. For å bli godkjent tiltaksarrangør, krever NAV at virksomhet som i hovedsak handler om tilbud til

personer med nedsatt funksjonsevne, skal være adskilt fra annen virksomhet i selskapet. Dette for å hindre krysssubsidiert mellom tiltakene. Prima Arena AS ble derfor opprettet, og dette selskapet drifter noen av de tidligere avdelingene til Prima AS.

Tabell 17-9-1 Nøkkeltall fra regnskap fra Prima-konsernet. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	127 585	117 988	181 425	206 948
Driftsresultat	36	6 809	4 901	3 931
Årsresultat	50	6 334	5 022	3 971
Utbytte	0	0	0	0

Ikke krav til utbytte fra datterselskapet Prima AS

I henhold til Forskrift om arbeidsrettede tiltak er det ikke anledning til å ta ut utbytte av selskap som er godkjent tiltaksarrangør for NAV. Overskudd skal forbli i virksomheten og komme attføringsarbeidet og deltakerne til gode.

Eierstrategi for Prima Holding AS ble vedtatt av bystyret i april 2022, bystyresak 82/22.

Midtnorsk Filmsenter AS (eierandel 33,3 prosent)

Midtnorsk Filmsenter AS (MNFS) ble stiftet i 2005 av Trondheim kommune og daværende Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag fylkeskommuner. Etter sammenslåing av fylkeskommunene i 2018 ble eierandelene justert og fordelt slik at Trøndelag fylkeskommune har 66,16 prosent eierandel og Trondheim kommune 33,83 prosent eierandel (jamfør bystyresak [200/18](#)).

Formålet med selskapet slik de er nedfelt i vedtektene:

Selskapet skal være av ideell karakter og ha som formål å bidra til en faglig og kunstnerisk utvikling av midtnorsk filmproduksjon ved å:

- Forvalte midler til utvikling og produksjon av audiovisuelle produksjoner som kort-, dokumentar- og animasjonsfilm
- Forvalte midler til kompetanseutviklende tiltak
- Gjennomføre kurs/kompetanseutviklende tiltak
- Bistå med rådgiving overfor bransjen
- Bidra til utvikling av faglige nettverk
- Bidra til at kulturpolitiske målsettinger innen film innfris, og at bransjen som helhet stimuleres til kunstnerisk og faglig utvikling
- Bidra til å utvikle formidlingstilbudet innen film til barn og unge.

Selskapets formål er ideelt, og selskapet skal ikke betale utbytte til aksjonærene. Eventuelt overskudd som genereres gjennom virksomheten, skal kun anvendes til realisering av selskapets formål. Gjenværende aktiva ved oppløsning av selskapet, skal brukes i henhold til de kulturpolitiske målsetningene om å bidra til en faglig og kunstnerisk utvikling av midtnorsk filmproduksjon.

Midtnorsk Filmsenter forvalter statlige midler til utvikling og produksjon av film, primært kort- og dokumentarfilm. Tildeling av statlige midler forutsetter at eierne finansierer drift av selskapet. Eiernes økonomiske forpliktelser for selskapet er nedfelt i aksjonæravtalen, der det går fram at fordelingsnøkkel for årlig driftstilskudd skal følge eierandeler i selskapet.

I 2022 mottok 33 film- og spillprosjekt et samlet tilskudd på til sammen cirka 8,1 million kroner fra Midtnorsk Filmsenter. Av de til sammen 38 prosjektene fikk 23 utviklingsstøtte og ti produksjonsstøtte.

Tabell 17-10-1 Nøkkeltall fra regnskap fra Midtnorsk Filmsenter AS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	11 220	13512	12489	13873
Driftsresultat	-210	-113	-133	-380
Årsresultat	4	12	2	11
Utbytte	0	0	0	0

Filminvest AS (eierandel 16,67 prosent)

Filminvest AS eies av fylkeskommunene Trøndelag og Innlandet, samt kommunene Lillehammer og Trondheim. Selskapet har forretningsadresse Lillehammer, med kontorer både i Trondheim og på Lillehammer. Selskapets virksomhet skal bidra til å oppfylle kulturpolitiske mål nedfelt i [Stortingsmelding 30](#) (2014-2015) *En framtidrettet filmpolitikk*, samt i den regionale strategien *Film og øvrige audiovisuelle uttrykk i Trøndelag 2015-2025* ([sak 149/15](#)).

Selskapets formål er å legge til rette for audiovisuell produksjon i fondsregionen (Trøndelag og Innlandet), og selskapet skal tilby finansiering, primært til kommersiell spillefilm, kinodokumentarer, dokumentarer/dramaserier og interaktive produksjoner/spill. Fondet skal ellers bidra til utvikling av produksjoner i samarbeid med regional bransje.

I 2022 mottok Filminvest 56 søknader på til sammen 16,5 millioner kroner. I løpet av året ble det bevilget 11,8 millioner kroner fordelt på 35 søknader, med et samlet produksjonsbudsjett på 254 millioner. Tilskuddene fordelte seg på spillefilm, kinodokumentar, serier og spill. Filminvest ga i tillegg 0,2 millioner kroner til en pitchepris.

Filminvest investerte til sammen 10,3 millioner fordelt på sju prosjekter med et samlet budsjett på 183 millioner, hvorav 28 millioner ble forbrukt i regionen. Ved utgangen av året var tilgjengelig investeringskapital 16,3 millioner kroner.

Filminvest AS sin aktivitet finansieres via årlige statlige og regionale tilskudd. Dersom regionene ikke følger opp med tilskudd tilsvarende statens nivå, reduseres det statlige tilskuddet påfølgende år. Eiernes økonomiske forpliktelser er nedfelt i aksjonæravtalen, og følger eierandelen i selskapet. Som følge av at staten innførte ny fordelingsmodell for

tilskudd til de tre regionale fondene i 2019, vedtok bystyret ny aksjonærvtale i april 2020 ([PS 64/20](#)), som fastsatte nytt prinsipp for tilskudd fra eierne.

Tabell 17-11-1 Nøkkeltall fra regnskap fra Filminvest AS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	19 703	27 375	29 206	25 680
Driftsresultat	-665	-1 947	-245	-715
Årsresultat	26	-431	448	-311
Utbytte	0	0	0	0

Stavne Arbeid Trondheim KF og Stavne Inkludering Trondheim KF

Bystyret vedtok i møte 8. desember 2022, sak 239/22, å omorganisere Stavne Trondheim KF og Klæbu Industrier KF sin virksomhet til to kommunale foretak: Stavne Arbeid Trondheim KF og Stavne Inkludering Trondheim KF. Foretakene har felles styre, administrasjon og ledelse.

Stavne Arbeid Trondheim KF inneholder tiltak som krever forhåndsgodkjenning fra NAV, mens Stavne Inkludering Trondheim KF omfatter tjenester og tilbud som i hovedsak er finansiert av kommunen.

I tabellene nedenfor vises regnskapene for de fire siste årene for de to foretakene som nå er omdannet til de to nye foretakene.

Tabell 17-12-1 Nøkkeltall fra regnskap Stavne Trondheim KF. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	56 987	59 822	61 538	61 677
Driftsresultat	-1 555	1 708	827	774
Årsresultat	2 162	3 427	1 017	427

Tabell 17-12-2 Nøkkeltall fra regnskap Klæbu Industrier KF. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	2 365	10 266	11 146	11 280
Driftsresultat	361	1 168	1 142	204
Årsresultat	361	0	1 260	462

Positive årsresultater er satt av til disposisjonsfond.

Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS

Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS (TBRT) ble etablert 1. januar 2008. Selskapet eies av Trondheim, Malvik, Indre Fosen, Oppdal og Rennebu kommuner. Kommunene kjøper brann- og redningstjenester fra selskapet. Trondheim kommunes eierandel er 85,23

prosent. Frøya kommune har søkt om å bli deleier i TBRT, og saken blir behandlet i eierkommunene i løpet av høsten 2023.

Selskapets formål er å dekke deltakerkommunenes plikter, oppgaver og behov etter brann- og eksplosjonsvernlovgivningen, og i ulykkes- og katastrofesituasjoner og ved akutt forurensning. Oppgavene er av forebyggende og innsatsmessig art. Dimensjonering av beredskap og innsats på området gjøres med utgangspunkt i en gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyse for brannvernregionen, og kommer til uttrykk i regionens brannvernordning.

Oppgavene er dels lovpålagte og dels selvpålagte av kommunene, og plikten til å oppfylle oppgavene ligger i prinsippet hos kommunestyrene. Selskapet leverer tjenester etter bestilling fra de respektive kommunestyre med grunnlag i brannordningen for kommunene. Trondheim kommune har felles brannordning med Malvik kommune, vedtatt i 2012.

Samarbeidet skal sikre høyt nivå på brannsikkerheten, kompetansedeling og annet relevant samarbeid mellom deltakerkommunene.

Trondheim kommunale feiervesen (TKF) ble overført til TBRT IKS 1. juli 2013.

I forbindelse med at TBRT ble etablert 1. januar 2008, ble Interkommunalt Utvalg mot Akutt forurensning (IUA) overført til selskapet. Organiseringen medførte at det i praksis var TBRT IKS, da med sju eierkommuner, som styrte IUA med sine 30 deltakerkommuner. På bakgrunn av dette ble det i 2014 etablert en ny organisasjonsstruktur. Fra og med 1. januar 2015 ble IUA organisert som samarbeid etter kommunelovens § 27. IUA består i 2020 av 24 deltakerkommuner.

Styret i TBRT har behandlet forslag til nye prinsipper for fordeling av driftskostnader ved inntreden av nye deltakere i selskapet. Forutsetningen er at dagens fem deltakere ikke skal bli påført økte kostnader som følge av nye deltakeres inntreden.

Tabell 17-13-1 Nøkkeltall fra regnskap Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	259 866	265 855	266 025	268 810
Driftsresultat	-1 094	8 041	3 114	2 064
Årsresultat	437	0	0	0

Midt-Norge 110-sentral IKS

Midt-Norge 110-sentral IKS ble etablert 1. januar 2016 med 20 eierkommuner. Selskapet ble utvidet til å omfatte alle kommuner i Trøndelag, samt Os og Bindal, i 2022, jamfør bystyresak 40/2022. Namsos 110-sentral ble vedtatt nedlagt. Trondheim kommune har en eierandel på 43,50 prosent.

Selskapets formål er å dekke deltakernes plikter knyttet til brann- og eksplosjonsvernlovens § 16 Nødalarmingssentral, med plikt om tilknytning til en sentral

for mottak av meldinger om branner og andre ulykker innenfor en fastsatt region. Oppgavene er å kunne opprettholde kommunikasjon med den som melder ulykken, mottak og registrering av nødmeldinger, alarmering av mannskaper og kommunikasjon med innsatsstyrkene, samt samordning med nødalarmeringssentralene for helse og politi. Dimensjonering av 110-sentralen tar utgangspunkt i en gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyse for deltakernes region.

Negativt driftsresultat i perioden 2019-2022 er dekket med bruk av selskapets fri fond.

Tabell 17-14-1 Nøkkeltall fra regnskap Midt-Norge 110-sentral IKS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	35 078	46 167	50 918	60 333
Driftsresultat	-3 640	-1 600	-447	-2 212
Årsresultat	0	0	0	0

Trondheim Havn IKS

Selskapet eies av kommunene Trondheim, Orkland, Malvik, Stjørdal, Levanger, Verdal, Steinkjer, Frosta, Inderøy, Indre Fosen, Skaun, Namsos og Frøya. Trondheim kommunes eierandel er 76,27 prosent.

Selskapets formål er å:

- Samordne og utvikle en effektiv, sikker og rasjonell havnevirksomhet innenfor samarbeidsområdet, som skaper forutsetninger for en effektiv og konkurransedyktig sjøtransport i Midt-Norge
- Sørge for sikkerhet og fremkommelighet i selskapets havner og deltakerkommunenes sjøområder
- Ivareta alle forvaltningsmessige og administrative oppgaver som etter lov om havner og farvann påligger kommunene, og håndheve de bestemmelser som etter samme lov med tilhørende forskrifter, gjelder innenfor kommunenes sjøområder

De samlede havneressurser skal til enhver tid utgjøre et konkurransedyktig havnetilbud for brukerne. Selskapet skal kunne engasjere seg i alle former for havnerelatert virksomhet, som samferdselsspørsmål og næringsutvikling, som anses hensiktsmessig og økonomisk fordelaktig for havnefellesskapet og det næringslivet havna skal betjene.

Selskapets strategi er å ha en ledende rolle innen samferdsel og å utvikle effektive transport- og logistikk-løsninger til beste for næringsliv, byutvikling og miljø. Selskapets mål er å være et konkurransedyktig tilbud for brukerne i regionen.

Ny kommunedelplan for Nyhavna ble godkjent av bystyret den 16. juni 2016.

Bakgrunnen for kommunedelplanen er blant annet å sikre langsiktige strategier og rammen for en omdanning av Nyhavna fra industrihavn til sentrumsformål, samtidig som langsiktige behov for havnevirksomheten blir ivaretatt.

Tabell 17-15-1 Nøkkeltall fra regnskap Trondheim Havn IKS. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	155 006	179 150	155 739	180 794
Driftsresultat	11 344	37 087	15 006	23 693
Årsresultat	16 432	40 490	10 802	18 063

Trondheim kommunale pensjonskasse

Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP) ble etablert i 1913. TKPs formål er å yte alders- og uførepensjon til medlemmene og ektefelle- og barnpensjoner til deres etterlatte. Pensjonsordningen er en offentlig tjenstepensjonsordning etter Hovedtariffavtalen for kommunal sektor. Aktive medlemmer er om lag 14 500 ansatte i Trondheim kommune og 18 såkalte konsernenheter, det vil si virksomheter eid av eller med nær tilknytning til kommunen.

TKP er en selvstendig juridisk enhet som forvalter og finansierer utbetalingene til nåværende og kommende pensjonister fra Trondheim kommune.

TKP forvalter en kapital på rundt 18,7 milliarder kroner, bestående av rentebærende papirer, eiendom, aksjer og privat kapital.

Ved utgangen av august 2023 hadde TKP henholdsvis plassert 10,9 milliarder kroner i rentebærende papir, 2,4 milliarder kroner i eiendom og 5,4 milliarder kroner i aksjer og privat kapital, dette tilsvarende 29 prosent av den samlede investeringsporteføljen. På samme tidspunkt var den såkalte solvenskapitaldekningen 168 prosent, noe som innebærer at bufferkapitalen - det vil si TKPs risikobærende evne - er innenfor det som kan anses som forsvarlig. Dette betyr at TKP i dag har en investeringsportefølje som er i tråd med andre kommunale pensjonskasser når det gjelder risiko og forventet avkastning.

Stiftelser

I det følgende gis det en redegjørelse for stiftelser som Trondheim kommune har interesser i. Stiftelsene er ikke eid av kommunen, men eier seg selv. Disse omtales her som en følge av at de har betydning for kommunens virksomhet.

Pirbadet

Stiftelsen Trondheim Pirbad er organisert som en alminnelig stiftelse med det formål å eie og drive Pirbadet på Brattøra i Trondheim. I henhold til vedtektene er det Trondheim kommune som oppnevner alle medlemmene i styret.

Trondheim kommune finansierer stiftelsens samlede låneportefølje. Samlet utlån til Stiftelsen Trondheim Pirbad utgjør 179,3 millioner kroner per 31. desember 2022.

Stiftelsen har hatt positivt årsresultat i perioden 2019-2022, med et gjennomsnittlig overskudd på 6,7 millioner kroner årlig. Stiftelsen avsetter overskuddet i et framtidig vedlikeholdsfond. Både besøkstall og årsresultat gikk kraftig ned i pandemiårene 2020 og 2021. Dette har tatt seg opp igjen til normalt nivå i 2022.

Tabell 17-16-1 Nøkkeltall fra regnskap Pirbadet. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	62 764	50 223	57 679	70 138
Driftsresultat	11 657	7 629	6 924	17 677
Årsresultat	6 686	2 781	2 839	13 759

Svartlamoen boligstiftelse

Bystyret vedtok i 2001 en reguleringsplan for Svartlamoen med formål å sikre området som et byøkologisk forsøksområde, samtidig som det ble lagt vekt på å bevare områdets egenart. Det ble lagt til rette for lavt kostnadsnivå med rimelige botilbud og gunstige rammevilkår for nyetablering av virksomheter. Svartlamoen boligstiftelse ble opprettet for å realisere målet for området.

Svartlamoen boligstiftelse leier 25 boligbygninger av Trondheim kommune. Bygningsmassen er jevnt over i dårlig forfatning. I tillegg eier stiftelsen selv Høyhuset med tilliggende sidebygning og fem rekkehusboliger. Svartlamoen boligstiftelse er i gang med ytterligere et boligbygg på området. Til sammen utgjør dette 155 utleieforhold. Ifølge leieavtalen mellom Trondheim kommune og Svartlamoen boligstiftelse har stiftelsen ansvar for vedlikehold av bygningsmassen, men kommunen har ut fra sitt huseieransvar allikevel valgt å bekoste noen tiltak knyttet til personsikkerhet.

Formannskapet behandlet den 2. august 2016 sak om evaluering av Svartlamoen. Kommunedirektørens evaluering konkluderer blant annet med at de eldre boligbygningene ikke har blitt oppgradert i et omfang som planlagt, fordi boligstiftelsen mangler penger. Formannskapet vedtok således at Kommunedirektøren skal drøfte kommunale bevilgninger til vedlikehold av bygningsmassen på Svartlamoen. Kommunedirektøren gjennomførte i 2019 en tilstandsvurdering av bygningene på området, og denne viste et utbedringsbehov på knappe 20 millioner kroner.

På grunn av det omfattende utbedringsbehovet, og at det er valgt et driftskonsept for området med enkel standard og dertil lave husleier, er det etter Kommunedirektørens vurdering vanskelig å se hvordan Svartlamoen boligstiftelse skal bli uavhengig av kommunal støtte i nærmeste fremtid.

Gjeldende leieavtale mellom Trondheim kommune og Svartlamoen boligstiftelse utløper i 2021. Formannskapet vedtok 27. april 2021 (sak 138/21) å forlenge eksisterende leiekontrakt på like vilkår som gjeldende avtale.

Tabell 17-17-1 Nøkkeltall fra regnskap Svartlamoen boligstiftelse. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	8 095	7 942	9 508	11 744
Driftsresultat	-119	1 042	96	1 422
Årsresultat	-449	465	-265	773

Svartlamon kulturstiftelse

Bystyret vedtok vedtektene for Svartlamon kultur- og næringsstiftelse i 2005 (sak [157/05](#)), og stiftelsen ble opprettet av Trondheim kommune året etter. Formålet med stiftelsen var å “(...) etablere, forvalte og drifte lokaler som skal leies ut til kultur-, nærings-, boligservice og annen tjenesteyting på Svartlamoen”.

I forbindelse med inngåelse av nye kontrakter mellom Trondheim kommune og stiftelsene på Svartlamoen, har Svartlamon kultur- og næringsstiftelse (SKN) endret navn til Svartlamon kulturstiftelse (sak [90/22](#)). Navnet gjenspeiler stiftelsens virke og formål på en mer presis måte. I tillegg er det gjennomført mindre justeringer av vedtektene.

I henhold til vedtektene oppnevner Kommunedirektøren tre av fem styremedlemmer i stiftelsen, deriblant styreleder. Styremedlemmene oppnevnes for to år, og kan gjenoppnevnes for nye perioder. Trondheim kommune var representert med observatør i styret fram til 2021. Etter dette er ordningen erstattet med dialogmøter.

Arbeidet med fornying av kontrakter har tatt lengre tid enn planlagt. Bystyret vedtok ny kontrakt mellom Svartlamon boligstiftelse 8. desember 2022 ([sak 238/22](#)), og forslag til ny kontrakt med Svartlamon kulturstiftelse vil legges fram i 2023. Kontrakten skal legge til rette for at stiftelsene skal kunne ha en bærekraftig drift, i tråd med det politiske formålet som ble vedtatt av bystyret i 2001.

Tabell 17-18-1 Nøkkeltall fra regnskap Svartlamon kulturstiftelse. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	4 081	3 305	4 741	5 625
Driftsresultat	-167	168	638	-351
Årsresultat	-124	135	498	0

Boligstiftelsen i Trondheim

Boligstiftelsen for trygdeboliger i Trondheim kommune ble opprettet av bystyret i 1972. Navnet ble endret i 2020.

Boligstiftelsen i Trondheim har en eiendomsportefølje på 875 boenheter fordelt på 31 eiendommer. Trondheim kommune leier i dag 739 boenheter, mens 136 boenheter er leid ut til andre.

Stiftelsens vedtekter ble endret i 2020, og med det endret formålsparagraf:

Stiftelsen har til formål gjennom erverv, utvikling, eierskap og forvaltning av eiendom og ved andre tiltak å bidra til boliger for personer som av økonomiske eller sosiale årsaker har utfordringer med å komme inn på det ordinære boligmarkedet i Trondheim kommune. Minimum 50 prosent av boligene skal leies ut til Trondheim kommune.

Gjeldende leieavtale mellom boligstiftelsen i Trondheim og Trondheim kommune ble inngått våren 2022.

Bystyret har i møte 31. august 2023, sak 127/23, vedtatt å oppheve Boligstiftelsen i Trondheim.

Tabell 17-19-1 Nøkkeltall fra regnskap Boligstiftelsen i Trondheim kommune. Tall i 1000 kroner.

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	20 848	23 288	27 295	43 526
Driftsresultat	-6421	5 741	2 766	21 668
Årsresultat	-4 683	7 152	5 660	16 391

Stiftelsen Skistua

Stiftelsen Skistua ble stiftet 30. juni 2004. Etter vedtak i bystyret 26. mai 2005 (bystyresak 0076/05), inngikk Trondheim kommune og Stiftelsen Skistua i 2006 en avtale om overdragelse av Skistua til Stiftelsen Skistua. Sammen med bygningsmassen fulgte tre mål tomt. Arealet er skilt ut til en egen eiendom. Formålet med overdragelsen var at stiftelsen skulle stå for forvaltning, drift og vedlikehold av Skistua. I tillegg forpliktet stiftelsen seg til å opparbeide utendørsarealer, parkeringsarealer og offentlige veier, i samsvar med gjeldende reguleringsplan. I forbindelse med overdragelsen av Skistua til Stiftelsen Skistua, ble det inngått tre avtaler som slår fast hvilke oppgaver og plikter som påligger stiftelsen som eier og drifter av eiendommen. Eiendommen kan ikke selges eller overdras uten samtykke fra Trondheim kommune.

Kommunen har forpliktet seg til å betale renter og avdrag for et lån på 6,7 millioner kroner. I formannskapssak 312/09 ble det vedtatt å gi Stiftelsen Skistua et tilskudd på til sammen én million kroner. Av dette skulle 0,5 millioner kroner gå til dekning av kortsiktig likviditetsbehov og 0,5 millioner kroner til rehabilitering av 2. etasje.

Tabell 17-20-1 Nøkkeltall fra regnskap Stiftelsen Skistua. Tall i 1000 kroner

	2019	2020	2021	2022
Driftsinntekter	1 168	1 109	2443	917
Driftsresultat	386	240	710	114
Årsresultat	135	17	569	-44

19. Oversikt over politiske vedtak

Tabellen viser de politiske vedtakene som de politiske organene i Trondheim kommune har fattet i 2023, som viser til kommende økonomi- og handlingsplan. Tabellen inneholder også om Kommunedirektørens vurdering av status og oppfølgingen av vedtakene.

Politiske vedtak 2023

Tittel	Politisk organ (sak)	Vedtak	Sum (der den er kjent)	Oppfølging	Direktør-område
Kvalitetsmelding for Barne- og familietjenesten 2022	Bystyret	Bystyret tar tilstandsrapport for barnevernet i 2022 til orientering og ber Kommunedirektøren sikre følgende: a. fortsette arbeidet med å forhindre fristbrudd i undersøkelsesarbeidet og styrke en helhetlig barneverntjeneste som påser at barn og unge får rask hjelp i bydelen der de bor		Nei	Oppvekst og utdanning
Samarbeid med Drive	Formannskapet (85/23)	Formannskapet ber Kommunedirektøren gå i dialog med Drive med sikte på å inngå et praktisk og økonomisk samarbeid om å løse de sosiale problemene vi har i vår kommune, da særlig med fokus på utenforskap, konsekvenser av fattigdom og psykisk uhelse hos ungdommene våre.		Nei	Oppvekst og utdanning
Sommeråpent barnehagetilbud	Bystyret (35/23)	Kommunedirektøren bes vurdere å gå tilbake til to ukers sommerstenging i sitt forslag til HØP 2024-27.	6,7 mill kr i 2024, økende til 11,1 mill kr i 2026 (effekt på tilskudd private barnehager)	Nei	Oppvekst og utdanning
Kvalitetsmelding for Barne- og familietjenesten 2022	Bystyret (79/23)	Bystyret ber Kommunedirektøren følge opp videre opptrapping av faste ansettelser av helsesykepleiere i skolen i forbindelse med HØP, slik at Helsedirektoratets måltall for barneskoler og ungdomsskoler nås.		Delvis	Oppvekst og utdanning
Kvalitetsmelding for eldreomsorgen	Bystyret (234/22)	Bystyret er ikke fornøyd med at bemanningstettheten i sykehjem er lavere enn den var da bystyret behandlet rullering av eldreplanen i 2016. Bystyret ber Kommunedirektøren følge opp dette med økte rammer i kommende budsjett og økonomiplaner.			Helse og velferd
Nye satser for økonomisk sosialhjelp	Bystyret 135/2023	Bystyret ber Kommunedirektøren avvikle egen sats for enslige under 25 år i forbindelse med budsjettet for 2024	7,2 mill i helårseffekt. Dette hvis satsen for enslig voksen	Nei	Helse og velferd

Tittel	Politisk organ (sak)	Vedtak	Sum (der den er kjent)	Oppfølging	Direktør-område
			legges til grunn.		
Oppfølging av sak om barns leseferdigheter	Formannskapet (228/23)	Satsinger og tiltak som krever økte ressurser i budsjettet må synliggjøres i fremtidige handlings- og økonomiplaner.	Innenfor dagens rammer i skolebudsjettet	Ja	Oppvekst og utdanning
En langsiktig opptrappingsplan for Trondheim science camp	Bystyret (120/23)	1. Bystyret verdsetter det viktige arbeidet som skjer i regi av Science Camp, og ønsker at dette skal øke i omfang. 2. Bystyret vil komme tilbake til videre utvikling i forbindelse med behandling av HØP 2024.		Nei	Oppvekst og utdanning
Skolemat	Bystyret (41/23)	"Bystyret er positiv til initiativet om å belyse konsekvensene av å etablere et skolemattilbud ved grunnskolene i Trondheim kommune. ++		Nei	Oppvekst og utdanning
Kvalitetsmelding for skole 2022	Bystyret (78/23)	Bystyret ber Kommunedirektøren om å utrede hvordan kommunen kan møte utfordringene knyttet til økende antall elever innenfor autismespekteret. Dette inkluderer å undersøke hvordan kommunen kan styrke kapasiteten ved byomfattende tilbud som er tilgjengelige for disse elevene, samt hvordan man kan tilby bedre veiledningstilbud til nærskolene.	Løses innenfor dagens rammer	Delvis	Oppvekst og utdanning
Kvalitetsmelding for Barne- og familietjenesten 2022	Bystyret (79/23)	Bystyret ber Kommunedirektøren vurdere mulighetene for å etablere flere FACTteam for å møte behovene til hele målgruppen for denne tverrfaglige og oppsøkende behandlingstjenesten.		Nei	Oppvekst og utdanning
Regulering Tillerskogen	Formannskapet (322/22)	Formannskapet ber Kommunedirektøren starte en prosess for snarlig å gjennomføre nødvendig reguleringsarbeid, slik at både Tiller IL og Trondheim Frisbeeklubb sine behov for arealer til idrettsanlegg i Tillerskogen blir ivaretatt.	2 mill	Nei	Kultur og idrett
Rutegående transport til Munkholmen	Formannskapet (55/23)	Formannskapet ber Kommunedirektøren innarbeide kostnader for en kortsiktig kontrakt for rutetilbud til Munkholmen i samarbeid med for eksempel AtB fra sesongen 2024. Kontrakten utformes slik at den	2,5 mill 4 mill fra 2027	Nei	Kultur og idrett

Tittel	Politisk organ (sak)	Vedtak	Sum (der den er kjent)	Oppfølging	Direktør-område
		danner et godt grunnlag for en på sikt klimanøytral kontrakt for rutetilbud til Munkholmen. Formannskapet ber Kommunedirektøren innarbeide kostnader for investering og drift av en klimanøytral rutetilbud til Munkholmen fra 2027.			
Disponering av vedtatte 2 millioner kroner til utredninger, og 10 millioner kroner knyttet til statlige spillemidler i 23 og 24	Formannskapet (98/23)	Formannskapet ber Kommunedirektøren komme tilbake til rammen for kommunalt tilskudd til anleggsprosjekter som får tildelt statlige spillemidler i fremtidige handlings- og økonomiplane		Nei	Kultur og idrett
Musikalfabrikken, tilskudd fra egen post	Bystyret (13/23)	Bystyret ber Kommunedirektøren vurdere å legge Musikalfabrikken inn på egen post i budsjettet for 2024.	160 000 (søknads beløp)	Nei	Kultur og idrett
Framdriftsplan - lokalt råd for kultur	Formannskapet (160/23)	Formannskapet ber Kommunedirektøren om å initiere opprettelsen av et interimsstyre som skal jobbe frem mot et stiftelsesmøte for et lokalt råd for kultur, utarbeide forslag til mandat og identifisere sentrale oppgaver for rådet.	1,3 mill	Delvis	Kultur og idrett
Bibliotekplan - økt bemanning	Bystyret (42/23)	Bystyret ber om at Kommunedirektøren prioriterer økt bemanning ved bibliotekene i kommende budsjett.	9 millioner for å komme på ASSS-snitt	Delvis	Kultur og idrett
Flytting av Heimdal bibliotek	Bystyret (42/23 og 133/20)	Tiltak i bibliotekplan og i handlingsprogram kunst og kultur: Flytting av Heimdal bibliotek til en mer sentral plassering	39,5 millioner (kostnads beregning)	Nei	Kultur og idrett
Konseptvalgutredning for nytt museum kunst og design	Bystyret (125/23)	Bystyret tar konseptvalgutredning (KVU) for nytt museum for kunst og form i Trondheim til orientering. Konseptvalg fattes etter at KS1 er ferdig.	1,5 millioner kroner	Nei	Kultur og idrett
Konseptvalgutredning for nytt museum kunst og	Bystyret (125/23)	Bystyret anbefaler at konseptvalgutredningen kvalitetssikres i tråd med føringer gitt i statens	Uvisst p.t, men trolig	Nei	Kultur og idrett

Tittel	Politisk organ (sak)	Vedtak	Sum (der den er kjent)	Oppfølging	Direktør-område
design		rundskriv 108/19- som innebærer en kvalitetssikring av hele dokumentet, og KVVU-prosessen. Tilleggsutredningen i pkt 3 må kvalitetssikres som en del av KS1.	minimum 2 mill. Ny sak kommer.		
Konseptvalgutredning for nytt museum kunst og design	Bystyret (125/23)	Bystyret ber om at Kommunedirektøren går i samarbeid med Trøndelag fylkeskommune og Museene i Sør-Trøndelag for å utrede kostnadene ved å pusse opp de eksisterende museumslokalene i tilfelle det velges en annen lokasjon for videre museumsdrift og belyse nærmere hvilke aktuelle formål de kan brukes til gitt rammer av både antikvariske verdier og plassering av byggene. Utredningen må synliggjøre forskjeller ved ulik bruk.	Uvisst p.t. Ny sak kommer	Nei	Kultur og idrett
Konseptvalgutredning for nytt museum kunst og design	Bystyret (125/23)	Bystyret ber om at Kommunedirektøren går i samarbeid med Trøndelag fylkeskommune og Museene i Sør-Trøndelag for videre prosjektorganisering og behov for utredningsmidler i videre faser.	Økte kostnader forventes, men uvisst p.t	Nei	Kultur og idrett
Konseptvalgutredning for nytt museum kunst og design	Bystyret (125/23)	Bystyret ber om at Kommunedirektøren går i samarbeid med Trøndelag fylkeskommune og Museene i Sør-Trøndelag og fremmer en sak om sikring av samlingen til Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum og eventuelle behov for tilleggsfinansiering. Dette må inkludere hvordan Kunstindustrimuseets behov praktisk og økonomisk kan ivaretas frem mot at en ny løsning er valgt.	Uvisst p.t. Beskrives i ny sak	Nei	Kultur og idrett
Oppgradering av Vaterlandsveita og Gjelvangveita	Formannskapet (113/23)	Formannskapet tar saken til orientering. Formannskapet er positiv til delt finansiering av dette tiltaket med Miljøpakken og ber Kommunedirektøren om å innarbeide delfinansiering i kommende handlings- og økonomiplan. Målet er å utløse Miljøpakkefinansiering ved at kommunen bidrar med investeringsmidler, og at dette kan skje i forkant av at miljøpakkens budsjett for 2024 vedtas.	8,5 mill	Nei	Byutvikling
Tiltak for økt bruk	Bystyret	Bystyret ber Kommunedirektøren		Nei	Næring, miljø

Tittel	Politisk organ (sak)	Vedtak	Sum (der den er kjent)	Oppfølging	Direktør-område
av parkeringshus i midtbyen	(110/23)	vurdere mulighet for å synliggjøre tilgjengelighet i parkeringshus gjennom bruk av digitale plattformer			og samferdsel
Virkemiddelpakke for en grønnere og mer effektiv vare- og nytte-transport i Trondheim	Formannskapet sak 76/23	Formannskapet ber Kommunedirektøren utarbeide plan for bylogistikk- og tjenestemobilitet som en temaplan og ikke som en kommunedelplan slik den ble bestilt i planstrategien den 20. mai 2021 (sak 44/21 20. mai 2021) (kan i neste omgang brukes som grunnlag for innspill som utløser miljøpakkemidler)	1 mill	Nei	Næring, miljø og samferdsel
Fartdempere i kollektivtrasé - medvirkning med bussjåfører	Formannskapet sak 71/23	Kommunedirektørene går i dialog med andre storbyer, kommuner og statens vegvesen for å innhente mer kunnskap om hvilke løsninger som er valgt for fartsdempende tiltak og hvilke erfaringer og utfordringer de har rundt trafiksikkerhet, fremkommelighet og bussjåførenes arbeidsmiljø i sammenheng med disse.		Nei	Næring, miljø og samferdsel
Handlings- og økonomiplan 2023-2026, budsjett 2023	Bystyret (253/22)	De rødgrønne har, sammen med Kommunedirektøren og tillitsvalgte, gjennomført en opptrapping og innført en bemanningsnorm i barnevernsadministrasjonen. Dette for å arbeide bedre og tettere på familiene, realisere vedtatte reformer og strategier på området. Grunnlaget for bemanningsnorm innen barnevernstjenestene må sees på ved en årlig gjennomgang i forbindelse med behandling av HØP, og det er behov for å se på hvordan man skal innføre bemanningsnormen for omsorgsenheten. De rødgrønne ber derfor om å få en sak til formannskapet som beskriver bemannings-situasjonen innen barneverntjenesten, herunder sykefravær og turnover, og forslag på hvordan bemanningsnormen skal følges opp og videreføres.		Delvis	Oppvekst og utdanning
Handlings- og økonomiplan 2023-2026, budsjett 2023	Bystyret (253/22)	Trondheim kommune har mange tiltak som kan knyttes til å gi gutter økt leselyst. De rødgrønne ber Kommunedirektøren fortsette arbeidet	Tilskudd fra Udir til å styrke	Ja	Oppvekst og utdanning

Tittel	Politisk organ (sak)	Vedtak	Sum (der den er kjent)	Oppfølging	Direktør-område
		med videreutvikling av skolebibliotek med fokus på styrking av elevenes leseferdigheter, herunder innkjøp av bøker og gjennomføring av kampanjer som er rettet mot gutter.	skolebibliotekenes lesestimulering (1,2 mill) og tilskudd til innkjøp av bøker til skolebiblioteket (4,1 mill).		
Representantforslag - Handlingsplan LHTBT+ -	Bystyret (180/22)	Kompetansesenteret for kjønn og seksualitet bør styrkes som en del av denne planen.		Nei	Oppvekst og utdanning
Handlings- og økonomiplan 2023-2026, budsjett 2023	Bystyret (253/22)	Uteseksjonen 0,8 millioner Personer som blir tatt av politiet for bruk og oppbevaring av mindre mengder narkotika, har fått lovfestet tilbud om samtaler i stedet for straffereaksjon fra 1.7.2022. De rødgrønne fortsetter styrkingen uteseksjonen i 2023 for å møte de ulike uttrykkene som oppstår i ungdomsmiljøene i byen. Dette er i tråd med kommunens strategier og oppvekststrategi, og har samtidig en lav kostnad for kommunen for å forebygge utenforskap.	Videreføres ikke 2024	Ja	Oppvekst og utdanning
Dirigentstøtte i skolekorps	Formannskapet (276/22)	Formannskapet tar sak om dirigentstøtteordningen til orientering og ber Kommunedirektøren i framtidige budsjett innarbeide en gradvis økning av dirigentstøtteordningen.	9,8	Nei	Oppvekst og utdanning
Ust, detaljregulering av grav- og urnelund	Bystyret (15/23)	Kommunedirektøren bes arbeide videre med å finne en alternativ tomt som i mindre grad berører dyrket makt og viktige naturverdier. 2. Alternativ lokasjon må også begrense belastning mht. trafikksikkerhetsutfordringer. 3. Bystyret understreker at det i videre arbeid er viktig å finne areal til et livssynsåpent seremonirom som ligger sentralt plassert i Heimdal bydel. 4. Vedtaket fattes i henhold til plan- og		Ja	Byutvikling

Tittel	Politisk organ (sak)	Vedtak	Sum (der den er kjent)	Oppfølging	Direktør-område
		bygningsloven § 12-12. 5. Bystyret ber Kommunedirektøren legge fram en sak om prinsipper knyttet til gravlunder. Saken må belyse hvordan vi løser de langsiktige behovene for grav- og urnelunder i de ulike bydelene frem mot 2070 slik at vi ikke kommer i fare for å bryte gravferdsloven uten å ta i bruk jordbruksareal til formålet.			
Detaljregulering av gangveg mellom Gildheimsvegen og Brøsetvegen	Bygningsrådet (74/23)	I tillegg til de to alternativene skal det utredes en langsiktig løsning helt frem til Strindheim skole med mindre tiltak i eksisterende vei og gangnett, og i dialog med grunneier av Nidar-eiendommen.		Ja	Byutvikling